This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

BUILDING USE ONLY

THIS ITEM MAY BE PLACED ON THE LONG TERM HOLD SHELF FOR TWO WEEKS. YOU MAY USE IT AT YOUR CONVENIENCE INSIDE THE BUILDING. PLEASE RETURN TO RM. 104 AFTER EACH USE.

INITIAL HERE WHEN BOOK CAN BE RETURNED TO BUHR____________.

NAME______________________________

DATE______________________________

270.58
C795
1712

C795
1712

Cordier, Mathurin, 1479-1564.

MATURINI CORDERII
COLLOQUIORUM
CENTURIA UNA,

cui nunc primum accedunt

ERASMI ROTERODAMI
FORMULÆ & COLLOQUIA

Familiariora pleraque.

Vocibus ordine grammatico cum
curâ collocatis,
Interpretatione in ſermonem ver-
naculum e regione adjectâ,

In Uſum

JUVENTUTIS SCHOLASTICÆ.

UNIV. OF MICH.

AMSTELAEDAMI,

Apud JUSTUM A LOTTEN,
MDCCXII.

Bates
Burgersdijk
1-30-25
11116

AD PRÆCEPTORES.

QUæ vobis Viri vigilantiſſimi erudienda traditur juventus, omnis fere Grammatices ignara cum ſit, non ſolum linguam Latinam ſed plerumque etiam patriam eſt docenda, quam quidem linguam quotidiano intelligit uſu, ſed quâ ratione quid hoc quid alio modo dicatur plane ignorat. Hinc ſæpius ex judicii defectu, quam quidem inſcitia aut negligentiâ eorum, quæ eſt docta, mihi in leges veſtras videtur peccare, quæ res graviſſima per ſe cum ſit, quorundam perverſo tamen judicio fit multò gravior, qui neſcio quas tenebras ingenuis mentibus offundunt, & id unice operam dare videntur, ne viâ magis commodâ linguæ latinæ cognitionem aggrediatur juventus; quaſi ſatis difficultatis per ſe non habitura ſit, niſi præcipua diſcendi tollantur adjumenta.

Quid quæritis? pueris cum primum natare diſcunt ſcirpea induitur ratis; a campidoctore ante juſtæ pugnæ periculum ad palum exercetur tyro; gladiator præludit diu pugnæ; & juventuti ingenuæ, quæ omnibus modis juvanda eſt, non licet inter ſtudiorum primordia talibus libris uti, quibus vernacula addita eſt interpretatio!

Quantum autem veſtra, Viri vigilantiſſimi, & juventutis interſit vocibus ordine grammatico collocatis & interpretatione in linguam vernaculam addita librum aliquem in juventutis manibus eſſe, iis non latet, qui maximo cum labore experti ſunt quid ſit docere linguas juventutem.

Quod cum ita ſit, non tamen nimium diu his progymnaſmaſi adſueſcendum cenſeo, ſed tantiſper

donec, ordine grammatico, id eſt naturali bene percepto, juventus tranſeat ad artificialem, quæ ut magni eſt facienda, ita nunquam ſatis diſcetur, ubi ordo grammaticus non bene eſt perceptus. Ut autem bene percipiatur diu eſt, quod huic uſui Centuria Colloquiorum è quatuor Corderii libris ſelecta inſervivit, ſed habita ab initio fuit adeo male, ut minori fere cum detrimento juventus eâ fuiſſet caritura tantiſper, donec ante paucos annos in meliorem ordinem redacta cœpit alicui bono eſſe, adjectis etiam in fine aliquot ex Eraſmi Roterodami formulis quotidianis, quæ tamen ita erant digeſtæ, ut jure aliquid melius & perfectius a vobis deſiderari poſſit.

Etiamſi jam dudum miſereſceret me juventutis cui diſcenda eſſet lingua latina ex libro per ſe quidem non malo, ſed pueris fere inutili, nunquam tamen ipſe huic ſtabulo purgando fuiſſem manus admoturus, niſi me Typographus Corderii Centuriam denuo editurus rogaviſſet, ut ne gravarer quaſdam ad Eraſmi formulas jam pridem in linguam vernaculam verſas addere.

Sic vivitur, Viri vigilantiſſimi, perquam pauci curæ eſt Typographis quam boni ſint & utiles libri edendi, dummodo ſint vendibiles, & aliquo corollario auctiores quam cum primulum edebantur: quanto autem cum omnium ſcientiarum & bonarum literarum detrimento hoc fiat tam notum eſt, ut quod maxime.

Corderii Colloquia cum dixiſſem etiam indigere meliori conſtructione (ut loquitur auctor ad Herennium) magno opere a me contendit, ut & hoc oneris in me ſuſciperem.

Ubi de juventutis commodo agitur, ceu de ſum-

ma

mâ Republicâ, non remiſſe agendum rebar, & quod nullo alio modo extorſiſſet quisquam, juventutis commodo dedi, immò omnia ſingulari cum curâ ita immutavi, ut affirmare auſim nullam editionem cûm hac eſſe conferendam.

Ad dictionem Corderii quod attinet, ea non ubique puriſſima eſt, quod vel ex *mutuo ſumere*, vel ex *amare ad delicias*, quod Juvenalis & Senecæ eſt, ut alia taceam, ſatis patet. Characterem dicendi mihi quidem viſus eſt neglexiſſe, aut nimio pietatis ſtudio turbaviſſe de induſtria, dum pueri ea confabulentur inter ſe, quæ pueros confabulantes proferre vix ſit veriſimile.

Hominis inſtitutum equidem non vitupero, qui jam tunc omnibus viribus contendit, ut pueri amore potius boni quam formidine pœnæ continerentur in officio, ut ubique ex ejus Commentario de Puerorum quotidiano ſermone apud Robertum Stephanum 1541 quartum excuſo docemini; ſed aliis modis inſtillandum eſſe pueris rerum divinarum amorem non difficulter agnoſcunt veſtrum præſtantiſſimi. Quanto igitur præſtitiſſet quotidiani ſermonis formulas de rebus quotidianis ubique ſumptas fuiſſe, & multitudine rerum, tanquam vermiculato opere, ita variegatas, ut juventus, quum aliquid proferre uſus eſſet, inde poſſet petere, quod in quotidiano ſermone promeret. & præterea, ut cuique regioni ſui ſunt mores, ita ſuis moribus alias loquendi formulas quæque poſcit regio. Corderius autem Gallus cum Gallis ſcripſerit, an multum utilitatis nos Batavi inde expectabimus Batavis, quibus alii mores, conſuetudines aliæ?

Eraſmi vero, hominis quidem Batavi, ſed non

minoris omnibus Gallis & Italis, divinum ac ſingulare ingenium facit, ut minus de hac re querendum ſit nobis, quoniam, ſi nihil aliud ſcripſiſſet niſi Colloquia vel iis ipſis incredibilem ſui famam exitare potuiſſet, adeo nativo ibi quæque colore ſunt depicta, adeo naturali quadam ſimplicitate, ſed quæ omnia omnium pigmenta ſuperat, nitent ſingula: immo is poſt Homerum Iliada mihi quidem videtur ſcribere, qui Colloquia poſt Eraſmum.

Ante annos tamen non ita multos vidiſtis & Colloquia a non nemine conſcripta, &, quod mirum eſt, ea potuiſſe placere viris non contemnendæ alioqui eruditionis, cum tamen iſte homo non niſi & Corderium noſtrum & Eraſmum ipſum involavit, dum hujus formulas non rarò fecit ſuas, illius verò colloquium 95 pene totum in uſum transtulit ſuum.

Verum videamus potius, Viri laborioſiſſimi, quid a me ſit præſtitum in editione hac, quæ tam bene curata, atque ego quidem velim, non eſt, dum quædam meos recenſentis oculos fugerunt, quædam a me correcta per incuriam deſidis (ne quid gravius dicam) typotethæ non ſunt emaculata.

Eraſmi Formulas & Familiariora Colloquia pleraque huic editioni primus cum belgica interpretatione adjeci, quod dum quam poſſum diligentiſſime facere ſtudeo, conſulendi ſubinde fuere interpretes, qui haud rarò me hærentem in vado deſtituerunt: cum enim, nec pudet fateri, quid ſit pag. 301 *Qui longiſſime promoverit cingulum coronam feret* non planè intelligerem, fruſtra diu quæſivi. mihi quid placuerit videtis; nec locutio admodum diſſimilis illis *Dare agrum dotem*, *Coronam auream donum ferre* viſa eſt, quod utrumque latinâ conſuetudine dici vobis non latet.

La-

Latina eo collocavimus ordine, quem iſtius genius linguæ videtur poſtulare, ut ſcilicet in conſecutione grammatica præponatur id, quod naturâ prius eſt, poſtponatur etiam quod poſterius eſt naturâ, exceptis tamen relativis & interrogationibus, quæ omnino primum locum in ſuo commate debent obtinere. Ita ea, quæ cum aliâ convenit, pars orationis ei cum quâ convenit ſubjecta eſt; quæ ab alia regitur regenti poſtpoſita eſt.

Accuſativum propiore vinculo adhærentem verbo activo, quam dativus adhæret, præmiſi dativo.

Ut ſequente genitivo adjectivum ſubſtantivo præponerem haud ſatis cauſſæ videbatur eſſe.

Quæ deërant ſupplevimus, ſed manu admodum parcâ, quum in ea non ſim hæreſi, quæ ſentit *negotium græce & latine deſiderari in omni neutrali adjectivo*, ſed ſtatuam potius quædam nec poſſe nec debere ſuppleri, præcipue in adjectivis neutro genere uſurpatis, qualia ſunt *ſcriptum*, *dictum*, *peccatum*, quæ naturam adjectivi exuunt, & vel ideo neutra ſunt, quòd ad nullam referuntur ſubſtantiam: immò omnia adjectiva forent neutra niſi revocarentur ad certam ſubſtantiæ ſpeciem, quæ ſpecies aliquid magis determinatum (ut ita loquar) & magis particulare tribuit vocibus, quæ ſolæ dum ſunt illud abſtractum ſuæ ſignificationis exprimunt. Quid enim? an quiſquam Latinorum conatus eſt iſtud *negotium* ubique vi orationi intertrudere? qui hoc cenſetis, ſupplete mihi illud Perſii *mordaci radere vero Auriculas*: & Horatii *plus dapis; multo minus rixæ:* aut Silii *vaſtum profundum*. Si vero hæc; ſupplete etiam, ubicunque *omnia* ſine expreſſo ſubſtantivo ponitur. Sed hæc accuratius diſputandi nunc non eſt locus, qui forſan dabitur olim. Ver-

Verbum conatus ſum reddere verbo, quod factum eſt ubi genius & analogia utriuſque linguæ id patiebantur, iis autem aliud poſtulantibus aliæ literarum formæ ſunt poſitæ.

Conjunctionum, quas poſtpoſitivas vocant, quasdam videbitis poſitas in orationis initio, quod duriuſculum videbitur primo, ſed ſi inter explicandum cum morâ quadam a reliquo orationis corpore ſeparatæ pronuntientur iſta durieties molleſcet facile.

Hactenus, Viri vigilantiſſimi, perſecutus ſum ea, quorum tam veſtra quam juventutis ſcire intererat, quod ſi quædam levia, aut non ſatis digna veſtræ curæ fuerint viſa, nihil equidem veto: ſentiat quiſque per me quod libet, qui non doctos docendos ſed juventutis bono libellum recenſendum mihi propoſui. Si non omnia ut debui, aut certe volui, a me ſint poſita, reſarcietur iſtud forſan aliâ editione, aut vos ipſi facile emendaveritis.

Moleſte ſi fertis veſtræ plerorumque opinioni quædam eſſe contraria, aut non ſatis convenientia, patimini vos me errantem, qui vos errantes, ut par eſt, ferre conſtitui; neque mihi de hac re cum quoquam lis erit aut controverſia, ne clariſſimis atque doctiſſimis viris nos præbeamus ridendos, quibus ſolis, quæſo, jus & fas ſit ſe invicem non ferre & maledictis certare; nobis Pædagogis, obſecro, ne libeat eſſe tam diſertis. Valete, atque ſtrenuè pergite bene mereri de juventute.

CENTU

E. E cubiculo noſtro.	E. Uit onze ſlaapkamer.
P. Quando ſurrexiſti?	M. Wanneer zijt gy opgeſtaan?
E. Præceptor (ſurrexi) paulo ante ſextam.	E. Meeſter (ik ben opgeſtaan) een weinig voor zeſſen.
P. Quid ais?	M. Wat zegt gy?
E. Eſt ſic, ut dico.	E. Het is zoo/ gelijk ik zeg.
P. Tu es nimis matutinus; quis expergefecit te?	M. Gy zijt al te vroeg op: Wie heeft u opgewekt?
E. Frater meus.	E. Mijn Broeder.
P. An es precatus Deum?	M. Hebt gy gebeden God?
E. Sum precatus, quam primùm frater pexuit me.	E. Ik hebbe gebeden/ zoo haaſt als Broeder my gekemt heeft.
P. Quomodo?	M. Hoe?
E. Dixi precationem dominicam genibus flexis, & manibus conjunctis cum actione gratiarum.	E. Ik hebbe geſegt het gebed des Heeren met geboge knyen/ en zamengevoegde handen met dankzegginge.
P. Quâ linguâ?	M. In welke taal?
E. Germanicâ. & Gallicâ.	E. In de Hoogduitſe en Franſche.
P. O factum bene! quis miſit te ad me?	M. O wel gedaan! wie heeft u gezonden tot my?
E. Nemo.	E. Niemand.
P. Quid ergo?	M. Wat dan?
E. Veni ultrò.	E. Ik ben gekomen van zelf.
P. Animule mi, quam pulcrum eſt ſapere! an non eſt tempus jentandi?	M. Mijn zieltje/ hoe fraay is wijs te zijn! is het geen tijd van te ontbijten?
E. Eſurio nondum.	E. Ik heb noch geen honger.

Secundum Colloquium.

Argumentum:

Duo pueri parant ſe ad prælectionem repetendam. Lectiones ſæpe repetendæ.

Abrahamus, Bartholomæus.

A. EAmus una repetitum.

B. Quid ego repeterem? an non eſt ſatis, quod repetiverim ſolus?

A. Si repetieris tantum: ſemel, aut bis, id eſt parum ad ediſcendum.

B. Imo repetivi — circiter decies.

A. Ne id quidem ſufficit.

B. Igitur quid vis amplius?

A. Opus eſt repetiviſſe. cum aliquo, ſi vis reddere certiſſimè coram Præceptore.

B. Ego neſciebam iſtud, ſed aſſentior tibi libenter.

Tweede Zamenſpraak.

Inhoudt.

Twee kinderen bereiden ſig om de les te herhalen. De leſſen moeten dikwils herhaalt worden.

Abraham, Barthel.

A. LAat ons gaan te zamen om te herijalen.

B. Wat zoude ik herhalen? is het niet genoeg/ dat ik alleen herhaalt hebbe?

A. Indien gy zult herhaalt hebben alleenlijk/ eens/ of tweemaal/ dat is weinig om van buiten te leeren.

B. Ja ik hebbe herhaalt ontrent tienmaal.

A. Ook dat zelf is niet genoeg.

B. Wat wilt gy dan meer?

A. Het is noodig herhaalt te hebben met iemand/ indien gy wilt opzeggen zeer zekerlijk in tegenwoordigheid van den Meeſter.

B. Ik wiſt dat niet/ maar ik ſta het u gaarne toe.

A. Faciamus ergo,
quod ego monebam te.
B. Equidem non recuſo:
incipe.

Tertium Colloquium.

Argumentum.

Eſt exordium ad prælectionem repetendam.

Cornelius, Daniel.

C. QUid agis?
D. Repeto mecum.
C. Quid repetis?
D. Præſcriptum hodiernum Præceptoris.
C. An tenes memoriâ?
D. Opinor ſic.
C. Repetamus unà,
uterque noſtrum
pronuntiabit ſic rectius
coram Præceptore.
D. Igitur tu incipe,
qui provocaſti me.
C. Agè.
eſto attentus,
ne ſinas
me aberrare.
D. Sum promptior
ad audiendum,
quam tu (es)
ad pronuntiandum.

A. Laat ons dan doen/
't welk ik u vermaande.
B. Voorwaar ik weigere niet:
begin.

Derde Zamenſpraak.

Inhoudt.

Het is een beginſel om de leſſe te herhalen.

Cornelis, Daniel.

C. WAt doet gy?
D. Ik herhaal by my zelve.
C. Wat herhaalt gy?
D. Het hedendaagſe voorſchrift
van den Meeſter.
C. Kent gy het van buiten?
D. Ik meene zoo.
C. Laat ons herhalen te zamen/
beide van ons
zal alſoo beter opzeggen
in de teegenwoordigheid van
den Meeſter.
D. Begint gy dan/
dewelke my uitgedaagd hebt.
C. Wel aan/
zijt aandachtigh/
laat niet toe/
dat ik af dwale.
D. Ick ben vaardiger
om te hooren/
dan gy (zyt)
om uit te ſpreken.

Quar-

Quartum Colloquium. — Vierde Zamenſpraak.

Argumentum:

Eſt exordium ad colloquendum. Qui agit bene, non timet reprehendi. Facit igitur prudenter, qui uſurpat præceptum illud, *Age ſic, ne timeas.*

Inhoudt.

Het is een beginſel om te praten. Die wel doet / vreeſt niet beriſpt te worden. Hy doet dan wyſſelyk / die betracht deſe leer / Doe alſoo, op dat gy niet en vreeſt.

Gabriel, Hieronymus.

G. AN tenes jam ea, quæ ſunt reddenda horâ tertiâ?
H. Teneo.
G. Ego quoque.
H. Confabulemur ergo pauliſper.
G. Sed obſervator putabit nos garrire, ſi intervenerit.
H. Quid times ubi nihil eſt timendum? non deprehendet nos in otio, aut in re malâ, ſi venerit: audiat colloquium noſtrum, ſi velit.
G. Loqueris optime; ſecedamus aliquò in angulum,

Gabriel, Hieronymus.

G. KEnt gy nu die dingen welke moeten opgezegt werden ten drie uren?
H. Ik kenze.
G. Ik ook.
H. Laat ons dan zamen praten een weinig.
G. Maar de toeziender zal meenen dat wy ſnappen indien hy zal op ſlag gekoomen zyn.
H. Wat vreeſt gy daar niets is te vreezen? hy zal niet betrappen ons in ledigheid, of in een quade zaak / indien hy zal gekomen zyn: hy hoore onze zamenſpraak, indien hy wil.
G. Gy ſpreekt zeer wel; laat ons ter zyden af wyken ergens in een hoek;

nequis
impediat nos.

op dat niet iemand
ons belette.

Quintum Colloquium.

Argumentum:

Admonitio brevis, ſed aptiſſima pueris.

Vyfde Zamenſpraak.

Inhoudt.

Een korte vermaninge/ maar zeer bequaam voor de kinderen.

Joannes, Leonardus.

J. NOn decet hic otiari,
aut garrire,
dum Præceptor
exſpectatur.
L. Quid ais?
non decet,
immo verò
non licet,
niſi volumus vapulare.
J. Igitur tu audi me,
dum pronuncio prælectionem,
ego audiam dein de te.
L. Age, pronuncia.

Jan, Leendert.

J. HEt betaamt niet hier
ledig te zijn/
of te klappen/
terwijl de Meeſter
verwacht word.
L. Wat zegt gy?
het betaamt niet/
ja voorwaar
het is niet geoorloft/
ten zy wy willen geſlagen worden.
J. Gy dan hoort my/
terwijle ik uitſpreke
de les/
ik zal hooren daar na u.
L. Wel aan/ ſpreek uit.

Sextum Colloquium.

Argumentum:

Puer admonitus diligentiæ in literis, ait ſe moneri fruſtra,

Sesde Zamenſpraak.

Inhoudt.

Een kind vermaant zijnde tot neerſtigheid in de weetenſchappen/ zegt dat het te vergeefs vermaant

ali-

quod mallet diſcere artem aliquam, quam literas. Ars apta ingenio ſuo eſt diſcenda cuique.

Adolphus, *Beatus*.

A. Ego miror, velis quid tibi. Tu es ferè ſemper otioſus, aut garris, aut ineptis.
B. Quid vis (ut) faciam?
A. Ut ſtudeas diligenter.
B. Cur mones me iſtud?
A. Pro amore meo in te, & utilitate tua.
B. Mones fruſtrà.
A. Quid ita?
B. Quia animus non eſt mihi in literis.
A. Ergo quid velles?
B. Diſcere artem aliquam, aptam ingenio meo.
A. An cogitaſti jam, ars quænam placeat potiſſimum tibi
B. Jam pridem.
A. Ergo cur non admones patrem?
B. Auſus ſum nunquam.

wort/om dat het liever wil leeren eenig handwerk/ dan talen. Een konſt bequaam voor zijn verſtand moet van een ieder geleerd worden.

Adolf, Beatus.

A. Ik ben verwondert wat gy voor hebt. Gy zijt byna altijd ledig/ of gy klapt/ of gy beuzelt.
B. Wat wilt gy (dat) ik doe?
A. Dat gy ſtudeert naarſtiglijk.
B. Waarom vermaant gy my dat?
A. Om mijne liefde tot u/ en uwe nuttheid.
B. Gy vermaant te vergeefs.
A. Hoe zoo?
B. Om dat ik geen zin hebbe in de weetenſchappen.
A. Wat zoud gy dan willen?
B. Leeren eenige konſt/ bequaam voor mijn verſtand.
A. Hebt gy nu bedacht/ welke konſt u behaagt allermeeſt?
B. Nu over lang.
A. Waarom dan vermaant gy niet uw Vader?
B. Ik hebbe nooit gedurft.

A. Cur non?	A. Waarom niet?
B. Vereor, ne iraſcatur mihi.	B. Ik vreeze/ dat hy zig vertoornen zal op my.
A. Roga Præceptorem, ut dicat illi.	A. Verzoekt den Meeſter/ dat hy 't zegge aan hem.
B. Immo Adolphe mi, oro te, tu ipſe dic Præceptori verbis meis: nam verecundia impedit me: an facies quod rogo?	B. Ja mijn Adolf/ ik bidde u/ gy zelf zegt het aan den Meeſter met mijne woorden; want de ſchaamte belet my: zult gy doen/ 't welk ik verzoeke?
A. Faciam certè, & (faciam) libentiſſimè id; enim tædet valde me videre te adeo remiſſum.	A. Ik zal 't doen zekerlijk/ en dat zeer gaarne; want het verdriet my zeer te zien u zoo vadzig.
B. O quàm gratum feceris mihi!	B. O hoe aangenaame zaak zult gy my gedaan hebben?
A. Sed Præceptor appellabit te.	A. Maar de Meeſter zal u roepen.
B. Quid tum? occaſio oblata reddet me audacem ad mentem meam aperiendam liberè.	B. Wat dan? de voorgedrage gelegentheid zal my ſtout maken om mijn zin te openbaren vrymoediglijk.
A. Judicas rectè.	A. Gy oordeelt wel.
B. Tu fac igitur, (ut) memineris promiſſi: renuntia deinde mihi, quid ille reſponderit tibi.	B. Maakt gy dan (dat) gy gedenkt aan het beloofde. daar na boodſchap weder aan my/ wat hy zal geantwoord hebben aan u.
A. Eſſem alioqui nuncius inutilis tibi.	A. Anderſints ſoude ik zijn een onnutte bode voor u.

Septimum Colloquium.

Sevende Zamenſpraak.

Argumentum:

Puer ingenio infeliciori docetur, quibus adminiculis progreſſio ad eruditionem fit. Studium virtutis confert non parum ad eruditionem adipiſcendam. *Qui habet rationem virtutis, augetur dotibus animi à Deo.*

Inhoudt.

Een Kind ongelukkig van verſtand word onderwezen/ met wat hulpmiddelen de voortgank tot de geleertheid geſchied. De vlijt tot de deugd is niet weinig vorderlijk om geleertheid te verkrijgen. Die de deugd in waarde houd, word vermeerdert met gaven des gemoeds van God.

Beatus, Calvinus.

B. AN vis permanere in ignorantiâ iſtâ?
C. Deus avertat.
B. Quid igitur facies?
C. Quæſo.
da mihi conſilium
ſuper hâc re.
B. Precare ſæpiſſimè Deum
inprimis.
& *ex animo*,
deinde,
eſto ſemper attentus
hoc eſt, audito diligenter,
quicquid docetur,
ſive Præceptor loquatur,
ſive condiſcipuli tui
reddant aliquid,
cole poſtremo

Beatus, Calvijn.

B. Wilt gy blijven in die onwetenheid?
C. Godt verhoede het.
B. Wat zult gy dan doen?
C. Ik bidde/
geef my raad
over deze zaak.
B. Bid God zeer dikwils
voor al/
en van harte,
daar na zijt altijd
aandachtig/
dat is/ hoor naarſtiglijk/
al wat geleert word/
het zy de Meeſter ſpreekt/
het zy uwe medeleerlingen
opzeggen iets/
oeffent ten laatſten

charitatem diligenter.
C. Quibus modis?
B. Neque lædito,
neque offendito quemquam,
invideto nemini,
habeto neminem odio;
ſed dilige
contrà omnes
tanquam fratres,
ac benefacito omnibus,
quoad poteris.
C. Quid illa conferent
mihi
ad profectum ſtudiorum?
B. Plurimum.
C. Quomodo?
B. Enim Deus
illuminabit ſic
ingenium tibi,
augebit memoriam,
ac dotes cæteras
animi,
denique promovebit
ſtudia tua ita,
ut facias progreſſus
majores
indies in re eâ.
C. Tu das ſanè
conſilium optimum mihi.
utinam valeam
uti
perpetuò
in gloriam Dei ipſius,
& referre aliquando gratiam tibi!
B. Non opto,
ut referas

de lieſde naarſtiglijk.
C. Op welke manieren?
B. Nochte beledig/
nog verſtoor yemand/
benijd niemand/
haat niemand/
maar bemin
daarentegen alle
gelijk als broeders;
en doe wel aan allen/
zoo veel gy zult konnen.
C. Wat zullen die dingen my
baten tot
den voortgang der ſtudien?
B. Zeer veel.
C. Hoe?
B. Want God
zal alzoo verlichten
het verſtand aan u/
hy zal vermeerderen de geheugeniſſe/
en overige gaven
des gemoeds/
eindelijk hy zal vorderen
uwe ſtudien alzoo/
op dat gy doet grooter
voortgangen
dagelijks in die zake.
C. Gy geeft voorwaar
een zeer goeden raad aan my.
ach of ik hem vermocht
te gebruiken
geduriglijk
tot eere van God zelf/
en vergelden t'eeniger tyd
dank aan u!
B. Ik wenſch niet/
dat gy vergeld

aliam

aliam gratiam mihi nomine eo: niſi ut laudes ſæpe numero Deum & proſequaris ſemper ſtudia honeſta, atque pervenias tandem ita ad cognitiõnem litterarum divinarum.	anderen dank aan my uit dien hoofde: als dat gy prijſt zeer dikwils God/ en altijd opvolgt de eerlijke ſtudien/ en geraakt eindelijk alſoo tot de kenniſſe van de goddelijke letteren.

Octavum Colloquium.	Achtſte Zamenſpraak.
Argumentum:	Inhoudt:
Diligentia Patris docti in filiis docendis domi. Beneficium Dei agnoſcendum ab iis, qui habent bonos parentes. Fratres ex fide in Chriſtum.	De neerſtigheid van een geleerd Vader in zijn kinderen te onderwijſen t'huis. De weldaad Gods moet erkent worden van die/ dewelke hebben goede Ouders. Broeders uit het gelove in Chriſtus.
Demetrius, Eliſæus.	Demetrius, Elizeus.
D. QUando rediiſti domo?	D. WAnneer zijt gy wedergekeert van huis?
E. Redeo jam nunc.	E. Ik kome weder nu zoo.
D. Ubi eſt Frater?	D. Waar is uw Broeder?
E. Manſit domi.	E. Hy is gebleven t'huis.
D. Cur manſit?	D. Waarom is hy gebleven?
E. Ut pranderet cum Matre.	E. Op dat hy middagmaal zoude houden met Moeder.
D. Verò, cur etiam tu non manſiſti?	D. Maar/waarom zijt gy ook niet gebleven?
E. Pranderam jam cum Patre.	E. Ik hadde het middagmaal al gehouden met Vader.

D. Quis

D. Quis miniſtrabat vobis?	D. Wie diende u-lieden?
E. Ancilla.	E. De Meid.
D. Quid, ubi erat Mater?	D. Wat / waar was Moeder?
E. Etiam domi, ſed occupata.	E. Ook t'huis / maar bezig.
D. In qua re?	D. In welke zaak?
E. In tritico recipiendo, quod fuerat adveƈtum nobis:	E. In Tarw te ontfangen / dewelke was toegevoert aan ons.
D. Quando redibis domum?	D. Wanneer zult gy wederkeeren na huis?
E. Quum accerſar à Patre.	E. Als ik zal ontboden worden van Vader.
D. Quo die iſtud erit?	D. Op welken dag zal dat zijn?
E. Fortaſſe hinc ad dies quatuor.	E. Miſſchien van nu over vier dagen.
D. Cur vos commeatis tam ſæpè domum?	D. Waarom gaat gy-lieden zoo dikwils na huis?
E. Parentes volunt ſic.	E. Onze Ouders willen 't zoo.
D. Quid agitis domi?	D. Wat doet gy-lieden t'huis?
E. Quod jubemur à parentibus.	E. 't Welk wy werden geboden van onze Ouders.
D. Sed tempus ſtudiorum perit interim vobis.	D. Maar de tyd der ſtudien gaat ondertuſſen verlooren voor u-lieden.
E. Non perit omninò.	E. Hy gaat verloren niet t'eenemaal.
D. Quid igitur?	D. Wat dan?
E. Pater exercet nos horis omnibus: Manè, ante & poſt prandium, ante cœnam, à cœna ſatis diu. Poſtremò (exercet) etiam (nos) ante quam eamus cubitum,	E. Vader oeffent ons alle uren: 's morgens / voor en na het middagmaal / voor het avondmaal / na het avondmaal lang genoeg. Ten laatſte (oeffent hy) ook (ons) eer wy na bed gaan /

quo-

quoties (ille) eſt non oc-	zoo dikwils hy niet is belet
cupatus neceſſario.	noodzaaklijk.
D. Quibus rebus	D. In welcke ſaken
exercet vos?	oeffent hy u lieden?
E. Exigit potiſſimum ea	E. Hy eyſcht allermeeſt die din-
à nobis,	gen van ons/
quæ didicimus	dewelcke wy hebben geleert
hebdomade totâ	de geheele weeck
in ſchola:	in ſchool:
inſpicit themata noſtra,	hy ziet in onze Themata/
ac interrogat nos	en hy ondervraaght ons
de iis.	aangaande de zelve.
Dat ſæpè aliquid	Hy geeft dickwils iets uyt
deſcribendum nobis,	te ſchrijven aan ons
modò Latinè,	dan in't Latijn/
modò vernaculè.	dan in de Moeders taal.
Proponit interdum	Hy ſtelt zomtijds voor
ſententiam brevem nobis	een korte ſpreuk aan ons
ſermone vernaculo,	in de moeders ſpraak/
quam vertamus	welke wy over zetten
Latine:	in't Latijn:
jubet contrà	hy gebied daarentegen
reddere interdum	ſomtijds over te zetten
vernacule	in de Moeders taal/
aliquid Latinum.	eenigh Latijn.
Poſtremo legimus	Ten laatſten leſen wy
ſemper aliquid	altijd iets
ex Bibliis Germanicis,	uyt dē Hooghduitſchē Bijbel/
vel Gallicis,	of den Franſchen
ante & poſt cibum,	voor en na het eten/
& (facimus) id	en (wy doen) dat
familiâ totâ præſente.	het geheele huysgeſin tegen-
	woordigh zijnde.
D. An interrogat nihil de	D. Ondervraaght hy niets aan-
Catechiſmo?	gaande den Catechiſmus?
E. Facit id	E. Hy doet dat
die omni *Dominico*	alle Sondag,
niſi abſit	ten zy hy afzy
fortè domo.	miſſchien van huis.

D. Nar

D. Narras mira,
ſi modo vera.

E. Immo longe plura ſunt
quam (ſunt ea,)
narravi quæ tibi;
enim
oblitus ſum
civilitatem morum,
ſolet etiam
admonere nos de quâ
in menſâ.

D. Cur Pater veſter ſumit
laborem tantum
in vobis docendis?

E. Ut intelligat ſic,
num *ludamus operam*
in ſcholâ,
& abutamur tempore.

D. Diligentia,
atque adeo prudentia
hominis ſunt mira.
O quam devincti eſtis
Patri cœleſti,
qui dedit
Patrem talem vobis
in terrâ!

E. Ille facit,
ut oblivi ſcamur
nunquam hoc
& beneficia cætera ejus.

D. Optare iſtud
eſt bonum & pium:
cura, ut habeas
non modo in ore,
ſed etiam
magis in animo.

E. Habeo tibi gratiam,
quod mones

D. Gy verhaalt wonderlijke
dingen / indien maar waar=
achtige.

E. Ja zy zijn veel meer/
dan die dingen zijn/ dewelke ik
verhaalt hebbe aan u;
want
ik hebbe vergeten
de beleeftheid der zeden/
van welke hy is ook gewoon
te vermanen ons
aan de tafel.

D. Waarom neemt u-l. Vader
zoo groote moeyte
in u-lieden te leeren?

E. Op dat hy verſta alzoo/
of wy verloren arbeid doen
in School/
en misbruyken den tijd.

D. Naarſtigheid/
en ook voorſichtigheid
des menſchen zijn wonderlijk.
O hoe verbonden zijt gy-l.
aan den hemelſche Vader/
dewelke gegeven heeft
ſoodanigen Vader aan u-l.
op de aarde!

E. Hy maakt
dat wy noit
vergeten deſe
en andere weldaden van hem.

D. Te wenſchen dat
is goed en vroom:
bezorg/ dat gy't hebt
niet alleen in den mond/
maar ook
meer in 't gemoed.

E. Ik danke u/
dat gy vermaant

tam

tam fideliter me.
D. Debemus officium
monendi benè
omnibus,
ſed maximè fratribus.
E. An igitur fratribus
ſolis?
D. Dico potiſſimum
hic eos (eſſe) fratres,
qui ſunt conjuncti
nobis
ex fide in Chriſtum.
E. Judicas rectè,
ſed viſo,
num Frater
reverterit
tandem domo:
nam eſt promptus
plus ſatis
ad ceſſandum.

zoo getrouwelijk my.
D. Wy zijn ſchuldig den plicht
van wel te vermanen
aan allen/
maer meeſt aan de Broeders.
E. Aan de Broeders
alleen dan?
D. Jck zegge voornaamentlijk
hier/dat die (zijn) Broeders/
dewelke zamen ge voegt zijn
aan ons
uit het geloof in Chriſtus.
E. Gy oordeelt wel/
maar ik ga bezien/
of Broeder
weder gekeert is
eindelijk van huis:
want hy is vaardig
meer dan genoeg
om te vertoeven.

Nonum Colloquium.

Argumentum:

Elizæus & Felix conferunt annos ſuos. Diligentia docti Pædagogi laudatur. Item prudentia boni Patris in cura liberorum inſtituendorum: beneficium agnoſcitur in re ea. Exemplum exercitationis in Lingua Latina à teneris annis.

Negende Zamenſpraak.

Inhoud.

Eliſeus en Felix vergelijken humne jaren. De neerſtigheyd van een geleert Kindermeeſter word gepreſen. Ook de voorſichtigheyd van een goede Vader in de ſorge van kinderen te onderwijſen: de weldaad word erkent in die ſaak. Een voorbeelt van oeffeninge in de Latijnſche Taal van de teedere jaren af.

Eliſæus,

Eliſæus, Felix.	Eliſeus, Felix.
E. QUot annos habes?	E. HOe veel jaren hebt gy?
F. Tredecim,	F. Dertien/
ut accepi à Matre:	gelijk ik verſtaan
	hebbe van Moeder:
tu verò?	maar gy?
E. Equidem non habeo	E. Voorwaar ik hebbe niet
(annos) tot.	zoo veel (jaaren.)
F. Quot igitur?	F. Hoe veel dan?
E. Unus deeſt.	E. Een ontbreekt.
F. Ergo duodecim ſunt.	F. Dan zijn'er twaalf.
E. Ratio eſt in promptu.	E. De Rekening is licht te ma-
	ken.
F. Sed Frater tuus	F. Maar uw' Broeder
quotum agit annum?	in zyn hoe veelſte jaar gaat hy?
E. Quintum.	E. (In) het vijfde.
F. Quid ais?	F. Wat zegt gy?
loquitur jam Latinè?	ſpreekt hy nu al Latijn?
E. Quid miraris?	E. Wat verwondert gy u?
habemus ſemper	wy hebben altijd een
Pædagogum	Kindermeeſter
& doctum & diligentem	en geleert en naarſtig
domi:	t'huis:
Docet ſemper nos	Hy leert altijd ons
loqui Latinè,	ſpreken Latijn/
effert nihil	hy brengt voort niets
vernaculum,	in de Moeder-taal/
niſi	ten zy (ten:
cauſâ declarandi aliquid:	ter oorzake van iets te verkla-
quin etiam audemus non	ja ook wy durven niet
alloqui Patrem	aanſpreken Vader
niſi Latinè.	ten zy in't Latijn.
F. Loquimini igitur	F. Spreekt gy-lieden dan
nunquam	nooit
vernaculè?	in de Moeder-taal?
F. Solùm cum Matre,	E. Alleenlijk met Moeder
& (facimus) id horâ quâ-	en (wy doen) dat op een
dam certâ,	zeker uur/
quum illa jubet	als zy gebied

nos

nos vocari ad ſe.	dat wy geroepen worden tot haar.
F. Quid agitis cum familiâ?	F. Wat doet gy-lieden met het huisgezin?
E. Sermo rarus *eſt nobis* cum familiâ, & quidem tantùm in tranſitu, & famuli ipſi alloquuntur tamen nos Latinè.	E. Weinig reden hebben wy met het huisgeſin/ en wel alleenlijk in 't voorby gaan/ en de knechten ſelfs ſpreken nochtans ons aan in 't Latijn.
F. Quid ancillæ?	F. Wat de meiden?
E. Utimur *ſermone vernaculo*, ſi quando uſus poſtulat, ut alloquamur eas, ut ſolemus, (quum loquimur) cum Matre ipſâ.	E. Wy gebruiken de Moeder-taal, zoo wanneer de noodzaak- lijkheid vereiſt dat wy haar aanſpreken/ gelijk wy gewoon zijn (als wy ſpreeken met Moeder zelf.
F. O vos (eſtis) felices, qui docemini tam diligenter!	F. O gy-lieden (zijt) gelukkige/ dewelke ſoo naarſtlijk onderwezen wordt!
E. Gratia eſt Deo, cujus dono habemus Patrem, qui curat nos erudiendos tam accuratè.	E. Dank is Godt/ door wiens gift wy hebben eenen Vader/ dewelke zorght dat wy onderwezen worden zoo zorglijk.
F. Laus & honor rei ejus debetur certè Patri unico cæleſti.	F. Den lof en eer van die zaak is men zeker ſchuldig aan den eenigen Hemelſchen Vader.
E. Sed quid agimus? audio jam Catalogos recitari,	E. Maar wat doen wy? ik hoore nu/ dat de Naam- rollen opgeleзen worden.
F. Feſtinemus ergo.	F. Laat ons dan haaſten.

Decimum Colloquium.

Argumentum:

Liber compactus eleganter oſtentatur. Quæſtio ſtulta reprehenditur. Excuſatur, quaſi fuerit jocus. Jocus (eſt) uſitatus inter familiares. Deus non eſt offendendus in jocis noſtris.

Felix, Giraldus.

F. QUis eſt liber iſte novus deauratus, quem oſtentas tam magnifice?
G. Terentius.
F. Ubi emiſti?
G. Lutetiæ.
F. Quis vendidit eum tibi?
G. Emi pecunia mea.
F. Unde nactus eras pecuniam?
G. Quæris ſtulte aliud: quaſi eam alicunde furatus.
F. Abſit [illegible]
G. [illegible] reprehendi [illegible]

Tiende Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een Boeck ſraey gebonden / word vertoont. Een zotte vraegh word beriſpt. Zy word verſchoont / als of't geweeſt was jok. De boertery is gemeen onder goede bekenden. Godt moet niet vertoornt worden in onſe boerteryen.

Felix, Girald.

F. WAt is dat nieuw vergult boek / het welk gy vertoont zoo heerlijk?
G. Terentius.
F. Waar gekocht?
G. Te Parys.
F. Wie heeft dat gegeven aen u?
G. Ik hebbe het gekoft voor mijn geld.
F. Van waar had gy gekregen geld?
G. Gy vraagt dat zottelijk: als of ik het hebbe geſtolen.
F. Dat te denken zy af van my: maar ik vraagde dat vermaaklijk halven.
G. Doch ik hebbe beriſpt ernſthaftigh.

dictum.

dictum tuum,	uw' gezeg /
ſed ſolemus jocari,	maar wy plegen te boerten
more eo	op die manier
cum familiaribus.	met goede vrienden.
F. Nihil prohibet	F. Niets verbied
jocari,	te boerten /
modò ne	als maar niet
Deus offendatur.	God beleedigt word.
Sed age,	Maar wel aan/
revertamur	laat ons wederkeeren
ad propoſitum,	tot het voornemen /
de quo emiſti	van wien hebt gy gekoſt
Terentium iſtum?	dien Terentius?
G. De Clemente.	G. Van Klement.
F. An (de) Bibliopolâ illo	F. Van dien Boekverkoper
circumforaneo?	op alle markten loopende?
G. Maximè.	G. Voorwaar.
F. Quanti conſtitit?	F. Hoe veel heeft hy gekoſt?
G. Aſſibus decem.	G. Tien ſtuyvers.
P. An nihil amplius?	F. Niets meer?
G. Nihil omninò.	G. Gants niet.
F. Profectò pretium eſt	F. Voorwaar de prijs is
ſatis vile.	gering genoeg.
G. Præſertim	G. Voornamentlijk
cum ſit auratus	dewijl hy is vergult /
& compactus	en gebonden
adeò eleganter.	zoo fraeyelijk.
F. An erant	F. Waren 'er
codices alii	andere boeken
ſimiles?	dier gelijke?
G. Duo vel tres.	G. Twee of drie.
F. Quæſo, deduc me	F. Ik bidde / leid my
ad illum.	tot hem.
G. Eamus.	G. Laat ons gaan.

Undecimnm Colloquium.

Argumentum.

Giraldus petit librum commodato ab Hermete: Hermes non dat, quia dederat jam alteri. Idem mavult pati injuriam, quàm accuſare condiſcipulum ob injuriam privatam. O charitatem rariſſimam! Conſilium bonum eſt res tutiſſima.

Giraldus, Hermes.

G. Commoda Virgilium tuum mihi in dies duos, ſi id poteſt fieri nullo incommodo tuo.
H. Profectò non poſſum.
G. Cur non?
H. Gerardus oppoſuit pignori, cum (ille) accepiſſet commodatò (eum) a me diebus his.
G. An tu ais pignori?
H. Eſt ſic, ut dico.
G. Quanti oppignoravit?
H. Aſſibus tribus, ut ait.
G. O hominem ingratum!

Elfde Zamenſpraak.

Inhoudt.

Giraldus eyſcht een boek te leen van Hermes: Hermes geeft het niet/ om dat hy 't nu gegeven had aan een ander. Dezelve wil liever ongelijk lijden/ als beſchuldigen zijn medeleerling om een byſonder onrecht. O zeer zeldſame liefde! Een goede raad is een zeer veylige zaak.

Girald, Hermes.

G. Leen uwen Virgilius aan my voor twee dagen/ indien dat kan geſchieden zonder eenig ongemak van u.
H. Voorwaar ik kan niet.
G. Waarom niet?
H. Gerrit heeft hem te pand/ gezet/ als hy hem ontfangen had te leen van my in deeze daagen.
G. Zegt gy te pand?
H. 't Is zoo/ gelijk ik ſeg.
G. Voor hoe veel heeft hy hem verpand?
H. Voor drie ſtuyvers/ gelijk hy zegt.
C. O ondankbaar menſch!

H. Tan-

H. An tantum ingratum?	H. Alleenlijk ondankbaar?
G. Immò verò & ingratum & malum. Sed nunquid ille potuit oppignorare rem ſuam?	G. Ja voorwaar en ondankbaar en quaad. Maar heeft hy konnen verpanden uw' zaak?
H. Potuit, ut vides (eſſe) factum.	H. Hy heeft gekonnen/ gelijk gy ziet dat geſchied is.
G. Tamen non debuit.	G. Nochtans heeft hy niet gemoeten.
H. *Tetigiſti rem acu:* ſed quid facerem?	H. Gy hebt den ſpijker op het hooft geſlagen; maar wat ſoude ik doen?
G. Rogas? defer eum ad Præceptorem.	G. Vraagt gy 't? breng hem aan by den Meeſter.
H. Malo pati injuriam iſtam, quàm *committere*, ut miſer vapulet.	H. Ik wil liever lijden dat onregt/ als veroorſaken, dat de ellendige ſlagen krijgt.
G. Facis bene, dummodò reddat tuum.	G. Gy doet wel/ als hy maar wedergeeft het uwe.
H. Reddet, ſpero.	H. Hy ſal 't wedergeven/ hoop ick.
G. Unde redderet?	G. Van waar ſoude hy 't wedergeven?
H. Ait ſe accepturum brevi pecuniam à Patre.	H. Hy zegt/ dat hy zal krijgen in 't kort geld van (ſijn) Vader.
G. Quid, ſi fallit te?	G. Wat/ indien hy u bedriegt?
H. Poteſt fieri: ſed tamen exſpectabo dies aliquot, quid ſit futurum, deinde capiam conſilium.	H. Het kan geſchieden: maar nochtans/ zal ik wachten eenige dagen/ wat 'er toekomende is; daar na zal ik raad nemen.
G. Nihil eſt tutius conſilio *recto*.	G. Niets is veiliger (dan) een goede raad.
H. Meminiſti probè:	H. Gy gedenkt het wel;

enim Præceptor
dictavit ſic nobis.
Sed nunquid vis aliud?
G. Ut bene ſit tibi.
H. Et optimè tibi (ſit.)

Duodecimum Colloquium.

Argumentum:

Liber relictus per oblivionem quæritur. Qui reliquerat, arguitur negligentiæ.

Hermes, Juſtus.

H. An vidiſti librum meum?
J. Quem librum quæris?
H. Epiſtolas Ciceronis.
J. Ubi reliqueras?
H. Oblitus eram in auditorio.
J. (Obliviſci) fuit negligentia tua.
H. Fateor; ſed indica interim, ſi ſcias aliquem accepiſſe.
J. Cur non adis Præceptorem? enim ſolet aut ferre *ea* in muſeolum,

want, zoo heeft de Meeſter ons voorgezegt.
Maar wilt gy iets anders?
G. Dat het u wel gaa.
H. En u zeer wel.

Twaalfde Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een Boek achter-gelaten door vergetenheid, word geſocht. Die 't achter-gelaten had, word beſchuldigt van onachtſaamheid.

Hermes, Jooſt.

H. Hebt gy gezien mijn boek?
J. Welk boek zoekt gy?
H. De Brieven van Cicero.
J. Waar had gy 't gelaten?
H. Ick hadde 't vergeten in de hoorplaatſe.
J. (Het vergeeten) is geweeſt uwe onachtſaamheid.
H. Ik beken 't: maar zeg ondertuſſchen indien gy weet, dat het iemand gekregen heeft.
J. Waarom gaat gy niet na den Meeſter? want hy is gewoon of te brengen die dingen in zijn ſtudeer-kamertje

quæ

quæ ſunt relicta	dewelke agter-gelaten zijn
à nobis,	van ons /
aut (ſolet) dare alicui	(maar) of (hy pleeg) te geven aan ie-mand
qui reddat,	dewelke (die) wedergeve /
uti ſcis.	gelijck gy weet.
H. Mone bene.	H. Gy vermaant wel.
O me obliviosum,	O my vergeetachtigen /
cui iſtud non venerat in mentem!	den welken dat niet in den zin gekomen was!

Decimum Tertium Colloquium.	Dertiende Zamen-ſpraak.
Argumentum:	Inhoudt:
Levinus & Marcus enumerant viciſſim libros ſuos. Libri extraordinarii legendi interdum. Præſtat ſerò quàm nunquam diſcere.	Levinus en Marcus tellen wederzijds hunne boeken op. Ongewoone boeken moeten zomtijds gelezen worden. 't Is beter te laat dan noit te leeren.
Levinus, Marcus.	Levyn, Markus.
L. AN habes libros multos?	L. Hebt gy vele boeken?
D. (Habeo) non (libros) admodum (multos.)	M. (Ik heb) niet zeer veel (boeken)
L. Sed quos habes?	L. Maar welke hebt gy?
M. Rudimenta Grammaticæ,	M. De Beginzelen van de Letter-konſt /
Colloquia ſcholaſtica,	de Schoolſche zamenſpreekingen /
Terentium,	Terentius /
Epiſtolas Ciceronis cum interpretatione *vernaculâ*,	de Brieven van Cicero met de uitlegging in de Moeder taal,
Catonem,	Kato /

Dictionarium,	een Woordboek/
Teſtamentum Germanicum,	een Hoogduitſch Teſtament/
Pſalmos	de Pſalmen
cum Catechiſmo;	met den Catechiſmus:
præterea	daarenboven
librum chartaceum	een (ſchoon) papiere boek
ad ſcribendum	om te ſchrijven
dictata Præceptoris.	de aammerkingen van den Meeſter.
Tu verò quos (libros) habes?	Maar welken (boeken) hebt gy?
L. Habeo omnes,	L. Ik hebbe ze alle
quos enumeraſti,	welke gy hebt opgetelt/
præter Catonem,	behalven Kato/
Terentium,	Terentius/
& Epiſtolas Ciceronis.	ende Brieven van Cicero.
enim cur	Want waarom
haberem libros,	zoude ik hebben boeken/
qui non *præleguntur*	de welke niet worden uitgelegt
in claſſe noſtra?	in onze ſchool?
M. At ego lego	M. Maar ik leze
interdum illos,	zomtijds die/
dum ſumus otioſi,	terwijl wy zijn ledig/
ut addiſcam ſemper	op dat ik altijd aanleere
aliquid novi:	iets nieuws:
præſertim	voornamelijk
in linguâ latinâ,	in de Latijnſche tale
& moribus honeſtis.	en eerlijke zeden.
L. Marce mi,	L. Mijn Markus/
facis prudenter.	gy doet voorzigtiglijk.
O me miſerum,	O my ellendigen!
qui didici nunquam,	dewelke noit geleert hebbe/
quid ſit eſſe ſtudioſum!	wat het zy naarſtig te zijn.
M. Igitur diſce:	M. Leert dan:
enim diſcere ſerò præſtat	Want laat te leeren is beter
quàm (diſcere) nunquam.	dan nooit te leeren.

Deci-

Decimum Quartum Colloquium.

Argumentum:

Liber petitur commodato, idque impetratur, ſed repetendus ab alio quodam. Non abutendum beneficio.

Marcus, Nathaniel.

M. AN vis commodare Terentium tuum mihi?
N. Equidem volo: modo repetas illum à Conrado, cui dedi utendum.
M. Quo ſigno vis (ut) repetam?
N. Nempe hoc (ſigno,) quod habeo Epiſtolas ejus.
M. Id eſt ſatis mihi.
N. Sed quando reddes?
M. Cum deſcripſero contextum, in prælectiones tres aut quatuor.
N. Igitur matura, ne incommodes ſtudio meo.

Veertiende Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een Boeck word ge-eyſcht te leen / en dat word verkregen / maar moet weder gehaalt worden van een ander. Men moet een weldaad niet misbruiken.

Markus, Nathanaël.

M. WIlt gy leenen uwen Terentius aan my?
N. Ik wil voorwaar: als gy dien maar weder eiſcht van Koenraad / aan welken ik hem heb gegeven om te gebruiken.
M. Met wat teeken wilt gy / dat ik hem weder eiſſche?
N. Namentlijk met dat (teken /) dat ik hebbe de Brieven van hem.
M. Dat is genoeg voor my.
N. Maar wanneer zult gy (hem) wedergeven?
M. Als ik zal uitgeſchreven hebben den Te, t / voor drie leſſen of vier.
N. Haaſt u dan / op dat gy niet ongemak toebrengt aan mijn ſtudie.

M. Maturabo.	M. Ik zal my haaſten.
N. Sed heus tu, cave (ne) macules,	N. Maar hoort gy / wacht u (dat) gy hem (niet) beklad /
commodabo aliòqui ægrè poſt hac.	anderzins zal ik hem bezwaarlijk leenen na dezen.
M. Nempe eſſem indignus beneficio.	M. Namentlijk ik zoude zijn onwaardig de weldaad.

Decimum Quintum. Colloquium.	Vyftiende Zamenſpraak.
Argumentum:	Inhoudt:
Commodatum repetitur. Commodatarius petit dilationem & impetrat eam.	Het geleende wordt wederom ge-eyſcht. Die 't geleent heeft / begeert uytſtel / en verkrijght dat.
Langius, Lazarus.	Langius, Lazarus.
L. Cur non reddis librum mihi?	L. Waarom geeft gy niet weder het boek aan my?
Laz. Exſpecta in diem craſtinum: nondum uſus ſum ſatis.	Laz. Wacht tot den dag van morgen. ik hebbe 't noch niet genoeg gebruikt.
L. Exſpectabo libenter.	L. Ik zal gaarne wachten.
Laz. Referam tibi gratiam, *Deo volente.*	Laz. Ik zal u vergelden dank / zoo 't God belieft.
L. Exſpecto gratiam nullam pro beneficio tantillo.	L. Ik verwacht geen dank voor zoo kleyne weldaad.
Laz. Agnoſcere eſt tamen (officium) meum.	Laz. Te erkennen is nogtans myn (pligt.)

Deci-

Decimum Sextum Colloquium.

Argumentum:

Confabulatio brevis: ſed plena doctrinæ. Vir bonus & prudens capit occaſionem docendi è re minima.

Nathanaël, Obertus.

N. UNde veniebas modo?

O. E culinâ.

N. Quid iveras illuc.

O. Ut calefacerem me.

N. Credo, tu es libentius in culinâ, quam in Scholâ: nonne?

O. Nihil (eſt) mirum, ignis non eſt in Scholâ, ſicut in culinâ.

N. Abi; ſapis.

O. Utinam tam ſaperem in rebus divinis, quàm (ſapio) in curâ corporis.

N. Fac (ut) ſapias.

O. Quo modo?

N. Studio, curâ, labore,

Seſtiende Zamenſpraak.

Inhoudt;

Een korte ſamenſpraak: maer vol van onderwijzinge. Een goed en voorſichtig Man neemt gelegentheid van te onderwijzen uyt de kleynſte zaak.

Nathanaël, Obert.

N. VAn waar quaamt gy zoo even?

C. Uit de keuken.

N. Waarom waart gy gegaan derwaarts?

O. Op dat ik my zou warmen.

N. Ick geloove / gy zijt liever in de keuken / als in de School: niet?

O. ('t Is) geen wonder / het vyer is niet in School / gelijk in de keuken.

N. Gaa / gy zijt wijs.

O. Och of ik zoo wijs was in Goddelijke zaken / als (ik wys ben) in de zorge des lichaems.

N. Maak (dat) gy wijs zijt.

O. Op wat manier?

N. Door vlijt / door zorg / door arbeid /

diligen-

diligentiâ: | door naarſtigheid.
O. Non parco labori. | O. Ik ſpaar geen arbeid.
N. Facis rectè: ſed tempus eſt exſpectandum, cujus progreſſu omnia fiunt. Deus eſt precandus interea aſſiduè. | N. Gy doet wel: maar de tijd moet verwagt worden / door wiens voortgang alle dingen geſchieden. God moet gebeeden worden ondertuſſchen geduriglijk.
O. Mones benè, utinam ille promoveat ſtudia noſtra, in gloriam nominis ſui. | O. Gy vermaant wel / och of hy vorderde onſe ſtudien / tot roem van zijn naam!
N. Faciet id! ſi pergamus colere diligenter eum | N. Hy zal dat doen / indien wy voortgaan hem naarſtiglijk te dienen.

Decimum Septimum Colloquium. | Seventiende Zamenſpraak.

Argumentum. | Inhoudt.

Reprehenſio libera amici prodeſt haud mediocriter, ſi accipiatur bene. | Een vrymoedige beriſpinge van een Vriend baat niet weynig / als ſe wel genomen word.

Obertus, Pontanus. | Obert, Pontaan.

O. Unde redis nunc? | O. Van waar komt gy nu?
P. Foris. | P. Van buiten.
O. Cur prodieras? | O. Waarom waart gy uytgegaan?
P. Ut irem domum. | P. Op dat ik zoude gaan na huis.
O. (Propter) quid (ires) eo? | O. (Om) wat (zoud gy gaan) daar heen?
P. Petitum libros meos. | P. Om mijne boeken te halen.

O. Eho!

O. Eho! cur non attuleras?	O. Wel! waarom had gy (ze) niet mede gebragt?
P. Oblitus eram.	P. Ik had vergeten.
O. An ſoles ſic obliviſci jentaculum, aut merendam?	O. Pleeg gy zoo te vergeten het ontbijt / of namiddag eten?
P. Rariſſimè.	P. Zeer zelden.
O. Profectò (obliviſci) fuit negligentia magna.	O. Voorwaar het (vergeeten) is geweeſt een groote onachtzaamheid.
P. Immo maxima: ſed quid ages? ſumus pueri.	P. Ja een ſeer groote: maar wat ſult gy doen? wy zijn kinderen.
O. Quid ſi Præceptor ſciret factum tuum?	O. Wat indien de Meeſter wiſte uw' daad?
P. *Darem* fortaſſe *pœnas*.	P. Ik ſoude miſſchien geſtraft worden.
O. An ais tu fortaſſe? vapulares *procul dubio* Non pudet te venire in ſcholam ſine libris?	O. Zegt gy miſſchien? gy zoud ſlagen krijgen zonder twijffel. Schaamt gy u niet te komen in School zonder boeken?
P. Non ſolum pudet (me) ſed etiam piget me: veruntamen obſecro, ne accuſes me.	P. Niet alleen ſchaam ik (my) maar het verdriet my ook: maar nochtans bidde ik / dat gy my niet beſchuldigt.
O. Cogito nihil minus: ſed non poſſum diſſimulare, quin ego reprehendam te.	O. Ik denk niets minder: maar ik kan niet ontveinzen / dat ik u niet beriſpe.
P. Equidem credo, facis *amicè* iſtud: itaque *conſulo boni*.	P. Voorwaar ik geloove / gy doet dat uit vriendſchap: derhalve neem ik het ten goede.
O. Id eſt ſatis mihi: eamus intrò in auditorium.	O. Dat is my genoeg: laat ons gaan na binnen na de hoorplaatſe.

P. Eſt tempus; decuriones exigunt jam rationem ſcripturæ.

P. 't Is tijd; de opzienders eiſſchen nu rekenſchap van 't geſchrift.

Decimum Octavum Colloquium.

Argumentum.

Quidam provectus accommodat ſermonem ad captum parvuli *docendi gratia* occaſione oblata. Eſt exemplum, quod nulla occaſio agendi bene ſit prætermittenda, præſertim in docendo.

Achtiende Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een ouder voegt zijn reden na het begrijp van een kleynen jongen leerens halven gelegentheyd gegeven zijnde. 't Is een voorbeelt / dat geen gelegentheid van wel te doen moet achtergelaten worden / byſonder in 't onderwijzen.

Pontanus, Renatus.

P. QUd rides!
R. Neſcio.
P. Neſcis? (neſcire quid rideas eſt) ſignum magnum ſtultitiæ.
R. Igitur vocas me ſtultum?
P. Minimè verò: ſed dico tibi, eſſe argumentum ſtultitiæ, quum quis ridet, & neſcit cauſam ridendi.
R. Quid eſt ſtultitia?
P. Invenies iſtud, quod quæris ſi *evolvas* diligenter Catonem tuum,

Pontaan, Renaat.

P. WAarom lagt gy?
R. Ik weet het niet.
P. Weet gy 't niet? (niet te weeten waar om gy lacht) is een groot teeken van zotheid.
R. Noemt gy my dan zot?
P. Geenzints voorwaar: maar ik zegge u / dat het een bewijs is van zotheyd / als ymandt lacht / en niet weet de oorzaak van te lagchen.
R. Wat is zotheid?
P. Gy zult vinden dat / het welk gy zoekt / indien gy doorleeſt naarſtiglijk uwen Kato.

R. Non

R. Non habeo nunc Catonem meum, & volo agere rem aliam.	R. Ik hebbe nu niet mijnen Kato/ en ik wil doen een andere zaak.
P. Quod negotium habes?	P. Wat bezigheid hebt gy?
R. Habeo ediſcere aliquid de Rudimentis.	R. Ik hebbe van buyten te leeren iets van de Eerſte beginſelen.
P. Et ineptule. quæris interim fabulari?	P. En beuzelaartje. zoekt gy ondertuſſchen te praten?
R. Quæſo, dic mihi de ſtultitiâ in Catone.	R. Ik bidde/ zeg my aangaande de zotheid in Kato.
P. *Simulare ſtultitiam* *loco* *eſt prudentia* *ſumma.* Non didiciſti hæc?	P. Te veinzen de zotheid ter plaatſe is de hoogſte voorſichtigheid. Hebt gy niet geleert deſe dingen?
R. Immo, ſed non recordabar.	R. Ja/ maar ik gedacht het niet.
P. Inſpice librum tuum, quum eris domi.	P. Ziet in uw' boek/ als gy t'huys zult zijn.
R. O quantas gratias ago tibi! ego proponam quæſtionem iſtam alicui, qui non poterit reſpondere mihi, & erit ſic victus.	R. O hoe grooten dank weet ik u! ik zal voorſtellen die vraag/ aan iemandt/ dewelke niet zal konnen antwoorden my/ en zo zal hy overwonnen zijn.
P. Puer tace, tace, ne vapules.	P. Jonge zwijg/ zwijg/ op dat gy geen ſlaagen krijgt.
R. *Curo non multum:* ego teneo ferè prælectionem.	R. Ik geef 'er niet veel om: ik ken by na de les.
P. Dicam obſervatori, niſi taceas.	P. Ik zal 't zeggen aan den opziender/ ten zy gy zwijgt/

qui notabit ſtatim te.

R. Mane, mane, dicam nihil amplius.

P. Sed memento id, quod dixi tibi.

R. Quid eſt?

P. Ne rideas unquam ſine cauſa.

R. Sed ridere non eſt malum.

P. Non dico iſtud

R. Quid (dicis) igitur?

P. Ridere ſine cauſâ (eſt) ſtultum

R. Intelligo nunc.

P. Recordare ſæpè.

---

derwelke u terſtond zal opteekenen.

R. Blijf / blijf / ik zal niets zeggen meer.

P. Maar gedenkt dat / 't welk ik hebbe gezegt aan u.

R. Wat is't?

P. Dat gy niet lacht ooit zonder oorzaak.

R. Maar het lacchen is niet quaad.

P. Ik zegge dat niet.

R. Wat (zegt gy) dan?

P. Te lacchen zonder oorzaak (is) zot.

R. Ik verſta't nu.

P. Herdenkt het dikwils.

Decimum Nonum Colloquium.

Argumentum:

Quidam occupatus in merenda monetur tempus prælectionis inſtare. Admonitio mutua decet ſic pueros ſtudioſos.

Renatus, Simon.

R. AN audiſti horologium?

S. Sonuit dudum.

R. Dinumeraſti horas?

S. Dinumeravi.

Negentiende Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een beſig zijnde in het achternoenmaal / word vermaant / dat de tijdt van opzeggen na-by is. De onderlinge vermaninge betaamt ſoo de neerſtige kinderen.

Renaat, Symon.

R. Hebt gy gehoort het uurwerk?

S. Het heeft al lang geſlagen.

R. Hebt gy de uren getelt?

S. Ik heb ze getelt.

R. Quo-

R. Quota eſt?	R. De hoeveelſte is 't?
S. Ferè ſesquiprima.	S. By na [half twee.] anderhalf een
R. Igitur tempus prælectionis inſtat: fac ut ſis paratus.	R. Derhalve is de tijd van de les na by: maak dat gy zijt bereid.
S. Ubi peredero merendam, ecce me paratum.	S. Als ik zal opgegeten hebben het namiddagmaal. zie daar my vaardig.
R. Cur non adfuiſti nobiſcum meridie?	R. Waarom zijt gy niet geweeſt met ons te middag?
S. Prodieram, cum veniâ bonâ Præceptoris.	S. Ik was uitgegaan / met goed verlof van den Meeſter.
R. Sed interim ſum tibi impedimento.	R. Maar ondertuſſchen ben ik aan u tot een beletſel.
S. Impedis nihil me, ne quidem perdidi bolum interpellatione tuâ.	S. Gy belet my niet / ik hebbe zelf niet verloren een beet door uwe tuſſchenſprake.
R. *Habet bene.* Perge. Sed maturа.	R. 't Is wel. Ga voort: Maar haaſt u.

Vigeſimum Colloquium. — Twintigſte Zamenſpraak.

Argumentum: — Inhoudt:

Quidam ſcripturus detrectat repetere prælectionem. Aliquid temporis detrahendum ludo, & id impendendum ſtudiis. Exemplum pueri dediti luſibus.	Een ſullende ſchrijven / weygert te herhalen zijn leſſe. Men moet eenigen tijdt ontnemen aan 't ſpel / en men moet dien beſteden tot de ſtudien. Een voorbeeld van een kindt genegen tot ſpelen.

Titus, Vincentius.

T. VIncenti,
V. Quid vis?
T. Repetamus unà præ-lectionem.
V. Otium non eſt mihi.
T. Habes quid negotii?
V. Volo ſcribere.
T. Paras ſcribere quid?
V. *Dictata* Præceptoris.
T. Cur non ſcripſiſti heri?
V. Scripſiſſem tempore quo?
T. Quum luderetur.
V. At ego nolebam amittere occaſionem ludendi.
T. Ah piger! meditaris nihil aliud quam luſiones. An non horæ ternæ ſunt liberæ diebus Mercurii & Sabbathi?
V. Sunt quidem liberæ, ſed deſtinatæ, deputatæ, attributæ, aſſignatæ ad luſum.
T. Immò ſunt partim dicatæ luſibus, aut remiſſioni alicui honeſtæ,

Titus, Vincent.

T. VIncent/
V. Wat wilt gy?
T. Laat ons herhalen te zamen de les.
V. Ik heb niet ledigen tijdt.
T. Wat beezigheids hebt gy?
V. Ik wil ſchrijven.
T. Wat bereid gy te ſchrijven?
V. De aanmerkingen van den Meeſter.
T. Waarom hebt gy niet geſchreven giſteren?
V. Op wat tijd zoude ik hebben geſchreven?
T. Als 'er geſpeelt wierd.
V. Maar ik wilde niet verliezen de gelegentheid van te ſpelen.
T. Och luijaart! gy denkt niet anders als ſpelingen. Zijn'er geen drie uren vry op de Woensdagen en Saturdagen?
V. Zy zijn wel vry/ maar geordineert/ beſtelt/ toege-eigent/ toegeſchikt tot het ſpel.
T. Ja zy zijn ten deele toegewijd aan de ſpelen/ of aan eenige eerlijke uitſpanninge/

par-

partim ſtudio literario.

V. Fateor:
ſed (ſunt dicatæ ſtudio literario)
duntaxat iis,
qui volunt immori ſtudiis.

T. Non poteras detrahere heri
ſeſquihoram
aut ſaltem
horam unicam
ludo tuo?

V. Stude tu
voles quantum
ego verò ludam,
quamdiu licebit.

T. Licebit quidem per me:

ſed promovebis
interim parum
in literis.

V. An non ſatisfacio Præceptori?

T. (Satisfacis) utcunque.

V. Studioſe tu igitur
vis eſſe
ſeverior
Præceptore ipſo?
Omitte me tandem:
age negotium tuum,
ego (agam) meum.

T. Age, age,
ut libet.

Vigeſimum Primum Colloquium.

ten deele aan geletterde beezigheid.

V. Ik bekenne 't:
maar (zy zijn toegewyd aan geletterde beezigheid)
alleenlijk voor die/
dewelke willen ſterven in de beezigheeden.

T. Kond gy niet aftrekken giſteren
anderhalf uur/
of ten minſten
een eenig uur
van uw' ſpel?

V. Zijt beezig gy
zoo veel gy zult willen/
maar ik zal ſpelen/
zoo lang het zal georloft zijn.

T. Het zal wel georloft zijn door my:
(ik mag het wel lyen)
maar gy zult vorderen
ondertuſſchen weinig
in de weetenſchappen.

V. Voldoe ik niet den Meeſter?

T. (Gy voldoet) eenigſints.

V. Leerling
wilt gy dan zijn
ſtrenger
dan de Meeſter zelfs?
Laat my gaan eindelijk:
doe uw' werk/
ik (zal doen) het mijne.

T. Wel aan/ doe/
gelijk 't (u) luſt.

Een-en-twintigſte Zamenſpraak.

Argumentum:	Inhoudt:
Doctrina maxime neceſſaria pueris. Videlicet de conſuetudine fugienda pravorum & maxime impoſtorum. Exemplum amici fidi in conſilio dando.	Een onderrigtinge op 't hoogſte noodig voor de kinderen. Namelijk van het ſchuwen van het geſelſchap der booſen / en meeſt der bedriegers. Een Voorbeeld van een getrouwen Vriendt in raadt te geven.
Campanus, Dominicus.	Campaan, Dominicus.
C. AN non meminiſti, Præceptorem monere tam ſæpè nos de ſodalibus pravis fugiendis?	C. GEdenkt gy niet / dat de Meeſter vermaant zoo dikwils ons aangaande de quade makkers te vlieden?
D. Ego verò memini probè.	D. Ik voorwaar gedenk (het) wel.
C. Tamen uteris alicubi ſatis negligenter monitis ejus.	C. Nochtans gy gebruikt ergens genoeg onachtzaamlijk de vermaningen van hem
E. In quo videor tibi negligere ea?	D. Waar in ſchijn ik u te verzuimen die [vermaningen?]
C. Dicam tibi, ſi audias modo attentè.	C. Ik ſal 't u zeggen / indien gy 't maar hoort aandagtiglijk.
D. Dic, obſecro: audiam attentiſſimè.	D. Zegt / bid ik / ik zal hooren zeer aandagtiglijk.
C. Vis cavere nunquam ab impoſtore illo?	C. Wilt gy u wachten nooit voor dien bedrieger?
D. Cur caveam?	D. Waarom zoude ik my wachten?
C. Ne depraveris.	C. Op dat gy niet word bedorven

con-

contagione illius:
enim noſti
eum eſſe peſſimum.
D. Atqui non ſequor
ſpontè,
accurrit ad me
undique.
C. Nimirum (accurrit ad
te) quia novit,
te habere des quod,
& dare libenter
ac ſæpè.
D. Igitur ſuades quid
faciendum
mihi?
C. Dic ſemel,
& ſeriò,
& quaſi animo irato.

Amice vis quid?
cur ſequeris ubique me?

Omnes (pueri) clamitant,
te eſſe peſſimum,
& ideo nolunt eſſe
ſodales tui.
Proinde, quæſo,
omitte poſthac me:
ne cædar
palam virgis
cauſâ tuâ.
D. Quid (faciam) ſi
velit reſpondere
aliquid contra?
C. Abrumpe illi ſermonem,
& *recipe* celeriter te.
D. *Ago gratias tibi*,
quod monueris
tam fideliter me.

door de beſmettinge van hem:
want gy weet
dat hy zeer ondeugend is.
D. Maar ik volge niet
van zelfs/
hy loopt tot my
van alle kanten.
C. Namentlijk (hy loopt tot
u) om dat hy weet/
dat gy hebt het welk gy geeft/
en dat gy geeft gaarne
en dikwils.
D. Verhalven wat raad gy
om te doen
aan my?
C. Zeg eens/
ende ernſtelijk/
en als met een
vertoornt gemoed.
Vriendt wat wilt gy?
waarom volgt gy
over al my?
Alle (de jongens) roepen
dat gy zeer ondeugend zijt/
en daarom willen zy niet zijn
uwe makkers.
Verhalve/ bid ik/
laat (my gaan) na deze:
op dat ik niet geſlagen werde
openbaarelijk met roeden
om uwent wil.
D. Wat (zal ik doen) indien hy
wil antwoorden
iets daarentegen?
C. Breek hem de reden af/
en pak u weg haaſtelijk.
D. Ik bedank u,
dat gy hebt vermaant
zoo getrouwelijk my.

Vigeſimum Secundum Colloquium.

Argumentum:

Quidam quærit ex condiſcipulo, quid ſit actum in Auditorio, quod abfuerit.

Dominicus, Ennius.

D. QUid eſt actum in Auditorio horâ tertiâ?
E. Partes orationis ſunt tractatæ ex prælectione.
D. An (actum eſt) nihil amplius?
E. Dixiſſem, niſi interpellaſſes me.
D. Erravi: Perge.
E. Præceptor dictavit poſtea argumentum *vernaculum* vertendum hodie.
D. Quando reddendum?
E. Cras à meridie.
D. An vertiſti jam?
E. Utcunque.
D. Quæſo dicta *vernaculum* mihi.
E. Accipe. Feſtina: nam habeo ſcribere aliquid.

Twee-en-twintigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Ymandt vraegt van zijn mede-diſcipel/ wat'er gedaan is in de hoorplaats/ om dat hy afgeweeſt is.

Dominicus, Ennius.

D. WAt is gedaan in de hoorplaatſe ten drie uren?
E. De deelen van een rede zijn verhandelt uit de les.
D. (Is'er gedaan) niets meer?
E. Ik zoude 't hebben gezegt/ ten zy gy tuſſchengeſproken hadde my.
D. Ik hebbe gedwaalt: Ga voort.
E. De Meeſter heeft voorgezegt daar na den inhoud in de moeder-taal over te ſetten heden.
D. Wanneer weder te geven?
E. Morgen na den middag.
D. Hebt gy 't nu overgezet?
E. Zoo wat heen.
D. Ik bidde zeg voor het duits aan my
E. Neem aan. Haaſt u; Want ik hebbe te ſchrijven iets.

Vigeſi-

Vigeſimum tertium Colloquium.

Argumentum:

Püer cænatus repetit prælectionem. Non ſtatim ſtudendum à cæna. Prælectiones ediſcuntur facile legendo ſæpius & relegendo.

Ennius, Ferdinandus.

E. QUò properas?

F. Eò cænatum.

Quid tu (facis?)

E. Cœnavi jam.

F. Quotâ horâ?

E. Quintâ, ut ſolemus ferè.

F. Ages quid nunc?

E. Repetam aliquid eorum, quæ habemus reddere die craſtino.

F. Ego didici ex Pædagogo meo non eſſe ſtudendum tam citò à cibo.

E. Ego didici quoque iſtud, ſed nolo nunc ediſcere.

Drie-en-twintigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een jongen zijn avondmaal gehouden hebbende, herhaalt de les. Men moet niet ſtuderen datelijk na 't avondmaal. De leſſen worden van buyten geleert lichtelijk door 't leſen dikwils en herleſen.

Ennius, Ferdinand.

E. WAar heene haaſt gy u?

F. Ik ga om het avondmaal te houden.

Wat (doet) gy?

E. Ik hebbe nu het avondmaal gehouden.

F. Op't hoe veelſte uur?

E. Op't vijfde, gelijk wy plegen gemeenlijk.

F. Wat zult gy doen nu?

E. Ik zal herhalen iets van die dingen, dewelke wy hebben op te zeggen op den dag van morgen.

F. Ik hebbe geleert uyt mijnen Kinder-meeſter dat men niet ſtuderen moet zoo haaſt na de ſpijs.

E. Ik hebbe ook geleert dat, maar ik wil nu niet van buyten leeren.

F. Ergo facies quid?	F. Wat zult gy dan doen?
E. Ego legam particulatim, & relegam prælectionem quaſi *cauſâ animi.*	E. Ik zal lezen by deeltjes / en ik zal herlezen de les gelijk als vermaaks halven.
F. Quid (fiet) tum?	F. Wat (zal geſchieden) dan?
E. Ut ediſcam partem bonam prælectionis, ſine cùrâ, ſine tædio, ſine moleſtiâ, fiet ita paulatim,	E. Dat ik van buiten leere een goed deel van de les / zonder zorg/ zonder verdriet/ zonder moeylijkheid / zal geſchieden alzoo allengskens.
F. Non intelligo ſatis iſta, & videris certè mihi ſapere ſupra ætatem.	F. Ik verſta niet genoeg die (dingen) en gy ſchijnt zekerlijk my wijs te zijn boven (uw') ouderdom.
E. Res eſt non adeò difficilis, quin poſſem docere te, niſi properares ad cœnam.	E. De zake is niet zoo moeylijk/ of ik ſoude konnen leeren u/ 't en zy gy u haaſte na 't avondmaal.
F. Admones de cœnâ in tempore: ego igitur reciplo me domum *cauſâ ejus.* Vale.	F. Gy vermaant aangaande 't avondmaal in tijds: ik dan begeve my na huis om dies wille. Vaart wel.
E. Deus ducat & reducat te.	E. Godt leide en herleyde u.

Vigeſimum quartum Colloquium.	Vier-en-twintigſte Zamenſpraak.
Argumentum	Inhoud:
Ferdinandus quærit conferre de Concione	Ferdinandus ſoekt te vergelijken van de Predi-

Sacra:

Sacra : Gualterus recuſat atque offenditur: Exemplum in diſſimilitudine morum.

Ferdinandus, Gualtherus.

F. Non vidi te hodie in concione: *Quid illud vult ſibi?*

G. Neſcio, *quid velit ſibi*, ego interfui tamen.

F. Narra mihi, quæ *mandaſti memoriæ*.

G. Exigere rationem à me non eſt (officium) tuum.

F. Ego quidem non exigo, verum rogo id, ut conferamus unâ, *cauſâ memoriæ*.

G. Malim nunc recordari ſolus: audies me, ſi voles, cum Præceptor interrogabit nos ante prandium.

F. Quid mali eſſet, ſi conferamus nunc inter nos de re eâ?

G. Fateor nihil mali eſſet, ſed non libet nunc.

F. Igitur libido tua

ge Predicatie: Wouter/ weygert het en word verſtoort. Een voorbeeld in ongelijkheid van manieren.

Ferdinand, Wouter.

F. Ik hebbe niet geſien u heden in de Predicatie: Wat wil dat zeggen?

W. Ik weet niet/ wat het zeggen wil, ik heb tegenwoordig geweeſt nochtans.

F. Vertel my/ welke (dingen) gy hebt onthouden.

W. Af te vorderen rekenſchap van my is uw (pligt) niet.

F. Ik vorder ze wel niet af/ maar ik vrage dat/ op dat wy vergelijken te zamen/ om der geheugenis wil.

W. Ik wil liever nu overdenken alleen: gy zult my hooren/ indien gy zult willen/ als de Meeſter zal ondervragen ons voor het middagmaal.

F. Wat quaads zoude het zijn/ indien wy nu vergelijken onder ons aangaande die zaak?

W. Ik beken het zoude niets quaads zijn/ maar het luſt niet nu aan my.

F. Uwe luſt dan

regit te.
G. Omitte me, cur es moleſtus?
F. Omitto ſane, ſed audi verbum unum: non decet puerum eſſe tam moroſum.
G. Nec decet puerum eſſe tam moleſtum.

regeert u.
W. Laat my gaan/ waarom zijt gy laſtig?
F. Ik laat (u) gaan voorwaar/ maar hoor een woordt: het paſt niet/ dat een jonge zoo hoofdig is.
W. Nochte het paſt/ dat een jonge zoo laſtig is.

Vigeſimum quintum Colloquium.

Argumentum:

Parvitas premii contemnitur à ſordido. Præmium non datur cauſâ lucri, ſed honoris.

Hugo, Jacobus.

H. Qui ſunt victores hebdomada hâc?
J. Ubi eras, cum rationes redderentur?
H. Accerſitus fueram à Patre: ſed dic *ſodes*, qui ſunt victores?
J. Ego & Puteanus.
H. An habuiſtis jam præmium?
J. Habuimus.
H. Quodnam?
J. (Habuimus)

Vyf-en-twintigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

De kleynheid van een Prijs word veracht van een gierigaart. De Prijs word niet gegeven uit oorzaak van gewin/ maar van eer.

Huig, Jacob.

H. Welke zijn de overwinnaars deze week?
J. Waar waart gy/ als de rekenſchappen gegeven wierden?
H. Ik was ontboden geweeſt van Vader: maar zegt zoo gy wilt, welke zijn de overwinnaars?
J. Ik en Puteaan.
H. Hebt gy-lieden nu gehad een prijs?
J. Wy hebben gehad.
H. Welke dog?
J. (Wy hebben gehad)

Juglan-

juglandes duodecim.
H. Hui, quale præmium!
J. Eho inepte,
æſtimas ergò præmium,
ex pretio rei?
H. Video hic nil aliud (eſſe)
æſtimandum.
J. Es ſordidus,
qui inhias ſic lucro.
Non meminiſti
verbum Præceptoris?
H. Quod verbum?
J. Præmium datur
non cauſâ lucri,
ſed honoris.
H. Reminiſcor nunc
quaſi per nebulam:
ero diligentior poſthac.
J. Sapies tandem ſic.

twaalf okkernoten.
H. Jemini / wat een prijs!
J. Hoe beuzelaar/
acht gy dan een prijs
uyt de waardy van de zaak?
H. Ik zie dat men hier niets
anders moet achten.
J. Gy zijt een gierigaard/
de welke zoo gaapt op winſt.
Gedenkt gy niet
het woord des Meeſters?
H. Welk woord?
J. De prijs word gegeven
niet uit oorzaak van gewin/
maar van eer.
H. Ik herdenk het nu
gelijk als door een nevel:
ik zal zijn naarſtiger na deſen.
J. Zo zult gy wijs zijn eindelijk.

Vigeſimum Sextum Colloquium.

Argumentum:

Victoria omnis eſt vanitas mera, niſi referatur ad gloriam Dei. Adoleſcentes modeſti utuntur recte victoriâ; ſtulti faciunt contra. Curioſitas. Tria curanda potiſſimum à pueris. Nihil boni fit ſine Deo. Spiritus divinus operatur in no-

Ses-en-twintigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Alle overwinninge is loutere ydelheid / 't en zy dat ſe gebracht word tot Godes eer. Zedige Jongelingen gebruyken wel de overwinninge / de ſotten doen het tegendeel. Nieusgierigheid. Drie (dingen) moeten meeſt beſorgt worden van de kinderen. Niets goeds geſchiet ſonder God. De godlijke Geeſt werkt in

bis

bis. Confidendum eſt, omne bonum eſſe à Deo. Deus eſt auctor fidei, idem & perſeverantiæ. Spes bona. Conſenſio adoleſcentum ingenuorum in bonum

Jacobus, Ligarius.

J. Miror valde, cur non adfueris hodiè manè.
L. Quid miraris tantoperè? (abeſſe) eſt nihil novi: multi abſunt quotidiè, immò ferè horis ſingulis.
J. Atqui victoria erat tibi in manibus:
L. Quid ergo? victoria ejuſmodi eſt nihil aliud quam gloria brevis, ut quidam dicebat benè.
J. Sed interim adoleſcentes modeſti incenduntur hinc magis ad ſtudia, nec tamen tumeſcunt gloriâ inani; ſed referunt ad honorem Dei, quicquid laudis acceſſerit inde.
L. Iſtud contigit certè rarò:

ons. Men moet vertrouwen / dat alle goed van God is. God is uitwerker van het geloof / deſelve ook van volherding. Goede hoop. De overeenſtemming van eerlijke jongelingen tot het goede.

Jacob, Ligaar.

J. Ik verwonder my zeer / waarom gy niet zijt tegenwoordig geweeſt heden vroeg.
L. Wat verwondert gy u zo zeer? het (afzyn) is niet nieuws: vele zijn af dagelijks / ja by na alle uren.
J. Maar gy had de overwinning in handen.
L. Wat dan? diergelijke overwinning is niet anders als een korte eer / gelijk iemand wel zeide.
J. Maar ondertuſſchen de zedige jongelingen worden ontſteken hier door meer tot de ſtudien / en nochtans zwellen zy niet op door een ydelen roem; maar zy brengen 't tot de eere van God / al wat lofs bijgekomen is daar van daan.
L. Dat gebeurt voorwaar zelden:

enim

enim (illi)
qui abutuntur
victoriis
ad gloriam privatam,
ſunt plures quam (ſunt
illi) qui *habeant rationem honoris divini.*
J. Dicis veriſimile.
L. Immo veriſſimum.
J. Sed velim, (ut)
dicas mihi,
cur abſueris.
L. Scripſi litteras
ad Patrem.
J. Nomine cujus?
L. Matris.
J. An ipſa
dictavit tibi?
L. Scripſiſſem quid,
niſi dictaſſet?
J. Quid litteræ continebant?
L. Narrare eſſet longum.
J. Dic ſaltem
argumentum earum.
L. (Argumentum) erat
varium & multiplex,
& (quæſo)
quid refert tua ſcire?
J. Nihil.
L. Ergo cur quæris
tam avidè?
J. *Cauſâ animi*,
ut ſumus ferè
curioſi
audiendi
aliquid novi.

want (die)
dewelke miſbruyken
de overwinningen
tot byzonderen roem / zijn
meer als (die zijn) dewelke
acht nemen op de Goddelijke
eer.
J. Gy ſpreekt waarſchijnelijk
L. Ja zeer
waarachtig.
J. Maar ik wilde / (dat)
gy my zeide /
waarom gy afgeweeſt zijt.
L. Ik hebbe geſchreven een brief
aan Vader.
J. Uit den naam van wien?
L. Van Moeder.
J. Heeft zy zelfs
voorgezegt aan u?
L. Wat ſoude ik geſchreven
hebben /
't en zy zy voorgezegt had?
J. Wat hield de brief in?
L. Te verhalen zoude lang
zijn.
J. Zeg ten minſte
den inhoud van den zelven.
L. (De inhoud) was verſcheide
en veelerley /
en (ik bidde)
wat raakt het u te weten?
J. Niets.
L. Waarom vraagt gy dan
zoo begeeriglijk?
J. Vermaaks halven.
gelijk wy zijn gemeenlijk
nieuwsgierig
om te hooren
iets nieuws.

L. (Facis) nihil aliud quám garris. Omitte me.	L. (Gy doet) niet anders als gy ſnapt Laat my gaan.
J. Auſculta (verbis) paucis.	J. Luiſter toe naa weinig (woorden.)
L. Age, auſculto: loquere, velis quid.	L. Wel aan / ik luiſtere toe: ſpreekt / wat gy wilt.
J. Cupio ſcire, ubi Pater tuus ſit?	J. Ik begere te weten / waar uw' Vader zy?
L. Quaſi verò neſcias.	L. Al even eens of gy 't niet wiſt.
J. Unde ſcirem?	J. Van waar ſoude ik 't weten?
L. Non putaſſem te ignorare, quum ſit notiſſimus tibi, & quum ſimus vicini.	L. Ik zoude niet gemeent hebben dat gy 't niet wiſt/ dewijl hy zeer bekend is aan u/ en dewijl wy zijn buuren.
J. Quæro, dic tandem.	J. Ik bidde/ zegt het eindelijk.
L. Eſt Lugduni.	L. Hy is te Lyons.
J. Quando eſt profectus?	J. Wanneer is hy gereiſt?
L. Abhinc dies quatuor.	L. Van nu (voor) vier dagen.
J. Quid agit illic?	J. Wat doet hy daar?
L. Negotiatur.	L. Hy drijft koopmanſchap.
J. Quando eſt rediturus?	J. Wanneer ſal hy weder-keeren?
L. (Rediturus eſt) mercatu finito.	L. (Hy zal weeder koomen) de markt ge-eindigt zijnde.
J. Ad quod tempus finietur?	J. Tegens wat tijd zal zy ge-eindigt worden?
L. Roga Mercatores: curare talia non eſt (officium) meum.	L. Vraagt de Koopluiden: te bezorgen zoodanige dingen is mijn (pligt) niet.
J. Quid curas igitur?	J. Wat bezorgt gy dan?
L. (Curo) ut timeam Deum, obediam parentibus, diſcam artes bonas cum pietate.	L. (Ik bezorg) dat ik vreeſe God / gehoorzame de Ouders / leere goede konſten met vroomheid.
J. Næ tu loqueris	J. Voorwaar gy ſpreekt

magni-

magnificè:	heerlijk:
ſed dic ſeriò mihi,	maar zeg ernſtelijk my /
an potes efficere	kunt gy uitvoeren
res tantas?	zoo groote zaken?
L. *An ego aſſumo*	L. Vermeet ik
iſtud mihi?	my dat?
quin fateor potius,	ja ik bekenne liever /
ne incipere quidem eſſe	dat zelf het beginnen
penes me.	niet by my is.
J. Ergo quid fiet in te?	J. Wat zal dan
	geſchieden in u?
L. Deus ipſe operabitur	L. God zelfs zal werken
ſpiritu ſuo	met zijn geeſt
in me.	in my.
J. Sentis optimè:	J. Gy gevoelt zeer wel:
requirebam nihil	ik vereiſchte niets
præterea ex te.	daar-en-boven uyt u.
L. Gratia eſt Deo,	L. Dank is God/
cui refero acceptum,	aan wien ik 't dank weete,
quicquid boni ineſt	al wat goeds is
in me.	in my.
J. (Dicis) recte iſtud.	J. (Gy zegd) dat wel
& equidem laudo:	en ik prijze het voorwaar: op
ne videar tibi (facere)	dat ik u niet ſchijne (te doen)
nihil aliud quám garrire.	niet anders dan ſnappen.
L. Jocabar ſanè,	L. Ik boertte voorwaar /
quum dicerem illud.	als ik dat zeide.
J. Ego accepi	J. Ik hebbe 't zoo
ſic,	aangenomen/
ſed perge tu diſcere	maar ga gy voort te leeren
& ſapere,	en wijs te zijn/
ut cœpiſti.	gelijk gy hebt begonnen.
L. Idem dabit perſe-	L. Dezelve zal geven
verantiam,	volſtandigheid/
qui dedit fidem mihi,	dewelke heeft
	gegeven het geloove aan my /
ut ſpero.	gelijk ik hope.
J. Speras benè,	J. Gy hoopt wel/
& ego ſpero idem tecum.	en ik hope het zelve met u.

Itaque

Itaque pergamus
vivere
conjunctiſſimè inter nos, ut fecimus adhuc.

Derhalven laat ons voort-gaan
te leven
zeer gemeenzaamlijk onder ons / gelijk wy gedaan hebben tot noch toe.

L. *Non ſtabit quidem per me:*
niſi ero
deſtitutus prorſus
ope divinâ.

L. Het zal aan my niet gebreken:
ten zy ik zal zijn
t'eenemaal ontbloot
van Goddelijke hulpe.

J. Deus ipſe avertat:
ſed an tu audis
horologium?

J. God zelfs verhoede het:
maar hoort gy wel
het uurſlag?

L. Ut finivimus
ſermonem
in tempore ipſo!

L. Hoe wel hebben wy
ge-eyndigt
de rede
op den tijd zelfs!

Vigeſimum Septimum Colloquium.

Argumentum:

Sermo Latinus exercetur Colloquiis. Materia colloquiorum. Qui ſermo ſit (ſermo) otioſus. Docilitas.

Seven-en-twintigſte Zamenſpraak,

Inhoudt:

De Latijnſche Taal word geoeffent door Zamenſpraken. Stof van Zamenſpraken. Hoedaanige reden een ledige (rede) zy. Leerſaamheid.

Ligarius, Macarius.

L. UNde redis?
M. Foris.
L. Cur exieras?
M. Redditum urinam.
L. Facies cœli
eſt qualis?

Ligarius, Macarius.

L. VAn waar komt gy?
M. Van buiten.
L. Waarom waart gy uytgegaan?
M. Om mijn water te maken.
L. Hoedanig is de gedaante des Hemels?
(wat weer is 't?)

M. Fa-

M. (Facies cœli eſt) nebuloſa.	M. (De gedaante des hemels is) miſtachtig.
L. An regelat?	L. Dooit het?
M. Gelu reſolvitur ſic; ut nives liqueſcant omnino.	M. De vorſt verſlaat zoo/ dat de ſneeuw ſmelt t'eenemaal.
L. An pluit etiam?	L. Regent het ook?
M. Senſi aliquid deſtillare ſupernè.	M. Ik hebbe gevoelt iets druipen van boven.
L. (Senſiſti) fortaſſe (aliquid deſtillare) in tranſitu, è ſtillicidio tecti.	L. Miſſchien (hebt gy gevoelt iets druipen) in het voorby gaan/ uit de druipinge van't dak.
M. Immo ſcio è nubibus: quod ſi non credis, vide tu ipſe.	M. Ja ik wete uit de wolken: by aldien gy't niet gelooſt/ zie gy het zelf.
L. Quaſi ego non credam tibi in re tantillâ.	L. Als of ik niet geloofde u in zoo kleine zaak.
M. Cur ergo videbaris dubitare?	M. Waarom dan ſcheent gy te twijffelen?
L. Ut fabularer tecum verbis pluribus.	L. Op dat ik ſoude praten met u met meer woorden.
M. *Quorſum id pertinet?*	M. Waar toe dient dat?
L. Ad exercendum ſermonem Latinum.	L. Om te oeffenen de Latijnſche ſpraak.
M. Sed dicimus interim ſæpè verba otioſa, a quibus Chriſtus præcipit abſtinendum (eſſe) omninò.	M. Maar wy ſpreken ondertuſſchen dikwils ledige woorden/ van welke Chriſtus gebiedt dat men zig t'eenemaal moet onthouden.
L. Erras *viâ totâ*, in intellectu præcepti.	L. Gy dwaalt geheel van den weg, in de bevattinge van't gebod.
M. Cur dicis iſtud?	M. Waarom zegt gy dat?

L. Quia ſermo non eſt otioſus, qui refertur ad inſtitutionem aliquam; præſertim ubi agitur de rebus bonis & honeſtis, qualia ſunt opera Dei in rebus naturalibus.	L. Om dat de rede niet is ledig/ dewelke gebracht word tot eenige onderwijzinge: voornamentlijk daar gehandelt word aangaande goede en eerlijke zaken/ hoedanige zijn de werken Gods in natuurlijke dingen.
M. Videris mihi ſentire recte: proinde aſſentior facile tibi.	M. Gy ſchijnt my wel te gevoelen: derhalven ſtemme ik u lichtelijk toe.
L. Sed hæc hactenus. Negotium aliud inſtat nobis.	L. Maar deze dingen tot dus verre. Een andere bezigheid genaakt ons.
M. Age, deſinamus.	M. Wel aan laat ons ophouden.

Vigeſimum Octavum Colloquium. / Acht-en-twintigſte Zamenſpraak.

Argumentum:	Inhoudt:
Euntes in Scholam colloquuntur Latine. Simile *gaudet* ſimili. Mores improborum (ſunt) odioſi probis.	Naar School gaande ſpreken zamen Latijn. Gelijk zoekt gelijk. De manieren der godloſen (zijn) hatelijk voor de vromen.
Nicomachus, Othomannus.	Nicomach, Othoman.
N. O Thomanne ſalve.	N. O Thoman zijt gegroet.
O. Nicomache tu ſis quoque *ſalvus*:	O. Nicomach Zijt gy ook gegroet:

quota

quota hora eſt?

N. Audies mox
ſonum
ſemihoræ
poſt quintam.
O. *Habet bene:*
aderimus
ſatis maturè.
N. Gaudeo me
occurriſſe tibi,
ut euntes colloquamur
tantiſper Latinè
O. Sanè exercitatio ea eſt
utilis & jucunda.
N. Mallem (me) offendiſſe (toties)
rhedarium:
quoties incido
in aliquem
ex nebulonibus iſtis
diſſolutis:
enim meditari aliquid in
via non licet
mihi per eos,
mores eorum ſunt adeo
odioſi mihi.
O. *Nihil mirum*;
nam (nebulones iſti)
ſunt fere ejuſmodi,
ut velint neque loqui
quidpiam boni,
neque ſuſtineant audire.
N. Ages quid cum illis,
quibus nihil *eſt curæ*,
niſi ut expleant
libidines ſuas?
O. Crepant nihil aliud

de hoe veelſte uure is 't?
(hoe laat is 't)
N. Gy zult terſtond hooren
den ſlag
van 't half uur
na vijve.
O. 't Is wel:
wy zullen tegenwoordig zijn
vroeg genoeg.
N. Ik ben blijde / dat ik
u te gemoet ben gekomen/
op dat wy gaande te zamen
ſpreken zoo lang Latijn.
O. Voorwaar die oeffeninge is
nut en genoechelijk.
N. Ik zoude liever willen dat
ik te gemoet gekomen was
een voerman:
zoo menigmaal als ik
gerake by iemand
uit die ongebonde
boeven /
want te overdenken
iets op den weg is my
niet geoorloft door hen /
de manieren van hun
zijn my zoo hatelijk.
O. 't Is geen wonder;
want (die boeven)
zijn by-na zoodanig /
dat zy willen nochte
ſpreken iets goeds /
nochte verdragen te hooren.
N. Wat zult gy doen met die
den welken niets ter harte
gaat, als dat zy verbullen
hare welluſten?
O. Zy ſchreeuwen niets anders

in cauponulis ſecretis,	in de heimelijke kroegjens/
niſi cupedias ſuas,	als hunne lekkernyen/
& compotationes meras.	en loutere zamenzuipingen.
N. Irrident nos etiam	N. Zy belacchen ons ook
buccis plenis,	met volle kaken/
quod loquamur Latine	om dat wy ſpreken Latijn
per vicos:	langs de ſtraten:
verò illud eſt	maar dat is het ſlimſte
peſſimum omnium,	van alle/
quod patiantur nunquam	dat zy nooyt lijden/
ſe admoneri.	dat zy vermaant worden.
O. Scilicet (patiuntur nun-	O. Namentlijk (zy lijden nooit/
quam, ſe admoneri) quia	dat zy vermaant worden)
timor Dei	om dat de vreeze Gods
non eſt ante oculos	niet is voor de oogen
eorum,	van hun/
ut Propheta ait.	gelijk de Propheet zegt.
N. Audies ſtatim:	N. Gy zult hooren terſtond:
Concionator tace,	Prediker zwijg/
obtundis me,	gy verveelt my/
ſi occeperis	indien gy begonnen hebt
commonere quid	iets te vermanen
amicè.	vriendelijk.
Quod ſi dixeris,	By aldien gy zult gezegt
	hebben/
deferam te	ik zal u aanbrengen
ad Præceptorem,	tot den Meeſter/
aut ad obſervatorem,	of tot den opziender/
inquiunt: *Oh ego non*	zy zeggen: Och ik vraag
curo te.	niet naar u.
tu non auderes:	gy zoud niet durven:
nam *non ferres impunè*;	want gy zoude het niet voor
	niet gedaan hebben,
ſi accuſares me.	indien gy my beſchuldigde.
O. Immò verò verberabunt	O. Ja voorwaar zy zullen
continuò te;	u ſlaan terſtond/
ſi locus	indien de plaats
erit ſemotus	zal zijn afgezondert
ab arbitris.	van getuigen.

N. Pro-

N. Profecto quidam
eorum
impegit colaphos
duos ingentes mihi
in malam utramque, &
aufugit continuo, quum
offendiſſet nuper
me in receſſu quodam.
O. Quæſo, tu (faciebas)
quid interea?
N. Quid quæris iſtud?
illud (*impingere colaphos*)
fuit tam ſubitum,
ut potuerim vix aſpicere
hominem.
O. Sed quî
pervenimus
tam cito & ſenſim
ad ſcholam?
N. *Sic ſolet ferè venire uſui*
confabulantibus.
O. Age, ingrediamur,
ſine murmure
& ſtrepitu,
ne offendamus
ſtudentes.

N. Voorwaar iemand
van hun
heeft my gegeven
twee groote kinnebakſlagen
op beide de wangen / en
is weg gevloden terſtond / als
hy my onlangs ontmoet was
in zeekere afgeleege plaats.
O. Ik bidde / wat (deed)
gy ondertuſſchen?
N. Wat vraagt gy dat?
dat (ſlaagen geven)
is geweeſt zoo ſchielijk /
dat ik nauwelijks hebbe
komen aanzien den menſch.
O. Maar hoe zijn wy
gekomen
zoo haaſt en allengskens
aan't ſchool?
N. Zoo gebeurt gemeenlijk
den zamenpraatenden.
O. Wel aan/laat ons ingaan /
zonder geruis
en geraas/
op dat wy niet verſtoren
de ſtudeerende.

Vigeſimum Nonum Colloquium.

Argumentum:

Res neceſſariæ ad ſcripturam bonam. Puer probus expectat non modo occaſionem bene merendi, ſed quærit etiam. Charitas Chriſtiana. Spiritus

Negen-en-twintigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

De nodige zaaken tot goed ſchrift. Een vroom kind verwacht niet alleen gelegentheid van wel te doen/ maar ſoektſe ook. De Chriſtelijke liefde. De Geeſt is de oir-

Auctor ejus. Exemplum notandum diligenter.	zaak daar van. Een voorbeeld dat naerſtig aangemerkt moet worden.
Othomannus, *Philibertus*.	Othoman, Philibert.
O. AN ſcribis ſeriò, an tu ineptis?	O. SChrijſt gy ernſtelijk/ of beuzelt gy?
P. Equidem ſcribo ſeriò: enim cur abuterer tempore? tu verò cur rogas iſtud?	P. Voorwaar ik ſchrijf ernſtelijk: want waarom zoude ik misbruiken den tijd? maer waerom vraagt gy dat?
O. Quia vidi aliquando, cum ſcriberes benè.	O. Om dat ik geſien hebbe zomtijds/ als gy wel ſchreeft.
P. Scribo interdum melius.	P. Ik ſchrijve zomtijds beter.
O. Quî *fit* ergò, ut ſcribas nunc tam malè?	O. Hoe komt het dan/ dat gy nu ſchrijft zoo qualijk?
P. Adjumenta ſcribendi benè deſunt mihi.	P. De behulpzelen van wel te ſchrijven ontbreken my.
O. Quæ tandem?	O. Welke doch?
P. Charta bona, atramentum bonum: nam charta hæc mea perfluit miſerè, atramentum eſt aquoſum & ſubalbidum, penna mollis & *parata* malè.	P. Goed papier/ goede inkt: want dit mijn papier doorvloeit ellendiglijk/ de inkt is waterachtig en witachtig/ de pen ſlap en qualijk verſneeden.
O. Cur non providiſti maturè iſta omnia?	O. Waarom hebt gy niet voorzien in tijds alle die dingen?
P. Pecunia deërat mihi, & deeſt etiam nunc.	P. Geld ontbrak my/ en ontbreekt ook nu.
O. Incidiſti in proverbium illud vulgare, Omnia deſunt huic,	O. Gy zijt vervallen in dat gemeene ſpreekwoord/ Alles ontbreekt dien/

cui pecunia deeſt.	den welken geld ontbreekt.
P. *Sic agitur mecum.*	P. Zoo gaat het met my.
O. Sed quando ſperas te accepturum?	O. Maar wanneer hoopt gy/ dat gy 't zult krijgen?
P. Pater eſt miſſurus ad me, aut ipſemet (eſt) venturus, in mercatu proximo.	P. Vader zal 't zenden aan my/ of hy zelf zal komen/ op de naaſte markt.
O. Ego volo interea juvare te	O. Ik wil ondertuſſchen u helpen.
P. Si quidem potes id: affeceris me beneficio magno.	P. Indien gy dog dat vermoogt: Gy zult my gedaan hebben een groote weldaad.
O. Accipe mutuò aſſes hos ſex, ad chartam & cætera comparanda.	O. Neem te leen deze zes ſtuivers/ om papier en andere dingen te verzorgen.
P. Quàm verè illud eſt dictum, Amicus certus cernitur in re incertâ! Sed quid impellit te, ut facias ultro tam benigne mihi?	P. Hoe waarlijk is dat gezegt/ Een zeker vriend word gezien in een onzekere zaak! Maar wat drijft u aan/ dat gy my doet van zelf zoo goedertierentlijk?
O. Charitas Dei, quæ eſt effuſa in cordibus noſtris, ut Paulus ait.	O. De liefde Gods/ dewelke is uytgeſtort in onze herten/ gelijk Paulus zegt.
P. Vis Spiritus Divini eſt mira, qui eſt auctor charitatis ejus; ſed cogitandum (eſt) interim mihi, quomodo referam gratiam tibi.	P. De kracht van den Goddelijken Geeſt is wonderlijk/ dewelke is de uitwerker van die liefde; maar ondertuſſchen moet ik denken/ hoe ik u zal dank vergelden.
O. Res eſt parva: omitte cogitationem iſtam,	C. De zaak is klein: laat varen die gedachte/

ne impediat te, quo dormias minus in aurem utramque.	op dat ze niet belette u/ dat gy ſlaapt te minder op beide (uwe) ooren.
Redde tantum mutuum, *quum fuerit commodum tibi.*	Geeft weder alleenlijk het geleende/ als het u te pas zal komen.
P. Reddam propediem, ut ſpero.	P. Ik zal 't weder geven eerſtdaags/ gelijk ik hope.
O. Eamus ad precationem, ne notemur.	O. Laat ons gaan naar het gebed/ op dat wy niet opgeteekent worden.
P. Adde unum, ſi placet tibi.)	P. Doe 'er by een ding/ zoo 't (u) belieft.
O. Quid eſt?	O. Wat is 't?
P. Ne mittamur hodie *incœnati* cubitum.	P. Op dat wy niet gezonden worden heden zonder avondmaal naar bed.
O. Ha, ha, he.	O. Ha/ ha/ hee.

Trigeſimum Colloquium. — Dertigſte Zamenſpraak.

Argumentum:	Inhoudt:
Cultellus datur commodato, ſed ægre.	Een meſje word geleent/ maar niet gaern.
Sulpitius, Theodorus.	Sulpitius, Theodoor.
S. Commoda parumper cultellum tuum mihi.	S. Leent een weinig uw meſje aan my.
T. Petis ſemper aliquid commodato, *accipe*, quin tu emis potius?	T. Gy eiſcht altijd iets te leen/ zie daar, waarom koopt gy niet liever (een?)
S. Non habeo pecuniam.	S. Ik hebbe geen geld.
T. Cur non petis?	T. Waarom eiſcht gy 't niet?

S. Unde

S. Unde peterem (pecuniam?)
T. à Patre.
S. Non eſt in urbe.
T. Ubi igitur?
S. Profectus eſt *peregre*.
T. Quò?
S. Bernam.
T. Quo die?
S. Nudius tertius.
T. Quando eſt reverſurus?
S. Cras, ut ſperamus; enim proficiſcens dixit ſic.
T. *Deus vertat benè*.

S. Van waar zoude ik (geld) eiſſchen?
T. Van Vader.
S. Hy is niet in de ſtad.
T. Waar dan?
S. Hy is gereiſt naar buiten.
T. Waar heen?
S. Naar Bern.
T. Op welken dag?
S. Eergiſteren.
T. Wanneer zal hy wederkeeren?
S. Morgen/ gelijk wy hopen; want heenreizende heeft hy zoo gezegt.
T. God late het wel gelukken.

Trigeſimum Primum Colloquium.

Argumentum:

Theodorus & Villerius colloquuntur de ſcalpello recens emto. Res inventa eſt reſtituenda domino, ſi poteſt cognoſci. Præmium aliquod (eſt) dandum inventori. Deus precandus & laudandus.

Theodorus, Villerius.

T. QUid ais de ſcalpello, emeram quod

Een-en-dertigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Theodorus en Villerius ſpreken zamen van een nieugekocht penne-mes. Een gevonde zaak moet wedergegeven worden aan den eygenaar/ zoo hy kan bekent worden. Eenig loon moet gegeven worden aan den vinder. God moet gebeeden en geloofd worden.

Dirk, Villeers.

T. WAt zegt gy van het penne-mes/ 't welk ik gekocht hadde

nudius tertius tibi? an eſt ſatis bonum?	eergiſteren voor u? is het goed genoeg?
V. Imo vero eſt optimum, ſed (me miſerum!) *abfuit* parum, quin perdiderim.	V. Ja voorwaar het is zeer goed / maar (my ellendige!) het heeft weinig geſcheelt, of ik hebbe 't verloren.
T. Eho, quid ais? quomodo id accidit?	T. Ho / wat zegt gy? hoe is dat gebeurt?
V. Exciderat mihi in vico, quum redirem foris,	V. Het was my ontvallen op de ſtraat / als ik weder quam van buiten.
T. Unde exciderat (tibi?)	T. Van waar was het (u) ontvallen?
V. E thecâ meâ, reliqueram quam imprudenter apertam.	V. Uit mijn koker / dewelke ik gelaten hadde onvoorzichtelijk open.
T. Quomodo recuperaſti?	T. Hoe hebt gy 't weder gekregen?
V. Affixeram ſtatim chartulam valvis januæ:	V. Ik hadde vaſt gehegt terſtond een papiertje aan de deuren van de poort:
puer quidam claſſis ſextæ retulit mihi poſt prandium.	zekere jonge van 't zeſde ſchool heeft het my wedergebragt na het middagmaal.
T. Utinam omnes eſſent tam fideles, qui reperiunt res amiſſas!	T. Och of zy alle waren zoo getrouw / dewelke vinden verlore zaken!
V. Profectò pauci ſunt, qui reſtituant, ſi modo (res) ſit res pretii alicujus.	V. Voorwaar weinige zijn 'er dewelke wedergeven / indien (de zaak) maar zy een zaak van eenige waarde.
T. Et tamen id præcipitur nominatim verbo Dei.	T. En nochtans dat word geboden by name door 't woord Gods.

V. Quid-

V. Quidni?
enim (retinere) eſt
ſpecies furti,
ſi quis retineat
rem alienam inventam,
modo ſciat,
ſit reddenda cui.

T. At plerique putant,
ſe poſſidere jure,
invenerint quicquid
amiſſum.
V. Illi errant quidem
graviſſime.
T. Verùm, dediſti
quid puero,

qui invenerat ſcalpel-
lum tuum?
ut redeamus
ad ſermonem inceptum.
V. Dedi ſextantem
& nuces juglandes
aliquot:
laudavi (illum)
præthereà,
& admonui paucis
(verbis,)

idem eſſe faciendum
ſemper (illi.)
T. Feciſti recte:
enim ſic reddet
libentiùs
aliàs,
ſi quid repererit.

ſed quid ſi perdidiſſes?

V. Waarom niet?
want (het behouden) is
een zoort van dievery /
indien iemand behoud
een anders gevondene zaak/
zoo hy maar wete /
aan wie ze moet
weder gegeven worden.
T. Maar de meeſte meenen/
dat zy bezitten met recht /
al wat verloren zijnde
zy gevonden hebben.
V. Zy dolen voorwaar
zeer zwaarlijk.
T. Maar / wat hebt gy gege-
ven aan den jongen /
de welke gevonden
hadde uw' penne-meſje?
op dat wy
wederkeeren
tot de begonne reden.
V. Ik hebbe gegeven een oort-
je / en eenige okkernoten:

ik hebbe (hem) geprezen
daarenboven /
en vermaant met
weinige (woorden /)

dat hy 't zelve
moeſte doen altijd.
T. Gy hebt wel gedaan:
want zoo zal hy weder-
geven liever
op een ander tijdt /
indien hy iets zal
gevonden hebben.
maar wat indien gy
het had verloren?

V. Tu-

V. Tuliſſem animo æquo, & emiſſem aliud mihi.	V. Ik zoude het hebben verdragen met een onverſtoord gemoed / en ik zoude gekocht hebben een ander voor my.
T. An tuliſſes ita animo æquo?	T. Zoud gy het alzoo verdragen hebben met een onverſtoort gemoed?
V. Certè non ſine moleſtiâ aliquâ.	V. Zekerlijk niet zonder eenige moeyelijkheid.
T. Igitur non (tuliſſes) animo æquo: Sed nolo urgere te arctius.	T. Gy zoud het derhalven (niet verdraagen hebben) met een onverſtoort gemoed: Maar ik wil u niet dringen nauwer.
V. Non ſumus Theologi.	V. Wy zijn geen Godsgeleer-den.
T. Quid ergo?	T. Wat dan?
V. Grammaticuli.	V. Letter Jongens.
T. Et quidem imperiti.	T. En wel onervarene.
V. Debemus precari tantò diligentius Deum, ut liberet nos per Euangelium ſuum à tenebris ignorantiæ, & ſumus verſati, & verſamur adhuc in quibus.	V. Wy moeten bidden zoo veel naarſtiger God / op dat hy ons verloſſe door zijn Euangelie van de duiſterniſſen der onwetenheid / in welke wy en verkeert hebben / en noch verkeeren.
T. Faciemus verò id, ſi pareamus admonitionibus ſanctis, audimus quas quotidie à Præceptore, & ſæpè à Concionatoribus, adminiſtris verbi divini.	T. Maar wy zullen dat doen / indien wy gehoorzamen aan de heilige vermaningen / dewelke wy hooren dagelijks van den Meeſter / en dikwils van de Predikanten / bedienaars des Goddelijken Woords.
V. Vide, quantum amiſſio ſcalpelli mei	V. Zie / hoe veel het verlies van mijn penmes

pro-

profuerit nobis.

T. *Gratulor tibi* dupliciter ob rem eam, primùm quod emerim rectè tibi, deinde quod recuperaveris amiſſum.

V. Theodore mi, *habeo gratiam tibi:*

T. Quin laus & *actio gratiarum* ſit Patri noſtro cœleſti, Amen.

ons vorderlijk geweeſt is.

T. Ik ben blijde van uwen 't wegen tweevoudig om die zaak/ eerſtelijk om dat ik gekocht hebbe wel voor u/ daar na om dat gy wedergekregen hebt het verlorene.

V. Mijn Dirk/ ik bedanke u.

T. Ook lof en dankzegginge zy onzen Hemelſchen Vader / Amen.

Trigeſimum Secundum Colloquium.

Argumentum:

Arnoldus accipit pennam petitam commodato à Bernardo.

Arnoldus, Bernardus.

A. AN vis dare pennam unicam mihi?

B. Non dantur ſic mihi.

A. He! negas mihi rem tantillam? quid (faceres) ſi rogarem quid magnum?

B. *Ferres fortaſſe repulſam.*

A. Equidem credo: age, non peto dono, commodabis ſaltem.

B. Non recuſo, modo ne abutare.

Twee-en-dertigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Arnoldus krijgt een geeyſchte pen te leen van Bernardus.

Arnoud, Barend.

A. WIlt gy geven een eenige pen aan my?

B. Zy worden zoo niet gegeven aan my.

A. Hoe! weigert gy my zoo een kleine zaak? wat (zoud gy doen) indien ik vraagde iets groots?

B. Gy zoud miſſchien een blauwe ſcheen loopen.

A. Ik geloove het voorwaar / wel aan/ik eyſche niet te geef/ gy zult ze leenen ten minſte.

B. Ik weigere het niet / als gy ſe maar niet misbruikt.

A. Non

A. Non abutar.
B. *Cave*, *moveas hinc pedem.*
A. *Moveo* nuſquam.

Trigeſimum Tertium Colloquium.

Argumentum:

De pennis acuendis ad ſcribendum. Nota pennarum bonarum.

Capellus, *Dionyſius.*

C. NOn videris mihi nimis occupatus.
D. Mediocriter.
C. Quid ſi exacuas mihi pennas duas aut tres?
D. Si acuero unam tibi *in præſentiâ:* ſit ſatis tibi. An (pennæ) ſunt novæ?
C. (Pennæ ſunt) quidem novæ, ſed paratæ, uſque dum acuuntur; enim jam levigavi, reſcidi caudam, detraxi plumulas.
D. Oſtende. Profectò ſunt optimæ, & aptiſſimæ ad ſcribendum.
C. Unde noſti id?

A. Ik zal ſe niet misbruiken.
B. Zie toe, dat gy geen voet van hier zet.
A. Ik verzet nergens eenen voet.

Drie-en-dertigſte Zamenſpraak.

Inhoud:

Van pennen te ſcherpen om te ſchrijven. Een teken van goede pennen.

Capel, Denijs.

C. GY ſchijnt my niet al te bezig.
D. Middelmatiglijk.
C. Wat indien gy verſneed voor my twee of drie pennen?
D. Indien ik zal verſneden hebben een voor u/ voor tegenwoordig: 't zy u genoeg. zijn (de pennen) nieuw?
C. (De pennen zijn) wel nieuw/ maar bereid tot dat ze verſneden worden; want ik heb ze nu glad gemaakt/ ik hebbe afgeſneden de ſtaart/ ik hebbe afgetrokken de veerkens.
D. Toon ze. Voorwaar zy zijn zeer goed/ en zeer bequaam om te ſchrijven.
C. Hoe weet gy dat?

D. Quia

D. Quia ſunt cauſe amplo, firmo & nitido:	D. Om dat zy zijn groot/ ſtijf en helder van ſchacht:
Nam molles, & quæ habent caulem breviorem, ſunt parum habiles ad uſum ſcribendi.	Want de zagte/ en de welke hebben een korte ſchacht/ zijn weinig bequaam tot het gebruik van't ſchrij-ven.
C. Gaudeo me emiſſe *uti-liter*.	C. Ik ben blijde dat ik gekocht hebbe die goed zyn.
D. Non abs re; ſed quanti?	D. Niet zonder oorzaak; maar voor hoe veel?
C. Dedi quadrantes duos pro his tribus.	C. Ik hebbe gegeven twee oortjens voor deze drie.
D. Emiſti igitur ſingulas denariolis binis.	D. Gy hebt dan gekocht yder voor twee penningen.
C. Res apparet: pretium eſt vile pro bonitate rei.	C. De zaak blijkt: de prijs is klein naar de goedheid van de zaak.
D. De quo emiſti?	D. Van wie hebt gy ze gekocht?
C. De circumfortaneo quo-dam.	C. Van zekeren op de markt loopenden kramer.
D. Singulæ, & quidem minus bonæ, venduntur ſextantibus apud Mercatores oppidi hujus.	D. Elke (pen/) en wel minder goed/ word verkocht voor een duit by de Koopluiden van deze Stad.
C. Et tamen audent dicere interdum (ſingu-las pennas) conſtare ſibi pluris Lugduni.	C. En nochtans durven zy zeggen zomtijds (dat ieder pen) hun meer koſt te Lyons.
D. Ea eſt ferè conſuetudo Mercatorum: *proficiunt enim nihil*, niſi mentiantur admo-dum, ut Cicero ait.	D. Dat is gemeenlijk de ge-woonte van de Koopluiden: want zy doen geen voordeel, ten zy ze zeer liegen/ gelijk Cicero zeid.
C. Sed age, ne remorer te diutius,	C. Maar wel aan/ op dat ik u niet langer ophoude/

agamus,

agamus, quod inſtat.

D. Expediero citò:
adſpice diligenter me,
ut diſcas aliquando.

C. Aſpicio oculis intentis:
ſed opus eſſet mihi *ſpatio* longiore.

D. Iſtud fiet ergo
in cubiculo,
ſi quando velis inviſere me.

C. Quo tempore?

D. *Poſt miſſionem Scholæ:*
hoc eſt,
horâ nonâ matutinâ,
vel quartâ pomeridianâ.
Nunc habes pennas duas,
accommodatas rectè
in uſum tuum,
ni fallor:
ſervabis hanc tertiam
integram tibi
in tempus aliud.

C. Accipe tibi, ſi placet.

D. Quin ſerva tibi:
(pennæ) ſatis multæ adferuntur mihi domo.

C. *Ago tibi gratias* (*tantas*) poſſum *agere* quantas.
Vale.

D. Deus conſervet te incolumem.
Sed heus,
ne parcas unquam labori meo.

laat ons doen/ 't welk voor handen is.

D. Ik zal 't haaſtelijk beſchikt hebben:
zie my naarſtelijk aan/
op dat gy leert t'eeniger tijd.

C. Ik zie aan met opmerkende oogen:
maar ik zoude hebben van nooden een langer tyd.

D. Dat zal geſchieden dan/
in de ſlaapkamer/
zoo wanneer gy wilt my bezoeken.

C. Op welken tijdt?

D. Na 't uitgaan van de Schole:
dat is/
ten negen uren 's morgens/
of ten vieren na den middag.
Nu hebt gy twee pennen/
wel geſchikt
tot uw' gebruik/
ten zy ik bedrogen word:
gy zult bewaren voor u deze
derde heel
tot een ander tijd.

C. Neem ze voor u/ indien 't u belieft.

D. Of bewaar ze voor u:
vele (pennen) genoeg worden my gebracht van huis.

C. Ik wete het u (zoo grooten) dank, als ik kan.
Vaar wel.

D. God beware u gezond.
Maar hoor hier/
ſpaar nooit mijn arbeid.

C. Ute-

C. Utere tu quoque viciſſim & me & rebus meis, ſi quid opus fuerit.

Vale iterum.

Trigeſimum Quartum Colloquium.

Argumentum:

Dionyſius & Euſtathius experiuntur mixturam atramenti ſui. Mediocritas. Experientia. Aliquid componitur ex duobus corruptis.

Dionyſius, *Euſtathius*.

D. AN habes atramentum bonum?
E. Cur rogas iſtud?
D. Ut des aliquantulum mihi.
E. Eho! non habes?
D. Immò, ſed non poſſum ſcribere eo.
E. Quid *obſtat*?
D. Quia eſt nimis ſpiſſum.
E. Neſcis diluere?
D. Aqua non eſt mihi.
E. Dilue vino.
D. Multo minus.
E. Quid ſi dilueres aceto?
D. Inde charta perflueret.
E. Qui ſcis?

C. Gebruikt gy ook over en weder en my en mijne zaken/ indien gy iets van noode zult hebben.

Vaar wel andermaal.

Vier-en-dertigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Dionyſius en Euſtathius verzoeken de menginge van hunnen inkt. Middelmatigheid. Ervarentheid. Daar word iet gemaakt van twee bedorve dingen.

Denys, Euſtat.

D. HEbt gy goeden inkt?
E. Waarom vraagt gy dat?
D. Op dat gy geeft een weinigje aan my.
E. Hoe! hebt gy niet?
D. Ja/ maar ik kan niet ſchryven daar mede.
E. Wat ſchort'er aan?
D. Om dat hy al te dik is.
E. Weet gy hem niet te mengen?
D. Ik hebbe geen water.
E. Meng hem met wijn.
D. Veel minder.
E. Wat indien gy hem mengde met azijn?
D. Daar van zoude het papier door vloeyen.
E. Hoe weet gy't?

D. Audivi de Magiſtro quodam, qui docebat me ſcribere.	D. Ik hebbe 't gehoort van zekeren Meeſter/ dewelke my leerde ſchrijven.
E. Ego verò audivi aliud magis mirum.	E. Maar ik hebbe gehoort noch een wonderlijker zaak.
D. Narra mihi, *ſodes*.	D. Vertel ze my / indien gy wilt?
E. Quid dabis mihi?	E. Wat zult gy my geven?
D. Aciculam bonam.	D. Een goede ſpeld.
E. Igitur audi, quid ego didici ex pædagogo quodam meo.	E. Derhalven hoor/ wat ik geleert hebbe uit zekeren mijnen kindermeeſter.
Atramentum, quod eſt liquefactum aceto, eluitur ægre.	De inkt/ dewelke is dun gemaakt met azijn/ word bezwaarlijk uitgeveegt.
D. Poteſt fieri: ſed interim da parùm mihi in uſum præſentem.	D. Het kan geſchieden: maar ondertuſſchen geef een weinig aan my tot het tegenwoordig gebruik.
E. Tene atramentarium tuum bene apertum: ego infundam tibi.	E. Hou uwen inktkoker wel open: ik zal voor u ingieten.
D. Ecce infunde. vah! quam liquidum eſt?	D. Zie daar giet in. wel! hoe dun is hy?
E. Fortaſſe quia non eſt ſatis gummi: ſed quam decolor?	E. Miſſchien om dat'er niet genoeg gom (in) is: maar hoe bleek?
D. Utere, ſi vis, *quale quale* eſt: enim non habeo melius.	D. Gebruik hem/ indien gy wilt/ hoedanig ze ook is: want ik hebbe geen beter.
E. Igitur quid faciam?	E. Wat zal ik dan doen?
D. Hem inepte, non potes miſcere benè pennâ tuâ?	D. Ho beuzelaar/ kunt gy hem niet wel mengen met uw' pen?
E. Miſcui ſatis:	E. Ik heb genoeg gemengt:

quid

quid poſſem (facere) præterea?	wat zoude ik konnen (doen) daarenboven?
D. Infunde rurſus in cornu meum.	D. Giet hem weder in mijn hoorn (inktkoker)
E. Admove propius: an eſt ſatis?	E. Hou dichter aan: is 't genoeg?
D. Comprime *linteolum* pennâ.	D. Druk de boomwol met de pen.
E. Compreſſi ita, ut ſit fere aridum. quid erit tandem?	E. Ik heb ze zoo gedrukt, dat ze by na droog is. wat zal 't eindelijk zijn?
D. Atramentum (erit) bonum, aut certe mediocre.	D. De inkt (zal zijn) goed of ten minſte middelmatig.
E. Regula mediocritatis eſt bona, ut didicimus ex Præceptore: ſed numquid aliquid boni poteſt confici ex rebus duabus malis?	E. De regel van middelmatigheid is goed, gelijk wy hebben geleert uit den Meeſter: maar kan wel iets goeds gemaakt worden uit twee quade zaken?
D. Videbis experimentum, ubi miſcuero, & rurſus infudero tibi.	D. Gy zult zien de proef, als ik hem zal gemengt hebben, en wederom zal ingegoten hebben voor u.
E. Ardeo deſiderio videndi iſtud.	E. Ik brande van begeerte om te zien dat.
D. *Porrige* nunc atramentarium tuum.	D. Lang nu uwen inktkoker.
E. Ecce, infunde. Ohe, jam ſatis eſt; quæ profuſio eſt (profuſio) iſthæc? dediſti mihi plus, quam retinueris tibi.	E. Zie daar, giet in. Hou, 't is nu genoeg, wat verquiſting is deeze (verkwiſting?) gy hebt my meer gegeven dan gy gehouden hebt voor u.
D. Commiſce iterum *etiam atque etiam.*	D. Meng wederom eens of tweemaal.

E. Coquus poſſet nunquam confundere melius condimenta ſua & jura.	E. Een kok zoude nooit beter konnen onder een mengen zijn zauſſen en zoppen.
D. *Facito jam tandem periculum.*	D. Neem nu eindelyk een proef.
E. Dicta mihi ſententiam aliquam, ut diſcam interim aliquid.	E. Zeg my voor eenige ſpreuk / op dat ik leere ondertuſſchen iets.
D. *Experientia eſt magiſtra rerum*, (ut dicitur vulgò) habes?	D. De ervarentheid is de meeſtereſſe der zaken, (gelijk gemeenlijk gezegt word) hebt gy 't?
E. Citius dicto.	E. Raſſer dan gezegt is.
D. Videlicet *tenebas* jam pridem.	D. Namentlijk gy kende het nu van te voren van buiten.
E. Quis ignoraret illud, quod eſt adeo vulgare?	E. Wie zoude dat niet weten/ 't welk zoo gemeen is?
D. Videamus nunc.	D. Laat ons zien nu.
E. Res apparebit melius, ubi ſcriptura fuerit deſiccata.	E. De zaak zal beter blijken/ als het ſchrift zal gedroogt zijn.
D. Quid vis exſpectare? (ſcriptura) eſt jam *ſicca plus ſatis.*	D. Wat wilt gy wachten? het (ſchrift) is nu drooger dan nodig is.
E. Ohe, vide quam nigra ſit.	E. Hey / zie hoe zwart is 't.
D. An dixi *verè*?	D. Hebbe ik niet gezegt de waarheid?
E. Scilicet *feceras periculum* aliquando.	E. Te weten gy had een proef genomen t'eeniger tijd.
D. Experientiam eſſe magiſtram rerum, conſtabit igitur.	D. De ervarentheid te zijn leer-meeſtereſſe der zaken/ zal dan blijken.
E. Quin etiam experimur hinc	E. Ja ook wy onderbinden hier uit/

tem-

temperamentum bonum fieri ex commiſtione rerum.	dat 'er een goede matiging gemaakt word uit de vermenginge der zaken.
D. Incipis jam *philoſophari altius*, itaque diſcedo.	D. Gy begint nu van hooger zaken te reden-twiſten, derhalve vertrek ik.
E. O ſermonem longum de nihilo!	E. O lange rede aangaande niets!
D. Nihil pœnitet me, alioqui torpebamus otio inerti.	D. Het berouwt my niet / anderſints waren wy vadſig door een luye ledigheid.

Trigeſimum Quintum Colloquium. / Vyf-en-dertigſte Zamenſpraak.

Argumentum:	Inhoudt:
Charta datur mutuo & repoſcitur. Eſt (officium) prudentis, *referre prius in codicem expenſi*, quam credere aliquid, aut dare mutuo.	Papier word te leen gegeeven en 't word weder ge-eyſcht. Het is (de pligt) van een wijs man / eerder te zetten in 't ſchuldboek, dan iets te borgen/of te leen te geven.
Hieronymus, Julius.	Hermijn, Julius.
H. AN meminiſti, me dediſſe nuper mutuò chartam tibi?	H. GEdenkt u niet / dat ik onlangs gegeven hebbe te leen papier aan u?
J. Quid ni meminerim? non ſum adeò oblivioſus.	J. Waarom zoude het my niet gedenken? ik ben niet zoo vergeetachtig.
H. Quot ſchedæ erant?	H. Hoe veel blaadjens waren'er.
J. Quatuor.	J. Vier.
H. Cur non	H. Waarom hebt gy ze niet

reddidiſti?	weder gegeven?
J. Exſpectavi, dum haberem codicem.	J. Ik hebbe gewacht tot dat ik had een boek.
H. Habuiſti ne tandem?	H. Hebt gy'er eindelijk een gehad?
J. Tantum hodiè.	J. Eerſt heden.
H. Unde es nactus?	H. Van waar hebt gy 't gekregen?
J. Petivi à Præceptore.	J. Ik hebbe het ge-eiſcht van den Meeſter.
H. Ubi?	H. Waar?
J. In bibliothecâ ejus.	J. In de boek-kamer van hem.
H. Quid ille (reſpondit?) an dedit libenter?	H. Wat (heeft) hy (geantwoord) heeft hy 't gegeven gaarne?
J. Miſit me ad Hypodidaſcalum, qui dedit ſtatim codicem.	J. Hy heeft my gezonden tot den Ondermeeſter/ dewelke terſtond gegeven heeft een boek.
H. Non *retulit* ante in codicem ſuum?	H. Heeft hy 't niet geſtelt te voren in zijn boek?
J. Solet dare nihil, quin inſcribat priùs.	J. Hy is gewoon te geven niets/ of hy ſchrijft het daar eerſt in.
H. Audivi ex Patre, id eſſe (ſignum) viri prudentis.	H. Ik hebbe gehoort uit Vader/ dat dat is (een teiken) van een voorzichtig man.
J. Præſertim ſi ratio eſt reddenda.	J. Voornamentlijk indien rekenſchap moet gedaan werden.
H. Sed quibus indiciis auſus eſt dare tibi?	H. Maar op welke teekenen heeft hy 't u derven geven?
J. Oſtendi illi ſcriptum manu meâ in libello meo: enim ſolemus facere ſic, ut ſcis.	J. Ik hebbe hem getoont het geſchrevene met mijn hand in mijn boek: want zoo plegen wy te doen/ gelijk gy weet.

H. Red-

H. Reddes ergo mihi mutuum?
J. (Reddam) à prandio ſtatim, ne dubites.

H. Zult gy my dan wedergeven het geleende?
J. (Ik zal het wedergeven) na 't middagmaal terſtond / twijffel niet.

Trigeſimum Sextum Colloquium.

Argumentum:

Ludovicus vult deſcribere dictata Michaëli: Michaël non audet permittere, ne arguatur à Præceptore. Nec eſt fallendum, nec mentiendum. Præſtat puerum eſſe timidiorem quàm audaciorem.

Ludovicus, *Michael.*

L. QUid agis?
M. Scribo.
L. Quid ſcribis?
M. Deſcribo dictata Præceptoris.
L. Quænam?
M. Heſterna.
L. Quid? non aderas?
M. Immo aderam: ſed non poteram aſſequi Magiſtrum dictantem.
L. Quæ res impediebat (te?)
M. Quod non ſederem ſatis commodè.

Ses-en-dertigſte Zamenſpraak.

Inhoud:

Lodewijk wil de uitleggingen uitſchryven voor Michiel: Michiel derft het niet toe laten / op dat hy niet bekeven worde van den Meeſter. Men moet niet bedriegen / noch liegen. Het is beter dat een jongen vreesachtig is dan ſtout.

Lodewijk, Michiel.

L. WAt doet gy /
M. Ik ſchryf.
L. Wat ſchryft gy?
M. Ik ſchryve uit de uitleggingen van den Meeſter.
L. Welke?
M. Van giſteren.
L. Wat? waart gy niet tegenwoordig?
M. Ja ik was tegenwoordig: maar ik konde niet (met ſchryven) achtervolgen den voorzeggenden Meeſter.
L. Welke zaak belette (u)?
M. Dat ik niet zat gemakkelijk genoeg.

L. Veneras ergò ſerius?	L. Waart gy dan later gekomen?
M. Illud eſt.	M. Dat is 't.
L. Cedo commentarium tuum, egomet ſcribam tibi.	L. Geef uw aanteekenboek/ ik zelf zal ſchrijven voor u.
M. Quid lucri faciam?	M. Wat winſt zal ik doen?
L. Ego deſcripſero citiùs quam tu: poſt ludemus unà, ut Præceptor conceſſit. inquam, da libellum tuum.	L. Ik zal uitgeſchreven hebben raſſer dan gy: daar na zullen wy ſpelen te zamen/ gelijk de Meeſter heeft toegeſtaan. ik zeg/ geef uw boekje.
M. Facerem quidem libenter id, ſed non audeo.	M. Ik zoude wel gaarne doen dat/ maar ik durf niet.
L. Quid times?	L. Wat vreeſt gy?
M. (Timeo) edictum Præceptoris.	M. (Ik vrees voor) het gebod van den Meeſter.
L. *Quod edictum narras mihi?*	L. Van wat gebod praat gy?
M. Neſcis eum vetuiſſe, ne quis ſcribat alteri, ſine permiſſu ejus?	M. Weet gy niet dat hy verboden heeft/ dat niet iemand ſchrijve voor een ander/ zonder toelatinge van hem?
L. Ego memini probè id; ſed unde ſciet hoc?	L. My gedenkt dat zeer wel; maar waar van daan zal hy dat weten?
M. Rogas? ero captus tum: quum exiget rationem ſcripturæ *cauſâ* emendandi, enim novit manum meam. Præterea neque eſt fallendum	M. Vraagt gy dat? ik zal gevangen zijn dan: als hy zal afeiſſchen rekenſchap van 't geſchrift om te verbeteren/ want hy kent mijn hand. Daarenboven moet men noch bedriegen

neque

noque mentiendum.	nochte liegen.
L. Utrumque (fallere & mentiri) vetatur verbo Dei.	L. Beide (bedriegen en liegen) word verboden door't woord Gods.
M. Ergo quid reſponderem Præceptori, quum ille negaret me ſcripſiſſe iſta?	M. Wat zoude ik dan antwoorden aan den Meeſter / als hy ontkende / dat ik geſchreven hadde die dingen?
L. *Res non evadet eò*, ſpero.	L. De zaak zal daar niet toe komen, hope ik.
M. Nolo ſubire periculum tantum ſpe tuâ.	M. Ik wil niet ondergaan zoo groote gevaar op uwe hope.
L. Vah! es nimium timidus: *facies nunquam rem*.	L. Fy! gy zijt al te vreesachtig: gy zult nooit voordeel doen.
M. At tu (es) forſan audacior.	M. Maar gy (zijt) miſſchien ſtouter.
L. Igitur ſcribe tu, quantum voles: ego conferam me ad ludendum.	L. Schrijft gy dan / zoo veel gy zult willen: ik zal my begeven om te ſpelen.
M. Quæſo, abi: deſcripſiſſem jam paginam unam, niſi interpellaſſes me.	M. Ik bidde / gaa weg: ik zoude nu hebben uytgeſchreven een zijde van een blad / ten zy gy my hadde tuſſchen geſproken.
L. Interim proficimus aliquid, dum fabulamur Latinè.	L. Ondertuſſchen vorderen wy iets / terwijl wy Latijn ſpreken.

Trigeſimum Septimum Colloquium.	Seven-en-twintigſte Zamenſpraak.
Argumentum:	Inhoudt:
Materia colloquendi eſt quæſita ex *prætextu*	Stoffe van zamen te ſpree-ken is geſocht onder een

ſimulato ludendi in hoc colloquio. Exemplum bonæ indolis puerorum; ubi alter monet bene, alter paret ſine controverſia.

Noæus, Olivarius.

N. OLivari ſalve.
O. Noæe, tu quoque ſis ſalvus.
N. Ludamus pauliſper.
O. Ineptule, quid ais? ingreſſus es vix ſcholam, & loqueris jam de ludo?
N. Quæſo, ne iraſcaris.
O. Non iraſcor.
N. Quid ergo exclamas ſic?
O. Accuſo ſtultitiam tuam.
N. Ludere non licet igitur?
O. Immo licet, at quum tempus eſt ludendi.
N. Vah! tu ſapis nimium.
O. Utinam ſaperem tantum ſatis! ſed quæſo *mitte me*, ut repetam, (ea) quæ erunt reddenda

geveinsde dekmantel van ſpelen in deze zamenſpraake. Een Voorbeeld van een goeden aard van jongens / alwaar de een wel vermaant / de ander gehoorſaamt ſonder twiſt.

Noë, Olivier.

N. OLivier zijt gegroet.
O. Noë / zijt gy ook gegroet.
N. Laat ons ſpelen een weinig.
O. Beuzelaartje / wat zegt gy? gy zijt nauwelijks ingegaan het ſchool en ſpreekt gy nu van 't ſpel?
N. Ik bidde / dat gy niet kwaad word.
O. Ik word niet kwaad.
N. Waarom dan roept gy zoo luid?
O. Ik beſchuldigt uwe zotheid.
N. Is het ſpelen dan niet geoorloft?
O. Ja het is geoorloft / maar als het tyd is van te ſpeelen.
N. Och! gy zijt al te wijs.
O. Och of ik maar genoeg wijs was! maar ik bidde / laat my gaan, op dat ik herhale (die dingen) dewelke zullen moeten opgezegt worden

mox

mox Præceptori.
N. *Dicis æquum:*
ego volo quoque
repetere tecum,
ſi placet tibi.
O. Eho! quid hoc eſt?
quid mutatio iſta tam
ſubita vult ſibi?
an tu non loquebaris
modò de luſu?
N. Loquebar quidem (de
luſu) ſed non ſeriò.
O. Cur ſimulabas?
N. Ut fabularer tecum

paucis [verbis.]
O. Quid iſtud prodeſt?
N. Non occurrit nunc
mihi.
O. Quid prodeſt fabu-
lari? inquam.
N. Ad exercendos nos
in Linguâ Latinâ.
O. Putas profectò rectè:
& ego amo te
nunc magis.
N. *Habeo gratiam tibi:*
age, repetamus
prælectionem;
nam Præceptor aderit

(tempore) brevi.

Trigeſimum Octavum
Colloquium.

Argumentum:

Invitatio ad animum re-
laxandum. Exercita-

---

ter ſtond aan den Meeſter.
N. Gy ſpreekt wel:
ik wil ook
herhalen met u/
indien het u behaagt.
O. Hoe! wat is dat?
wat wil die zoo ſchielijke
veranderinge zeggen?
ſprak gy niet
ſtraks aangaande het ſpel?
N. Ik ſprak wel (aangaande
het ſpel) maar niet ernſtelijk.
O. Waarom veinsde gy?
N. Op dat ik zoude
praten met u
met weinig [woorden.]
O. Wat is dat vorderlijk?
N. Het komt nu my niet in den
zin.
O. Wat is het praten
vorderlijk/ zeg ik?
N. Om te oeffenen ons
in de Latijnſche Taal.
O. Voorwaar gy meent wel:
en ik bemin u
nu meerder.
N. Ik weet het u dank:
wel aan/ laat ons herhalen
de les;
want de Meeſter
zal tegenwoordig zijn
in korten (tijd.)

Acht-en-dertigſte
Zamenſpraak

Inhoudt:

Een noodiginge om 't ge-
moed te vermaken. De

tio

tio corporis confert valetudini.	oeffeninge des lichaams is goed voor de geſondheid.
Olivarius, Paulus.	Olivier, Pauwels.
O. An vis venire mecum?	O. Wilt gy komen met my?
P. Quò properas?	P. Waar henen haaſt gy u?
O. Ad lacum.	O. Na het Meer.
P. Quid (properas) eò?	P. Waarom (haaſt gy u) daar na toe?
O. Lotum pedes.	O. Om te waſſen de voeten.
P. I ſanè, non opus eſt nunc mihi lotione.	P. Gaa voorwaar/ ik hebbe nu niet van nooden de waſſchinge.
O. Sed fabulabimur interim parum.	O. Maar ondertuſſchen zullen wy praten een weinig.
P. Ne velim fabulari quidem nunc.	P. Ik wil zelf nu niet praten.
O. Atqui confabulatio eſt utilis duntaxat de rebus honeſtis	O. Maar de zamenpratinge is nut/ alleenlijk van eerlijke zaken.
P. At exercitatio corporis eſt utilior mihi ad valetudinem.	P. Maar de oeffeninge van 't lichaam is nutter voor my tot de gezontheid.
O. Quid ſi manſero tecum?	O. Wat indien ik zal gebleven hebben met u?
P. Facies prudenter: & nos colludemus pilâ palmariâ.	P. Gy zult doen voorzichtiglijk: en wy zullen te zamen ſpelen met de handbal.
O. *Deus vertat benè*, maneo.	O. God laat het wel gelukken, ik blijve.
P. Ibo aliàs unà lotum tecum; *ſcilicet quum ſpatium*	P. Ik zal gaan op een ander tijd te gelijk om te waſſen met u; namentlyk als 'er meer

tempo-

temporis erit longius.

O. Igitur accingamus nos ad ludum.

P. Mora nulla eſt in me.

Trigeſimum Nonum Colloquium.

Argumentum:

Invitatio ad ambulationem, loco luſionis. Opera Dei debent invitare (nos) ad eum imitandum.

Paulus, Quintianus.

P. Repetere toties luſus Scholaſticos tædet me jam dudum.

Q. Igitur quid facies?

P. Eamus in hortum noſtrum.

Q. Quid agemus?

P. Ambulabimus, colloquemur, commemorabimus beneficia Dei in operibus ejus.

Q. Nihil (eſt) jucundius ſanè: ſed interim venia eſſet petenda à Præceptore.

P. Impetravi jam mihi, & item uni, quem vellem.

tyd zal zyn.

O. Laat ons dan ons begeven tot het ſpel.

P. Geen vertoeven is in my.

Negen-en-dertigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een noodiginge tot een wandeling / in plaats van ſpelen. De werken Gods moeten noodigen (ons) om hem na te volgen.

Paulus, Quintijn.

P. Te herhalen zoo meenigmaal de Schoolſe ſpelen verdriet my nu al over lang.

Q. Wat zult gy dan doen?

P. Laat ons gaan naar onzen tuin.

Q. Wat zullen wy doen?

P. Wy zullen wandelen / wy zullen zamen praten / wy zullen verhalen de weldaden Gods in de werken van hem.

Q. Niets (is) genoegelijker voorwaar: maar ondertuſſchen zou verlof moeten gevraagd worden van den Meeſter.

P. Ik heb het nu al verkregen voor my / en desgelijks voor een / dien ik zoude willen

da-

ducere mecum.

Q. *Res habet benè*, eamus, Deo ducente nos.

P. Precor, ut cuſtodiat nos.

Q. Ego precor quoque idem tecum.

Quadrageſimum Colloquium.

Argumentum:

Invitatio ad luſum. Eventus ludi. Quicquid accidit nobis, *eſt conſulendum boni*. Ditare aliquem eſt Dei ſolius. Non eſt ludendum ſpe lucri. Doctrina Ethnicorum de fortuna. Admonitio careat odio & invidia. Deus ſolus eſt ſcrutator cordium. Exemplum admonitionis mutuæ,

Quintus, Rufus.

Q. UBi ſunt juglandes tuæ,

R. De quibus juglandibus loqueris?

Q. Quas accepiſti hodiè

leiden met my.

Q. De zaak is wel, laat ons gaan/ God ons leidende.

P. Ik bidde/dat hy ons beware.

Q. Ik bidde ook het zelve met u.

Veertigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een noodiginge tot het ſpel. De uitkomſt van het ſpel. Al wat ons overkomt / moet men ten beſten opnemen. Ymand rijk te maken/ komt God alleen toe. Men moet niet ſpelen op hoop van winſt. De leere der Heydenen aangaande 't geval. Dat een vermaninge vry zy van haat en nijd. God alleen is onderſoeker van de herten. Een voorbeeld van onderlinge vermaninge.

Quintus, Rufus.

Q. WAar zijn uwe okkernoten?

R. Van welke okkernoten ſpreekt gy?

Q. De welke gy hebt heden gekregen

ex præmio.	tot een prijs ?
R. Rogas ubi ſint? quaſi vero debuerim ſervare tibi.	R. Vraagt gy waar sy zijn ? al even-eens of ik ze had moeten bewaren voor u.
Q. Non intelligo ſic: ſed quæro, quid feceris?	Q. Ik verſta het niet zoo: maar ik vrage / wat gy gedaan hebt ?
R. Edi in merenda.	R. Ik heb ze gegeten in het namiddag-eten.
Q. Miſer ediſti? cur non ſervabas potius ad ludendum?	Q. Ellendige hebt gy ze gegeten? waarom bewaarde gy ze niet liever om te ſpelen ?
R. Malui edere quàm perdere.	R. Ik heb liever willen eten dan verliezen.
Q. Non poteras perdere niſi duodecim.	Q. Gy kond niet verliezen dan twaalf.
R. Fateor.	R. Ik beken 't.
Q. Quod ſi fors tuliſſet, potuiſſes fortaſſe lucrifacere (nuces) ducentas aut plures.	Q. By aldien het lot het mede gebracht hadde / gy zoude miſſchien hebben konnen winnen twee hondert (nooten) of meer.
R. Eventus ludi eſt dubius, ut dicitur vulgò.	R. De uitkomſt van 't ſpel is twijffelachtig / gelijk men zegt gemeenlijk.
Q. Quid tum? debemus eſſe parati ubique in partem utramque, & *conſulere boni*, quidquid evenerit nobis.	Q. Wat dan ? wy moeten zijn bereid over-al aan beide zijden / en ten goede nemen, al wat zal overgekomen zijn aan ons.
R. Ego ſcio iſtud, ſed non ſum admodum peritus in eo genere ludendi.	R. Ik wete dat / maar ik ben niet zeer ervaren in dat ſoort van ſpelen.
Q. Abi, *facies nunquam rem*	Q. Gaat weg / gy zult nooit ryk worden.
R. Nemo *facit rem*	R. Niemand word ryk

niſi

niſi *Deo volente:* nec ego velim ditari ex ludo.	ten zy 't God belieſt: en ik wil niet rijk worden uit het ſpel.
Q. Ergo colluſor alius eſt quærendus tibi, ut video.	Q. Gy moet derhalven een ander medeſpeelder zoeken/ gelijk ik zie.
R. Impedio ſanè nihil; ſed mane parumper.	R. Ik belet voorwaar niets; maar wagt een weinigje.
Q. Quid vis?	Q. Wat wilt gy?
R. Quid tu vocas (eſſe) ſortem, de qua feciſti mihi hîc mentionem?	R. Wat zegt gy (te zijn) het lot/ van 't welke gy hier my hebt gewag gemaakt?
Q. (Voco ſortem eſſe) fortunam ipſam.	Q. (Ik zeg het lot te zijn) 't geval zelf.
R. Quid autem eſt fortuna?	R. Maar wat is het geval?
Q. Opinio ſtultorum.	Q. Een inbeelding van gekken.
R. Quid ſtulti opinantur de Fortunâ?	R. Wat beelden zig de gekken in aangaande het geval?
Q. *Non vacat nunc mihi*, reſpondere tibi de hoc: ſed vide annotationem Præceptoris in Catonem.	Q. Ik heb nu geen tyd om u te antwoordē van deze zaak: maar zie de aanteikeninge van den Meeſter over Kato.
R. In quem locum?	R. Over welke plaats?
Q. In verſiculum illum: *Fortuna indulget malis, ut poſſit lædere.*	Q. Over dat vaarsje: Het geval geeft toe aan de boozē, op dat het zou konnen quetzen.
R. Non ignoras, quid ſit fortuna, ut video.	R. Gy weet wel/ wat het geval zy/ gelijk ik zie.
Q. Scio ſatis, fortunam eſſe nihil.	Q. Ik wete genoeg/ dat het geval niets is.
R. Cur dixiſti ergo: ſi ſors tuliſſet?	R. Waarom hebt gy dan gezegt: indien het lot het mede gebracht hadde?
Q. Loqui ſic more Ethnicorum excidit mihi; nam libri eorum ſunt pleni	Q. Te ſpreken zoo op de manier der Heidenen is my ontvallen; want de boeken van hun zijn vol

doctri-

doctrinâ ejusmodi impiâ.	van diergelijke godlooze leeringe.
R. Nihil mirum:	R. Geen wonder:
nempè illi	namentlijk zy
non habuerunt	hebben niet gehad
cognitionem veram Dei.	de ware kenniſſe Gods.
Q. Sed audi, Rufe mi,	Q. Maer hoor / mijn Rufus /
quære diſputatores alios tibi:	zoek andere twiſtredenaars voor u:
ſi vis diſputare amplius;	indien gy wilt twiſtredenen meer;
nam nunc eſt ludendum mihi	want nu moet ik ſpelen
ſeriò.	ernſtiglijk.
Volo tamen admonere prius te.	Ik wil nochtans eerſt u vermanen.
R. O quam gratum feceris mihi!	R. O hoe aangenaame (zaak) zult gy my gedaan hebben!
Q. An tu non dixiſti	Q. Hebt gy niet gezegt
verba hæc:	deze woorden:
Eventus ludi eſt dubius?	De uitkomſt van 't ſpel is twijffelachtig?
R. Fateor me dixiſſe,	R. Ik beken / dat ik het gezegt hebbe
ſed præmunivi.	maar ik hebbe (my) voor af verſterkt.
Q. Quomodo intelligis iſtud?	Q. Hoe verſtaat gy dat?
R. Addidi enim	R. Want ik hebbe 'er by gedaan
verba hæc:	deze woorden:
ut dicitur vulgò.	gelijk men gemeenlijk zegt.
Q. O vulpeculam aſtutam!	Q. O loos vosje!
occluſiſti mihi os.	gy hebt my toegeſloten den mond.
Sed hæc ſint dicta inter nos	Maar laat deze dingen zijn gezegt onder ons
ſine odio	zonder haat
aut malevolentiâ.	of quaadwilligheid.
R. Deus novit animum	R. God kent het gemoed

utriuſque.

Q. Ille enim eſt ſolus ſcrutator cordium: ſed quid (vis) tu? vis hic ſolus torpeſcere otio?

R. Cogito (luſum) quo luſu exerceam me.

Q. Quaſi verò cogitandum ſit diutiùs. Age, ſequere me, dabo juglandes tibi mutuò.

R. Loqueris nunc *amice*: ſed quando reddam?

Q. *Ad calendas Græcas*: ſi non potes citius.

R. O caput feſtivum! eamus.

van beide.

Q. Want hy is alleen de onderzoeker der herten: maar wat (wilt) gy? wilt gy hier alleen vadzig worden door ledigheid?

R. Ik bedenke (een ſpel) met welk ſpel ik my zal oeffenen.

Q. Even eens of men langer moeſt denken. Wel aan / volg my / ik zal aan u geven te leen okkernoten.

R. Gy ſpreekt nu wel: maar wanneer zal ik ze weder geven?

Q. Op Sint nimmermeer: indien gy niet raſſer kunt.

R. O zoete bol! laat ons gaan.

Quadrageſimum Primum Colloquium.

Argumentum:

Quidam invitatur ad luſum, at ille præfert ſtudium luſui. Exemplum rarum pueri ſtudioſi. Omnia habent tempus. Utendum remiſſionibus in tempore.

Een-en-veertigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Iemand word genodigt tot het ſpel / maar hy acht beter de leeringe dan het ſpel. Een raer voorbeeld van een naerſtig kind. Alle dingen hebben (haren) tijd. Men moet gebruyken de uytſpanningen op (haren) tijd.

Rufus, *Stephanus*.	Rufus, Steven.
R. DE quâ re es ſic elatus lætitiâ?	R. Om wat zaak zijt gy zoo verheven van blijſchap?
S. Pater meus advenit modò.	S. Mijn Vader is zoo even aangekomen.
R. *Quid refert mea?*	R. Wat raakt dat my?
S. Immo plurimum,	S. Ja zeer veel/
quia impetravit	om dat hy verkregen heeft
veniam ludendi nobis.	verlof om te ſpelen voor ons.
R. An tu ais?	R. Zegt gy (dat?)
S. Vide pueros jam ludentes in areâ.	S. Ziet de kinderen nu al ſpelende op de plaats.
R. Alii ludant ſanè,	R. Laat anderen ſpelen voorwaar/
ego malim ſtudere quam ludere.	ik wil liever ſtuderen dan ſpelen.
S. Nec ego minus,	S. En ik niet minder/
ſed in tempore;	maar op (zyn) tijd;
nam omnia habent tempus,	want alles heeft (zyn) tijd/
ut *eſt* in Proverbio.	gelijk ſtaat in het Spreekwoord.
Unde & Cato noſter monet rectè nos:	Waar van daan ook onze Kato ons wel vermaant:
Interpone interdum gaudia tuis curis;	Stel zomtijds blijſchap tuſſchen uwe zorgen:
ut poſſis ſufferre laborem quemvis animo.	op dat gy kunt verdragen allerley arbeid in (uw) gemoed.
R. Fateor, (ea)	R. Ik beken
ſunt vera,	(dat) is waar
quæ dicis:	het welk gy zegt:
ſed *omitte* interim *me*,	maar laat my ondertuſſchen gaan,
ut ſtudeam ſeriò.	op dat ik ſtudere ernſtiglijk.
S. Licet *per me*, ut ſtudeas:	S. Wat my belangt het is geoorloft/dat gy ſtudeert:
at ego utar occaſione hâc.	maar ik zal gebruiken deze gelegentheid.
R. Utere ſanè.	R. Gebruik ze voorwaar.

Quadrageſimum Secundum Colloquium.	Twee-en-veertigſte Zamenſpraak.
Argumentum:	Inhoud:
Stephanus & Torquatus parant ſe ad luſum pilæ palmariæ.	Stephanus en Torquatus bereiden ſich tot het ſpel van de hand-bal.
Stephanus, Torquatus.	Steven, Torquaat.
S. IMpetraviſtis facultatem ludendi?	S. HEbt gy-lieden verkregen oorlof om te ſpelen?
T. Impetravimus.	T. Wy hebben't verkregen.
S. Uſque ad quod tempus?	S. Tot wat tijd toe?
T. Uſque ad cœnam.	T. Tot het avondmaal toe.
S. Qui dederunt verſus?	S. Welke hebben verſen gegeven?
T. Primi & ſecundi.	T. De eerſte ende de tweede.
S. Quid (fecerunt) claſſes ceteræ?	S. Wat (hebben) de overige Scholen (gedaan)?
T. Decurio quiſque primus claſſium trium proximarum	T. Jeder eerſte Tienman van de drie naaſte Scholen
pronuntiavit ſententiam unam è literis Sacris.	heeft uitgeſproken eene ſpreuk uit de Heilige letteren.
S. An non eſtis precati, ut ſolemus?	S. Hebt gy lieden niet gebeden/ gelijk wy gewoon zijn?
T. Precati ſumus, & quidem ludimagiſtro præſente;	T. Wy hebben gebeden/ en wel de Meeſter tegenwoordig zijnde:
tu vero ubi eras heri?	maar gy waar waart gy giſteren?
S. Arceſſitus fueram domum à Matre.	S. Ik was ontboden t'huys van Moeder.
T. Quid cogitas igitur agere nunc?	T. Wat denkt gy dan te doen nu?

S (Co-

S. (Cogito) ludere ſeſquihoram, (cogito) deinde recipere me ad ſtudium.

T. An tu vis, ut ſim colluſor tibi?

S. (*Luſus*) nullus eſt jucundior mihi pilâ palmariâ.

T. Nec mihi quidem.

S. Igitur viſamus, an cæteri *ſint ſortiti partes*. Nam eſſet minus voluptatis, ſi luderemus ſoli.

T. Viſamus ſane.

S. (Ik denk) te ſpelen anderhalf uur / (ik denk) daar na my te begeven tot de ſtudie.

T. Wilt gy / dat ik ben een medeſpeeler voor u?

S. Geen (ſpel) is genoegelijker voor my dan de handbal.

T. Nochte ook voor my.

S. Laat ons dan gaan zien / of de andere gekavelt hebben. Want het zoude zijn minder vermaak / indien wy ſpeelden alleen.

T. Laat ons gaan zien voorwaar.

Quadrageſimum Tertium Colloquium.

Argumentum:

Non ſumus ſolum nati nobis: ſed alius debet curare ſollicitè alium in tempore. Exemplum admonitionis tempeſtivæ.

Torquatus, Vincent.

T. Vincenti, quid cogitas? obſecro,

Drie-en-veertigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Wy zijn niet alleen geboren voor ons zelven: maar de een moet zorgvuldelijk bezorgen den anderen op (zyn) tijd. Een voorbeelt van een tijdige vermaninge.

Torquaat, Vincent.

T. Vincent / wat denkt gy? ik bidde /

cave tibi.
V. *Quid*
cavebo mihi?
T. Ne incidas
in morbum.
V. Ex qua cauſa?
T. Ex intemperantia nimia luſus.
V. Unde
periculum apparet?
T. Quia totus æſtuas,
totus mades
ſudore.
V. Admones rectè,
& in tempore:
profectò non ſentiebam.
T. Deſiſte,
ſi audis me.
V. Audio verò
libenter (te,)
ac gero morem tibi:
quis enim reſpuat
conſilium tam fidele?
T. Deterge faciem
ſudariolo,
& indue
celeriter te (veſtibus,)
ne *contrahas*
frigus ſubitum.
V. *Habeo gratiam tibi:*
nam
ſum fere
obnoxius morbis.
T. Quid cauſæ eſt?
V. Infirmitas
valetudinis meæ:
vides enim
quam imbecilli corpore
ſim.

wacht u.
V. Waar voor
zal ik my wachten?
T. Op dat gy niet vervalt
in een ſiekte.
V. Uit wat oorzaak?
T. Uit al te groote onmatigheid van het ſpel.
V. Waar van daan
blijkt het gevaar?
T. Om dat gy geheel verhit zijt/
geheel nat zijt
door zweet.
V. Gy vermaant wel/
en in tijds:
voorwaar ik merkte het niet.
T. Laat af/
indien gy hoort naar my.
V. Maar ik hoore
gaarne naar (u)
en ik gehoorzame u:
want wie zou verwerpen
een zoo getrouwen raad?
T. Wiſch af het aangezicht
met een neusdoekje/
ende trekt
haaſtelijk uw (kleederen) aan/
op dat gy niet vat
een haaſtige koude.
V. Ik dank u:
want
ik ben gemeenlijk
onderworpen aan ziektens.
T. Wat is de oorzaak?
V. De zwakheid
van mijn gezondheid:
want gy ziet
hoe zwak van lichaam
ik ben.

T. Tantò magis	T. Zoo veel meer
debes cavere tibi.	moet gy u wachten.
V. Novi probe iſtud,	V. Ik weet dat wel/
& parens uterque	ende beide (myn) ouderen
monet	vermanen
ſæpiſſime me:	zeer dikwils my:
ſed quid agias?	maar wat zult gy doen?
ſumus proni	wy zijn genegen
naturâ	van natuur
in perniciem noſtram.	tot ons verderf
T. O Vincenti mi,	T. O mijn Vincent/
non eſt *ſerviendum*	men moet niet waarneemen
voluptati,	de welluſt/
ſed *conſulendum*	maar men moet zorg dragen
valetudini	voor de gezondheid
temperantiâ.	door matigheyd.
V. Carmen Catonis	V. Het gedicht van Kato
eſt *in promptu*	is voorhanden
in ſententiam eam.	op die ſpreuk.
T. Teneo,	T. Ik ken het/
ſed alias	maar op een ander tijd
de his:	aangaande deze dingen:
non eſt,	daar is niet/
quod morere	waarom gy vertoeven zoud
hic diutius.	hier langer.
V. Torquate	V. Torquaat
monitor amiciſſime,	zeer vriendelijke vermaaner/
vale.	vaar wel.
T. An tu vis,	T. Wilt gy/
ut deducam te	dat ik u leide
domum?	naar huis?
V. Nihil opus eſt	V. Daar is niet van nooden
deductione:	een heenleidinge:
ego habeo bellè me	ik gevoel my wel
beneficio Dei.	door de weldaad van God.
T. Vincenti mi	T. Mijn Vincent
cura	bezorg
ut valeas.	dat gy wel vaart.

Quadrageſimum Quartum Colloquium.

Argumentum:

Luſus prætermiſſus ob negotium. Exemplum diligentiæ.

Vincentius, *Auguſtinus*.

V. CUr non luſiſti hodiè cum nobis?
A. *Spatium* ludendi non *erat* mihi.
V. Quid negotii habebas?
A. Non abſolveram penſum meum.
V. Quod penſum?
A. Dimidium exemplaris reſtabat mihi perſcribendum.
V. An perfeciſti?
A. Perfeci.
V. Laudo diligentiam tuam: ludes alias *otioſe*.
A. Cum Deus voluerit.
V. Dicis rectè: nam nihil poteſt fieri abſque voluntate ejus.

Vier-en-veertigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Het ſpel achtergelaten om een beezigheid. Een voorbeeld van naarſtigheid.

Vincent, Auguſtijn.

V. WAarom hebt gy niet geſpeelt heeden met ons?
A. Tijd om te ſpelen hadde ik niet.
V. Wat werk had gy?
A. Ik hadde niet afgedaan mijn taak.
V. Welke taak?
A. De helft van een voorſchrift was overig voor my om af te ſchrijven.
V. Hebt gy 't volbragt?
A. Ik hebbe het volbracht.
V. Ik prijs uwe naerſtigheid: gy zult ſpelen op een ander tijd zonder bekommering.
A. Als God zal willen.
V. Gy zegt wel: want niets kan geſchieden zonder de wil van hem.

Quadrageſimum Quintum Colloquium.	Vyf-en-veertigſte Zamenſpraak.
Argumentum:	Inhoudt:
Duo euntes ad tonſorem colloquuntur. Nemo *gaudet ſe adiri intempeſtive.*	Twee gaande naar den barbier ſpreken te zamen. Niemand heeft gaarne dat men by hem komt buiten tyds.
Cornelius, Cyprianus.	Cornelis, Cypriaan.
C. QUonam is tam celeriter?	C. Waar henen gaat gy zoo haaſtiglijk?
Cyp. Ad tonſorem.	Cyp. Naar den barbier.
C. Ego eo quoque una cum te.	C. Ik ga ook te zamen met u.
Cyp. Rogaſti veniam?	Cyp. Hebt gy gevraagt oorlof?
C. Non rogavi: ſed expecta me, dum eo rogatum.	C. Ik hebbe niet gevraagt: maar verwacht my / terwijle ik ga om te vragen.
Cyp. Feſtina igitur.	Cyp. Haaſt u dan.
C. Rediero mox: redii: eamus jam.	C. Ik zal wedergekomen zijn terſtond: ik ben wederom gekomen: laat ons nu gaan.
Cyp. Quo vultu Præceptor excepit te?	Cyp. Met welk gelaat heeft de Meeſter u ontfangen?
C. (Præceptor excepit me vultu) hilari ſane.	C. (De Meeſter heeft my ontfangen) met een vrolijk (gelaat) voorwaar.
Cyp. Acceperat me quoque (vultu) eodem.	Cyp. Hy hadde ontfangen my ook met het zelve (gelaat.)
C. Non ſolet iraſci nobis, niſi adeamus intempeſtive illum.	C. Hy is niet gewoon toornig te worden op ons / ten zy wy komen ontijdig by hem.

Cyp. *Quotus quiſque non fert ægre id?*

C. Nos, qui ſumus pueri, iraſcimur etiam ſæpè condiſcipulis, cum interpellant ſtudia noſtra, quantulacunque ſunt. ſed deſinamus jam: optimè! video tonſorem ante officinam.

Cyp. *Euge*; igitur nulli ſunt expectantes. Ut moremur minus diu, fiet ita.

Cyp. Wie is 'er dewelke dat niet qualyk neemt?

C. Wy / dewelke zijn kinderen / worden ook dikwils toornig op de medeleerlingen / als zy ſpreken tuſſchen onze ſtudien / hoedanig zy ook zijn; maar laat ons ophouden nu: zeer wel! ik zie den barbier voor den winkel.

Cyp. Dat is mooy; derhalven zijn 'er geen wachtende. Dat wy vertoeven minder lang zal alzoo geſchieden.

Quadrageſimum Sextum Colloquium.

Argumentum:

Colloquium adoleſcentis docti cum puero provecto mediocriter. Admonitio ad præſtandum operas mutuas. Precatio. quid agendum ſit pueris, quum ſurrexerunt mane. Deus eſt agnoſcendus adjutor. Spes certa in Deo fruſtratur neminem.

Ses-en-veertigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een Zamenſpraak van een geleert jongeling met een jongen tamelijk gevordert ſijnde. Een vermaninge om te doen onderlinge hulpe. Een Gebed. Wat de kinderen doen moeten / als ſe opgeſtaan zijn 's morgens. God moet erkent worden als helper. Een ſekere hoop op God / ſtelt te leur nie-

Phi-

Philoſophi Ethnici dixerunt multa conſentanea verbo divino.

Emericus, Ezechiel.

E. QUotâ horâ ſurrexiſti hodiè?
Ez. Paulo ante quintam.
E. Quis expergefecit te?
Ez. Nemo.
E. An ceteri ſurrexerant jam?
Ez. Nondum.
E. Non iviſti excitatum illos?
Ez. Non ivi.
E. Quamobrem?
Ez. Neſcio, niſi quia non putabam *illud pertinere ad me.*
E. An illi non excitant interdum te?
Ez. Immò ſæpiſſimè.
E. Debuiſti igitur facere ſimiliter.
Ez. Fateor, debui (facere)
E. Memento igitur, ut facias poſthac.
Ez. Meminero, Deo juvante.
E. Sed quid tu feciſti, *ex quo* ſurrexiſti e lecto?
Ez. Primum ſum precatus

mand. De Heydenſche Wijzen hebben veel (dingen) geſegt over eenkomende met het Goddelijke woord.

Emerik, Ezechiel.

E. OP het hoe veelſte uur zijt gy opgeſtaan van daag?
Ez. Een weinig voor vijven.
E. Wie heeft u opgewekt?
Ez. Niemand.
E. Waren de andere nu al opgeſtaan?
Ez. Noch niet.
E. Zijt gy niet gegaan om hen op te wekken?
Ez. Ik ben niet gegaan.
E. Waarom?
Ez. Ik weet niet / ten zy om dat ik niet meende dat dit myn werk was.
E. Wekken zy niet op zomtijds u?
Ez. Ja zeer dikwils.
E. Gy hebt dan moeten doen desgelijks.
Ez. Ik bekenne / ik heb het moeten (doen)
E. Gedenk dan / dat gy het doet na deze.
Ez. Ik zal het gedenken / God helpende.
E. Maar wat hebt gy gedaan / zedert gy zijt opgeſtaan uyt het bedde?
Ez. Eerſtelijk hebbe ik gebeden

Patrem

Patrem Cœleſtem	den Hemelſchen Vader
genibus flexis,	met gebogen knien/
in nomine	in den naam
Jeſu Chriſti	van Jeſus Chriſtus
Filii ejus	zijnen Zoon
Domini noſtri.	onzen Heere.
E. Eſt factum benè, quid	E. Het is wel gedaan / wat
(feciſti) poſtea?	(hebt gy gedaan) daar na?
Ez. Ornavi deinde me,	Ez. Ik hebbe verciert daar na my /
& curavi mediocriter	ende ik hebbe bezorgt matig-
corpus,	lijk het lighaam/
ut decet Chriſtianum:	gelijk betaamt een Chriſten:
retuli poſtremo me	ik heb my begeven ten laatſten
ad ſtudia quotidiana,	tot de dagelijkze ſtudien.
E. Ne dubites,	E. Twijffel niet/
quin Deus	of God ſal
juvet ſtudia tua,	helpen uwe ſtudien /
ſi perges	indien gy zult voortgaan
facere ſic.	zoo te doen.
Ez. Juvit adhuc ſemper me	Ez. Hy heeft my tot noch toe
(per benignitatem eam)	altijd geholpen (door die goe-
quæ eſt benignitas ejus;	dertierenheid) welke is de goedertierentheid van hem;
nec derelinquet me,	nochte hy zal verlaten my /
ut ſpero.	gelijk ik hoop.
E. Loqueris rectè:	E. Gy ſpreekt recht:
nec ille	nochte hy
fruſtrabitur	zal te leur ſtellen
ſpem tuam.	uwe hoop.
Ez. Didici ſuperiore anno	Ez. Ik hebbe geleert het voor- leden jaar
in Catone:	in Kato:
Retine ſpem;	Behou de hoop;
ſpes una	de hoop alleen
relinquit	verlaat
hominem nec morte.	den menſch zelf niet in de dood.

E. Fe-

E. Feciſti benè,
quod retinueris:
enim ſententia
eſt egregia
& digna homine Chriſtiano.
Ez. Atqui *Auctor*
libri ejus
non fuit Chriſtianus.
E. Non fuit:
res eſt certa.
Ez. Unde ſumſit igitur
ſententias tot pulchras?
E. Maximè,
ex Philoſophis Ethnicis:
nam & ipſi
illuminati
Spiritu divino
dixerunt plurima,
quæ ſunt
conſentanea verbo Dei,
quod tu poteris quoque
videre,
ſi proſequare
ſtudia literarum.
Ez. Ego proſequar,
(ut ſpero)
dummodo Deus ipſe
det vitam longiorem
patri meo.
E. Precare diligenter
& *ex animo*,
ut illud contingat.
Ez. Precor quotidie ſæpè
id.
E. Deus Dominus

E. Gy hebt wel gedaan/
dat gy het onthouden hebt:
want de ſpreuk
is fraay
en waardig een Chriſten
Menſch.
Ez. Maar de Schryver
van dat boek
is niet geweeſt een Chriſten.
E. Hy is 't niet geweeſt:
de zaak is zeker.
Ez. Waar van daan heeft hy
dan genomen
zoo veel ſchoone ſpreuken?
E. Allermeeſt/
uyt Heydenſche Wyzen:
want ook zy zelve
verlicht zijnde
door den Goddelijken Geeſt
hebben gezegt zeer vele (dingen)
dewelke zijn
over een komende met het
woord Gods/
't welk gy ook zult konnen
zien/
indien gy agtervolgt
de ſtudien der letteren.
Ez. Ik zal ze agtervolgen/
(gelijk ik hoop)
als maar God zelf
geeft een langer leven
aan mijn Vader.
E. Bid naarſtiglijk
ende van herte,
op dat dit gebeure.
Ez. Ik bidde dagelijks dikwils
dat.
E. God de Heer

der

det perſeverantiam tibi in opere omni bono.	geve volherding aan u in alle goed werk.
Ez. Precor idem tibi, quod optas mihi, & *ago gratias*, quod monueris tam fraterne me.	Ez. Ik bidde het zelve voor u/ het welke gy my wenſcht/ ende (ik bedank u) om dat gy vermaant hebt zoo broederlijk my.

Quadrageſimum Septimum Colloquium.

Zeven-en-veertigſte Zamenſpraak.

Argumentum :

Admonitus monet viciſſim monitorem. *Cave ſis ſuſpectus, ne ſis miſer horis omnibus. Mors eſt aptiſſima timidis, & ſuſpectis.* In ſuſpicioſos.

Inhoudt :

De vermaande vermaant wederom den vermaander. Wacht u verdacht te zyn, dat gy niet zyt elendig t'aller uren. De dood is zeer gereed voor de vreesachtigen, en verdachten. Tegen de quaalijk vermoedenden.

Henricus, Hermes.	Henrik, Hermes.
H. Cur rides ſolus?	H. Waarom lacht gy alleen?
Her. Quid (refert) tua?	Her. Wat is'er u (aan gelegen?)
H. Quia rides forte me.	H. Om dat gy miſſchien my belacht.
Her. Unde ſuſpicio iſta eſt orta tibi?	Her. Waar van daan is dat vermoeden u ontſtaan?
H. Quia es malus.	H. Om dat gy ondeugend zijt.
Her. Omnes ſumus quidem mali: ſed ego non ſum pejor te. Nemo ridet igitur,	Her. Wy alle zijn wel ondeugend: maar ik ben niet ondeugender dan gy. Lacht dan niemand/

niſi

niſi irrideat aliquem?

H. Non intelligo ſic:
ſed (is) qui ridet ſolus,
eſt aut ſtultus,
aut cogitat aliquid mali,
(ut audivi ſæpè).

Her. Neſcio cujus ſententia iſta ſit,
ſed non eſt perpetuo vera,
cujuſcunque ſit.

Tamen *accipio*
admonitionem tuam
in partem bonam:
& moneo viciſſim te,
ut caveas
eſſe ſuſpicioſus;
nam *mors eſt*
aptiſſima timidis

& ſuſpectis,
ut eſt
in carmine noſtro morali.

H. Memini:
tamen *conſulo boni*
admonitionem tuam.

Quadrageſimum Octavum
Colloquium.

Argumentum:

Iſraël monet Joſuam, ne ſit percontator curioſus rerum alienarum. Horatius: *Fugito percontatorem, nam idem eſt garru-*

---

ten zy hy iemand uitlacht?

H. Ik verſta het zoo niet:
maar (die) dewelke lacht alleen / is of zot /
of denkt iet quaads /
(gelijk ik dikwils gehoort heb)

Her. Ik weet niet / wiens die ſpreuk zy /
maar / zy is niet geduriglijk waar / van wien ze [ook] zy.

Nochtans neem ik
uw' vermaninge
ten beſten:
en ik vermane u over en weer /
dat gy u wacht
te zijn achterdenkende:
want de dood is
zeer bequaam voor de vreesachtigen
ende de verdachten,
gelijk is
in ons zede-dicht.

H. Ik gedenke het:
nochtans neme ik ten goede
uwe vermaninge.

Acht-en-veertigſte
Zamenſpraak.

Inhoudt:

Iſraël vermaant Joſua / dat hy niet en zy al te nieuwsgierige vrager van een anders ſaken. Horatius: Vliet den vrager, want deſelve is een

lus:

lus: nec aures patulæ retinent fideliter commiſſa. Exemplum in percontatores.	klapper: en opene ooren houden niet getrouwelyk dat haar bevolen is. **Een voorbeelt tegen de vragers.**
Iſraël, Joſua.	Iſraël, Joſua.
Iſ. Unde venis?	Iſ. Waar van daan komt gy?
J. Domo.	J. Van huis.
Iſ. Quid agitur domi veſtræ?	Iſ. Wat wordt'er gedaan ten uwen huyſe?
J. Nihil *refert tua.*	J. Het raakt u niet.
Iſ. Fateor, ſed ſolemus fere rogare ſic familiares, perinde quaſi rogemus, ut valetis? *quomodo res veſtræ habent ſe?*	Iſ. Ik beken het/ maar wy plegen gemeenlijk zoo te vragen de gemeenzame vrienden/ even eens als of wy vragen/ hoe vaart gy-lieden? hoe ſtaan u-lieder zaken?
J. Percontari nimiùm de re alienâ non decet.	J. Te vragen al te veel aangaande een anders zaak betaamt niet.
Iſ. Taceo: ſed videris mihi ſapere nimis ſupra ætatem.	Iſ. Ik zwijg: maar gy ſchijnt my al te wijs te zijn boven (uwen) ouderdom.
J. Dico nihil *meum:* audivi ſæpe id.	J. Ik zegge niets uit my zelven: ik heb dat dikwils gehoort.
Iſ. Ego audivi quoque *non ſemel.*	Iſ. Ik heb het ook gehoort veelmaalen.
J. Cur ergo non uteris?	J. Waarom gebruikt gy het dan niet?
Iſ. Quia venit non ſemper in mentem.	Iſ. Om dat het altijd niet komt in den zin.
J. Imo quia tu es percontator:	J. Ja om dat gy zijt een vrager:

quæ

quæ res
datur vitio
non ſine cauſâ.
Iſ. *Habeo gratiam*,
quod moneas me
adeò amicè:
cavebo poſthac
eſſe ineptus,
Deo adjuvante.
J. Sapies ita paulatim.

welke zaak
voor een gebrek gehouden
word, niet zonder oorzaak.
Iſ. Ik wete [het u] dank,
dat gy my vermaant
zoo vriendelijk:
ik zal my wachten na dezen
te zijn onbequaam/
met Gods hulp.
J. Zoo zult gy wijs worden allengskens.

Quadrageſimum Nonum Colloquium.

Argumentum:

Lambertus cupiens ire mictum cum Leonardo, *confabulationis ergo*, reprehenditur ab eo.

Lambertus, Leonardus.

L. Vis venire mictum?
Le. Minxi ſatis otioſè.
L. Quæſo eamus unà,
ut fabulemur parum.
Le. Inepte tace,
niſi vis accuſari.
tempus non eſt (tempus) fabulandi.
An non debuiſti mejere, cum jentaretur?
L. Debui, ſed ſum oblitus.

Negen en-veertigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Lambert willende gaan wateren met Leonard/ om te klappen, word beriſpt van hem.

Lambert, Leendert.

L. Wilt gy komen om te piſſen?
Le. Ik hebbe gepiſt gemakkelijk genoeg.
L. Ik bid laat ons gaan te zamen/
op dat wy praten een weinig.
Le. Gy beuzelaar zwijg/
ten zy gy wilt beſchuldigt worden.
de tyd is geen (tijd) om te praten.
Hebt gy niet moeten piſſen/ als er ontbeten wiert?
L. Ik hebbe moeten/ maar ik hebbe het vergeten.

Le. Ito igitur ſolus cum venia bona Præceptoris: ne ſis poſthac tam oblivioſus.
L. Parebo tibi, & meminero.

Le. Ga gy dan alleen/ met goed verlof des Meeſters: zijt niet na dezen zoo vergeetachtig.
L. Ik zal u gehoorzamen en ik zal't gedenken.

Quinquageſimum Colloquium.

Argumentum:

Marcus petit officium à Menandro: hic cauſatus occupationem, denegat belle. Alter non urget ulterius. Exemplum modeſtiæ, tum in petendo, tum in denegando.

Vyftigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Markus begeert een dienſt van Menander: deze voorwendende zijn bezigheid / weygert het fraeykens. d'Ander quelt niet verder. Een voorbeelt van zedigheit ſoo in het eyſchen/ als in het weygeren.

Marcus, Menander.

M. AN vis deſcribere prælectionem mihi?
Me. Cur non habes?
M. Quia fui occupatus die heſterno.
Me. Accipe librum meum, & deſcribe.
M. Non ignoras me deſcribere lentius: & tu deſcripſeris citius (prælectionem) totam, quam ego verſiculos quatuor aut quinque.

Markus, Menander.

M. Wilt gy uitſchrijven de les voor my?
Me. Waarom hebt gy ze niet?
M. Om dat ik beſig ben geweeſt op den dag van giſteren.
Me. Neem mijn boek/ en ſchrijf ze uit.
M. Gy zijt niet onweetend dat ik langzamer uitſchrijve: ende gy zult uitgeſchreven hebben eerder de geheele (les) dan ik vier ofte vijf verſjes.

Me. Quære ſcriptorem alium tibi:	Me. Zoek een anderen ſchrijver voor u:
ego non poſſum nunc *dare operam tibi.*	ik kan u nu niet helpen.
M. Cur non?	M. Waarom niet?
Me. Negotium aliud eſt mihi,	Me. Ik hebbe ander werk/
& idem perneceſſarium.	ende dat zeer noodzakelijk.
M. Nolo urgere te,	M. Ik wil u niet dwingen/
nec poſſum quidem:	nogte ik kan ook niet:
ſed commoda ſaltem	maar leen ten minſten
codicem tuum.	uw boek.
Me. *Accipe*, utere,	Me. Zie daar, gebruik het/
ut libet (tibi),	gelijk het (u) luſt/
modo ne abutare.	als gy het maar niet misbruikt.
M. (Id) quod verearis hic,	M. Het welk gy hier vreeſt/
eſt nihil.	is niets.

Quinquageſimum Primum Colloquium. / Een-en-vyftigſte Zamenſpraak.

Argumentum: / Inhoudt:

Officium promittitur nomine amici abſentis.	Een gedienſtigheid word beloofſt in den naam van een afzijnden vriend.
Obertus, Orontius.	Obert, Oront.
Ob. QUando Blaſius eſt rediturus?	Ob. WAnneer zal Blazius wederkomen?
Or. Non ſcio certo,	Or. Ik weete het niet zeker/
fortaſſe die craſtino.	miſſchien op den dag van morgen. [dat?
ſed cur rogas iſtud?	maar waarom vraagt gy
Ob. Quia abſtulit	Ob. Om dat hy genomen heeft
catalogum ſecum,	de naam-rol met zig/
& Præceptor iraſcetur,	ende de Meeſter zal toornig worden/
ſi nemo ſit,	indien'er niemand zy/

UNIV. OF MICH.

qui recitet.
Or. Relinque curam iſtam mihi: habeo exemplum catalogi.
Ob. Recitabis igitur?
Or. Recitabo.
Ob. Facies benè; & Blaſius noſter *referet gratiam*, ſi qua occaſio offert ſe.

dewelke ze opleze.
Or. Laat die zorge voor my: ik hebbe een afſchrift van de naamrol.
Ob. Zult gy ze dan oplezen?
Or. Ik zal ze oplezen.
Ob. Gy zult wel doen; en onze Blaſius zal het u dank weeten, indien eenige gelegentheid zig voordraagt.

Quinquageſimum Secundum Colloquium.

Argumentum:

Qui adfert pecuniam, adfert nuncium jucundiſſimum opinione vulgi. Reprehenſio libera inter familiares. Euangelium, id eſt, gratia Dei nunciata à Chriſto. Cur omnes non credant Euangelio.

Valerius, *Vincentius*.

Val. AN frater tuus venit Lugduno?
V. Venit jam heri ante meridem.
Val. An attulit *nihil literarum* tibi?

Twee-en-vyftigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Al wie geld brengt/ brengt een zeer aangenaame boodſchap naar de meeninge des gemeenen volks. Een vrymoedige vermaninge tuſſchen goede vrienden. Het Euangelium/ dat is/ de genade Gods geboodſchapt van Chriſtus. Waarom alle niet gelooven aan het Euangelium.

Valeer, Vincent.

Val. IS uw broeder van Lions gekomen?
V. Hy is nu giſteren gekomen/ voor den middag.
Val. Heeft hy medegebracht geen brief voor u?

V. Ni-

V. Nihil.	V. Geen.
Val. Quid nuntiavit igitur?	Val. Wat heeft hy dan geboodſchapt?
V. Omnia (eſſe) proſpera.	V. Dat alles voorſpoedig (was.)
Val. Quid narrat potiſſimum de Patre?	Val. Wat vertelt hy inſonderheid van uw Vader?
V. Ait illum *carere jam planè febri*, & convaleſcere paulatim beneficio Dei.	V. Hy zegt/ dat hy nu gantſch geen koorts heeft, ende allenxkens gezond word door de weldaad van God.
Val. Gaudeo ſanè; & precor Deum, ut (Pater) recuperet valetudinem priſtinam tempore brevi: ſed cur ille ſcripſit nihil ad te, ut ſolet?	Val. Ik ben blijde voorwaar/ ende ik bidde God/ dat (uw Vader) weder krijge de oude gezondheid in korten tijd: maar waarom heeft hy niets geſchreven aan u/ gelijk hy gewoon is?
V. Frater negat eum potuiſſe ſcribere.	V. Broeder ontkend/ dat hy heeft konnen ſchrijven.
Val. Quamobrem?	Val. Waarom?
V. Quia erat non ſatis confirmatus.	V. Om dat hy noch niet genoeg was verſterkt.
Val. Nihil mirum, quum ægrotaverit tam diu tam graviter: ſed ille miſit nihil ad te?	Val. Geen wonder/ dewijl hy ziek geweeſt is zoo lang zoo zwaarlijk: maar heeft hy niets gezonden aan u?
V. Immo pecuniam:	V. Ja geld.
Val. Euge, nullus nuntius eſt jucundior.	Val. Ho/ geen bode is genoegelijker.
V. Ajunt ita.	V. Zy zeggen zoo.
Val. Tu vero reſpondes, quaſi audias fabulam.	Val. Maar gy antwoord/ als of gy een klugtje hoorde.
V. Quin audio pejus.	V. Ja ik hoore ſlimmer.
Val. Quidnam?	Val. Wat doch?
V. Mendacium merum.	V. Een loutere leugen.
Val. An ego mentitus ſum?	Val. Hebbe ik gelogen?

V. Non dico, te eſſe mentitum, ſed dixiſti *falſum*.	V. Ik zegge niet/ dat gy gelogen hebt/ maar gy hebt een onwaarheid gezegt.
Val. Ego non intelligo, quid dicas.	Val. Ik verſta niet/ wat gy zegt.
V. *Dabo operam*, ut intelligas.	V. Ik zal myn beſt doen, dat gy het verſtaat.
Val. Obſecro te.	Val. Ik bidde u.
V. Si nuntius nullus eſt jucundior, quam (nuntius) de pecuniâ allatâ nobis, quid eſt ergo Euangelium Chriſti? quis eſt nuntius jucundior, quam gratia Dei, quam Chriſtus attulit nobis per Euangelium?	V. Indien geen bode is genoegelijker/ dan (een bode) van geld gebracht aan ons/ wat is dan het Euangelium van Chriſtus? wat bode is genoegelijker/ dan de genade Gods/ dewelke Chriſtus aangebracht heeft aan ons door het Euangelium?
Val. Fateor nihil eſſe jucundius Euangelio, duntaxat iis, qui credunt ei, & qui amplectuntur id *ex animo*.	Val. Ik bekenne/ dat'er niets genoegelijker is als het Euangelium/ alleenlijk voor die gene/ dewelke gelooven aan het zelve/ ende dewelke omhelzen dat van herte.
V. Equidem intelligo ſic.	V. Voorwaar ik verſta het zoo.
Val. At ego loquebar de rebus humanis & terrenis: tu verò aſcendiſti ſtatim ad Cœlum.	Val. Maar ik ſprak van menſchelijke ende aardſche zaken: maar gy zijt terſtond opgeklommen naar den Hemel.
V. Concionatores boni ſolent ita.	V. Goede Predikers zijn zoo gewoon.
Val. Non putabam te eſſe Theologum	Val. Ik meende niet/ dat gy een Godsgeleerde waart

tam

tam acutum.
V. Dixi nihil,
niſi quod eſt *tritum*
& poſitum in medio.
Val. Utinam illud foret
adeo vulgare & *protri-*
tum, ut omnes
crederent in Chriſtum!
V. Omnes credent nun-
quam.
Val. Quid prohibet?
V. Quia *multi ſunt vocati*,
pauci verò electi: [tur.
ſicut Chriſtus ipſe teſta-
Val. Sed ne teneam diutius
te;
an potes facere, ut
conveniam fratrem tuum
(verbis) paucis?
V. Poſſem vix.
Val. Quid ita?
V. Nam habet mandata
plurima
à Patre noſtro,
in quibus curandis
totus eſt occupatus.
Val. An non cœnabit

apud vos?
V. Cœnabit (ut) opinor.

Val. Ibo igitur
ſub horam cœnæ.
V. Precor, veni:
& cœnabis nobiſcum

operâ eâdem.
Val. Non recuſo.
V. Vale interim:

zoo ſnedig.
V. Ik hebbe niets gezegt/
ten zy het welke is gemeen
en ieder een bekent.
Val. Och of dat was
zoo gemeen ende bekent,
dat alle
geloofden in Chriſtus!
V. Alle zullen nooit geloven.

Val. Wat wederhoud hen?
V. Om dat vele zijn geroepen,
maar weinige uitverkoren:
gelijk Chriſtus zelf getuigt.
Val. Maar op dat ik u niet lan-
ger ophoude;
kunt gy maken/ dat ik
aanſpreke uwen broeder
met weinige (woorden?)
V. Ik zoude nauw'lijx konnen.
Val. Hoe zoo?
V. Want hy heeft zeer
vele bevelen
van onzen Vader/
hy is geheel bezig
in welke te bezorgen.
Val. Zal hy niet 't avondmaal
houden
by u lieden?
V. Hy zal 't avondmaal houden/
(gelijk) ik meen.
Val. Ik zal dan gaan ontrent
het uur van 't avondmaal.
V. Ik bidde/ kom:
ende gy zult 't avondmaal
houden met ons
met dezelve moeyte.
Val. Ik weigere niet.
V. Vaar wel ondertuſſchen:

ſed fac, ut memineris adeſſe *tempori*.

Val. Quotâ horâ?

V. Ante ſextam.

Val. Hora (ea) eſt commodiſſima mihi.

Quinquageſimum Tertium Colloquium.

Argumentum:

Pecunia petitur mutua in futurum inſinuatione longa: ea promittitur ſtatim. Exemplum aſtutiæ: item animi prompti ad merendum bene.

Daniel, David.

D. AN Pater tuus abiit?

Dav. Abiit.

D. Quotâ horâ?

Dav. Primâ pomeridianâ.

D. Quid dixit tibi?

Dav. Monuit me verbis multis, ut ſtuderem diligenter.

D. Utinam ſic facias!

Dav. Faciam *Deo juvante*.

D. Ecquid pecuniæ dedit tibi?

---

maar maakt/ dat gy gedenkt tegenwoordig te zijn in tyds.

Val. Op het hoe veelſte uur?

V. Voor het zesde/ (voor zeſſen.)

Val. (Dat) uur is zeer gelegen voor my.

Drie-en-vyftigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Het geld word te leen geeyſcht tegen het toekomende door een lange inleydinge: 't zelve word belooft terſtond. Een voorbeelt van looshevd; van gelijken van een vaerdig gemoed om wel te verdienen.

Daniel, David.

D. IS uw' Vader wech-gegaan?

Dav. Hy is wech-gegaan.

D. Op het hoe veelſte uur?

Dav. Op het eerſte/ (ten eenen) na den middag.

D. Wat heeft hy u gezegt?

Dav. Hy heeft my vermaant met veele woorden/ dat ik neerſtiglijk zoude ſtuderen.

D. Och of gy zoo dede!

Dav. Ik zal het doen met Gods hulpe.

D. Heeft hy u eenig geld gegeven?

Dav.

Dav. Dedit, ut ſolet ferè.	Dav. Hy heeft gegeven / gelijk hy pleeg gemeenlijk.
D. Quantum?	D. Hoe veel?
Dav. *Nihil (attinet) ad te.*	Dav. Het (raakt) u niet.
D. Fateor: ſed tamen quid facies pecuniâ iſtâ?	D. Ik bekenne 't: maar nochtans wat zult gy doen met dat geld?
Dav. Emam chartam & alia, quæ *ſunt mihi uſui.*	Dav. Ik ſal kopen papier en andere dingen / dewelke my te pas komen.
D. Quid ſi amiſeris?	D. Wat indien gy het zult verloren hebben?
Dav. Erit ferendum animo æquo.	Dav. Men zal het moeten verdragen (moed. met een onverſchillend ge-
D. Quid ſi eguero, an dabis mutuò mihi?	D. Wat indien ik het zal van doen hebben / zult gy het my te leen geven?
Dav. Dabo, & quidem libenter.	Dav. Ik zal het geven / ende wel gaerne.
D. *Habeo gratiam tibi.*	D. Ik bedank u.

Quinquageſimum Quartum Colloquium.	**Vier-en-vyftigſte Zamenſpraak.**
Argumentum:	**Inhoudt:**
Quidam impetrat mutuo aſſem ab amico. Mentio providentiæ Dei fit obiter.	Iemand verkrygt te leen een ſtuiver van een vriend. Gewag van Gods voorſienigheid word gemaakt in 't voorbygaan.
Ennius, Euſtathius.	Ennius, Euſtathius.
En. QUantum pecuniæ habes?	En. Hoe veel gelds hebt gy?
E. Aſſem cum ſemiſſe, tu vero?	E. Eenen ſtuiver met een halven ſtuiver / maar gy?

En. Non tantum.	En. Niet zoo veel.
E. Quantum igitur?	E. Hoe veel dan?
En. Aſſem unicum.	En. Een eenigen ſtuiver.
E. Vis dare mutuò mihi?	E. Wilt gy hem te leen geven aan (my?
En. Opus eſt mihi?	En. Ik heb hem van noden.
E. In quem uſum?	E. Tot welk gebruik?
En. Ad chartam emendam.	En. Om papier te kopen.
E. Reddam hodiè tibi.	E. Ik ſal hem u' heden weder geven.
En. Addendum fuit, *Deo juvante*.	En. Men moeſte daar by doen / met Gods hulpe.
E. Præceptor docet ſic ex verbo Dei: ſed non poſſum aſſueſcere.	E. De Meeſter leert zoo uit het woord Gods: maar ik kan het niet gewoon worden.
En. Fac, ut aſſueſcas.	En. Maak / dat gy het gewoon word.
E. Quomodo id fiet?	E. Hoe ſal dat geſchieden?
En. Si cogitas ſæpè nos pendere ſic à Deo, ut poſſimus nihil ſine auxilio ejus.	En. Indien gy dikwils denkt / dat wy zoo af hangen van God / dat wy niets vermogen zonder hulpe van hem.
E. Das conſilium bonum mihi.	E. Gy geeft een goeden raad voor my.
En. Quale velim dari mihi.	En. Hoedanig ik wilde dat my gegeeven wierd.
E. Sed dabis mutuò aſſem iſtum mihi? (ut redeamus ad propoſitum)	E. Maar zult gy my te leen geven dien ſtuyver? (op dat wy wederkeeren tot het voorgeſtelde.)
En. Miror te petere mutuò, qui habeas plus quam ego.	E. Ik verwondere my / dat gy eyſcht te leen / dewelke meer hebt als ik.
E. *Scholaſticus* quidam eſt tranſiens hac, qui oſtentat librum venalem.	E. Een zekere School-jongen is'er hier voorby gaande / dewelke toont een boek te koop.
En. Quid tum?	En. Wat dan?
E. Cupiebam emere,	E. Ik begeerde het te kopen /

quia

quia indicat vilius | om dat hy het minder looft
quam Bibliopola noſter. | dan onze Boekverkoper.
En. *Accipe*: | En. Zie daar:
ſed quæſo, | maar ik bidde/
unde reddes tam citò? | van waar zult gy hem weder geven zoo haaſt?
E. Ibo domum à cœnâ, | E. Ik zal naar huis gaan na het avondmaal/
ut petam à Patre. | op dat ik hem eyſche van mijn Vader.
En. Quid ſi nollet dare? | En. Wat indien hy hem niet wilde geven?
E. Cunctabitur nihil, | E. Hy ſal niet vertoeven/
quum oſtendero | als ik zal getoont hebben het
librum. | boek.

Quinquageſimum Quintum Colloquium. | Vyf-en-vyftigſte Zamenſpraak.

Argumentum: | Inhoudt:

Foreſtus petit mutuo aſſes quinque à Frederico, obtinet ſolum duos. | Foreeſt eyſcht te leen vijf ſtuyvers van Frederik/ hy verkrijgt 'er maar twee.

Foreſtus, Fredericus. | Foreeſt, Fredrik.

F. AN potes dare mutuò aliquantum pecuniæ mihi? | F. Kunt gy geven te leen eenig gelt aan my?
Fr. Quantum petis? | Fr. Hoe veel eiſcht gy?
F. Aſſes quinque, | F. Vyf ſtuyvers/
ſi eſt commodum tibi, | indien het u gelegen komt.
Fr. Non habeo tot. | Fr. Ik hebbe niet zoo veel.
F. Quot igitur? | F. Hoe veel dan?
Fr. Quatuor tantum. | Fr. Vier alleenlijk.
F. Sanè benè, | F. Voorwaar wel/
da mihi quatuor iſtos. | geef my die vier.
Fr. Dabo dimidium, | Fr. Ik zal geven de helft/
ſi vis. | indien gy wilt.
F. Cur non totum? | F. Waarom niet geheel?

Fr. Quia

Fr. Quia duo ſunt opus mihi.	Fr. Om dat'er twee noodig zijn voor my.
F. Quæſo, da igitur duos.	F. Ik bidde / geef'er dan twee.
Fr. Sed non ſufficient tibi.	Fr. Maar zy zullen niet genoeg zijn voor u.
F. Petam ab aliquo alio.	F. Ik zal eyſſchen van iemand anders.
Fr. Accipe igitur hos duos: quando reddes?	Fr. Neem dan deſe twee: wanneer zult gy ze weder geven?
F. Die ſabbathi, ut ſpero, quum Pater venerit ad forum.	F. Op zaturdag / gelijk ik hoop / als Vader zal gekomen zijn op de Markt.
Fr. Eſto ergo memor.	Fr. Zijt dan gedachtig.
F. Ne timeas.	F. Vrees niet.

Quinquageſimum Sextum Colloquium.	**Zes-en-vyftigſte Zamenſpraak.**
Argumentum:	Inhoudt:
Stephanus invitat Silvium ad jentandum. Exemplum convictus, obedientiæ & ſtudii.	Stephanus noodigt Silvius om te ontbijten. Een voorbeelt van koſtgang / gehoorzaamheid en vlijt.
Stephanus, Silvius.	Steven, Silvius.
St. An vis jentare mecum?	St. Wilt gy ontbijten met my?
S. Non habeo jentaculum.	S. Ik hebbe geen ontbijt.
St. Quid, non attuliſti?	St. Wat / hebt gy het niet mede gebracht?
S. Ego jentaveram domi.	S. Ik hadde t'huis ontbeten.
St. An facis ſemper ita?	St. Doet gy altijd alzoo?
S. Minimè; ſed tractare ſic me placuit matri, quia ſurrexeram bene mane.	S. Geenſints; maar my zoo te onthaalen heeft moeder belieft / om dat ik zeer vroeg opgeſtaan was.
S. *Proſit tibi.*	St. Het bekoom u wel.

ego jentabo igitur ſolus.
S. Et ego ſtudebo interim.

Quinquageſimum Septimum Colloquium.

Argumentum:

Theophilus & Thomas colloquuntur inter ſe de horis prandii: ille ait ſe prandere maturius, hic ſerius, idque propter Patrem expectandum è curia: & non ſolere intereſſe cantioni Pſalmorum de cauſa eadem. Modus ſervandus. Offenſiones (ſunt) remittendæ mutuo.

Theophilus, Thomas.

T. QUando vis prandere?
Th. Ego prandi jam.
T. Quotâ horâ?
Th. Seſquioctavâ.
T. Prandetis igitur tam manè?
T. Solemus ferè ſic in æſtate: vos autem?

ik zal dan ontbijten alleen.
S. En ik zal ſtuderen ondertuſſchen.

Zeven-en-vijftigſte Zamenſpraak.

Inhoud:

Theophilus en Thomas ſpreken onder malkanderen van de uuren des middagmaals; die zegt dat hy vroeger eet/deze later/ en dat om ſijn Vader/ dewelke moet verwacht worden uit het Raathuis: en dat hy niet en pleeg te weſen by het ſingen der Pſalmen om deſelve oorſaak. De mate moet gehouden worden. De verſtooringen moeten onderling vergeven worden.

Theophilus, Thomas.

T. WAnneer wilt gy middagmaal eten?
Th. Ik hebbe nu middagmaal gegeten.
T. Op't hoe veelſte uur?
Th. Ten half negen.
T. Eet gylieden dan het middagmaal zoo vroeg?
Th. Wy zijn gemeenlijk zoo gewoon in den ſomer: maar gylieden?

T. Non

T. Non prandemus ante ſeſquidecimam: interdum ab undecima.	T. Wy eten het middagmaal niet voor half elf: zomtyds na elf:
Th. *Papæ!* cur non citius?	Th. Is 't mogelijk! waarom niet eerder?
T. Pater eſt expectandus, dum redierit è Curiâ.	T. Vader moet gewagt worde/ tot dat hy weder zal gekomen zijn van het Raadhuis.
Th. Tu non potes adeſſe igitur in aulâ in cantione Pſalmorum.	T. Gy kunt dan niet tegenwoordig zijn in de zaal onder het zingen der Pſalmen.
T. Admodum rarò, interdum.	T. Zeer zelden/ zomtyds.
Th. Quomodo excuſaris?	Th. Hoe word gy verſchoont?
T. Sum exemtus munere illo.	T. Ik ben bevrijd van dien dienſt.
Th. Quis exemit te?	Th. Wie heeft u bevrijd?
T. Didaſcalus monitu patris.	T. De Meeſter door aanmaning van mijn Vader.
Th. An ergo omnes filii Senatorum habent privilegium ejuſmodi?	Th. Hebben dan alle ſoonen der Raadsheeren diergelijke voorrecht?
T. Habent, modò Patres jubeant.	T. Zy hebben 't/ als de Vaders maar gebiede.
Th. An Mater non poſſet dare tibi prandium ante reditum Patris è Senatu?	Th. Konde uw Moeder niet geven het middagmaal aan u voor de wederkomſte van uw Vader uit den Raad?
T. Poſſet quidem ſed Pater vult expectari à me.	T. Zy zoude wel konnen: maar Vader wil gewacht worden van my.
Th. Quamobrem?	Th. Waarom?
T. Quia placet ſic illi.	T. Om dat het hem zo behaagt.
Th. Nunc tacendum eſt mihi;	Th. Nu moet ik zwijgen;

nam

nam occluſiſti os mihi.	want gy hebt toegeſloten my den mond.
T. Cur tu es percontator, tam curioſus?	T. Waarom zijt gy een vrager/ zoo nieusgierig?
Th. Sum puer; & pueri cupiunt ſemper aliquid novi.	Th. Ik ben een jonge; ende de jongens begeeren altijd wat nieuws.
T. Fateor: ſed modus eſt in rebus,	T. Ik bekenne het: maar daar is maat in de dingen/
ut præceptor docet ſæpe nos.	gelijk de meeſter ons dikwils leert.
Th. Diſcedamus ergo, ut conferas te pranſum.	Th. Laat ons dan vertrekken/ op dat gy u begeeft om middagmaal te houden.
T. Quæſo, ignoſce, ſi offenderim (te) in quâ re.	T. Ik bid/ vergeef het/ indien ik (u) verſtoort hebbe in eenige zaak.
Th. Ego peto idem abs te:	Th. Ik verzoek het zelve van u.
Ego potius, inquam, qui potui offendere te	Ik liever/ ſegge ik/ dewelke hebbe kunnen verſtooren u/
loquacitate meâ, ſed cogitans interim nihil mali.	door mijn ſnapachtigheyd/ maar denkende ondertuſſchen niets quaads.

Quinquageſimum Octavum Colloquium.	Acht-en-vijftigſte Zamenſpraak.
Argumentum:	Inhoud:
De differentia carnium & agnitione beneficiorum divinorum. Mendacium eſt vitandum. Chriſtus eſt veritas. Chriſtiani ſunt filii	Van het onderſcheid van 't vleeſch en erkenteniſſe van de Goddelijke weldaden. De leugen moet geſchuwd worden. Chriſtus is de waarheid. De Chriſtenen zijn kin-

Dei

Dei & Fratres Chriſti. Charitas in pauperes.	deren Gods en Broeders Chriſti. De liefde tegens de armen.
Aurelius, *Auguſtinus*.	Aurelius, Auguſtijn.
A. Quid Mater dedit tibi in merendam?	A. Wat heeft uw Moeder u gegeven tot het achter-noenmaal?
Au. Vide.	Au. Zie het.
A. Eſt caro: ſed quænam (caro?)	A. Het is vleeſch: maar wat voor (vleeſch?)
Au. Bubula.	Au. Oſſe-vleeſch.
A. [*Utrum*] recens an ſalſa?	A. Verſch of zout?
Au. Eſt bubula ſalita.	Au. Het is oſſe-vlees gezouten.
A. [*Utrum*] pinguis, an macra?	A. Vet / ofte mager?
Au. Eho inepte, non vides eſſe macram?	Au. O beuzelaar / ziet gy niet / dat het mager is?
A. An non malles eſſe vitulinam, aut vervecinam?	A. Zoud gy niet liever willen / dat het kalf-vleeſch was / ofte hamels-vleeſch?
Au. Utraque eſt bona: ſed hœdina, aſſa præſertim, ſapit mihi in genere omni	Au. Beide is het goed: maar het geyte-vleeſch / gebraden byſonderlijk / ſmaakt my in alle ſoort.
A. *Hem delicatule* an habes jam palatum tam doctum?	A. O lekkerbekje hebt gy nu al een gehemelte zoo geleert?
Au. Dico, ut ſentio: enim non eſt mentiendum.	Au. Ik zegge / gelijk ik meen: want men moet niet liegen.
A. Mendacia abſint à nobis; nam ſumus filii Dei, & fratres Chriſti, qui eſt veritas ipſa, ut ipſe teſtatur loquens de ſe.	A. Dat de leugenen ver af zijn van ons; want wy zijn zoonen Gods / ende broeders van Chriſtus / dewelke is de waarheid zelve / gelijk hy zelf getuigt ſprekende van zig.
Au. Sed ad rem.	Au. Maar tot de zaak.

Veſcor

Veſcor quoque	Ik eete ook
libenter ſuillâ	gaarne varkenvleeſch
aſperſâ ſale modico	beſprengt met matig zout
& coctâ benè.	en wel gekookt.
A. O mirificam gratiam Dei,	A. O wonderbare genade van Godt/
qui dat	dewelke geeft
tot & tam bona genera	zoo veele ende zo goede ſoorten
obſoniorum nobis!	van toeſpijzen aan ons!
Au. Quot pauperes putas	Au. Hoe veele armen meent gy
eſſe in urbe hac,	dat zijn in deze ſtad/
qui victitant	dewelke leven
pane hordeaceo ſolo,	van gerſtenbrood alleen/
neque tamen ad ſaturitatem?	ende nochtans niet tot verzadinge?
A. Non dubito	A. Ik twijffele niet/
eſſe multos,	dat 'er veele zijn/
præſertim in tantâ	in zonderheid in zoo groote
caritate annonæ.	dierte van leeſtocht.
Au. Quantas *gratias*	Au. Hoe grooten dank
nos debemus itaque	zijn wy derhalven ſchuldig
agere Deo,	Gode te zeggen,
in copiâ tantâ	in zoo grooten overvloed
rerum bonarum?	van goede zaken?
quas laudes (debemus)	welken lof (zyn wy ſchuldig)
dicere illi?	hem te zeggen?
A. Igitur prædicemus	A. Laat ons dan overal verkondigen
ubique	
beneficia ejus:	de weldaden van hem:
atque precemur interim,	ende laat ons bidden ondertuſſchen/
ut miſereatur inopiæ	dat hy zig erbarme over het gebrek
pauperum ſuorum.	zijner armen.
Au. Utinam ipſe afficiat	Au. Och of hy zelf aandede
penitus corda noſtra	ganſchelijk onze herten
ſpiritu ſuo	met zijn geeſt
ad rem eam!	tot die zaak!
A. Precor ita.	A. Ik bidde zoo.

Quinquageſimum Nonum Colloquium.

Argumentum:

De puero emente pira in foro contra edictum Regium.

Barbatus, Benedictus.

B. UNde venis?

Ben. A foro.

B. Quis miſerat te illuc?

Ben. Mater.

B. Quid egiſti in foro?

Ben. Emi pira.

B. Neſcis eſſe vetitum nobis emere fructus aliquos?

Ben. Quis ignorat illud? nam eſt dictum palam in Aulâ.

B. Qui es igitur auſus emere pira?

Ben. Mater dederat ſextantem mihi, ut emerem mihi in merendam: feci quid mali, ſi parui matri?

Negen-en-vijftigſte Zamenſpraak.

Inhoud:

Aangaande een kind koopende peeren op de markt/ tegen het Koninklijk verbod.

Baartman, Benedikt.

B. WAar van daan komt gy?

Ben. Van de markt.

B. Wie hadde u gezonden derwaarts?

Ben. Moeder.

B. Wat hebt gy gedaan op de markt?

Ben. Ik hebbe gekocht peeren.

B. Weet gy niet dat verboden is aan ons te koopen eenige vruchten?

Ben. Wie weet dat niet? want het is gezegt opentlyk in het Hof.

B. Hoe hebt gy dan durven koopen peeren?

Ben. Moeder hadde gegeven een duit aan my/ op dat ik ze zoude kopen voor my/ tot het achternoen-maal: wat quaads hebbe ik gedaan/ indien ik Moeder hebbe gehoorzaamt?

Sexageſimum Colloquium.

Argumentum:

Interrogatiunculæ de

Zeſtigſte Zamenſpraak.

Inhoud:

Vraagskens van ſiekte.

mor-

morbo. Deus eſt princeps Medicorum.	God is de hooghaamſte der Medicijnmeeſters.
Dignus, *Dolabella*.	Dingman, Dolabel.
D. QUid egiſti per dies hos quindecim?	D. WAt hebt gy gedaan deze vijftien dagen?
Do. Miniſtravi Matri, quæ ægrotabat graviter.	Do. Ik hebbe (myn) Moeder gedient / dewelke zwaarlijk ziek was.
D. An tu ais?	D. Zegt gy dat?
Do. Profectò ſic eſt.	Do. Voorwaar zoo is het.
D. *Quo morbo laborabat*?	D. Wat ziekte hadde zy?
Do. Febri tertiana.	Do. De derdendaagze koorts.
D. An convaluit?	D. Is zy gezond geworden?
Do. Convaleſcit paulatim: gratia (ſit) Deo.	Do. Zy word gezond allenkens: Gode (zy) dank.
D. Quis ſanavit eam?	D. Wie heeft haar genezen?
Do. Summus Medicorum.	Do. De opperſte der Medicijnmeeſteren.
D. Quis (eſt) ille?	D. Wie (is) die?
Do. Deus ipſe.	Do. God zelf.
D. Dubito nihil *de hoc*; ſed cujus operâ?	D. Ik twijffele niet daar aan; maar door wiens hulpe?
Do. Domini Sarraſini.	Do. Des Heeren Sarraſinus.
D. Is habetur nominis maximi in *profeſſione* Medicinæ.	D. Die word gehouden van den grootſten naam in de openbare oeffeninge der Genees-konſt.
Do. Curationes egregiæ eius probant quotidiè id.	Do. De uytnemende genezingen van hem bewijzen dat dagelijks.
D. Quibus remediis utebatur in Matre tuâ curandâ?	D. Welke middelen gebruikte hy in uw Moeder te genezen?
Do. Medicamentis.	Do. Geneesmiddelen.
D. Intelligo ſatis illud te tacente etiam; ſed dic planè,	D. Ik verſta dat genoeg gy ook zwijgende; maar zeg klaarlijk /

quæ (medicamenta) fuerunt medicamenta iſta?
Do. Sine me recordari aliquantiſper.
D. Sino: dic tandem, quæ *reminiſceris.*
Do. Nomina duo occurrunt tantum mihi, clyſteres & potiones.
D. Quid iſta conferunt?
Do. Eho ineptè, rogas ita, quaſi ego *dederam operam Medicinæ.* Itaque tute ipſe quære potius ab iis qui *profitentur* iſta, hoc eſt à Medicis & Pharmacopolis, ſi cupis ſcire amplius.
D. Oro, ne ſuccenſeas mihi.
Do. Cur tu es adeò curioſus?
D. Ut addiſcam ſemper aliquid.
Do. At vide interim, ne voceris percontator.
D. Audi tamen item pauca (verba.)
Do. Loquere.
D. Quamdiu Mater ægrotavit?

welke (geneeſmiddelen) zijn geweeſt die geneeſmiddelen?
Do. Laat my toe/ dat ik herdenke een weinig.
D. Ik late het toe: zeg ten laatſten/ welke u te binnen komen.
Do. Twee namen komen my alleenlijk voor/ klyſteeren ende dranken.
D. Wat helpen die?
Do. Yo bengelaar/ gy vraagt zoo/ als of ik in de Medicijne geſtudeert hadde. Derhalven vraag gy 't zelf liever van die genen/ dewelke die (dingen) opentlijk oeffenen, dat is/ van de Geneeſmeeſters ende de Apothekers/ indien gy begeert meerder te weeten.
D. Ik bidde/ dat gy niet vertoornt word op my.
Do. Waarom zijt gy zoo nieuwsgierig?
D. Op dat ik leere altijd iet.
Do. Maar zie ondertuſſchen/ dat gy niet genaamd word een vrager.
D. Hoor nochtans mede weynige (woorden.)
Do. Spreek.
D. Hoe lang heeft (uw) Moeder ziek geweeſt?

Do.

Do. Ferè hebdomadas duas.	Do. By na twee weeken.
D. Ubi Pater erat intereà?	D. Waar was (uw) Vader ondertuſſchen?
Do. Erat profectus Lugdunum *ad Mercatum*.	Do. Hy was gereyſt naar Lyons op de Jaarmarkt.
D. Sed quà horà tu rediiſti in gymnaſium?	D. Maar op welke uur zijt gy weder gekomen in het ſchool?
Do. Hodiè manè.	Do. Heeden vroeg.
D. Dediſti excuſationem Præceptori?	D. Hebt gy gegeven een ontſchuldiging aan den Meeſter?
Do. Dedi.	Do. Ik heb ze gegeven.
D. Quid reſpondit tibi?	D. Wat heeft hy u geantwoord?
Do. Inquit actum benè: tu verò ubi eras?	Do. Hy zegt wel gedaan: maar waar waart gy?
D. Iveram die heſterno cum Patruo.	D. Ik was gegaan op den dag van giſteren met (myn) Oom.
D. Age, videamus quid ſimus reddituri horà ſecundà: nam ego ſum nunc quodammodò diſcipulus novus.	Do. Wel aan/ laat ons zien wat wy zullen opzeggen ten twee uuren: want ik ben nu eeniger wijze een nieuw leerling.

Sexageſimum Primum Colloquium.	Een-en-zeſtigſte Zamenſpraak.
Argumentum:	Inhoudt:
Erneſtus ſuadet Eudoxo ægrotanti, ut quieſcat: Eudoxus paret.	Erneſtus raad aan den ziek zynden Eudoxus/ dat hy ruſte: Eudoxus is gehoorzaam.
Erneſtus, *Eudoxus*,	Ernſt, Eudoxus.
Er. EUdoxe, *quid* es triſtis?	Er. EUdoxus/ waarom zijt gy droevig?

Eu. Ægroto.	Eu. Ik ben ziek.
Er. Quid morbi eſt?	Er. Wat ziekte is het?
Eu. Haud ſcio.	Eu. Ik weet het niet.
Er. Sed tamen an morbus eſt gravis?	Er. Maar nochtans is het een zware ziekte?
Eu. Non admodum, gratia (ſit) Deo.	Eu. Niet zeer / Gode (zy) dank.
Er. Quidnam dolet tibi?	Er. Wat doet u wee?
Eu. Caput.	Eu. Het hooft.
Er. Quid, an totum caput?	Er. Wat / het geheele hooft?
Eu. Non certè.	Eu. Neen voorwaar.
Er. Quæ pars igitur?	Er. Welk deel dan?
Eu. Neſcio nomen.	Eu. Ik weet den naam niet.
Er. An (pars ea) eſt vertex?	Er. Is (dat deel) de kruin?
Eu. Non eſt.	Eu. (Dat) is 't niet.
Er. Quid ergo? utrùm ſinciput? an occiput?	Er. Wat dan? welk van beyde het voorſte deel des hoofts? of het achterhooft?
Eu. Pars hæc anterior.	Eu. Dit voorſte deel.
Er. Eſt ergo ſinciput.	Er. Het is dan het voorſte deel des hoofts.
Eu. Igitur quid faciam?	Eu. Wat zal ik dan doen?
Er. Quieſce benè, eris mox ſanus: ſic enim accepi à Matre, nullum remedium eſſe præſentius doloribus capitis, quam quietem.	Er. Ruſt wel / gy zult terſtond gezond zijn: want ik hebbe zoo verſtaan van (myn) Moeder / dat geen middel is gereeder voor de pijnen des hoofts / dan de ruſte.
Eu. Atqui morbi capitis ſunt varii.	Eu. Maar de ziekten des hoofts zijn verſcheyden.
Er. Et remedia (ſunt) fortaſſe varia: ſed quid eſt facilius quam tentare id, quod dixi tibi?	Er. En de middelen (zijn) mogelijk verſcheyde: maar wat is lichter dan te verzoeken dat / het welk ik gezegt hebbe aan u?
Eu. Experiri nocebit	Eu. Het beproeven zal ſchaaden

quidem

quidem nihil,	wel niets/
ut ſpero:	gelijk ik hoop:
ſed ubi quieſcam?	maar waar zal ik ruſten?
Er. Domi veſtræ in lecto.	Er. t'Uwen huize op het bedde.
Eu. Mater non ſinet.	Eu. Myn Moeder zal het niet toelaten.
Er. Immò (ſinet) ſi dixeris te ægrotare.	Er. Ja (zy zal het toelaaten) indien gy zult gezegt hebben dat gy ziek zijt.
Eu. Atqui putabit me ſimulare.	Eu. Maar zy zal meenen/ dat ik veinze.
Er. Poteſt fieri:	Er. Het kan geſchieden:
Sed *quid dubitas facere periculum*?	Maar waarom ſtelt gy uit een proef te nemen?
Eu. Conſilium (eſt) bonum.	Eu. De raad (is) goed.
Er. Utere, ſi vis.	Er. Gebruik hem/ indien gy wilt.
Eu. Faciam profectò.	Eu. Ik zal het doen voorwaar.
Er. Enimverò, ſi ſapis.	Er. Voorzeker/ indien gy wijs zijt.
Eu. Sed unum reſtat.	Eu. Maar een ding is overig.
Er. Quid eſt?	Er. Wat is het?
Eu. Venia eſt impetranda à Præceptore.	Eu. Het verlof moet verkregen worden van den Meeſter.
Er. Adi, & pete.	Er. Ga by hem/ en verzoek (het)
Eu. Quid ſi nolit dare?	Eu. Wat/ indien hy (het) niet wil geven?
Er. Immò facillimè.	Er. Ja zeer lichtelijk.
Eu. Quî ſcis illud?	Eu. Hoe weet gy dat?
Er. Quia eſt ſatis credulus nobis,	Er. Om dat hy lichtgelovig genoeg is aan ons/
niſi qui fefellerunt aliquoties illum.	ten zy dewelke bedrogen hebben eenige malen hem.
Eu. (Ego) fefelli nunquam illum ſciens.	Eu. (Ik) heb noopt bedrogen hem weetende.
Er. Ito igitur fidenter:	Er. Ga dan heen vertrouwentlijk.

Eu. Eo nunc.
Er. Sed heus,
meditare prius,
quid ſis dicturus:
ne hæreas fortè
in loquendo.
Eu. Mones benè,
non accedam imparatus.

Sexageſimum Secundum Colloquium.

Argumentum:

De acerbitate frigoris, & incommodo hypocauſti.

Fabianus, *Fortunatus*.

F. Quò is nunc?
Fo. In hypocauſtum.
F. *Quid* eò?
Fo. An hoc eſt rogandum? non ſentis frigus?
F. Quotus quiſque
non ſentiat nunc,
quum ſit adeò acerbum?
ſed ego malim
calefacere me
in culinâ.
Fo. Atqui Præceptor vetuit.
F. Non ignoro:
ſed rogabo veniam.
Fo. Cur non vis calefieri in hypocauſto?
F. Vapores clibani
tentant mihi caput,
quod habeo alioqui

Eu. Nu ga ik.
Er. Maar hoor/
overdenk eerſt/
wat gy zeggen zult:
op dat gy niet blijft hangen
miſſchien onder het
ſpreken.
Eu. Gy vermaant wel/
ik ſal niet komen onbereyd.

Twee-en-zeſtigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Van de bitterheid der koude/ en 't ongemak der Stove.

Fabiaan, Fortunaat.

F. Waar henen gaat gy nu?
Fo. Naar de Stove.
F. Waarom (gaat gy) derwaarts?
Fo. Moet men dat vragen?
voelt gy niet de koude?
F. Hoe menige
gevoelt ze nu niet/
dewijl ze ſoo ſcherp is?
maar ik wil liever
my warm maken
in de keuken.
Fo. Maar de Meeſter heeft het verboden.
F. Ik weet het wel:
maar ik zal verlof vragen.
Fo. Waarom wilt gy niet warm worden in de ſtove?
F. De dampen van de kachel
bedwelmen my het hooft/
het welk ik hebbe anderzints

ſatis

ſatis infirmum ;	zwak genoeg :
Undè fit, ut *laborem* facile *ex capite*.	Maar door geſchied/ dat ik lichtelijk pyn in het hooft hebbe.
Fo. Ego ſui quoque ſic aliquando :	Fo. Ik hebbe ook geweeſt zoo eertijds :
Sed aſſuefeci me paulatim ad ferenda incommoda hypocauſti.	Maar ik hebbe my aangewent allengskens om te verdragen de ongemakken der ſtove.
F. Et ego aſſuefaciam me, ut ſpero :	F. En ik zal het my aanwennē/ gelijk ik hoope :
Verùm *præſtat* id fieri horis pomeridianis, ubi æſtus ille tantus deferbuerit.	Maar het is beter dat dit geſchiede op de namiddagſche uren / wanneer die zoo groote hitte zal verkoelt zijn.
Fo. Sed (tempus) non eſt nunc tempus philoſophandi hic diutius, dentes crepitant jam mihi frigore.	Fo. Maar (de tijd) is nu geen tijd om hier langer te philoſopheren / de tanden klappen my nu al door de koude.

Sexageſimum Tertium Colloquium.	Drie-en-zeſtigſte Zamenſpraak.
Argumentum :	Inhoudt :
Curioſus captat ſemper audire res novas.	Een nieuwsgierige tragt altijd te hooren nieuwe dingen.
Galenus, Georgius.	Galenus, Georg.
Ga. UNdè venis?	Ga. WAar van daan komt gy?
G. E foro.	G. Van de markt.
Ga. Quid novi audiviſti illîc?	Ga. Wat nieuws hebt gy gehoort aldaar?
G. Nihil.	G. Niets.
Ga. An (audiviſti) nihil?	Ga. (Hebt gy) niets (gehoort?)

G. Nihil prorſus.	G. Gantſch niets.
Ga. Te audiviſſe nihil de bello, aut de rebus cæteris Gallicis, eſt mirum.	Ga. Dat gy gehoort hebt niets van den oorlog / of van andere Franſche zaken / is wonder.
G. Non ſoleo percontari de iis, *quæ pertinent nihil ad me*.	G. Ik ben niet gewoon te vragen aangaande die dingen / dewelke my niet raken.
Ga. Eſto: Sed tamen aliquid ſolet audiri *vel* in tranſitu.	Ga. Het zy zoo: Maar nochtans pleegt'er iets gehoort te worden / zelf in het voorby gaan.
G. Ne mentiar, intellexi nonnihil in tranſitu.	G. Op dat ik niet liege / ik hebbe iets verſtaan in het voorby gaan.
Ga. Narra mihi, quæſo.	Ga. Vertel my / bidde ik.
G. Non eſt (mihi) *ſpatium* narrandi.	G. (Ik) hebbe geen tyd om te vertellen.
Ga. Cur non.	Ga. Waarom niet?
G. Properandum eſt mihi aliò.	G. Ik moet my haaſten elders heen.
Ga. Quònam? audiamus iſtud.	Ga. Waar heen? laat ons dat hooren.
G. *Nihil* (*attinet*) *ad te*.	G. Dat (raakt) u niet.
G. Igitur quando reviſes nos, ut audiamus iſtud ex te?	Ga. Wanneer zult gy dan weder komen bezoeken ons / op dat wy dat hooren uit u?
G. A prandio, ſi *licebit per otium*.	G. Na het middagmaal / indien ik leedigen tyd zal hebben.
Ga. Amabo te, fac (ut) *liceat*.	Ga. Ik zal u beminnen / maak (dat) gy tyd hebt.
G. *Dabo operam*, ſed detines diutius me. Vale.	G. Ik zal mijn beſt doen, maar gy houd my langer op. Vaar wel.

Sexageſimum Quartum Colloquium.

Argumentum:

Octavius & Oedipus colloquuntur de reditu à vindemia, & de uvis allatis.

Octavius, Oedipus.

Oc. OEdipe, *Gratulor tibi reditum*, quando rediiſti rure?

O. Heri poſt meridiem.

Oc. Quid (fecit) Mater?

O. Reduxit ita, quemadmodum illa duxerat me ſecum.

Oc. An non venit in equo?

O. Quidem tolutario.

Oc. Tu verò?

O. Quid rogas? Eram *illi à pedibus*.

Oc. Labor itineris non fuit moleſtus?

O. Via nulla fuit difficilis mihi: reditio in urbem erat adeò jucunda. Quid quæris? noluiſſem venire *eques*.

Oc. Quantum villa veſtra *diſtat* hinc?

Vier-en-zeſtigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Octavius en Edipus ſpreken aangaande de wederkomſt van den wijnoogſt/ en van de meegebrachte druyven.

Octaaf, Oedipus.

Oc. EDipus/ Ik heet u welkom, wanneer zijt gy weder gekomen van het land?

O. Giſteren namiddag.

Oc. Wat (heeft uw) Moeder (gedaan?)

O. Ze heeft (my) alzoo wedergeleit/ gelijkerwijs zy my geleit hadde met zich.

Oc. Is ze niet gekomen te paard?

O. Ja op een Telle.

Oc. Maar gy?

O. Wat vraagt gy? Ik was haar lakey.

Oc. Is de arbeid van de reize niet geweeſt moeyelijk?

O. Geen weg is geweeſt zwaar voor my: de wederkeering naar de ſtad was zoo genoegelijk. Wat vraagt gy? ik zoude niet gewilt hebben te paard komen.

Oc. Hoe verre legt uw lieve buiteplaats hier van daan?

O. Mi-

O. Milliaribus quatuor, iiſque non admodum longis.	O. Vier mijlen / ende die niet zeer lang.
Oc. Sed jam ſatis de reditu, agamus nunc aliud: An fuiſti memor promiſſi tui? Num rediiſti vacuus?	Oc. Maar nu genoeg van de wederkomſte / laat ons nu wat anders doen: Zijt gy geweeſt gedagtig aan uw beloſte? Zijt gy ledig weder gekeert?
O. Attuli (tantum) uvarum, quantum potui (afferre)	O. Ik hebbe mede gebragt (zoo veel) druyven / als ik hebbe konnen (medebrengen.)
Oc. Quantum igitur?	Oc. Hoe veel dan?
O. Quaſillum.	O. Een teene korfje.
Oc. Hui, igitur tibi uni quaſillum?	Oc. Jemi / voor u alleen dan een teene korfje?
O. Immò nobis duobus.	O. Ja voor ons twee.
Oc. Quid tantillum duobus?	Oc. Wat zoo weinig voor twee?
O. Non poteram ferre amplius pro viribus corpuſculi mei. Quod ſi eſſem robuſtus, apportaſſem onus aſini; Mater enim permittebat facilè.	O. Ik konde niet meer dragen naar de krachten van mijn lighaamtje. By aldien ik was ſterk / ik zoude mede gebragt hebben den laſt van een ezel; want [myn] Moeder liet het lichtelijk toe.
Oc. Quam vellem adfuiſſe!	Oc. Hoe (zeer) wilde ik daar by geweeſt zijn!
O. Ego & Mater deſideravimus plurimùm Sed eſto animo *bono*: Ea reliquit famulum ruri, qui veniet, onuſtus corbe ampliſſima: Illa dabit tum affatim tibi.	O. Ik en Moeder hebben verlangt zeer. maar zijt geruſt van gemoed: Zy heeft gelaten een knecht op het land / dewelke zal komen / beladen met een zeer grooten korf: Zy zal dan geven overvloediglijk aan u.
Oc. Oedipe mi, loqueris nunc alia optata.	Oc. Mijn Edipus / gy ſpreekt nu andere gewenſte dingen.

O. Ea-

O. Eamus domum ad nos: videbis adhuc quaſillum noſtrum integrum, ut ſpero.
Oc. *O caput lepidum!* nam & cupiebam ire ſalutatum matrem tuam cariſſimam mihi.
O. Profectò feceris gratiſſimum illi.
Oc. Eamus igitur.

O. Laat ons gaan naar huis tot onzent: gy zult nog zien ons teene korfje ongeſchonden / gelijk ik hoop.
Oc. O zoete bol! want ik begeerde ook te gaan om te groeten uw Moeder my zeer lief.
O. Voorwaar gy zult gedaan hebben een zeer aangename zaak aan haar.
Oc. Laat ons dan gaan.

Sexageſimum Quintum, Colloquium.

Argumentum:

Pædagogus exigit rationem exercitationis matutinæ à quodam diſcipulorum ſuorum, ad exercendam memoriam eorum. Puer narrat *ſingula* ordine & diſtinctè, & (facit) id memoriter & condiſcipulis audientibus. Exemplum ad pueros exercendos in narratione ſimplici, ut aſſueſcant paulatim ſermoni puro.

Vyf-en-zeſtigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een Kindermeeſter eyſcht rekenſchap van de morgenoeffeninge van iemand zijner leerlingen om te oeffenen de gehengeniſſe van hun. Het kind vertelt een voor een ordentelijk en onderſcheidelijk / en (doed) dat van buiten en de mede-leerlingen het hoorende. Een Voorbeeld om de kinderen te oeffenen in een eenvoudige vertellinge/op dat ze gewennen allenxkens aan een zuyvere ſpraak.

Pædagogus, *Albertus*.	Pædagoog, Albert.
P. QUotâ horâ es expergefactus hodiè manè?	P. OP het hoe veelſte uur zijt gy wakker gemaakt heeden morgen?
A. Ante lucem: neſcio horâ quotâ.	A. Voor het dag-licht: ik weet niet op het hoe veelſte uur.
P. Quis expergefecit te?	P. Wie heeſt u opgewekt?
A. Excitator hebdomadarius venit	A. De weekelijke opwekker is gekomen
cum laternâ ſuâ:	met zijn lantaarn:
pulſavit acriter	hy heeſt heſtig geklopt
oſtium cubiculi;	op de deur van de kamer/
quidam aperuit:	iemand heeſt open gedaan:
Excitator accendit lucernam noſtram:	de opwekker heeſt ontſtoken onze kaars:
inclamavit voce elatâ:	hy heeſt geroepen met een verheven ſtemme:
omnes ſunt experrecti.	alle zijn ze ontwaakt.
P. Narra mihi ordine,	P. Vertel my op ordre/
quid egeris ex tempore illo,	wat gy gedaan hebt van dien tijd af/
uſque ad jentaculum finitum:	tot den ontbijt geeindigt toe:
vos pueri attendite	gylieden kinderen luiſtert toe
diligenter auribus atque animis	naarſtelijk met ooren ende gemoederen/
ut diſcatis imitari	dat gylieden leert na te volgen
condiſcipulum hunc veſtrum.	dezen uwen medeleerling.
A. Experrectus ſurrexi	A. Ontwaakt zijnde ben ik opgeſtaan
è lectò;	uit het bedde;
Indui tunicam cum thorace.	Ik hebbe aangedaan myn onderkleed met myn borſtrok.
Sedi in ſcabello;	Ik hebbe gezeten op het voetbankſe;
Accepi femoralia	Ik hebbe gekregen myn broek

& ti-

& tibialia,	ende kouſſen /
indui utraque;	ik hebbe beide aangedaan;
calceavi calceos,	ik hebbe aangetrokken (myn)
aſtrinxi femoralia thoraci	ſchoenẽ / ik hebbe aangeſtrikt (myn) broek aan (myn)
ligulis,	borſtrok met neſtelingetjes /
ligavi tibialia periſcelide	ik hebbe gebonden (myn) kouſſen mete en kouſſeband
ſupra *crura*;	boven de knien;
pexui diligenter caput,	ik hebbe naarſtiglijk gekemt (myn) hooft /
aptavi	ik hebbe gezet
pileolum capiti,	een mutſie op (myn) hoofd /
indui togam:	ik hebbe aangedaan (myn) bovenkleed:
Deinde egreſſus cubiculum	Daar na gegaan zijnde uit de kamer
deſcendi infrâ,	ben ik gegaan naar beneden /
reddidi urinam	ik hebbe gemaakt myn water
in areâ ad parietem,	op de plaats tegen de muur /
accepi (aquam) frigidam è ſitulâ,	ik hebbe gekregen koud (water) uit den emmer /
lavi manus & faciem,	ik hebbe gewaſſchen (myn) handen ende aangezigt /
collui os & dentes,	ik hebbe geſpoelt (myn) mond en tanden /
deterſi manus & faciem	ik hebbe afgewiſt (myn) handen ende aangezigt
mantili.	met een droogdoek.
Signum ad precationem	Het teeken tot het gebed
datur interea	word gegeven ondertuſſen
tintinnabulo minore,	met het klein klokje /
convenitur in aulam privatam,	men komt te zamen in de byzondere Zaal /
precamur unà,	wy bidden te zamen /
accipimus jentaculum	wy ontfangen den ontbijt
ordine à famulo culinario,	op ordre van den Keucken-knecht /
jentamus ſedentes in	wy ontbijten zittende in de

tri-

triclinio, & quieti, ſine
murmure, ſine ſtrepitu.
Admonui amice (eos)
quos audivi garrientes
inepte,
aut loquentes verba otio-
ſa, aut (quos) vidi etiam
laſcivientes:
detuli (eos) ad obſervato-
rem
qui non paruerunt ad-
monitioni,
ut notaret eos.
P. Nemo *præerat* vobis,
dum jentaretis?
A. Immo Hypodidaſcalus.
P. Quid agebat interea?
A. Ille tenens librum
in manibus,
& monens identidem
obſervatorem,
ut notaret
garrientes inepte
ambulabat
per aulam mediam.
P. An igitur non licet tunc
emittere verbum ullum?
A. Immo licet:
verum ii ſolent notari
demum,
qui confabulantur diu
inepte & verbis multis &
ſine fructu ullo.
Ceterum tractare ſer-
mones jucundos

eet-zaal/ ende geruſt/ zon-
der geruis/ zonder geraas.
Ik hebbe vermaant vriende-
lijk (die)
welke ik gehoort hebbe ſnap-
pende dwaaslijk/
of ſprekende ledige woorden/
of (dewelke) ik ook gezien
hebbe dertelende:
ik hebbe aangebracht (die) by
den toeziener
dewelke niet gehoorzaamt
hebben de vermaninge/ (nen.
op dat hy haar zoude opteke-
P. Had niemand het gezag over
ulieden/ terwijl gylieden ont-
beet?
A. Ja de Ondermeeſter.
P. Wat dede hy ondertuſſchen?
A. Hy houdende een boek
in (zyn) handen/
ende vermanende t'elkens
den toeziender/
op dat hy zoude optekenen
de onbehoorlijk ſnappen-
de/
wandelde door het midden
der zaal.
P. Is het dan niet geoorloft te
ſpreken eenig woord?
A. Ja het is geoorloft:
maar die plegen opgetekent
te worden alleenlijk/
dewelke zamen praten lang
onbehoorlijk en met veel
woorden en zonder eenige
vrucht.
Voorders te verhandelen ge-
noeglijke vertellingen

inter-

inter ſe	onder malkanderen
de rebus bonis & honeſtis	van goede en eerlijke zaken is
licet omnibus,	geoorlooft aan allen /
dum tamen id fiat modeſtè,	indien nochtans dat geſchied zediglijk /
citra clamorem.	zonder geroep
& contentionem.	ende kijvinge.
P. Satisfeciſti hactenus mihi:	P. Gy hebt my tot nog toe voldaan:
narrabis cætera.	gy zult vertellen de overige (dingen)
à prandio,	na het middagmaal /
niſi negotium aliquod intervenerit.	ten zy eenige bezigheid tuſſchen beide zal gekomen zijn.
Eamus nunc	Laat ons nu gaan
in aulam	naar de zaal
ad prandium,	tot het middagmaal /
ne ſimus Magiſtro in morâ.	dat wy den Meeſter niet ophouden.
A. Audivi modò, ſignum dari.	A. Ik hebbe terſtond gehoort/ dat het teeken gegeven wierd.
P. (Eſt) datum opportunè.	P. (Het is) gegeven ter gelegener tijd.

Sexageſimum Sextum Colloquium.	Zes-en-zeſtigſte Zamenſpraak.
Argumentum:	Inhoudt:
Pædagogus inſtituit puerum in rebus divinis per otium. Commemoratio beneficiorum divinorum. Mors Chriſti eſt ſalus omnium credentium. Studium ac	De Kindermeeſter onderrecht een kind in goddelijke ſaken by ledigen tijd. Een vertellinge van de Goddelijke weldaden. De dood van Chriſtus is de behoudeniſſe van alle gelovigen. De vlijt en

diligentia pueri laudatur. Locus ex Euangelio Johannis.

Pædagogus, Auguſtinus puer.

P. AUguſtine *ades*.

A. Præceptor *adſum*.

P. Quid condiſcipuli duo tui agunt?

A. Docentur adhuc ab Hypodidaſcalo.

P. Tu verò, an jam pronuntiaſti contextum prælectionis in craſtinum manè?

A. Pronuntiavi.

P. An (pronuntiaviſti) ſatis rectè?

A. Satis, gratia (ſit) Deo.

P. Quis audivit te?

A. Ludimagiſter.

P. *Habet benè*: ſed eſt, quod velim monere te.

A. Ego percupio audire iſtud,

P. Eſt cogitandum ſæpenumero tibi, quantum debeas Deo largitori bonorum omnium, qui dederit & ingenium & memoriam tam felicem tibi.

A. Quid non debeam illi,

neerſtigheid van een kind wordt geprezen. Een plaats uit het Euangelium van Johannes.

Pædagogus, Auguſtijn een jongen.

P. KOm hier Auguſtijn.

A. Meeſter hier ben ik.

P. Wat doen uwe twee medeleerlingen?

A. Zy worden noch onderwezen van den ondermeeſter.

P. Maar gy/ hebt gy nu al opgezegt den inhoud van de les tegen morgen vroeg?

A. Ik heb opgezegt.

P. (Hebt gy opgezegt) wel genoeg?

A. Genoeg/ God (zy) dank.

P. Wie heeft u gehoort?

A. De Meeſter.

P. Het is wel: maar daar is (iets) het welke ik u wilde vermanen.

A. Ik begeere zeer te hooren dat.

P. Gy moet zeer dikwils denken/ hoe veel gy ſchuldig zijt aan God den gever van alle goederen/ dewelke heeft gegeven ende het verſtand ende een geheugeniſſe zoo gelukkig aan u.

A. Wat ben ik niet ſchuldigh aan hem/

qui

qui dedit omnia mihi?	dewelke gegeven heeft alle
	(dingen) aan my?
P. Dic beneficia aliquot	P. Zeg eenige voornaame
præcipua ejus,	weldaden van hem/
quemadmodum docui	gelijk ik geleert hebbe t'eeni-
aliquando te.	ger tijd u.
A. Pater ille cœleſtis	A. Die Hemelſche Vader
dedit mihi	heeft gegeven aan my
corpus, animam,	lichaam/ ziel/
vitam, mentem bonam,	het leven/ een goeden zin/
parentes bonos,	goe ouders/
locupletes, nobiles,	rijke/ edele/
affectos benè erga me:	wel genegen tot my:
& qui non modo	ende dewelke niet alleenlijk
ſuppeditant copioſè	verſchaffen overvloedelijk
omnia neceſſaria mihi	alle nodige dingen aan my
ad vitam hanc:	tot dit leven:
ſed curant etiam	maar zy bezorgen ook/
me inſtituendum	dat ik onderwezen word
tam diligenter	zoo naarſtiglijk
literis bonis,	in de goede wetenſchappen/
& moribus bonis,	ende goede zeden/
(quod eſt longe maxi-	(het welke verre het aller-
mum,)	grootſte is/)
ut nihil ſit	dat'er niets zy
requirendum præterea.	te vereiſſchen daar en boven.
P. Dixiſti verè	P. Gy hebt gezegt naar waarheid
omnia iſta:	alle die (dingen:) Maar gy
Sed prætermiſiſti unum,	hebt achter gelaten een ding,
quod eſt beneficium ſin-	het welke is een bezondere
gulare Dei,	weldaad Gods/
an tu ſcis quid ſit?	weet gy wat het zy?
A. Sine me cogitare pau-	A. Laat toe/ dat ik bedenk
liſper.	een weinig.
P. Cogita *otioſè*.	P. Bedenk op uw gemak.
A. Ego reminiſcor nunc;	A. Ik herdenk het nu/
ſed neſcio,	maar ik weet niet/
quibus verbis	met welke woorden
poſſim exprimere id	ik dat kan uitdrukken

pro magnitudine rei.	naar de grootheit vã de zaak.
P. Dic tamen,	P. Zeg het nochtans/
quo modo poteris.	op welke manier gy zult kunnen.
A. Cogito *etiam atque etiam*	A. Ik denke weder en wederom.
P. Dic tandem.	P. Zeg het eindelijk.
A. Beneficia Dei	A. De weldaden des beſten
optimi maximi	en grootſten Gods
ſunt innumerabilia	zijn ontallijk
erga me	jegens my
in corpore,	in het lichaam/
in animo,	in de ziel/
in rebus externis:	in de uiterlijke dingen:
Sed nullum (beneficium)	Maar geen (weldaad)
poteſt nec dici	kan nochte gezegt
nec cogitari	nochte gedacht worden
majus quam,	grooter dan/
quòd dederit	dat hy gegeven heeft
gratis filium	om niet zijn eenigen
ſuum unicum mihi,	zoon aan my/
qui redemit	dewelke verloſt heeft
me peccatorem miſerrimum, & captivum	my zeer elendigen zondaar/ ende gevangenen/
ſub tyrannide Satanæ,	onder de geweldenarye des Satans/
& deſtinatum morti æternæ,	ende geſchikt tot de eeuwige dood/
& id morte ſuâ	ende dat door zijn dood
crudeliſſimâ omnium.	de wreedſte van allen/
& maximè ignominioſâ.	ende allerſchandelijkſte.
P. Dixiſti ſatis aptè	P. Gy hebt het gezegt betamelijk genoeg
& totidem ferè verbis,	ende byna met even zoo veel woorden/
quot docueram	met hoe veele ik geleert hadde
aliàs te.	op een ander entijd u.
Sed (*nunquid*) Deus præſtitit	Maar heeft God bewezen

bene

beneficium hoc tantum	deze groote weldaad
tibi uni?	voor u alleen?
A. Minimè verò.	A. Geenzins.
P. Quibus præterea.	P. Aan wie daarenboven?
A. Omnibus, quotquot	A. Aan allen/ zoo veel zullen
crediderint	geloofſt hebben
fideliter ac verè	getrouwelijk ende waarlijk
Euangelio.	aan het Euangelium.
P. Age, profer	P. Wel aan/ breng voort
locum	een plaats
ex Euangelio Joannis	uit het Euangelium van
	Johannes
in ſententiam eam.	op dien zin.
A. *Deus dilexit ſic mundum*,	A. God heeft alzo lief gehad de
	wereld,
ut daret Filium ſuum uni-	dat hy gaf zynẽ eenig geboren
genitum:	Zoon: (ga,
ut omnis non pereat,	op dat niet iemand verloren
qui credit in eum,	dewelke geloofts in hem,
ſed habeat vitam æternam:	maar hebbe het eeuwige leven:
Deus enim non miſit	want God heeft niet gezonden
filium ſuum	zijnen zoon
in mundum,	in de wereld,
ut condemnet	op dat hy veroordeele
mundum	de wereld,
ſed ut mundus	maar op dat de wereld
ſervetur per eum.	behouden worde door hem.
(Is) non condemnatur;	(Die) word niet veroordeelt;
qui credit in eum,	dewelke gelooft in hem,
(is) eſt jam condemnatus,	(die) is nu al veroordeelt,
qui non credit,	dewelke niet gelooft,
quia non credidit	om dat hy niet gelooft heeft
in nomen Filii unigeniti.	in den naam des eenig geboo-
	ren Zoons.
P. Hactenus ſatis.	P. Tot dus verre genoeg:
ſed cujus verba	maar wiens woorden
ſunt (verba) iſta?	zijn die (woorden?)
A. Chriſti ipſius	A. Van Christus zelf
loquentis de ſeipſo.	ſprekende van zig zelven.

P. Quem alloquitur?	P. Wien ſpreekt hy aan?
A. Nicodemum, qui venerat noctu ad eum.	A. Nicodemus / dewelke was gekomen des nachts tot hem.
P. Chriſtus ipſe ſervator noſter unicus faxit, ut proficias magis ac magis in cognitione ipſius.	P. Chriſtus zelf onze eenige behouder make / dat gy vordert meer ende meer in de kenniſſe van hem.
A. Faciet, ut ſpero.	A. Hy zal het doen / gelijk ik hoop.
P. Perge igitur alacriter, ut cœpiſti, quod Deus *vertat* benè in gloriam nominis ſui.	P. Ga dan luſtig voort / gelijk gy begonnen hebt / het welke God wel laate gelukken tot heerlijkheid zijns naams.
A. Precor ita.	A. Zoo bidde ik.
P. Eamus cœnatum.	P. Laat ons gaan om het avondmaal te houden.

Sexageſimum Septimum Colloquium.	Zeven-en-zeſtigſte Zamenſpraak.
Argumentum:	Inhoudt:
Pueri revocantur à luſu.	De kinderen worden weder geroepen van 't ſpel.
Nomenclator, Claudius, & Clemens pueri.	De Naamroeper, Claudius, en Clemens jongens.
N. HEus, heus pueri!	N. Hoort / hoort jongens!
C. Quid clamitas?	C. Waarom roept gy?
N. Eſt deſiſtendum à luſu.	N. Men moet ophouden van het ſpel.
C. Eho, inepte, *quarta eſt nondum exacta.*	C. Ho / beuzelaar / het is noch geen vier uren.
N. Immo ferè ſemi hora poſt quartam (*eſt exacta.*)	N. Ja byna een half uur na vieren.
Cl. Cur non dediſti ſignum?	Cl. Waarom hebt gy niet gegeven het teken?

N. Quia

N. Quia funis tintinnabuli eſt fractus.
Cl. Clama iterum, ſed attolle vocem.
N. Heus pueri, recipite vos omnes. feſtinate, feſtinate, inquam: Præceptor urget (vos.)
Cl. Deſine clamare: omnes accurrunt.

N. Om dat het touw van het klokje is gebroken.
Cl. Roep wederom / maar verhef (uw) ſtem.
N. Hoort jongens / begeeft u alle te rug / haaſt u / haaſt u / zeg ik: de Meeſter noodzaakt (ulied.)
Cl. Houd op te roepen: zy lopen alle toe.

Sexageſimum Octavum Colloquium.

Argumentum.

Confabulatio faceta obſervatoris cum puero vere *candido*, & ingenii ſimplicis.

Obſervator, Ennius.

O. TU ſtudes nunquam: quando eris doctus?
E. Id fiet progreſſu temporis, *Deo juvante*.
O. Dicis recte: ſed eſt laborandum interim tibi.
E. Atqui ego non ſum arator.
O. Rides *etiam*? quaſi laborare ſit idem, quod arare.

Acht-en-zeſtigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een boertig praatje van den toeziener met een jongen waarlijk oprecht, en eenvoudig van verſtand.

De toeziener, Ennius.

O. GY ſtudeert noyt: wanneer zult gy geleert zijn?
E. Dat zal geſchieden met verloop van tijd / met Gods hulp.
O. Gy zegt wel: maar ondertuſſchen moet gy arbeiden.
E. Maar ik ben geen ploeger.
O. Lacht gy nog? als of arbeiden zy het zelve / het welke ploegen.

E. Scio non eſſe idem.	E. Ik weet dat het niet is het zelve.
O. Ergo cur non reſpondiſti ſic? an iſtud non eſt ridere?	O. Waarom hebt gy dan zoo niet geantwoord? is dat geen lagchen?
E. Et ridere non eſt malum: quum ſit naturale hominibus omnibus.	E. Ende te lagchen is niet quaad / dewyle het naturlijk is aan alle menſchen.
O. An tu pergis dicere nugas?	O. Gaat gy voort te zeggen beuzelingen?
E. Quod dixi eſt verum, & dicere verum non eſt nugari: cur reprehendis immerito me?	E. Het welke ik gezegt hebbe / is waar / ende waar te zeggen is niet beuzelen: waarom beriſpt gy te onrecht my?
O. Arguo te jure.	O. Ik beriſpe u met recht.
E. Quo jure?	E. Met welk recht?
O. Quia non ignoras *ridere* eſſe uſitatum pro *irridere*, & tamen accepiſti ſic quaſi ſim locutus de riſu.	O. Om dat gy wel weet dat *ridere* (lagchen) gebruikelijk is voor *irridere* (uitlagchen,) ende gy hebt het zoo opgenomen nochtans / als of ik geſproken hebbe van gelach.
E. Quid mali facio, ſi defendo cauſam meam?	E. Wat quaad doe ik / indien ik beſcherme mijn zaak?
O. Pergis igitur eſſe pertinax? profectò notaberis ſeriò.	O. Gaat gy dan voort te zijn hardnekkig? voorwaar gy zult getekent worden ernſtelijk.
E. Martine mi quæſo, ne iraſcaris mihi.	E. Mijn Maarten ik bidde / dat gy niet word toornig op my.
O. Non iraſcor, ſed facio officium meum.	O. Ik word niet toornig / maar ik doe mijn pligt.
E. Sed quæſo, audi.	E. Maar ik bidde / hoor.

O. Quid

O. Quid audiam?
nugas tuas?
E. Audi, inquam:
mentiar nihil.
O. Dic breviter,
negotium aliud eſt mihi.
E. Eram non otioſus,
imprimis
quum tu admonuiſti me.
O. Quid ergo?
an non eras otioſus,
ſi faciebas nihil?
E. Non eram,
(ut) dixerim *pace tuâ*.
O. Qui iſtud poteſt fieri?
E. Dicam tibi:
etſi tute intelligis
meliùs hoc quàm ego.
Faciebam nihil,
ut apparebat;
ſed cogitabam tamen
aliquid boni.
O. Declara iſtud mihi.
E. Meditaris ſæpe diu,
quaſi ſis otioſus,
quum tu facis verſus:
quamvis ſis
nunquam minus otioſus.
O. Es nimis acutus
pro ætate iſtâ:
etiamſi non eras
otioſus tibi,
ut ais; tamen
(illi) poſſent judicare
aliter qui viderent te.

E. At eram ſolus.
O. (Eſt) verum:
ſed aliquis poterat

O. Wat zal ik hooren?
uwe beuzelingen?
E. Hoor / zeg ik:
ik zal niets liegen.
O. Zeg het kortelijk /
ik hebbe andere bezigheid.
E. Ik was niet ledig /
voornamelijk
als gy my vermaant hebt.
O. Wat dan?
waart gy niet ledig /
indien gy deed niets?
E. Ik was niet / [lof.
(dat) ik het zegge met uw ver-
O. Hoe kan dat geſchieden?
E. Ik zal het u zeggen:
hoewel gy zelf verſtaat
beter dat als ik.
Ik dede niets /
gelijk het bleek;
maar ik dacht nochtans
iets goeds.
O. Verklaar dat aan my.
E. Gy overdenkt dikwils lang /
als of gy ledig zijt /
wanneer gy verzen maakt:
hoewel gy zijt
noit minder ledig.
O. Gy zijt al te ſcherpzinnig
voor dien ouderdom:
alhoewel gy niet waart
ledig voor u /
gelijk gy zegt; nogtans
zouden (die) anders konnen
oordeelen /
dewelke u zaagen.
E. Maar ik was alleen.
O. (Het is) waar:
maar iemand konde

intervenire.	op ſlag komen.
Denique non fateris culpam?	Ten laatſten bekent gy geen ſchuld?
E. Si qua culpa fuit,	E. Indien 'er eenige ſchuld geweeſt is /
fuit in eo,	het is geweeſt daar in/
quod videbar tibi	dat ik ſcheen aan u
eſſe in otio	te zijn in ledigheid
aſpectu primo,	in het eerſte aanzien/
quum non eſſem (in otio)	als ik niet was (in ledigheid)
reverà.	in der daad.
O. Requiro nihil in eo:	O. Ik bereiſch niets daar in:
ſed quid reſpondes	maar wat antwoord gy
de irriſione?	van het belagchen?
E. Dixi certè nihil	E. Ik hebbe voorwaar gezegt niets
animo irridendi.	met een begeerte van te belagchen.
O. Quo igitur?	O. Met welke dan?
E. Jocabar, crede mihi.	E. Ik boertte / geloof my.
O. Quorſum?	O. Waar toe?
E. Ut addiſcerem	E. Op dat ik zoude aanleeren
aliquid ex te	iets uit u al pratende
fabulando verbis paucis.	met weinige woorden.
O. Non ſum is,	O. Ik ben niet die/
à quo queas	van wien gy kunt
doceri multa.	geleert worden veel dingen.
E. Immo didici ſæpè	E. Ja ik hebbe geleert dikwils
multum boni tecum.	veel goeds met u.
O. Quid vis tandem concludere?	O. Wat wilt gy ten laatſten beſluiten?
E. Ut ignoſcas mihi:	E. Dat gy het my vergeeſt;
quando	nademaal
peccavi nihil	ik hebbe gezondigt niets
animo malo,	met een quaad gemoed /
quod equidem ſciam,	voor zo veel als ik weet,
ut vides.	gelijk gy ziet.
O. Age, ignoſco:	O. Wel aan/ ik vergeef het:
quia videris mihi	om dat gy ſchijnt aan my

can-

candidus & *apertus*: neque vidi adhuc te eſſe mendacem.	oprecht en openhertig: en ik hebbe tot nog toe niet geʒien/dat gy een leugenaar ʒijt.
E. Martine amiciſſime, ago tibi gratias.	E. Allervriendelijkſte Maerten/ ik bedanke u.

Sexageſimum Nonum Colloquium. / Negen-en-zeſtigſte Zamenſpraak.

Argumentum:	Inhoudt:
Duo aut tres ex *diſcipulis domeſticis* veniunt mane ſalutatum Præceptorem, ut ſciat, an omnes ſurrexerint. Admonitio Præceptoris. Exemplum diligentiæ dignum obſervatu.	Twee of drie van de koſtgangers komen 's morgens om te groeten den Meeſter/ op dat hy wete/ of ſy alle opgeſtaan ʒijn. Een vermaninge van den Meeſter. Een voorbeeld van naerſtigheid waardig om aen gemerkt te worden.
Franciſcus unus Diſcipulorum, Præceptor.	Frans een der leerlingen, de Meeſter.
F. PRæceptor ſalve.	F. MEeſter weeſt gegroet.
P. Salus per Jeſum Chriſtum: an ſurrexerunt omnes?	P. Zaligheid door Jeſus Chriſtus: ʒijn ʒe alle opgeſtaan?
F. Omnes, præter parvulos,	F. Alle/ behalve de kleyntjes.
P. Nunquis ægrotat?	P. Is 'er iemand ʒiek?
F. Nemo, gratia (ſit) Deo.	F. Niemand/ God (ʒy) dank.
P. Hypodidaſcalus adeſt vobis?	P. Is de ondermeeſter by u-lieden?
F. Jam dudum.	F. Nu al lang.
P. Ite igitur precatum, & commendate diligenter vos Domino Deo, per Jeſum Chriſtum	P. Gaat gy-lieden dan om te bidden/ ende beveelt naerſtelijk u-lieden aan God den Heere/ door Jeſus Chriſtus

depre-

deprecatorem noſtrum,
pergite deinde
in ſtudiis veſtris
ad horam uſque
jentaculi.

F. Præceptor, ſolemus ita.

P. Equidem credo:
ſed ego admoneo ſæpius
idcirco vos,
quia eſtis ferè
ſomniculoſi ac negligentes.

F. Præceptor humaniſſime
habemus gratiam,
nunquid vis præterea?

P. Dic famulo,
ut adferat togam mihi.

onzen voorbidder /
gaat daar na voort
in u-lieder ſtudien /
tot de uur van het
ontbijt toe.

F. Meeſter/zoo zijn wy gewoon.

P. Ik geloof het voorwaar:
maar ik vermaan dikwils
daarom u-lieden:
om dat gy-lieden zijt gemeenelijk
ſlaperig ende verzuimende.

F. Beleefſte Meeſter
wy bedanken u,
wilt gy iet daar en boven?

P. Zegt den knecht / dat hy
den tabbaard brengt aan my.

Septuageſimum Colloquium.

Argumentum:

Quidam interrogatus de *concione ſacra* ſcit reſpondere nihil: objurgatur à Præceptore, abeſt parum, quin vapulet: ſed exorat veniam precibus.

Præceptor, Georgius.

P. AN adfuiſti hodiè *Concioni ſacræ*?

J. Adfui.

Zeventigſte Zamenſpraak.

Inhoud:

Iemand ondervraagt zijnde van de predicatie weet niets te antwoorden: hy word bekeven van den Meeſter / 't verſcheelt weinig of hy krijgt ſlaagen: maar hy verkrijgt vergiffeniſſe door gebeden.

Meeſter, Joris.

P. ZYt gy van daag tegenwoordig geweeſt in de Predicatie?

J. Ik ben 'er geweeſt.

P. Qui

P. Qui ſunt teſtes?	P. Welke zijn getuigen?
J. Multi ex condiſcipulis, qui viderunt me, poſſint teſtari.	J. Vele uit de mede-leerlingen/ dewelke my geſien hebben/ konnen getuigen.
P. Sed teſtes aliquot erunt producendi.	P. Maar eenige getuigen zullen moeten voortgebragt worden.
J. Producam, quum jubebis.	J. Ik zal ze voortbrengen/ als gy het zult gebieden.
P. Quis *habuit* *Concionem*?	P. Wie heeft gedaan de Predicatie?
J. Dominus N.	J. De Heer N.
P. Incepit horâ quotâ?	P. Op het hoeveelſte uur heeft hy begonnen?
J. Septimâ.	J. Ten zevenen.
P. Unde ſumſit *thema*?	P. Waar uit heeft hy genomen den text?
J. Ex Epiſtolâ Pauli ad Romanos.	J. Uit den brief van Paulus aan de Romeinen.
P. Quoto Capite?	P. Uit het hoeveelſte Kapittel?
J. Octavo.	J. Uit het achtſte.
P. Reſpondiſti adhuc benè: videamus nunc, quid ſequatur, *Ecquid mandaſti memoriæ*?	P. Gy hebt geantwoord noch wel: laat ons nu zien/ wat 'er volgt/ hebt gy iets onthouden?
J. Nihil, quod poſſim referre.	J. Niets/ dat ik kan verhalen.
P. An (*mandaſti memoriæ*) nihil? cogita pauliſper, & vide, ne turberis, quin *eſto animo bono*.	P. (Hebt gy onthouden) niets? denk een weinig/ ende ziet/ dat gy niet ontroert word: ja zyt goeds moeds.
J. Præceptor certè, poſſum remininiſci nihil.	J. Meeſter voorwaar/ ik kan my te binnen brengen niets.
P. Ne verbum quidem?	P. Niet een woord?
J. Nihil prorſus.	J. Gantſch niets.
P. Hem verbero! quid igitur profeciſti?	P. Hem bengel! wat zijt gy dan gevorderd?

J. Ne-

J. Neſcio, niſi (profecerim) quia abſtinui fortaſſe interim à malis.	J. Ik weet niet / ten zy (ik gevorderd ben) om dat ik my onthouden hebbe miſſchien ondertuſſchen van quade (dingen.)
P. Iſtud eſt quidem aliquid: ſi modo potuit fieri, ut abſtinueris omninò à malo.	P. Dat is wel iets: indien het maar heeft konnen geſchieden / dat gy u onthouden hebt geheelijk van het quaad.
J. Abſtinui, quoad potui.	J. Ik hebbe my onthouden / voor zoo veel ik hebbe gekunnen.
P. *Fac* ita eſſe, tamen non ſatisfeciſti Deo: quum ſit ſcriptum; Declina à malo, & fac bonum. Sed (quæſo) dic mihi *quâ gratiâ* iveras illuc potiſſimum?	P. Stel, dat het zoo is / gy hebt nochtans niet voldaan aan God: dewijl geſchreven is; Wijk van het quaad / ende doe het goed. Maar (bidde ik) zeg my / om wat oorzaak waart gy gegaan derwaart voornamentlijk?
J. Ut addiſcerem aliquid.	J. Op dat ik iets zoude leeren.
P. Cur non feciſti id?	P. Waarom hebt gy dat niet gedaan?
J. Non potui.	J. Ik hebbe niet gekonnen.
P. Nebulo non potuiſti? immo noluiſti, aut non *curaſti* certè.	P. Gy linkert / hebt gy niet gekonnen? ja gy hebt niet gewilt / ofte gy hebt'er niet om gegeeven ten minſten.
J. Cogor fateri.	J. Ik worde gedwongen te bekennen.
P. Quæ res cogit te?	P. Welke zaak dwingt u?
J. Conſcientia mea, quæ accuſat me apud Deum.	J. Mijn gewiſſe / het welk my beſchuldigt by God.
P. Dicis rectè, utinam (dicas) *ex animô!*	P. Gy zegt wel / och of (gy het zeide) van herte!

J. Di-

J. Dico equidem *ex animo.*	J. Ik zegge het voorwaar van herte.
P. Poteſt fieri; ſed age, quid cauſæ fuit, quamobrem *mandaveris* nihil *memoriæ*?	P. Het kan geſchieden: maar wel aan / wat oorzaak is het geweeſt / waarom gy niets onthouden hebt?
J. Negligentia mea; non enim audiebam diligenter.	J. Mijn onachtzaamheyd: want ik hoorde niet naarſtelijk.
P. Quid faciebas igitur?	P. Wat deed gy dan?
J. Dormiebam identidem.	J. Ik ſliep t'elkens.
P. Soles ita: ſed quid agebas tempore reliquo?	P. Zo pleegt gy: maar wat deed gy (in) den overigen tijd?
J. Cogitabam ineptias mille, ut pueri ſolent.	J. Ik dacht (op) duizend beuzelingen / gelijk de jongens plegen.
P. An tu es *adeò puer*, ut non debeas eſſe attentus ad audiendum verbum Dei.	P. Zijt gy zoo een kleine jongen, dat gy niet moet zijn aandachtig om te hooren (naar) het woord Gods. (iets/
J. Poſſem proficere aliquid, ſi eſſem attentus.	J. Ik zoude konnen vorderen indien ik aandachtig was.
P. Quid meruiſti igitur?	P. Wat hebt gy dan verdient?
J. Verbera.	J. Slagen.
P. Meruiſti profectò, & id (verberari meruiſti) largiſſimè.	P. Zeekerlijk gy hebt ze verdient / ende dat (geſlagen te worden hebt gy verdiend) zeer overvloediglijk.
J. Confiteor ingenuè.	J. Ik bekenne het openhertelijk.
P. *Verbo tenus*, opinor.	P. Met den mond, geloof ik.
J. Immò certè *ex animô.*	J. Ja voorwaar / van herte.
P. Fortaſſe, ſed para interim te ad *plagas accipiendas.*	P. Miſſchien / maar bereyd ondertuſſchen u om ſlagen te krygen.
J. Ah Præceptor, obſecro ignoſce, peccavi;	J. O Meeſter / ik bidde vergeef het / ik hebbe gezondigt /

fate-

fateor.	Ik bekenne het
ſed ex malitiâ nullâ.	maar uit geen boosheid.
P. Atqui negligentiâ, tam ſupina accedit proximè ad malitiam,	P. Maar een zoo verkeerde onachtzaamheid/ komt naaſt aan de boosheid.
J. Equidem non inficior: ſed tamen imploro clementiam tuam per Jeſum Chriſtum.	J. Ik ontkenne't niet voorwaar: maar ik roepe nochtans aan uwe goedertierenheid door Jeſus Chriſtus.
P. Quid facies igitur, ſi ignovero tibi?	P. Wat zult gy dan doen/ indien ik het u zal vergeven hebben?
J. Faciam poſthac officium meum, ut ſpero.	J. Ik zal doen na dezen mijn plicht/ gelijk ik hoop.
P. Erat addendum *Deo juvante:* ſed *curas parum id.*	P. Daar moeſt by gedaan worden met Gods hulp: maar gy vraagd daar weinig naa.
J. Immo Præceptor præſtabo poſthâc officium, *Deo adjuvante.*	J. Ja Meeſter ik zal doen na dezen (myn) plicht/ met Gods hulp.
P. Age, condono culpam lacrimis tuis: & ignoſco tibi *lege eâ*, ut memineris promiſſi.	P. Wel aan/ ik vergeef de ſchuld aan uwe tranen: ende ik vergeef't u op die voorwaarde, dat gy gedachtig zijt aan het beloofde.
J. Præceptor humaniſſime, *ago gratias.*	J. Zeer beleefde Meeſter/ ik bedanke u.
P. Eris in gratiâ maximâ apud me, ſi ſervaveris promiſſa.	P. Gy zult zijn in een zeer groote gunſt by my indien gy uwe beloften ſult gehouden hebben.
J. Deus optimus	J. De beſte

maxi-

maximus faxit, | de grootſte God make /
ut poſſim. | dat ik kan.
P. Precor, faxit. | P. Ik bidde / dat hy het make.

Septuageſimum Primum Colloquium. / Een-en-zeventigſte Zamenſpraak.

Argumentum: / Inhoud:

Fratres duo, ituri domum, monentur à Præceptore de teſtimonio adferendo, aut teſte adducendo.

Twee Broeders / zullende gaen naar huys / worden vermaant van den Meeſter aangaande het mede brengen van een getuigeniſſe / of het bybrengen van een getuige.

Jodocus, Præceptor. / Jooſt, Meeſter.

Latin	Dutch
J. AN licet mihi exire unà cum fratre?	J. IS het my geoorloft uit te gaan te zamen met broeder?
P. Quid cauſæ eſt?	P. Wat oorzaak is het?
J. Ut mater emat calceos nobis; deinde, ut adeamus tonſorem.	J. Op dat moeder koope ſchoenen voor ons; daar na / op dat wy gaan naar den barbier.
P. Quid (ibitis) eò?	P. Waarom (zult gy lieden gaan) derwaarts?
J. Reſectum capillos.	J. Om af te ſnyden de hairlokken.
P. Quid eſt nunc opus?	P. Wat is het nu van nooden?
J. Ut inviſamus cras Patruum, ſi Dominus permiſerit.	J. Dat wy gaan bezoeken morgen Vaders broeder / indien (myn) Heer het zal toegelaten hebben.
P. Ite, & adducite maturè teſtimonium, aut teſtem in diem craſtinum.	P. Gaat gylieden / ende brengt tydig mede getuigeniſſe / ofte een getuige tegen den dag van morgen.

J. Curabo diligenter id, Deo juvante.	J. Ik zal dat naarſtelijk bezorgen / God helpende.
Præceptor, nunquid vis aliud?	Meeſter/wilt gy iets anders?
P. (Volo) ut ſalutetis officioſè Matrem *verbis meis*.	P. (Ik wil) dat gylieden groet gedienſtelijk uw Moeder van mynent wegen.
Septuageſimum Secundum Colloquium.	Twee-en-zeventigſte Zamenſpraak.
Argumentum:	Inhoudt:
Puer navaturus operam Patri in ſcribendo, petit veniam à Præceptore, & jubetur afferre teſtimonium die poſterò.	Een jongen zullende helpen zijn Vader in 't ſchrijven/ eiſcht verlof van den Meeſter / en word geboden mede te brengen een getuigeniſſe des anderen daags.
Lambertus, *Præceptor*.	Lambert, Meeſter.
L. AN licet abeſſe horâ ſecundâ?	L. IS het geoorloft af te zijn ten twee uuren?
P. Quid negotii habes?	P. Wat bezigheid hebt gy?
L. Pater eget operâ meâ.	L. Vader heeft van doen mijne hulp.
P. In quâ re?	P. In welke zaak?
L. Ut ſcribam aliquid ipſi.	L. Dat ik ſchrijve iets voor hem.
P. Sed non *reddes* interim (*memoriæ* ea,) quæ ſunt præſcripta vobis?	P. Maar zult gy ondertuſſchen niet van buiten leeren, (die dingen/) welke zijn voorgeſchreven aan u lieden?
L. Edidici jam.	L. Ik hebbe nu van buiten geleert.
P. Factum benè.	P. Wel gedaan.
L. *An placet tibi*	L. Belieft het u

audire

audire me?

P. Audiam cras, quum licebit per otium.

L. Præceptor, an permittis igitur, ut abſim?

P. Age, permitto, ſed ita, ne negligas adferre teſtimonium ſcriptum à Patre die craſtino.

L. Ego affero ſemper tibi (teſtimonium) ſcriptum aut à patre, aut à famulo noſtro, nomine Patris.

P. Pater facit rectè; enim multi ſunt, qui paſcunt me mendaciis. Abi nunc, *& dic Patri ſalutem verbis meis.*

L. Præceptor, faciam.

Septuageſimum Tertium Colloquium.

Argumentum:

Orontius aditurus ſartorem.

Orontius, Præceptor.

O. AN licet exire?

P. Quò?

O. Ad ſartorem.

P. Quid eò?

---

my te hooren?

P. Ik zal morgen hooren, als het geoorloft zal zijn by ledigen tyd.

L. Meeſter, laat gy dan toe, dat ik af ben?

P. Wel aan, ik late toe, maar zoo, dat gy niet verzuimt mede te brengen een getuigeniſſe geſchreven van uw Vader op den dag van morgen.

L. Ik breng altyd mede voor u (een getuigeniſſe) geſchreven of van vader, of van onzen knecht, uit den naam van myn Vader.

P. Uw Vader doet wel; want veele zyn'er, dewelke my voeden met leugenen. Gaa nu heen, ende groet (uw) Vader van mynent wegen.

L. Meeſter, ik zal het doen.

Drie-en-zeeventigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Orontius zullende gaan tot den ſnyder.

Orontius, Meeſter.

O. IS het geoorloft uit te gaan?

P. Waar heen?

O. Naar den ſnyder.

P. Wat derwaarts?

O. Ut metiatur tunicam faciendam mihi.	O. Op dat hy meete eenen rok zullende gemaakt worden voor my.
P. Quæ materia *eſt tibi*?	P. Welke ſtoffe hebt gy?
O. Pannus niger.	O. Zwart laken.
P. Ubi eſt?	P. Waar is het?
O. In arcâ meâ.	O. In mijn kiſt.
P. Autem quis ſartor *eſt tibi*?	P. Maar welken ſnijder hebt gy?
O. Petrus Silvius.	O. Pieter van den Boſch.
P. An (ille) eſt artifex peritus?	P. Is hy een ervare meeſter?
O. Audivi ſic: & eſt notus patri meo, qui juſſit, ut adirem illum.	O. Zoo hebbe ik gehoort: ende hy is bekent aan mijn Vader / dewelke bevolen heeft / dat ik zoude gaan by hem.
P. Ubi habitat?	P. Waar woont hy?
O. In vico Xenodochii.	O. In de Gaſthuisſteeg.
P. Non eſt nimis longè, cave, diſcurras.	P. Het is niet al te ver / wacht u / dat gy niet uit den weg loopt.
O. Cavebo.	O. Ik zal my wachten.
P. (Illi) impetrant facilè veniam à me, qui fallunt nunquam.	P. (Die) verkrijgen lichtelijk verlof van my / dewelke nimmermeer bedriegen.
O. Deus avertat, ut fallam unquam.	O. God wende het af / dat ik u ooit bedriege.

Septuageſimum Quartum Colloquium. / Vier-en-zeventigſte Zamenſpraak.

Argumentum:	Inhoudt:
Paulus iturus ad ſartorem, & ad tonſorem operâ eadem.	Paulus zullende gaen tot den ſnijder/en tot den barbier met dezelve moeyte.
Paulus, Magiſter.	Paulus, Meeſter.
P. PRæceptor, an licet *prodire?*	P. MEeſter / is het geoorloft buiten te gaan?

M. Quò?

M. Quò?	M. Waar henen?
P. Primum ad ſartorem, deinde ad tonſorem.	P. Voor eerſt naar den ſnijder / daarna naar den barbier.
M. Cur ad ſartorem.	M. Waarom naar den ſnijder?
P. Ut curem tibialia reficienda.	P. Op dat ik bezorge mijn kouſſen te verſtellen.
M. An (tibialia) ſunt lacerata?	M. Zijn uw (kouſſen) geſcheurt?
P. Adeò lacerata, ut poſſim vix induere.	P. Zoo zeer geſcheurt / dat ik ze nauw'lijks kan aantrekken.
M. Cur ad tonſorem?	M. Waarom by den barbier?
P. Ut oſtendam illi ulcus, quod eſt ſubortum mihi diebus his in femore.	P. Dat ik hem toone een zweer / de welke my ontſtaan is dezer dagen op de dye.
M. Detege, ut videam.	M. Ontdek het / op dat ik zie.
P. Vide, quando ita placet.	P. Zie / nademaal het u zoo belieft.
M. Eſt furunculus.	M. Het is een bloedzweer.
P. Conjiciebam ita.	P. Zoo giſte ik.
M. Cum aperueris tonſori, roga illum, ut *adhibeat* emplaſtrum aptum ulceri.	M. Als gy het zult geopenbaart hebben aan dẽ barbier / verzoek hem / dat hy 'er opleg een pleiſter bequaam voor een zweer.
P. Faciam, quod ſuades.	P. Ik zal doen / het welke gy raad.
M. Sed nunquis eſt, qui velit prodire tecum?	M. Maar is'er niemand / de welke wil buiten gaan met u?
P. Immò Joannes Flavianus.	P. Ja Jan Flaviaan.
M. *Quod negotium habet?*	M. Wat heeft hy te doen?
P. Vult quoque adire tonſorem.	P. Hy wil ook gaan naar den barbier.
M. Ite igitur unà, & redite ſimiliter.	M. Gaat gylieden dan te zamẽ / ende komt wederom deſgelijks.

P. Nunquid vis præterea?
M. Ut matureris reditum, ne mulctemini merendâ veſtrâ.

P. Wilt gy iet daar en boven?
M. Dat gylieden verhaaſt de wederkomſt/ op dat gy niet geſtraft word in uwlieder achternoenmaal.

Septuageſimum Quintum Colloquium.

Argumentum:

De deambulatione ſuburbana. Prætorius & Quintinus impetrant veniam eundi ambulatum, ut colloquantur liberius & jucundius cæteris ludentibus. Argumentum Dei laudandi deeſt nunquam cultoribus ejus.

Prætorius, Præceptor, Quintinus.

Pr. PRæceptor, an licet (rogare) pauca?

P. Loquere.

Pr. Nos duo proponebamus ire foras ambulatum, dum cæteri ludunt, ſi videtur ita tibi.

P. Quò vultis ire?

Pr. In (prædia) ſuburbana proxima.

P. Quid autem

Vyf-en-zeventigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Van een wandelinge omtrent de Stad. Prætorius en Quintinus verkrijgen verlof om te gaan wandelen/ dat ſy ſpreken vryer en genoegelijker/ (terwyl) de andere ſpelen. Een onderwerp van God te prijzen ontbreekt noit aan de dienaars van hem.

Prætorius, Meeſter, Quintyn.

Pr. MEeſter/ is het geoorloft (te vraagen) weinige dingen?

P. Spreek.

Pr. Wy twee namen voor naar buiten te gaan om te wandelen/ terwijle de andere ſpelen/ indien het u zoo gevalt.

P. Waar henen wilt gylieden gaan?

Pr. Naar de naaſte (hoven) onder de ſtad.

P. Maar wat zult

agetis

agetis ambulantes?
Pr. Tractabimus
colloquium aliquod.
P. Sed de rebus bonis
& honeſtis.
Q. Serenitas hæc
temporis,
& facies terræ

tam pulchra
præbebunt
argumentum aliquod
honeſtum nobis.
P. Materia Dei laudandi
deeſt nunquam,
duntaxat
cultoribus veris ejus.
Pr. Profectò nunquam:
ſed, ut revertamur

ad propoſitum,
Præceptor permittis nobis prodire
extra urbem?
P. Permitterem nunquam,
niſi fidelitas perpetua veſtra
eſſet perſpecta mihi,
& amor verus
literarum:
præſertim quum
adoleſcentes pravi
fefellerint
ſæpè me
in genere hoc.
Vos prodite igitur:
deinde revertimini maturè ad cœnam.

gylieden doen wandelende?
Pr. Wy zullen verhandelen
eenige zamenſpraak.
P. Maar van goede
en eerlijke zaken.
Q. Deze helderheid
des tijds/
ende het gelaat van het aardrijk
zoo ſchoon
zullen geven
eenig eerelijk onderwerp
aan ons.
P. De ſtoffe van God te prijſen
ontbreekt nimmermeer/
ten minſten aan
de waare dienaars van hem.
Pr. Voorwaar noit:
maar/ op dat wy wederkeeren
tot het voorgeſtelde/
Meeſter laat gy toe aan ons
te gaan
buiten de Stad?
P. Ik zoude het noit toelaten/
ten zy u-lieder gedurige getrouwigheid
bekend was aan my/
ende de waare liefde
der letteren:
inzonderheid de wijl
de quade jongelingen
bedrogen hebben
my dikwils
op die manier.
Gylieden gaat dan buiten:
daar na keert weder tydig
tot het avondmaal.

Septuageſimum Sextum Colloquium.

Argumentum:

Iturus domum ob cauſam levem, non impetrat, adeoque objurgatur. Exemplum dignum obſervatu: ne pueri permittantur curſitare *temerè*.

Rudolphus, *Præceptor.*

R. AN licet prodire?

P. Quò?

R. Domum.

P. Hem, itare tam ſæpe domum?

R. Mater juſſerat, ut ego & frater adiremus hodiè ſe.

P. *Cujus rei gratiâ*?

R. Ut ancilla excuteret nobis veſtimenta.

P. Quid illud? an pediculi ſunt vobis?

R. Et quidem multi.

P. Cur non admonuiſtis uxorem meam?

R. Non auſi ſumus.

P. Quaſi verò illa ſit uſque adeò difficilis:

Zes-en-zeventigſte Zamenſpraak.

Inhoudt;

Een zullende gaan naar huis om een lichte oorzaak/ verkrijgt het niet/ en word daarenboven bekeven. Een voorbeeld waardig om aangemerkt te worden: dat de jongens niet toegelaten word hier en daar te loopen.

Rudolf, Meeſter.

R. Is het geoorloft buiten te gaan?

P. Waar henen?

R. Naar huis.

P. Hoe/ te gaan zoo dikwils naar huys?

R. Myn Moeder hadde geboden/ dat ik ende broeder zouden komen van daag by haar.

P. Om wat reede?

R. Op dat de Meyd zoude doorzoeken de kleederen voor ons.

P. Wat dat? hebt gylieden luizen?

R. En wel veele.

P. Waarom hebt gylieden niet vermaant mijn Huisvrou?

R. Wy hebben niet gedurft.

P. Als of zy ſoo zeer ongemakkelijk is:

habet

habet potiſſimum
ancillam *gratiâ eâ*,
ut curet munditiem
veſtram omnium:
nec vos ignoratis illud,
ſed gaudetis
occaſionem
matris inviſendæ
dari vobis.
igitur manete vos:
ego curabo cras,
ut veſtes excutiantur vobis.

R. Sed Mater
objurgabit nos.

P. Egomet placabo eam,
quieſcite.

zy heeft inzonderheid
een meid om die rede,
dat zy bezorge uwer aller
reinheid:
en gylieden weet dat/
maar gylieden zijt blijde/
dat gelegentheid van uw
moeder te bezoeken
word gegeven aan ulieden.
gy lieden blijft dan:
ik zal bezorgen morgen/
dat de kleederen doorgezogt
worden voor ulieden.

R. Maar moeder
zal ons bekijven.

P. Ik zelve zal haar verzoenen/
zyt gy lieden ſtil.

Septuageſimum Septimum Colloquium.

Zeven-en-zeventigſte Zamenſpraak.

Argumentum:

Puer quidam invitat Præceptorem in hortos nomine Patris. Præceptor docet obiter aliquid pertinens ad mores.

Inhoudt:

Een zekere jongen noodigt den Meeſter in den tuin uit den naam van ſijn Vader. De Meeſter leert in 't voorby gaan iets behoorende tot de manieren.

Adolphus, *Præceptor*.

A. PRæceptor ſis ſalvus.

P. *Adveneris auſpicato*,
quid nuncias?

A. Pater meus orat te,
ut eamus unà

Adolf, Meeſter.

A. MEeſter weeſt gegroet.

P. Gy moet met goed geluk gekomen zyn,
wat boodſchapt gy?

A. Mijn Vader bid u/
dat wy gaan te zamen

in hortos ſuos ſuburbanos	in zijn tuin onder de ſtad gele-
cauſâ animi.	gen/ om vermaak.
P. Serenitas invitat nos	P. De helderheid nodigt ons
ad rem eam:	tot die zaak:
& ſumus nunc feriati.	en wy hebben nu vacantie.
Sed quid videbimus	Maar wat zullen wy daar
illic jucundum aſpectu?	zien genoegelijk om te aan-
	ſchouwen?
A. (Videbimus illic) arbo-	A. (Wy zullen daar zien) ver-
res varias & pulchras	ſcheide en ſchoone Boomen
cum fructibus ſuis,	met hunne vruchten/
item varietatem miram	daar beneven een wonderlijke
	verſcheidentheid
herbarum & florum.	van kruiden en bloemen.
P. Nihil eſt jucundius	P. Niets is genoegelijker
rebus illis	dan die dingen
tempore hoc.	op dezen tijd.
A. Beneficentia Dei	A. De weldadigheid Gods
erga nos eſt *ea*.	tegen ons is zoo groot.
P. Quam quidem debemus	P. Dewelke wy wel moeten
proſequi	achtervolgen/
laudibus aſſiduis.	met gedurigen lof.
A. Sed vereor,	A. Maar ik vreeze/
ne ſimus Patri in morâ.	dat wy Vader ophouden.
P. Expecta tantiſper,	P. Wacht zoo lang/
dum *muto togam*,	tot dat ik een anderen tab-
	baart aantrek.
ut ſim expeditior	op dat ik zy vaardiger
ad ambulandum.	om te wandelen.
Sum jam paratus:	Ik ben nu bereid:
eamus nunc.	Laat ons nu gaan.
Sed an Pater eſt domi?	Maar is uw Vader t'huis?
A. Expectat nos	A. Hy verwacht ons
præ foribus.	voor de deur.
P. *Res habet benè:*	P. Het is wel:
vide, ut ſalutes	zie toe/ dat gy groet
decenter eum.	betaamelijk hem.
A. Sumus admoniti ſæpe	A. Wy zijn dikwils vermaant
de hoc,	daar van/ wanneer
te docente.	gy leerde.

Septua-

Septuageſimum Octavum Colloquium.

Argumentum:

Omnia ſunt poſtponenda rebus divinis, ſed fit fere contra. Homo eſt ſemper homo, niſi renovatus ſpiritu divino. Exemplum hominis, qui facit eadem, quæ reprehendit in aliis. Turpe eſt doctori, &c.

Baptiſta, Clemens.

B. Curnon interfuiſti concioni hodiernæ?
C. Eram occupatus in literis ſcribendis.
B. Non poteras differre negotium?
C. Feſtinatio tabellarii urgebat me.
B. Atqui Præceptor docet nos omnia poſtponenda negotiis Dei.
C. Docet quidem, *neque id eſt dubium mihi:* ſed ſumus nunquam adeò perfecti,

Acht-en-zeventigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Alles moet men minder agten dan de Goddelijke zaken / maar het geſchied gemeenlijk in tegendeel. Een menſch is altijd een menſch/ ten zy vernieuwt zijnde door den Goddelijken geeſt. Een voorbeelt van een menſch / die doet dezelve (dingen) dewelke hy beſtraft in anderen. 't Is ſchandelijk voor een leeraar / &c.

Baptiſt, Clement.

B, Waarom zijt gy niet geweeſt in de predicatie van van daag?
C, Ik was bezig in een brief te ſchrijven.
B, Konde gy die beezigheid niet uytſtellen?
C. De haaſtigheid van de bode drong my.
B. Maar de Meeſter leert ons / dat men alles moet minder agten dan de zaken Gods.
C. Hy leert het wel / en ik twyffel daar niet aan: maar wy zijn nooit zoo volmaakt /

quin

quin poſtponamus
ſæpe Deum iſtis terrenis.

B. Iſtud (eſt) malum.
C. Peſſimum verò:
ſed ſumus
ſemper homines,
niſi Deus
immutaverit nos
Spiritu ſuo.
Sed quæſo, dic? (*quens?*
an auditorium fuit fre-
N. Non admodum:
pro more ſolito.
C. Unde fit iſtud?
B. Ignoras populum
eſſe nunc occupatum
in vindemiis.
C. Non ignoro:
ſed poſſunt homines
non impendere
horam unicam
rebus divinis?
B. Reddere rationem tibi
de hoc
non eſt (officium) meum.
dico tantùm hoc:
Eſt turpe Doctori,

quum culpa
redarguit ipſum.
C. *Papæ!*
quantum colaphum
impegiſti mihi.
vale, non addam
amplius verbum.
B. Eſto igitur
alias prudentior.

of wy agten dikwils
minder God dan die aard-
ſche dingen.)
B. Dat (is) quaad.
C. Ja zeer quaad:
maar wy zijn
altijd menſchen/
ten zy God
ons zal verandert hebben
door zijn Geeſt.
Maar zeg/ bidde ik/
waren 'er veele toehoorders?
B. Niet zeer veel:
naar de gewoone manier.
C. Waar van daan komt dat?
B. Weet gy niet/
dat het volk nu bezig is
in den wijn-oogſt?
C. Ik weet het wel:
maar konnen de menſchen
niet beſteden
een eenig uur
aan Goddelijke zaken?
B. Te geeven reekenſchap aan u
aangaande dit
is mijn (pligt) niet.
ik zegge alleenlijk dat:
Het is ſchandelijk voor een
Leeraar,
als de ſchuld
wederlegt hem zelf.
C. Oci!
wat een kinnebakſlag hebt gy
my gegeven:
vaar wel/ ik zal der niet by
doen meer een woord.
B. Zijt dan
op een anderen tijd voorſich-
tiger.

Septuageſimum Nonum Colloquium.

Argumentum:

Puer commendatus Præceptori à Patre. Amor verus Patris in Filium. Correctio (eſt) neceſſaria puero. Pœna etiam injuſta eſt ferenda: & quare Chriſtus paſſus immerito pro nobis. Optatum pium & ſanctum. Hortatio ad diligentiam. Exemplum pueri ſtudioſi & obedientis.

Bonifacius, Claudius.

B. Audivi Patrem tuum hodie veniſſe in Gymnaſium.

C. Audiviſti verum.

B. *Quâ gratiâ venerat*?

C. Ut numeraret pecuniam Præceptori pro *alimentis meis*: ſimul ut commendaret me illi.

Negen-en-zeventigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een Kind bevolen aan den Meeſter van den Vader. Een ware liefde des Vaders jegens den Soon. Verbeteringe (is) noodig voor een kind. Straffe zelf onregtvaardige moet geleeden worden: en waarom Chriſtus geleden heeft onverdient voor ons. Een vroome en heilige menſch. Een vermaninge tot naarſtigheid. Een voorbeeld van een neerſtigen en gehoorſamen jongen.

Bonifaas, Claudius.

B. Ik hebbe gehoort/ dat uw Vader van daag gekomen is in het School.

C. Gy hebt gehoort de waarheid.

B. Om wat oorzaak was hy gekomen?

C. Op dat hy zoude tellen geld aan den Meeſter voor myn koſt en drank: te gelijk op dat hy zoude bevelen my aan hem.

B. An commendarat nunquam te?	B. Hadde hy u niet aanbevolen?
C. Immò ſæpiſſimè.	C. Ja zeer dikwils.
B. *Quid vult ſibi* commendatione iſtâ tam frequenti?	B. Wat begeert hy met die zoo menigvuldige aanbeveelinge?
C. *Proſequitur me amore vero.*	C. Hy draagt my toe ware liefde.
B. Quid tum?	B. Wat dan?
C. Cupit ideò me erudiri diligenter.	C. Hy begeert daarom / dat ik naarſtiglyk onderweezen worde.
B. Quid ſi commendet, ut vapules ſæpius?	B. Wat indien hy beveelt / dat gy dikwilſer ſlaagen krijgt?
C. Cauſa eſt fortaſſe ea: ſed quid (ſequitur) indè? non diliget proptereà minus me.	C. De oorſaak is mogelijk die: maar wat (volgt) daar uit? hy zal my daarom niet minder lief hebben.
B. Unde colligis iſtud?	B. Waar uit neemt gy dat af?
C. Quia correctio eſt tam neceſſaria, quam alimentum.	C. Om dat de beſtraffing is zoo noodzakelijk / als het voedzel.
B. Dicis quidem verum: ſed pauci judicant ita. nemo eſt etiam, quin malit panem quam virgam.	B. Gy zegt wel de waarheid: maar weinige oordelen zoo. niemand is'er ook / of hy wil liever brood dan een roede.
C. Iſtud eſt naturale omnibus: quis neget? ſed tamen pœna eſt ferenda patienter, præſertim juſta.	C. Dat is naturelijk aan allen: wie loochent het? maar nochtans moet de ſtraf lijdzamelijk verdragen worden / byzanderlijk een rechtveerdige.
B. Sententia iſta *habetur* in libello morali: *memento ferre patienter* (*id*) *quod pateris meritò*;	B. Die ſpreuke ſtaat in het zede-boekje: gedenk te verdragen lydzamelyk (dat) het welk gy lyd met recht;

ſed

ſed quid (eſt faciendum) ſi pœna ſit injuſta?
C. Ea eſt quoque patienda nihilominus.
B. *Cujus cauſa?*
C. Propter Jeſum Chriſtum, qui tulit mortem injuſtiſſimam, eamque acerbiſſimam pro peccatis noſtris.
B. Utinam id veniret nobis in mentem, quoties patimur aliquid!
C. Præceptor admonet ſæpe nos id, quoties occaſio occurrit: *ſed fabula narratur ſurdis*, *ut eſt in proverbio.*
B. *Demus ergo operam*, ut ſimus poſthac diligentiores.
C. Deus faxit ita.

Octuageſimum Colloquium.

Argumentum:

Quidam vult ultro venire habitatum in Gymnaſio: amicus ejus gaudet, & hortatur eum ad maturandum. Lenitas

maar wat (moet men doen) indien de ſtraffe zy onrechtvaardig?
C. Die moet ook verdragen worden niet te min.
B. Om wiens wille?
C. Om Jeſus Chriſtus/ dewelke heeft gedragen de onrechtvaardigſte dood/ en die de bitterſte voor onſe zonden.
B. Och of dat quam ons in den zin/ zo menigmaal als wy iets lyden!
C. De Meeſter vermaant dikwils ons dat/ zoo menigmaal als de gelegentheid voorkomt: maar men vertelt een praatjen den dooven, gelijk het ſpreekwoord zegt.
B. Laat ons dan ons beſt doen, dat wy zijn na dezen naarſtiger.
C. God make het alzoo.

Tachtigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Iemand wil van zelfs komen om te woonen in het School: zijn vriend is blijde/ en vermaant hem om zig te haaſten. De zachtmoedigheid een

Patris

Patris in Filium. Conſilium profectum à Deo. Pueri plerique refugiunt habitationem in Schola tanquam carcerem. Adoleſcentes improbi abſterrent probos à ſtudio. Genera aliquot exercitationis Scholaſticæ, præcipue in loquendo Latine. Opus Dei augetur maledictis hominum, tantum abeſt, ut retardetur. Præceptor eſt ſeverior in Schola quam inter domeſticos; & quare Schola contineatur in officio gravitate magiſtri. Bona diſciplinæ Scholaſticæ. Quibus rebus adoleſcentes inducantur in amorem literarum. Præceptor bonus diligitur à ſtudioſis. Quibus diſciplina ſeverior ſit adhibenda. Mens bona & judi-

Vaders jegens zyn Soon. Een raad voortgekomen van God. De meeſte jongens vlieden het woonen in het School als een gevangenis. Ondeugende jongelingen ſchrikken de vromen af van de ſtudien. Eenige ſoorten van de Schoolſche oeffeninge / voornamelijk in 't Latijn ſpreken. Het werk Gods word vermeerdert door de vloekingen der menſchen / zoo verre is 'er af / dat het vertraagt ſou worden. De Meeſter is ſtrenger in het School dan onder de huisgenooten; en waarom het School gehouden word in zyn plicht door de deftigheid des Meeſters. De voordeelen van de Schooltucht. Door wat ſaken de jongelingen gebragt worden tot de liefde der weetenſchappen. Een goed Meeſter word bemind van de Studenten. Voor wien men een ſtrenger tugt moet aanwenden. Een goede zin en op-

cium

cium ſincerum (*ſunt*)
à Deo. Exemplum ra-
riſſimum adoleſcen-
tis, qui quærit ultro
habitare in Schola.

Dominicus, Eraſmus.

D. NEſcis, quid venerit mihi
in mentem?
E. Quid iſtud,
quæſo?
D. Cogito recipere me
in gymnaſium.
E. Quid? in gymnaſium?
cauſa habitandi?
D. Non ut habitem inquilinus,
ſed ut convivam
vobis in menſâ
Præceptoris.
E. O utinam diceres iſtud
ex animo verè!
D. Deberes intelligere
ſatis iſtud
ex conſuetudine noſtrâ
mutuâ
& amicitiâ,
me ſolitum
neque ſimulare
neque diſſimulare
nihil apud te.
E. Intelligo jampridem
planè iſtud;
ſed verbo iſto audito
ex te
affectus rapuit me
in exclamationem eam,

recht oordeel (komen) van
God. Een zeer zeldſaam
voorbeeld van een jonge-
ling/die van zelfs zoekt in
het School te woonen.

Dominikus, Eraſmus.

D. WEet gy niet/ wat
my gekomen is
in den zin?
E. Wat dat/
bidde ik?
D. Ik denke my te begeven
in het ſchool.
E. Wat? in het ſchool?
om te woonen?
D. Niet op dat ik'er woone
(als) een vreemdeling/
maar op dat ik mede leve
met u-lieden aan de tafel
van den Meeſter.
E. Och of gy zeyde dat van
herten waarlijk!
D. Gy moeſte verſtaan dat
genoeg
uit onzen onderlingen
ommegang
en vriendſchap/
dat ik gewoon ben
nochte te veinzen
nochte te ontveinzen
niets by u.
E. Ik verſta over lang
dat klarelijk:
maar dat woord gehoort
zynde uit u/
heeft de genegentheid my
geruckt
tot die uitroepinge/

ita eram prorſus oblitus mei.	ſoo had ik gantſchelijk mijner vergeten.
D. Non accipio aliter dictum tuum:	D. Ik verſta niet anders uw gezeg:
ſed ad rem.	maar tot de zaak.
Pater non cogit quidem me:	Vader dwingt wel my niet:
ſed video ſatis	maar ik zie genoeg
ex vultu & verbis ejus	uit het gelaat en woorden van hem /
id placere maximè illi.	dat het zeer behaagt aan hem.
E. Nempe hoc eſt illud:	E. Namelijk dat is dit:
Pater tuus	uw Vader /
vir prudentiſſimus	een zeer voorzigtig man
novit,	weet /
ingenia liberalia nolle cogi,	dat braave verſtanden niet willen gedwongen worden /
duci facilè:	dog lichtelijk geleyd worden:
ſed tamen non dubito	maar nochtans ik twyffele niet
id fieri	dat dit geſchied
inſtinctu *numinis divini*,	door ingeven van God.
tu verò quid judicas?	maar gy wat oordeelt gy?
D. Sum in ſententiâ eâdem:	D. Ik ben in het zelve gevoelen:
præſertim quum	inzonderheid nademaal
ego propendeam	ik overhelle
quoque ſponte	ook van zelf
in partem eam.	aan die zyde.
E. Argumentum magnum illud conſilium eſſe ex Deo.	E. Een groot bewijs / dat dat voorneemen is uit God.
D. Ego crediderim id:	D. Ik zoude dat geloofſt hebben:
nam (ii) quærunt ferè ſubterfugia,	want die zoeken gemeenlijk uitvluchten
quibus detrectent imperium,	door welke zy zig het gebied onttrekken/
qui coguntur	dewelke gedwongen worden
à parentibus	van de Ouders
ad rem eam.	tot die zaak.

E. Ego

E. Ego ſum aliquando expertus	E. Ik hebbe t'eeniger tijd dat bevonden
in me,	in my/
(ut fatear *ingenuè*)	(op dat ik bekenne dat ik meen)
ſcilicet antequam eſſem ingreſſus.	namelijk voor dat ik 'er ingegaan was.
Enim quid cenſes?	Want wat meent gy?
audiebam ex iſtis mancipiis Satanæ	ik hoorde van die ſlaven des Satans
maledicta tot	zoo veel ſcheldwoorden
tum de Præceptore,	zoo van den Meeſter/
tum de diſciplinâ,	als van de tucht/
ut viderer mihi	dat ik my ſcheen
ingredi *veriùs* carcerem,	te gaan veel eer in de gevangeniſſe/
aut piſtrinum	of een bakhuis
quam gymnaſium.	als een ſchool.
Quod ſi	By aldien
tu incidiſſes	gy vervallen waart
in peſtem aliquam ejuſmodi,	in eenige diergelijke peſt/
non eſt dubium,	het is geen twijffel/
quin ille	of hy
conatus eſſet obnixè	zoude yverig getragt hebben
abſterrere te	u af te ſchrikken
manibus & pedibus	met handen en voeten
à propoſito iſto tam ſancto.	van dat zoo heylig voornemen.
D. Feceram adhuc	D. Ik hadde het gemaakt nog
palàm nemini.	niet openbaar aan iemand.
E. Quod dicis mihi,	E. Wat gy zegt aan my/
non eſt facere palàm.	is niet openbaar maken.
D. Scio ſatis,	D. Ik weet het genoeg/
ſed iſtud excidit mihi	maar dat is my ontvallen
ex Terentio:	uit Terentius:
pergamus nunc	laat ons nu voortgaan
ad reliqua.	tot de overige dingen.
E. Quid reſtat,	E. Wat is overig/
niſi ut precemur Deum,	't en zy dat wy God bidden/
& tu pergas gnaviter	en gy naarſtiglijk voortgaat

in ſententiâ (iſtâ.)	in (dat) gevoelen.
Audies de victu quoti-diano	Gy zult hooren van den da-gelijkſchen koſt
in menſâ veſtrâ;	over uwlieder tafel;
de familiaritate	van de gemeenzaamheid
Præceptoris	des Meeſters
& Hypodidaſcali	en des Ondermeeſters
in audienda repetitione	in het hooren van de herhalin-
prælectionum;	linge der leſſen;
de facilitate	van de rekkelijkheid des
Præceptoris	Meeſters
in convictu ipſo;	in het zamen eten zelf;
de certamine illo placido	van dat zedig verſchil
ſtudiorum	der oeffeningen
à cœnâ;	na het avondmaal;
de libertate colloquendi	van de vryheid van zamen te ſpreken
per otium	als men tyd heeft
de rebus honeſtis;	van eerlijke zaken;
de reprehenſione liberâ	van de vrye beriſpinge
inter vos.	onder u-lieden.
D. Narraſti alias	D. Gy hebt op een ander tijd vertelt
ſatis multa mihi	vele dingen genoeg aan my
de his omnibus,	aangaande alle deze dingen,
inquam:	zeg ik:
quæ omnia placent	welke alle behagen
quidem valdè,	zeer wel/
tamen nihil	nochtans niets
videtur utilius mihi,	ſchijnt my nutter/
quàm exercitatio illa per-petua loquendi	als die gedurige oeffeninge van te ſpreken
Latinè.	Latyn.
Enim qui fructus	Want welke vrucht
ſtudiorum eſt major?	der bezigheden is grooter?
quid (eſt) honeſtius?	wat (is) eerelijker?
quid (eſt) jucundum ma-gis?	wat (is) genoegelijker?
præſertim ubi alius	inſonderheid daar de een

repre-

reprehendit liberè alium
ſine odio aut invidiâ.
E. Quid, quod victi
puniuntur
tantum pudore
in certamine rerum
earum;
victores donantur
etiam præmio?
D. Denique
exercitationes omnes
veſtræ
delectant me
vel auditu ipſo.
E. Quantò magis
diceres illud,
ſi videres iſta:
ſi intereſſes,
dum geruntur?
D. Ego intererò,
Deo volente.
E. Utinam propediem!
D. Spero quidem ita:
tamen ſcrupulus unus
reſtat mihi,
quo liberabis
facilè me,
ſi voles.
E. Faciam *fide bonâ*,
ſi potero:
ſed vide interim,
ne quæras nodum in
ſcirpo,
ut vidimus antea

---

beriſpt vrypelijk den ander-
zonder haat of nijd.
E. Wat / dat de overwonnene
worden geſtraft
alleenlijk met ſchaamte
in de ſtrijd van die
dingen;
de overwinnaars worden be-
giftigt
ook met een prijs?
D. Ten laatſten
alle ulieder oeffeningen
vermaken my
zelf ook door 't gehoor.
E. Hoe veel te meer
zoud gy dat zeggen/
indien gy zag die
dingen
indien gy tegenwoordig
waart / terwyl ze gedaan
worden?
D. Ik zal tegenwoordig zijn /
als 't God wil.
E. Och of eerſtdaags!
D. Zo hoop ik wel:
nochtans een zwarigheid
is my overig /
van welke gy zult bevrijden
lichtelijk my /
indien gy zult willen.
E. Ik zal 't doen ter goeder
trouwe,
indien ik zal kunnen:
maar ziet ondertuſſchen /
dat gy niet een kwaſt in een
bies zoekt /
gelijk wy gezien hebben te vo-
ren

in Terentio.
Age, qui eſt
tandem ſcrupulus iſte?
D. Diſciplina ſcholaſtica
veſtra
eſt ſuſpecta mihi:
non quod velim
deſiſtere incepto
ob id:
ſed ut veniam
alacriùs & jucundiùs,
ubi audiero de re eâ.
E. Equidem mallem
tacere omninò
de hôc,
quam referre
ea tibi, quæ ſentio,
niſi tu eſſes is,
qui exiſtimas me (eſſe)
nec vanum nec menda-
cem,
(ut ego novi.)
D. Quid ita tandem?
E. Quod facere ea
veriſimilia,
eſt difficile
quanquam (ſint) alioqui
veriſſima,
quum *vulgus hominum*
dicat peſſima quæque
& judicet de his.
D. Quæſo quorſum iſtud?
E. Nam diſciplina noſtra
audit adeò malè
mendaciis improborum
inter idiotas illos,
ut

in Terentius.
Wel aan / welke is
eindelijk die zwarigheid?
D. Ulieder ſchoolſche tucht
is verdacht voor my:
niet dat ik wil
afſtaan van het begonne werk
daarom:
maar op dat ik kome
wakkerder en genoegelijker /
wanneer ik zal gehoort heb-
ben van die zaak.
E. Ik zoude voorwaar liever
willen
zwijgen geheelijk
van deeze zaak
als verhalen die dingen
aan u / dewelke ik gevoel /
ten zy gy waart die geen /
dewelke my acht (te zijn)
noch te ydel noch te leugenag-
tig /
(gelijk ik weet.)
D. Hoe zoo eyndelijk?
E. Om dat te maken
die dingen
waarſchijnelijk moeyelijk is /
hoewel zy (zijn) anderzints
zeer waarachtig /
dewijl het gemeene volk
zegt alle zeer quade dingen
en oordeelt daar van.
D. Waar toe dat / bidde ik?
E. Want onze tucht
heeft zoo een kwade naam
door de leugens der deugnie-
ten onder die weetnieten /
dat

unum aliquem, velle ha-	een eenige te willen woonen
bitare in Scholâ noſtra	in onze School
ſit mirum:	wonder zy:
tametſi eo plures	hoewel dies te meerder
conveniunt ad nos	komen tot ons
quò *audimus pejus*,	hoe wy ſlimmer naam hebben,
quod (convenire ad nos)	welk (komen tot ons)
eſt opus Dei.	is een werk Gods.
D. Non eſt opus	D. Daar is niet van nooden
inſinuatione tam longâ:	zoo langen inleidinge:
dic planè omnia mihi,	zegt my opentlijk alle dingen/
nec timeas:	noch te vreeſt:
non abſterrebis me.	gy zult my niet afſchrikken.
Percepi omnia:	Ik hebbe alles begrepen
atque peregi ante	ende te voren overleid
mecum animo.	met my (in mijn) gemoed.
E. Igitur *adverte animum:*	E. Letter dan op:
dicam breviſſimè,	Ik zal 't zeggen zeer kortelijk/
quicquid videbitur	al wat zal ſchijnen
eſſe *momenti* alicujus.	te zijn van eenig gewicht.
Velim (ut) perſuadeas	Ik wille (dat) gy u dat voort
illud tibi in primis,	gelooven voor al,
Præceptorem eſſe	dat de Meeſter is
multò humaniorem	veel beleefder
nobis,	voor ons/
quàm apparet	als hy ſchijnt
in Scholâ:	in 't School:
enim verſatur	want hy verkeert
tam familiariter	zoo gemeenzaamlijk
inter nos,	onder ons/
quam Pater prudens	als een voorzichtig Vader
ſolet (verſari)	gewoon is (te verkeeren,
inter liberos.	onder zijn kinderen.
Igitur, inquies,	Waarom zult gy zeggen
cur eſt	is hy dan
palam tam ſeverus?	openbaarlijk zoo ſtreng?
reſpondeo:	ik antwoorde;
quia turba tanta Schola-	om dat zoo grooten School-
ſtica.	ſche hoop/

& prædita	en voorzien
moribus tam variis	met zoo verſcheide manieren/
poſſet nec coërceri,	zoude konnen nochte bedwongen worden/
nec contineri	nochte gehouden worden
in officio	in plicht
ſine ſeveritate tali,	zonder ſoodanige ſtrengheid/
ut audivi	gelijk ik gehoort hebbe
ex ipſo,	uit hem/
quum narraret aliquandò	als hy vertelde t'eeniger tijd
familiari cuidam:	aan een zeker gemeenzaam (vriend:)
enim quiſque	want een ieder
vellet vivere	zoude willen leven
more ſuo,	op zijn manier/
quiſque arbitratu ſuo.	een ieder na zijn goeddunken.
D. Quin etiam	D. Zelf ook
ego miror ſæpiſſimè	verwondere ik my zeer dikwils
mecum,	by my zelven/
reverentiam tantam,	dat zoo groote eerbiedigheid/
ſilentium tantum,	zoo groote ſtilzwijgentheid/
denique modeſtiam tantam	ten laatſten zoo groote zedigheid
eſſe in Scholâ.	is in het School.
E. Mirareris multò magis,	E. Gy zoud u verwonderen veel meer/
ſi vidiſſes unquam	indien gy oit gezien hadde
Scholas Paganicas.	de Dorp-Schoolen.
D. Vidi aliquando,	D. Ik heb ze gezien t'eeniger tijd/
& conſideravi diligenter:	en overwoogen naarſtiglijk:
plus ſilentii eſt	meer ſtilzwijgentheid is
in Gymnaſio noſtro ſexcentenario,	in ons School van ſes honderd/
quam quadraginta puerorum,	als van veertig kinderen/

immò

immò triginta	ja van dertig
in Scholis iſtis trivialibus.	in die gemeene Schoolen.
Sed quæſo, perge;	Maar gaat voort / bidde ik;
vereor, ne ſis	ik vreeze / dat gy zijt
orator Aſianus;	een Aſiatiſch redenaar;
enim oratio tua	want uw redenvoering
incipit jam	begint nu
quaſi aberrare longius.	gelijk als verder af te dwalen.
E. Atqui ipſe	E. Maar gy zelf
interpellas etiam.	valt my ook in de rede.
D. Dixi nihil	D. Ik hebbe gezegt niets
extra propoſitum;	buiten het voorwerp /
ſed perſequere nunc.	maar vervolgt nu.
E. Vis (ut) dicam tibi	E. Wilt gy (dat) ik 't u zeggen
in ſumma?	in 't kort?
diſciplina hæc domeſtica,	deze huizelijke tucht /
licet videatur odioſa	alhoewel ze ſchijnt hatelijk
improbis paucis,	aan weinige deugenieten /
tamen placet valdè	nogtans behaagt ze zeer
bonis & ſtudioſis	aan den goeden en naarſtigen
propter utilitatem.	om de nuttigheid.
Nam ſi res	Want indien de zaak
eſſet diſſoluta domi,	was t' huis ongebonde /
quid tum foret nobis	wat zouden wy dan hebben
contra inſultus	tegen de aanſtootingen
laſcivorum &	van de dertelen en
petulantium?	brooddronken?
quæ quies nobis?	wat rust ('er) voor ons?
quæ tranquillitas	wat geruſtheid der
ſtudiorum?	bezigheden?
Itaque diſciplina ipſa	Derhalven de tucht zelf
eſt perfugium,	is een toevlucht /
& quaſi propugnaculum	en gelijk als een bolwerk
veris amatoribus ſtudiorum:	voor de ware liefhebberen der ſtudien:
non ſecus ac portus (eſt)	niet anders als een have (is)
nautis in tempeſtate,	voor de ſchippers in onweder.
Denique quiſquis eſt	Ten laatſten al wie is
pacificus inter nos,	vreedzaam onder ons /

& paratus ſemper	en bereid altijd
ad agendum rectè,	om wel te doen/
eſt tutiſſimus	is zeer veilig
à diſciplinâ.	van de tucht.
Nec verò	Nog voorwaar
Præceptor *agit id*,	de Meeſter is daar op uit,
ut trahat nos	dat hy ons trekke
plagis & verberibus	door plakken en ſlagen
ad ſtudia literarum:	tot de betragtingen der we-
	tenſchappen:
ſed nititur potius	maar hy poogt liever
inducere nos maximè	te leiden ons allermeeſt
rebus his;	door deze zaken;
tractatione honeſtâ & li-	door een eerlijk en beleeft
berali;	onthaal;
benevolentiâ;	door goedwilligheid;
humanitate	door beleeftheid
& facilitate morum;	en rekkelijkheid der zeden;
beneficiis;	door weldaden;
denique amore	ten laatſten door liefde
virtutis & ſtudiorum.	tot de deugt en de ſtudien.
Ex quo fit,	Waar uit geſchied/
ut major pars noſtrum	dat het groote deel van ons
ſic ſit affecta,	zoo van begeerte zy/
ut ſtudeat	dat het trachte
parere illi,	te gehoorzamen aan hem/
obſervet,	eer bewijze/
(&) revereatur *ex animo*.	(en) ontzie van harte. (men
D. Non fungeremini	D. Gylieden zoud niet waarne-
alioqui officio	ander ſints de plicht
diſcipulorum.	van leerlingen.
E. At ſunt	E. Maar (daar) zijn
verberones quidam,	zommige bengels/
qui nec timent Deum,	dewelke nogte vreeſen God/
nec parentes,	nogte de Ouders/
nec verbera:	nogte ſlagen:
qui & oderunt	dewelke ook haten
ſtudia literarum	de betragtingen der weten-
	ſchappen

pejus

pejus cane	ſlimmer als een hond
& angue,	en ſlang /
ut utar	op dat ik gebruike
verbis Horatii:	de woorden van Horatius:
diſciplina ſevera	de ſtrenge tucht
adhibetur interdum	word aangewent zomtijds
talibus (inquam:)	voor zoodanigen (zeg ik;)
quia videlicet	om dat namelijk
neceſſitas cogit.	de noodzakelijkheid dwingt.
D. Habeo ſat:	D. Ik hebbe genoeg:
enim video nunc,	want ik zie nu /
quorſum ſeveritas	waar heen de ſtrengheid
diſciplinæ veſtræ ſpectet.	van ulieder tucht ziet.
E. Nimirum (ſpectat eo)	E. Namelijk (zy ziet daar heen)
ut tueatur	op datze beſcherme
mores bonos;	de goede manieren;
& ut corrigat	en op dat ze verbetere
aut expellat malos.	ofte uitdrijve de quade.
D. Ego deoſculor ſanè	D. Ik kuſſe voorwaar
diſciplinam iſtam,	die tucht /
tantum abeſt,	zoo veel is'er af /
ut reformidem.	dat ik'er voor vreeze.
Autem (Eraſme mi)	Maar (mijn Eraſmus)
equidem amo te	ik voorwaar bemin u
de iſtâ libertate loquendi,	wegens die vryheid van ſpreken /
quâ addidiſti	door welke gy gegeven hebt
ſtimulos acriores mihi.	ſcherper prikkelen aan my.
E. Ego verò *ago*	E. Maar ik wete
gratias immortales,	onſterffelijke dank,
Patri cæleſti	den Hemelſchen Vader
qui dederit	dewelke gegeven heeft
mentem bonam tibi,	een goede zin aan u /
& judicium ſincerum.	en een oprecht oordeel.
D. Igitur vale,	D. Vaart wel dan /
& expecta me,	en verwacht my /
ſi Dominus permiſerit,	indien 't de Heer zal toegelaten hebben /

in

in hebdomadam proximam.
Vale iterum, & commenda *etiam atque etiam* inceptum noſtrum Chriſto precibus tuis.
E. Precor noctem quietam, & ſomnum placidum tibi.

tegen de naaſte week.
Vaart wel wederom / en beveelt veele maalen ons begonne werk aan Chriſtus door uwe gebeden.
E. Ik wenſche een geruſte nacht / en een aangenaame ſlaap aan u.

Octuageſimum Primum Colloquium.

Een-en-tachtigſte Zamenſpraak.

Argumentum:

Tres pueri adeunt Pædagogum ſuum quaſi de improviſo: quiſque pronunciat ſententiam ſuam, ut ducat ipſos deambulatum: ille concedit libenter. Tractare ſic pueros ſtudioſos, ut ſint alacriores ad munus ſuum obeundum, decet.

Inhoudt:

Drie jongens gaan na haar onder-Meeſter als op 't onverſienſt: elk zegt zijn ſpreuk / op dat hy haar geleide om te wandelen: hy ſtaat het geern toe. Zoo te handelen de naarſtige kinderen / op datſe wakkerder zijn om haar plicht waar te nemen / betaamt.

Deſiderius, Eraſtus, Franciſcus, Fontanus Pædagogus.

D. (*Iſtud*) *eſt non durabile, quod caret requie alternâ,*
Hæc reparat vires,
& novat membra feſſa.
E. Quintilianus (ait): *Nec*

Deſideer, Eraſtus, Frans, Fontanus de Kinder-Meeſter:

D. (Dat) is niet duurzaam, het welke ontbeert de ruſt by beurte:
Deze herſtelt de krachten, en vernieuwt de moede leden.
E. Quintilianus (zegt) Nochte

luſus

luſus offenderit me in pueris: *& hoc eſt ſignum alacritatis*:
F. *Nulla res eſt*,
quæ poſſit perferre
laborem continuum.
P. Video quorſum iſta ſpectent,
nimirum ut ducam vos
ambulatum:
ſed recantatis ferè ſemper
cantilenam eandem,
ut aviculæ veſtræ
ſolent.
D. Præceptor quid vis ergo,
(ut) dicamus?
P. Quiſque dicite poſthâc
ſententiam ſuam
ex Teſtamento novo.
E. Euge, nihil erit
facilius nobis;
enim habemus
copiam multam
(ſententiarum) earum
in promtu.
Præceptor, vis ergo,
ut incipiamus
jam nunc?
P. Velim ſanè,
quando copia tanta eſt
vobis (ut ais.)
F. Quis incipiet?
P. Deſideri
vis tu *edere ſpecimen*
rei hujus
cauſâ honoris tui?
D. Ego faciam libenter id:
ſed *cauſâ honoris Dei*.

het ſpel zal my verveelt hebben in de kinderen: ende dit is een teeken van wakkerheid.
F. Geen zaak is 'er,
dewelke kan verdragen
gedurige arbeid.
P. Ik zie waar heen die dingen
ſtrekken/
namentlijk op dat ik ulleden
leide om te wandelen:
maar gylieden zingt weder-
om by na altijd
het zelve deuntje/
gelijk ulieder vogeltjes
gewoon zijn.
D. Meeſter wat wilt gy dan/
(dat) wy zeggen?
P. Een iegelijk zegge na dezen
zijn ſpreuk
uit het nieuwe Teſtament.
E. Ho/ niets zal
lichter zijn voor ons;
want wy hebben
groote overvloed van die
(ſpreuken)
vaardig.
Meeſter/ wilt gy dan/
dat wy beginnen
nu terſtond?
P. Ik wilde het voorwaar/
dewijl gy lieden hebt zo grooten overvloed (gelijk gy zegt)
F. Wie zal beginnen?
P. Deſiderius/
wilt gy geven een proefſtuk
van deze zaak
om uws eers wil?
D. Ik zal dat doen gaarne:
maar om Gods eere wil.

P. Lus-

P. Laudo *verbum* iſtud: enim honor divinus & gloria eſt præferenda in rebus omnibus. Eja, incipe, ſi habes quid.	P. Ik prijs die ſpreuk: want de goddelijke eer en roem moet meeſt geagt worden in alle dingen. Wel aan / begint / indien gy iets hebt.
D. *Non poteſtis ingredi in regnum cœlorum: niſi juſtitia veſtra abundaverit plus quam Scribarum & Phariſæorum,* quinto capite Matthæi.	D. Gylieden kond niet ingaan in het Koningrijk der Hemelen: ten zy uliede rechtvaardigheid zal meer overgevloeid hebben als der Schriftgeleerden en Pharizeen: in 't vijfde hoofdſtuk van Mattheus.
E. *Quiſque loquimini veritatem proximo ſuo mendacio depoſito:* ad Epheſios capite quarto.	E. Een iegelijk ſpreke de waarheid tegen zyn naaſten de leugen afgelegt zynde: tot de Epheſeren in het vierde hoofdſtuk.
F. *Filii, obedite parentibus in omnibus; enim hoc (obedire) placet Domino:* ad Coloſſenſes, capite tertio.	F. Kinderen, gehoorzaamt (*uliede*) ouders in alles, want dat (gehoorzaamen) behaagt den Heere: tot de Coloſſenſen in het derde hoofdſtuk.
P. Euge, ſpecimen bonum: videte, ut progreſſus reſpondeat, hoc eſt, ut pergatis diligenter in poſterum.	P. Braaf / een goed proefſtuk: ziet / dat de voortgang (daar mede) overeenkomt / dat is / dat gy liedẽ voortgaat naarſtiglijk in toekomende.
D. Idem dabit ſucceſſus proſperos, qui dedit principium nobis,	D. Dezelve zal geven gelukkige voortgangen / dewelke gegeven heeft het beginzel aan ons.
P. Sperandum eſt ita. Parate vos, ut maturemus prodire.	P. Men moet zoo hoopen. Maakt uliedeu klaar / op dat wy ons haaſten uit te gaan.
D. Aderimus mox para-	D. Wy zullen aanſtons tegen-

tiſſimi.
P. Quiſque ſumite pallium ſuum,
ut prodeatis honeſtius;
ſed heus pueri.
E. Præceptor, quid vis?
P. Videte, ut adferatis etiam Pſalmos:
cantabimus alicubi in umbrâ.
E. Ambulatio noſtra fiet ita jucundior.

woordig zijn zeer klaar.
P. Een iegelijk neeme zijn mantel/
op dat gylieden ſtaatiger uitgaat; maar hoort kinderen.
E. Meeſter/ wat wilt gy?
P. Siet/ dat gylieden ook niedebrengt de Pſalmen:
wy zullen zingen ergens in de ſchaduwe.
E. Onze wandeling zal alzoo worden genoegelijker.

Octuageſimum Secundum Colloquium.

Argumentum:

Quidam admonetur de negligentia. Admonitio ad ſomniculoſos. Uſus præceptorum moralium. Proficiendum quotidie. Vitia naturalia. Pugnandum armis ſpiritualibus cum vitiis.

Fontanus, Gerardus.

F. NOn poſſum mirari ſatis,
te non eſſe diligentiorem.
G. In quâ re videor tibi negligens?
F. Quod ades

Twee-en-tachtigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Iemand word vermaant van de onachtſaamheid. Een vermaninge tot de ſlaperige. Het gebruik van de zede-leſſen. Men moet vorderen dagelijks. Natuurelijke gebreken. Men moet vechten met geeſtelijke wapenen tegen de gebreken.

Fontanus, Gerard.

F. IK kan my niet genoeg verwonderen/
dat gy niet zijt naarſtiger.
G. In wat zaak ſchijn ik u achteloos?
F. Om dat gy tegenwoordig zijt

mane fere nunquam	's morgens byna noit
in tempore,	op zyn tyd /
atque inde fit,	en daar door gebeurt het /
ut noteris penè quotidie	dat gy opgeteekent word by-
in Catalogo.	na dagelyks in de Naam-regiſter.
Cur tu es adeò ſomnicu-loſus?	Waarom zyt gy zoo ſlape-rig?
G. Natura mea fert ſic.	G. Myn aart brengt het zoo (mede.)
F. Corrige naturam iſtam,	F. Verbetert die aart /
hoc ſomniculoſum eſſe)	dat ſlaperig zyn) is een ge-
eſt, vitium naturæ.	brek van (uw) aart.
Quid dictum Catonis	Wat heeft de ſpreuke
noſtri profuit tibi?	van onze Cato u gebaat?
G. Quodnam, quæſo?	G. Wat doch / bid ik?
F. *Vigila ſemper plus,*	F. Waakt altyd meer,
nec eſto deditus ſomno.	nochte zyt genegen tot den ſlaap.
G. Ne (dicas) plura:	G. (Zegt) niet meer:
ego memini probè.	ik heb het wel onthouden.
F. Meminiſſe prodeſt nihil,	F. Onthouden te hebben baat
niſi accommodes	niets / ten zy gy het ſchikt
ad uſum tuum.	tot uw gebruik.
G. Utinam transferremus	G. Och of wy zoo lichtelyk
tam facile	overbragten
& hoc, & præcepta alia	dit en andere heilzame
ſalubria	geboden
ad uſum bene vivendi	tot het gebruik van wel te leven
quàm facilè ediſcimus	als wy lichtelyk die van bui-
ea!	ten leeren!
F. Præcipere eſt multò fa-	F. Het gebieden is veel lichter /
cilius, quam præſtare,	als het doen /
ut fatear verum.	op dat ik de waarheid be-kenne.
Sed tamen debemus *eniti*,	Maar nochtans moeten wy ons beſt doen,
ut proficiamus aliquid,	dat wy vorderen iets /

vel

vel monitis, vel precibus.	of door vermaningen / of door gebeden /
& evadamus indies meliores.	en worden dagelijks beter.
G. Qui non facit id, ſalus ejus eſt deſperanda.	G. Die dat niet doet / [aan] de behoudenis van hem moet gewanhoopt worden.
Sed nihil emendatur difficilius, quam vitium naturale.	Maar niets word verbetert moejelijker als een natuurlijk gebrek.
F. Vitia fere omnia ſunt naturalia nobis: & omnes eſſemus ſceleratiſſimi, niſi bonitas Dei ſervaret nos.	F. De gebreken zijn bijna alle natuurlijk aan ons: en wy alle zouden zijn zeer ondeugent ten zy de goedheid Gods ons bewaarde.
G. Quid igitur (eſt) faciendum?	G. Wat moet men dan doen?
F. Pugnandum (eſt) fortiter cum vitiis noſtris.	F. Men moet ſtrijden dapperlijk met onze gebreken.
G. Quo duce?	G. Onder wat overſte?
F. Deo ipſo.	F. Onder Godt zelve.
G. Quibus armis?	G. Met welke wapenen?
F. Divinis & ſpiritualibus.	F. Met goddelijke en geeſtelijke wapenen.
G. Ubi tandem inveniuntur?	G. Waar worden ze eindelijk gevonden?
F. In Epiſtolâ Sancti Pauli ad Epheſios.	F. In de Brief van den Heilligen Paulus tot den Epheſeren.
G. Quoto capite?	G. In het hoe veelſte capittel?
F. Sexto.	F. In het zesde.
G. Quid ſi non intellexero locum per me?	G. Wat indien ik niet zal verſtaan hebben de plaats door my?
F. Non intelliges omnino, ſcio ſatis: ſed Præceptor erit conſulendus.	F. Gy zult ze niet ganſchelijk verſtaan / ik weet het wel: maar de Meeſter zal moeten raad gevraagd worden.

G. Quid ſi adfueris mecum?
F. Volo adeſſe, eſt certum: verum opportunitas erit captanda.
G. Igitur capiemus alias conſilium.
F. Quando iſtud erit?
G. Proximo die Mercurii, ſi videtur ita tibi.
F. Quotâ horâ?
G. Prima poſt meridiem.
F. Sententia placet.
G. Igitur diſcedamus nunc.

G. Wat indien gy tegenwoordig geweeſt zult zyn met my?
F. Ik wil tegenwoordig zyn / dat ſtaat vaſt: (moeten maar de gelegentheid zal waargenomen worden.
G. Wy zullen dan op een ander tyd raad nemen.
F. Wanneer zal dat zyn?
G. Aanſtaande Woensdag / indien het u zoo goed dunkt.
F. Op het hoeveelſte uur?
G. Het eerſte na de middag.
F. (Uw) gevoelen behaagt my.)
G. Laat ons dan nu vertrekken.

Octuageſimum Tertium Colloquium.

Argumentum:

De tempore ſtudiorum amiſſo. Spes ejus recuperandi, & quibus modis id poſſit fieri. Vox viva Magiſtri. Hortatio ad animum bonum.

Georgius, Herminius.

G. IGitur revertiſti tantùm hodie è villâ?
H. Tantùm hodiè, & id paulò ante prandium.

Drie-en-tachtigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Van den verloren tijd der ſtudien. De hoop van die weder te krijgen / en op wat wijſe dat kan geſchieden. De levendige ſtem van den Meeſter. Een vermaninge tot goeden moed.

Georgius, Herminius.

G. ZIjt gy dan eerſt heden weder gekomen van de Hofſtede?
H. Eerſt heden / en dat een weinig voor het middagmaal.

G. At-

G. Atqui dixeras,
te futurum illic modò biduum.
H. Sperabam fore ita,
& Pater promittebat ſic.
G. Quid obſtitit igitur,
quò *minùs* redieris citius?
H. Mater detinuit me:
tametſi obſecrarem eam etiam cum lacrymis,
ut *faceret me miſſum.*
G. Sed cur eſt remorata tamdiu te?
H. Ut comitarer ipſam in reditu.
G. Quid verò agebas intereà?
H. Colligebam fructus cum ruſticis noſtris.
G. Quos fructus?
H. Quaſi fructus autumnales & ſerotini non ſint noti tibi,
(*ſcilicet*) pira, mala, juglandes, caſtaneæ.
G. O Exercitatio jucunda!
H. Eſt non ſolum jucunda, ſed etiam frugifera.
G. Sed hoc (eſt) malum, quod fructus prælectionum quinque aut ſex

G. Maar gy had gezegt/
dat gy daar wezen zoud maar twee dagen.
H. Ik hoopte dat het alzoo zou wezen/
en Vader beloofde zoo.
G. Wat is'er dan in den weg geweeſt/
waarom gy niet weder gekomen zyt eerder?
H. Moeder heeft my opgehouden:
alhoewel ik bad haar ook met tranen/
dat zy my zou laten gaan.
G. Maar waarom heeft zy opgehouden zoo lang u?
H. Op dat ik zoude vergezelſchappen haar op de wederkomſt.
G. Maar wat deed gy ondertuſſchen?
H. Ik verzamelde de vruchten met onze boeren.
G. Welke vruchten?
H. Als of de herfſt en laatkomende vruchten u niet bekent waren/
(te weten) peeren/ appelen/ okkernooten/ kaſtanien.
G. O genoeglyke oeffening!
H. Zy is niet alleen genoegelyk/ maar ook vruchtbaar.
G. Maar dit (is) quaad/
dat de vrucht van vyf of zes leſſen

periit interim tibi.	ondertuſſen is verloren gegaan door u.
H. Non periit omnino,	H. Zy is niet verloren gegaan gantſchelijk /
ſpero,	hoop ik /
curabo pro viribus,	ik zal mijn beſt doen na (mijn) vermoogen.
ut recuperem *ex parte aliquâ*.	dat ik ze eenigzins weder krijg.
G. Quid facies?	G. Wat zult gy doen?
H. Deſcribam (*tam*) diligentiſſimè quam potero.	H. Ik zal ze uit ſchrijven (zoo) zeer vlijtig als ik zal konnen.
G. Quid tum poſtea?	G. Wat dan daar na?
H. Ediſcam orationem ipſam Auctoris.	H. Ik zal van buiten leeren de rede zelf van den ſchrijver.
G. Sed non intelliges ſatis ſententiam.	G. Maar gy zult niet genoeg verſtaan den zin.
H. Interpretatio ipſa Præceptoris juvabit me, ut *aſſequar* ſenſum *ex parte magnâ*.	H. De uitlegging zelf des Meeſters zal my helpen / dat ik begrype den zin voor een groot gedeelte.
G. Nec tamen id erit ſatis.	G. En nochtans dat zal niet genoeg zijn.
H. Tu aderis mihi *per otium*,	H. Gy zult by my weſen als gy ledigen tijdt hebt,
ſi placet,	indien het (u) behaagt /
ut conferamus unà.	op dat wy het vergelijken te zamen.
G. Equidem faciam libenter:	G. Ik zal het doen voorwaar gaarne:
ſed ne iſtud quidem ſufficiet.	maar ook dat zal niet genoeg zijn.
H. Non habeo, quid poſſim (facere) amplius.	H. Ik hebbe niets / wat ik meer (doen) kan.
G. Quantò præſtitiſſet,	G. Hoe veel beter zou het geweeſt zijn /
audire vocem vivam *Magiſtri*?	te hooren de levendige ſtem des Meeſters?

H. Sane

H. Sanè præſtiterat multò:	H. Voorwaar het hadde veel beter geweeſt:
ſed habeo nihil,	maar ik hebbe niets/
quod accuſem me in parte hâc,	waar over ik my beſchuldige in dit deel/
quando id non contigit mihi, nec (id) eſt factum culpâ meâ,	dewijl dat my niet is gebeurt/ nochte (dat) is geſchied door myn ſchuld.
G. Dicis rectè.	G. Gy zegt wel.
Fac igitur,	Maakt dan/
(ut) habeas animum bonum.	(dat) gy heut goeden moed.
Nam quod ego diſputavi verbis pluribus, cum te de re hâc,	Want dat ik heb getwiſtredent met meer woorden met u van deze zaak/
non feci id,	dat heb ik niet gedaan/
ut vellem adducere te in deſperationem,	dat ik u wilde brengen tot wanhoop/
ſed illud totum eſt profectum ex amore meo ſingulari in te.	maar dat geheel is gekomen uit myn zonderlinge liefde tegen u.
H. *Iſtud eſt haud dubium mihi:*	H. Ik twijfel daar niet aan:
quo fit,	maar door geſchied/
ut *habeam* gratiam majorem tibi.	dat ik u grooter dank weet.
G. Sed ecce,	G. Maar ziet/
tintinnabulum vocat nos ad cœnam.	het klokje roept ons tot het avondmaal.
H. Nuntius opportunus:	H. Een tydige bode.

Octuageſimum Quartum Colloquium.	Vier-en-tachtigſte Zamenſpraak.
Argumentum.	Inhoudt:
Accuſatio Præceptoris in loquentes verna-	De beſchuldiginge van den Meeſter tegen de Duits-

cuſe. Exhortatio ejuſdem ad loquendum Latine. Interpretatio edicti de ſermone vernaculo vetito. Acturi male quærunt latebras. Perverſitas iniquorum. Nitimur in vetitum. Doctrina Chriſti & timor Dei avocant à malo. Exhortatio ad ſtudium vivendi bene.

ſpreekende. Een vermaninge van den ſelven om latijn te ſpreken. Een uitlegginge van 't verbod over 't verbieden van de Moeders taal. De ſullende quaad doen/ ſoeken ſchuil-plaatſen. Verkeertheid van de onregtvaardige. Wy trachten na het verbodene. De leere van Chriſtus en de vreeſe Gods roepen af van 't quaat. Een vermaninge tot de betragting van wel te leven.

Gerardus, Honorius.	Gerard, Honorius.
G. AN adfuiſti precationi matutinæ?	G. Zyt gy geweeſt in het morgen gebed?
H. Adfui: tu vero ubi eras?	H. Ik ben 'er geweeſt: maar waar waart gy?
G. Iveram ad Patrem in cauponam	G. Ik was gegaan by mijn Vader in de herberg.
H. (*Propter*) quid (iveras) eò?	H. Waarom (waart gy gegaan) daar na toe.
G. Juſſerat heri veſperi, ut convenirem benè manè ſe.	G. Hy had geboden giſter avond/ dat ik by hem zou komen heel-vroeg.
H. Quî es auſus prodire tam manè, & id *Præceptore inconſulto*?	H. Hoe hebt gy durven uitgaan zoo vroeg/ en dat zonder de Meeſter verlof te vragen?
G. Impetrâram jam heri veniam, antequam iretur *cubitum*.	G. Ik had gekregen al giſteren verlof/ eer dat men ging na bedde.

Sed

Sed dic mihi,	Maar zegt my /
quid ille admonuit	wat heeft hy vermaant
palàm à precatione?	in het openbaar na het gebed?
H. Audivi (inquit) eſſe	H. Ik hebbe gehoort (zegt hy) dat'er zijn
inter vos, qui fabulentur *ſæpe numero* vernaculè:	onder ulieden / dewelke praten, zeer dikwils [in haar] moeders taal:
& nemo veſtrum indicat interea quicquam mihi:	en niemand van ulieden geeft ondertuſſchen te kennen aan my iets:
quod eſt argumentum conſenſionis omnium in peccato eodem.	het welke is een bewijs van toeſtemming van allen in dezelve overtreding.
Hæc fuit ſumma accuſationis.	Dit is geweeſt den inhoud van de beſchuldinge.
Dixit deinde multa	Daar na heeft hy gezegt veele dingen
in ſententiam eam,	op dat gevoelen /
quæ non potui meminiſſe.	dewelke ik niet heb konnen onthouden.
G. Sed quæ fuit tandem concluſio?	G. Maar wat is geweeſt eindelijk het beſluit?
H. Quamobrem, inquit, admoneo vos,	H. Waarom / zegt hy / ik vermaan ulieden /
ut cohortemini diligenter alius alium ad loquendum Latinè,	dat gylieden aanmaant naarſtiglijk den een den ander om te ſpreken Latijn /
& deferatis quam primum ad me nomina eorum,	en aanbrengt met den eerſten tot my de namen van die /
qui noluerint parére,	dewelke niet hebben willen gehoorzamen /
ut adhibeam remedium huic malo.	op dat ik aanwende een hulpmiddel voor dit quaad.
G. Igitur licebit efferre verbum nullum *vernaculum*?	G. Zal 't dan niet geoorloft zijn voort te brengen een woord in de moeders taal?
H. Non intelligit ita rem, quantum potui colligere	H. Hy verſtaat zoo de zaak niet / zoo veel ik heb konnen begrij-

ex verbis ejus.
Enim non eſt exactor
uſque adeò ſeverus,
ut ſcis, ut puniat ſtatim,
ſi verbum aliquod
exciderit cui inter colloquendum.
G. Dixit aliquoties palàm
ut memini,
edictum ſuum pertinere
demum ad eos,
qui, quum ſciant
Latinè,
tamen quærunt ſemper
latibula,
ut fabulentur *vernaculè*,
& id de rebus ineptiſſimis.
H. Pertinacia quorundam
eſt ea,
ut malint vapulare ſæpiſſimè
repugnando præceptis
honeſtiſſimis,
quam laudari,
atque etiam diligi obſequendo.
G. Meminiſti audire
ex Præceptore ipſo,
Nitimur in vetitum?
H. Memini, atque adeò eſt
veriſſimum;
tamen (ii)
peccant non ſtudio,
neque malitiâ:
qui amplectuntur

pen uit zijn woorden.
Want hy is niet zoo een
ſtrengen eiſcher /
gelijk gy weet / dat hy ſtraffe
terſtond /
indien een woord
is ontvallen aan iemand onder het zamenſpreken.
G. Hy heeft gezegt menigmaal
in 't openbaar /
gelijk my heugd /
dat zijn gebod behoorde
alleen tot die genen /
de welke / daar ze kunnen
(ſpreeken) Latijn /
nochtans zoeken altijd ſchuilhoeken/
op dat zy praten in de Moeders taal,
en dat van zeer beuzelachtige
dingen.
H. De hardnekkigheid van
zommigen is zoodaanig /
dat zy liever willen ſlagen
krijgen zeer dikmaals
door te wederſtreven de eerlijkſte geboden /
als geprezen te worden /
en ook bemind worden door
te gehoorzamen.
G. Heugd u [niet dat] gy hoorde
uit de Meeſter zelf /
Wy trachten na het verbode?
H. Het heugd my / en daar en
booven is het zeer waarachtig: nochtans (die)
zondigen niet met voordagt /
nochte door boosheid:
dewelke omhelzen

li-

libenter doctrinam	gaarne de leere
Chriſti.	van Chriſtus.
G. Timor ille verus Domini præſtat iſtud.	G. Die ware vreeze des Heeren maakt dat.
H. Igitur tales nituntur	H. Zoodanigen dan trachten
cavere ſedulo,	zig vlijtiglijk te wachten /
quoad licet per infirmitatem naturæ,	zoo veel als geoorloft is door zwakheid der natuur /
ne (illi) faciant, dicant,	op dat (zy) niet doen/zeggen/
aut cogitent	of denken
ſcientes quid	al wetende iets
quo Deus offendatur vel	waar door God vertoornt
minimum.	wort zelf het minſte.
G. Et nos ergo ſtudeamus	G. Laat ons dan ook trachten
cavere id ipſum:	te verhoeden het zelve:
ſtudeamus vivere rectè,	laat ons trachten wel te leve /
& parere voluntati Dei noſtri:	en te gehoorzamen aan de wil van onzen God:
non modò ne vapulemus,	niet alleen op dat wy geen ſlagen krygen / maar
ſed magis ut placeamus	meer op dat wy behagen
Patri illi noſtro optimo.	aan onzen zeer goeden Vader.
H. Ita fiet, ut ſimus verè filii	H. Alzoo zal het geſchieden / dat wy zijn waarlijk zoonen
non tenebrarum,	niet der duiſterniſſen /
ſed lucis.	maar des lichts.
G. Sed (loquemur) aliàs	G. Maar wy zullen ſpreeken
(verbis) pluribus de his:	op een ander tijd met meerder (woorden) van deze dingen:
recipiamus nunc nos ad diſputationes.	laat ons nu ons begeven tot de twiſtredeningen.
H. Ecce, ſignum vocat.	H. Ziet daar / het teeken roept.

Octuageſimum Quintum Colloquium.	Vyf-en-tachtigſte Zamenſpraak.
Argumentum:	Inhoudt:
Quidam diſceſſurus an-	Iemand ſullende weg gaan te

te vacationem ſcholaſticam reprehenditur à condiſcipulo. Conſilia humana reguntur à Deo. Scientia ſua eſt tractanda cuique. Sapiendum modeſtè.	voor de School-vacantie word beſtraft van zijn medeleerling. Menſchelijke raadſlagen worden geregeert van God. Ieder moet zijn weetenſchap oeffenen. Men moet matiglijk wijs zijn.
Herminius, Jacobus.	Hermyn, Jakob.
H. TU es diſceſſurus igitur cras, ut audio.	H. GY zult dan heen gaan morgen/gelijk ik hoor.
J. Cras, ſi Dominus permiſerit.	J. Morgen / indien de Heere het zal toegelaten hebben.
H. Eho, cur tam citò?	H. Hey / waarom zoo ras?
J. Pater urget me.	J. Vader dringt my.
H. Imò tu urges Patrem.	H. Ja gy dringt uw Vader.
J. An videtur ita tibi? quomodo poſſum urgere Patrem?	J. Dunkt het u alzoo? hoe kan ik Vader dringen?
H. Miſſione aſſiduâ literarum.	H. Met gedurige zending van brieven.
J. Scripſi tantum ſemel, vacationem ſcholaſticam inſtare.	J. Ik hebbe geſchreven maar eens / dat de School-vacantie na by was.
H. Quò die?	H. Op welken dag?
J. (*Die*) Veneris.	J. Op Vrydag.
H. Quid facies domi?	H. Wat zult gy doen te huis?
J. Vindemia inſtat: fructus arborum ſunt colligendi interim.	J. De Wijnplukking is na by: ondertuſſchen moeten de boom-vruchten verzamelt worden.
H. Poteras expectare diem dimiſſionis.	H. Gy kond' verwachten den dag des verlofs.
J. Neſcio, quando ſit futurus.	J. Ik weet niet/wanneer ze zijn zal.

H. Spe-

H. Spero fore ad finem hebdomadis proximæ.	H. Ik hoop dat ze ſijn zal op het einde van de naaſtkomende week.
J. Sed iſtud non eſt ſitum in arbitrio noſtro.	J. Maar dat is niet gelegen in onze willekeur.
H. Ne quidem in (arbitrio) Præceptoris.	H. Ook niet in (de willekeur) des Meeſters.
J. Cujus igitur?	J. In wiens dan?
H. Dei ſolius, qui gubernat conſilia hominum nutu ſuo.	H. In Gods alleen / dewelke beſtiert de voorneemens der menſchen door zijn wenk.
J. Atqui Sathanas videtur interdum gubernare.	J. Maar de Sathan ſchijnt zomtijds te regeeren.
H. Quantum Deus ipſe permittit. ſed relinquamus iſta ſapientioribus.	H. Zoo veel als God zelf toelaat; maar laat ons overlaten die dingen aan wijzer.
J. Eſt tutius; enim proverbium monet: *ne ſutor ultra crepidam.*	J. 't Is veiliger; want het ſpreekwoord vermaant: ſchoenmaker blyf by uw leeſt.
H. Audivimus ſæpe iſtud ex Præceptore.	H. Wy hebben gehoort dikmaals dat uit de Meeſter.
J. Idem docuit quoque *non ſemel* nos ſententiam illam Pauli: *noli ſapere altum, ſed time.*	J. De zelve heeft geleert ook dikmaals ons die ſpreuk van Paulus: wilt niet al te wys zyn, maar vreeſt.
H. Habet etiam frequenter illud in ore: *Ne quæſieris altiora te.*	H. Hy heeft ook dikmaals dat in de mond: Zoekt geen dingen, die boven uw begrip zyn.
J. Sed an tu audis ſignum dari ad cœnam?	J. Maar hoort gy / dat het teeken gegeven word tot het avondmaal?
H. Tintinnabulum pulſat adhuc aures meas.	H. Het klokje klinkt noch (in) mijn ooren.
J. Eamus in aulam,	J. Laat ons gaan na de zaal/

ne

ne deſinamus precationi, | op dat wy niet ontbreken in het gebed /

ſalutabo cras te ante diſceſſum. | ik zal morgen myn afſcheid neemen voor (myn) vertrek.

Octuageſimum Sextum Colloquium. | Zes-en-tachtigſte Zamenſpraak.

Argumentum: | Inhoudt:

Adoleſcentes ſtudioſi relaxant quidem libenter animos in Vacatione Scholaſtica: non ceſſant tamen omnino, nec abutuntur otio per ignaviam. Fides ſervanda etiam inimico. Affectus agendi addit celeritatem. Deus ſolus (eſt) doctor ſuorum. Exemplum digniſſimum obſervatu ſtudioſis.

De naerſtige jongelingen vermaken wel gaarne haar gemoederen in de School-Vacantie: ſy en houden nochtans niet geheel op / noch ſy misbruiken den ledigen tyd door luiheid. De trouwe moet gehouden worden ook aan een vyand. De genegentheid om te doen maakt ſnelheid. God alleen (is) leeraar van de zyne. Een voorbeeld ſeer waardig om waargenoomen te worden voor de ſtudenten.

Honorius, Juſtus. | Honorius, Jooſt.

H. An fuiſti hodie in Gymnaſio? | H. Zyt gy geweeſt heden in het School?

J. Ubi ergo fuiſſem? | J. Waar zou ik dan geweeſt zyn?

tu verò, quid agebas? | maar gy / wat deed gy?

H. Eram occupatus domi. | H. Ik was bezig t'huis.

J. Id evenit præter morem tuum; | J. Dat is gebeurt buiten uw gewoonte;

enim

enim ſoles abeſſe rariùs.	want gy zijt gewoon zelden af te zijn.
H. Quàm rariſſimè poſſum; autem quid eſt actum?	H. Zoo zelden als ik kan; maar wat is 'er gedaan?
J. Nihil prorſus.	J. Gantſchelijk niets.
H. An habemus ergo remiſſionem?	H. Hebben wy dan uitſpanning?
J. Certe.	J. Zekerlijk.
H. Quamobrem?	H. Waarom?
J. *Propter mercatum hodiernum.*	J. Om dat het van daag marktdag is.
H. Quis dedit?	H. Wie heeft ze gegeven?
J. Ludimagiſter, tamen permiſſu Rectoris.	J. De Meeſter / nochtans met verlof van den Rector.
H. Quid conceſſit?	H. Wat heeft hy vergunt?
J. Vacationem à munere omni ſcholaſtico.	J. Vryheid van alle ſchoolſche beezigheid.
H. An in diem totum?	H. Voor den geheelen dag?
J. A mane uſque ad occaſum ſolis:	J. Van 's morgens tot den ondergang van de ſon toe:
tametſi admonuit diligenter, & quidem verbis multis,	alhoewel hy vermaant heeft naarſtiglijk / en wel met veel woorden /
ut cogitaremus	dat wy zouden denken
in otio de negotiô;	in ledigheid op (ons) werk /
ne veniremus cras imparati	op dat wy niet zouden komen morgen onbereid
in ludum.	in het ſchool.
H. Igitur quid nos (faciemus?) an abutemur otiô hoc?	H. Wat (zullen) wy dan (doen?) zullen wy misbruyken deze ledigheid?
J. Id verò decet minimè ætatem noſtram.	J. Maar dat betaamt geenzins onze jeugd.
H. Tu vero, quid paras facere?	H. Maar gy / wat bereid gy te doen?
J. Recipere me in muſeolum:	J. Te begeven my na (myn) ſtudeerkamertje;
niſi placet fortè magis tibi,	ten zy het behaagt miſſchien meer u /

ad audiendum verbum Dei.	leerſaam om te hooren Gods woord.
Jacobus, *Lambertus*.	Jacob, Lambert.
J. LAmberte optatiſſime ſalve.	J. ZEer gewenſte Lambert zijt gegroet.
L. Et tu vindemiator jucundiſſime ſalve.	L. En gy zeer genoegelijke wijnplukker zijt gegroet.
J. Quomodo *ſchola habet ſe*?	J. Hoe gaat het met het ſchool?
L. Optimè.	L. Zeer wel.
J. An multi redierunt jam?	J. Zijn'er nu al veel weder gekomen?
L. Pars quarta abeſt nunc vix.	L. Het vierde deel is nu nauwlijx af.
J. Quid agitur?	J. Wat word 'er gedaan?
L. Docetur, legitur, ſcribitur, repetitur:	L. Men leert / men leeſt / men ſchrijft / men herhaalt.
J. Iſta ſunt generalia, & quotidiana: ſed quid fit in claſſe noſtrâ?	J. Die dingen zijn algemeen / en dagelijks: maar wat geſchied in onze ſchool?
L. Idem quod in cæteris, & quod fiebat ante vacationem.	L. Het zelve dat in de overige / en het welke geſchiede voor de vacantie.
J. An ergo prælectiones habentur nunc ſerio?	J. Werden dan de leſſen gehouden nu ernſtelijk?
L. Jam abhinc dies octo: nam quid aliud fieret?	L. Van nu al voor acht dagen: want wat zou anders geſchieden?
J. Solebamus exerceri per dies aliquot in iis repetendis, quæ didiceramus antea.	J. Wy pleegen geoeffent te worden eenige dagen in het herhaalen van die dingen, dewelke wy hadden geleert te voren.
L. Nihil aliud eſt actum diebus tribus totis.	L. Niets anders is gedaan drie geheele dagen.
J. Quid probatio? an eſt jam incepta?	J. Wat de proef? is ze nu al begonnen?
L. Hui, incepta?	L. Ho / begonnen?

eſt

eſt finita propemodum:	zy is byna ge-eindigd:
claſſis ſexta interrogabitur cras.	het zeſde ſchool zal morgen ondervraagt worden.
J. (O) Me miſerum!	J. (O) My ellendige!
ſum excluſus à præmio.	ik ben uitgeſloten van den prijs?
L. An ſperabas etiam præmium?	L. Hoopte gy nog op den prijs?
J. Quidni ſperarem?	J. Waarom zou ik niet hopen?
ſperare licet unicuique,	te hopen is georloft een iegelijk/
præſertim ſtudioſo.	voornamentlijk een vlijtigen.
L. Ego malim ſperare nihil.	L. Ik wil liever hopen niets.
J. Quid ita?	J. Hoe zoo?
L. Nam fruſtratio nulla,	L. Want ik zal geen misreekening
neque moleſtia erit mihi,	nog moeilijkheid hebben
ſi nihil contigerit.	indien niets te beurt zal gevallen zijn aan my.
ſin conſequar aliquid,	maar indien ik iets verkrijge/
deputabo in lucro.	zal ik dat rekenen tot profijt.
J. An legiſti nunquam:	J. Hebt gy noit gelezen:
Vidi vivere ſpe,	Ik hebbe zien leven op hoop (*een*,)
qui erat moriturus?	dewelke zoude ſterven?
L. Immò verò legi,	L. Ja voorwaar ik hebbe het gelezen/
& *teneo memoriâ*;	en ik ken het van buiten;
ſed hoc (facit) nihil ad propoſitum.	maar dat (doet) niets tot (ons) voornemen.
J. Cur non?	J. Waarom niet?
L. Quia Ovidius	L. Om dat Ovidius
loquitur illic de ſpe illâ,	ſpreekt aldaar van die hoop,
quæ eſt retinenda in *rebus adverſis*,	dewelke moet behouden worden in tegenſpoeden,
quem ſenſum Cato noſter expreſſit *diſticho hoc*:	welken zin onze Cato uitgedrukt heeft met dit gedicht van twee verſen:
Noli ſubmittere animum	Wil niet latē vailē den moed

in rebus adverſis:	in tegenſpoed:
Retine ſpem: ſpes una	Behoud de hoop: de hoop alleen
relinquit hominem	verlaat den menſch
nec morte.	zelf niet in de dood.
J. Igitur tu ſperas nihil?	J. Hoopt gy dan niets?
L. Spero vitam æternam.	L. Ik hoop het eeuwige leven.
J. Dicebas modo ſperandum eſſe in *rebus adverſis.*	J. Gy ſeide terſtond dat men moeſt hopen in tegenſpoeden.
Quæ ſunt adverſa tibi?	Welke tegenſpoeden hebt gy?
L. Ea, quæ oppugnant quotidiè me.	L. Die dingen, dewelke beſtrijden dagelijks my.
J. Quæ ſunt tandem illa?	J. Welke zijn eindelijk die dingē?
L. Caro propria, Satan, & homines improbi,	L. Mijn eygen vleeſch/ de Satan/ en quaade menſchen/
qui *afficiunt me injuriis.*	dewelke my ongelyk aandoen.
J. *Ex quo tempore* es factus *Theologaſter?*	J. Zedert wat tyd zijt gy geworden een halve Godgeleerde?
L. Nec ſum Theologus, nec *Theologaſter:*	L. Ik ben geen Godgeleerde/ nochte een halve Godgeleerde:
ſed didici ex concionibus ſacris id, quod dico.	maar ik hebbe geleert uit de Predikatien dat/ het welk ik zeg.
J. Equidem laudo; ſed age, dic ſeriò mihi,	J. Ik prijs het voorwaar; maar wel aan/ zeg ernſtelijk aan my/
an probatio Claſſis noſtræ eſt acta?	is de proef van onze School gedaan?
L. Puta, dictum (eſſe) jam ſeriò tibi.	L. Neen/ dat het u nu al ernſtelijk gezegt (is.)
J. Non interfuiſſe dolet mihi.	J. Daar niet by geweeſt te zijn doet my zeer. (zijn;
L. Veniſſes citius; quid agebas?	L. Gy zoud eerder gekomen wat deed gy?
J. Mater coëgit me expectare exitum	J. Moeder heeft gedwongen my te verwachten den uitgang

vindemiæ.
L. Credo; ſed tu es coactus voluntate tuâ.
J. Ut fatear ingenuè, expectavi libenter: ſed *quid agas?* ſumus homines, *ut ajunt.*
L. Imo pueri.
J. Sed credas vix, quàm jucundum ſit ruſticari: præſertim ubi affluentia tanta fructuum omnium eſt.
L. An proventus magnus vini eſt vobis?
J. Tantus profectò, ut non meminerim (me) vidiſſe majorem.
L. Quid ruſtici ajunt in ubertate hac tanta?
J. Crepant nihil aliud, quam potationes & crapulas: quin etiam abutuntur jam vino perinde, quaſi ſit aqua fontana.
L. Dementia plebis diſſolutæ eſt ea, ut ſciat nunquam uti rectè beneficiis Dei.
J. Scilicet illud eſt, quod dicitur:

van de wijnplukking.
L. Ik geloof het/ maar gy zijt gedwongen met uw wil.
J. Op dat ik het oprechtelijk bekenne/ ik hebbe gaarne gewacht: maar wat zal men doen? wy zijn menſchen/ gelyk men zegt.
L. Ja kinderen.
J. Maar gy zoud nauwelijks geloven/ hoe genoegelijk het is op het land te leeven: voornamentlijk daar zoo groote overvloed van alle vruchten is.
L. Hebt gylieden groote inkomſt van wijn?
J. Zoo groote voorwaar/ dat my niet heugd/ dat (ik) grooter gezien heb.
L. Wat zeggen de landlieden in dezen zoo grooten overvloed?
J. Sy razen niet anders/ als van zuipingen en pijnen in 't hooft van 't drinken: ja zy misbruiken ook nu den wijn even eens/ als of ze was fontein-water.
L. De uitzinnigheid van het ongebonde gemeene volk is zoo/ dat het nooit weet te gebruiken de weldaden Gods.
J. Namentlijk dat is/ het welk men zegt:

ſtulti ſapiunt nunquam, niſi in anguſtiis.	de zotten zijn noit wijs / dan in benautheden.
L. Plectuntur ergo *meritò*.	L. Zy worden dan geſtraft met recht.
J. Quid? quod irrident etiam admonitiones?	J. Wat? dat zy ook beſpotten de vermaningen?
L. (Homines) ſunt, qui poſſunt ferre (admonitionem) omnino nullam,	L. Daar zijn (menſchen) dewelke konnen verdragen gantſch geen vermaning /
quin etiam iraſcuntur monentibus benè & comiter.	ja zy worden ook gram op de wel en beleefdelijk vermanenden.
J. Audi aliquid gravius: fuerunt, qui minarentur verbera mihi,	J. Hoor iets zwaarder: daar zijn'er geweeſt / dewelke my dreigden met ſlagen /
quum admonerem humaniſſimè eos.	als ik zeer beleefdelijk hen vermaande.
L. Iſtud eſt non novum mihi.	L. Dat is niet nieuw voor my.
Nam & quidam intentavit aliquandò pugnum mihi:	Want ook een zekere heeft gedreigt eens my met een vuiſtſlag:
quod niſi eſſet veritus auctoritatem Patris mei, vapulaſſem profectò acerrimè.	by aldien hy niet gevreeſt had het gezag van mijn Vader / ik zou voorwaar geſlagen zijn geweeſt zeer heftig.
J. Sed omittamus eos,	J. Maar laat ons die laten varen /
quia ſunt cæci,	om dat zy blind zijn /
nec tamen intelligunt, ſe eſſe tales:	en nochtans verſtaan zy niet / dat zy zodanige zijn:
jactant ſe callere probè,	zy roemen dat zy zeer wel weten /
quid ſit Euangelium,	wat het Euangelium zy /
quum adverſentur Euangelio *revera*.	daar zy het Euangelium wederſtreven in der daad.
L. Quî putas poſſe fieri, ut audiant nos,	L. Hoe meent gy dat het kan geſchieden / dat zy hooren naar ons /

ſi non

ſi non audiunt	indien zy niet hooren naar de
miniſtros verbi divini	dienaars van het
& paſtores ſuos.	Godlijk woord /
	en hunne harders.
J. Sequamur ergo,	J. Laat ons dan volgen /
quod Chriſtus præcepit,	het welk Chriſtus geboden heeft /
Nolite dare ſanctum canibus.	Wilt niet geven het heilige aan de honden.
L. At quidam ſunt ſimplices & benevoli,	L. Maar ſommige zijn een-voudige en goedwillige /
qui delectantur auditione verbi divini *in modum mirum*:	dewelke vermaakt worden door het gehoor van het Godlijk woord boven maten zeer:
ii ſunt, quos docere	die zijn / de welke te onder-wijzen
eſt jucundiſſimum.	is zeer genoegelijk.
J. Quàm gaudeo, quoties incido in tales?	J. Hoe verblyde ik my / zoo dik-maals als ik ontmoet zoodanigen?
ut ego complector libenter illos?	hoe gaarne omhels ik die?
L. Nec *immeritò*:	L. Niet te onregt:
nam frueris tum demum fructu laboris tui,	want gy geniet dan eerſt de vrucht van uwen arbeid /
non ſine voluptate maximâ, ubi docueris eos.	niet zonder zeer groot genoegen / als gy hen zult geleert hebben.
J. Sed quid nos cogitamus?	J. Maar wat denken wy?
non vides, ut nox oppreſſerit ferè nos?	ziet gy niet / hoe de nacht ons byna overvallen heeft?
L. Diſcedamus igitur:	L. Laat ons dan vertrekken:
& cras agemus unà (verbis) pluribus de ſtudiis repetendis alacriter, (ſi Dominus permiſerit.)	en morgen zullen wy handelen te zamen met meer (woorden) van de ſtudien wakkerlijk te herhalen / (indien het de Heer zal toegelaten hebben.)

Octuageſimum Octavum Colloquium.

Argumentum:

De moribus adoleſcentis ingenui, Patre tam abſente quàm præſente. De præcepto quinto decalogi. Locus Pauli de honore liberorum erga parentes. Exemplum repugnantiæ ſimulatæ ad eliciendum colloquium.

Acht-en-tachtigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Van de zeeden van een braaf jongeling / zoo wel zyn vader afwezende als tegenwoordig zijnde. Van het vijfde gebod der thien Geboden. Een plaats van Paulus van de agting der kinderen tegens de Ouders. Een voorbeeld van geveinsde tegenſtrijdigheid om uit te lokken een zamenſpraak.

Lambertus, Martinus.

L. AN Pater tuus rediit ex Galliâ, ut *accepi*?

M. Rediit ſanè.

L. Quando?

M. Die Lunæ veſperi.

L. An adventus ejus non fuit moleſtus tibi?

M. Quid moleſtus? immò verò jucundiſſimus: ſed cur rogas iſtud?

L. Quia poteſtas vivendi liberius eſt forſitan tibi *illo abſente*.

M. Neſcio quam libertatem narras mihi.

Lambert, Maarten.

L. IS uw Vader weder gekomen uit Vrankrijk / gelijk ik verſtaan heb?

M. Hy is wedergekomen voorwaar.

L. Wanneer?

M. Maandag 's avonds.

L. Is zijn aankomſt u niet laſtig geweeſt?

M. Wat laſtig? ja voorwaar zeer genoegelijk: maar waarom vraagt gy dat?

L. Om dat gy mogelijk macht hebt om vryer te leven als hy afweezende is.

M. Ik weet niet van wat vryheid gy my vertelt.

L. Po-

L. Potandi, ludendi, curſitandi.

M. An putas igitur me agere nihil aliud, dum Pater abeſt?

L. Omnes ſolent ferè ſic.

M. Diſſoluti quidem.
Nam, quod attinet ad me, vivo ſic Patre abſente, ut eo præſente.
Non poto, ſed bibo, quantum eſt ſatis; ludo, quum tempus poſtulat; non diſcurro, ſed prodeo in publicum cum bona venia Matris, quum habeo aliquid negotii.

L. An es etiam ſubditus tantopere Matri?

M. Æque ac Patri.
Enim quid putas?
An præceptum Domini non eſt æquale de utroque?

L. (Dominus) inquit, *honora Patrem tuum, & Matrem tuam.*

M. Quid (ait) *Auctor* ille ethnicus diſtichorum moralium?
Dilige parentes charos, pietate non ægra:
Nec offendas Matrem, dum vis eſſe bonus Parenti.
Quid (ait) Paulus noſter?
Inquit, *Filii obedite parentibus in Domino.*

L. Van te zuipen / van te ſpeelen / van veel te loopen.

M. Meent gy dan dat ik doe niets anders / terwijl mijn Vader af is?

L. Alle zijn bijna zoo gewoon.

M. De ongebondene wel.
Want / wat my aan gaat, ik leve zoo Vader afweſende / als die tegenwoordig zijnde.
Ik zuip niet / maar ik drink / zoo veel als genoeg is; ik ſpeel / als het de tijd vereiſcht; ik loop niet guits en weer / maar ik gà bij de ſtraat met goed verlof van Moeder / als ik eenige beezigheid heb.

L. Zijt gy ook zoo zeer onderdanig aan uw Moeder?

M. Zo wel als aan myn Vader.
Want wat meent gy?
Is het Gebod des Heeren niet eevenecns van beide?

L. (De Heer) zegt / eer uw Vader en uw Moeder.

M. Wat (zegt) die heidenſche Schryver van de twee-regel-de vaarſſes der manieren?
Hebt lief (*uw*) waarde ouders met niet gedwonge vroomheid:
Nogte verſtoor (*uw*) Moeder, terwyl gy wilt zyn goed by (*uw*) Vader.
Wat (zegt) onze Paulus?
Hy zegt / Kinderen gehoorzaamt (*uw*) Ouders in den Heere.

An Pater & Mater non continentur nomine parentum?	Worden Vader en Moeder niet begrepen onder den naam van ouders?
L. Iſtud obſervatur ab *auctoribus* Latinis.	L. Dat word waargenoomen van de Latijnſche ſchryvers.
M. Quin etiam videremur jure optimo debere plus Matribus,	M. Zelf ook zouden wy ſchijnen met het allerbeſte recht ſchuldig te zijn meer aan de Moeders/
ut quæ pertulerunt dolores tantos ac *labores propter nos*.	als de welke hebben geleden zoo groote ſmerten en ongemakken om onzent wille.
ſi quod diſcrimen reverentiæ eſſet.	indien'er eenig onderſcheid van eerbiedigheid was.
L. Ego novi iſta:	L. Ik weet die dingen:
& omnia placent mihi, quæ dixiſti.	en alles behaagt my/ het welke gy gezegt hebt.
M. Ergo cur repugnabas mihi?	M. Waarom wederſtreefde gy my dan?
L. Ut arceſſerem materiam ſermonis nobis quaſi repugnantiâ eâ.	L. Op dat ik zoude voortbrengen ſtof van reden voor ons door die gelijk als wederſtreving.
Nam Præceptor exhortatur ſanè nos,	Want de Meeſter vermaant voorwaar ons/
ut impendamus otium noſtrum in ſermonibus ejuſmodi (ut tute noſti.)	op dat wy beſteden onze ledigheid in diergelijke reden (gelijk gy zelf weet.)
M. Otium (eſt) ſane bonum,	M. Voorwaar de ledigheid (is) goed/
quod conſumitur in negotio honeſto.	dewelke word doorgebracht in een eerlijke bezigheid.
L. Illud *apophthegma Africani* pertinet hùc,	L. Die gedenkwaardige ſpreuk van den Afrikaner behoort hier toe/
qui dicebat,	dewelke zeide/
ſe eſſe nunquam minus otioſum, quàm cum erat otioſus,	dat hy was nooit minder ledig/ dan als hy was ledig/

ut didicimus ex Cicerone.

M. Sed tempus monet jam, ut *imponamus finem ſermoni huic.*

L. Mones rectè: enim coena tardatur fortaſſè domi *cauſſâ tuâ.*

M. Plura in congreſſu proximo, ſi Dominus permiſerit.

L. Precor noctem proſperam tibi.

M. Et ego (precor) quietem placidam tibi per membra.

gelijk wy geleert hebben uit Cicero.

M. Maar de tijd vermaant nu/ dat wy een einde maken van deze rede.

L. Gy vermaant wel: want het avondmaal word mogelijk opgehouden t'huis om uwent wille.

M. Meer dingen in de naaſte ontmoeting / indien het de Heere zal toegelaten hebben.

L. Ik wenſch een gelukkige nacht aan u.

M. En (ik wenſch) een ſtille ruſt aan u door de leden.

Octuageſimum Nonum Colloquium.

Argumentum:

Adoleſcens quidam monetur ab obſervatore, ut ſit diligentior in admonendo fratre minore natu. Pergendum conſtanter in omnibus admonendis, præcipuè (iis) qui ſunt conjuncti nobis. Signum quoddam indolis bonæ in puero. Exemplum admonitionis fraternæ.

Negen-en-tachtigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een zeker Jongeling word vermaant van den toeziender / dat hy naerſtiger zy in zijn jonger Broeder te vermanen. Men moet ſtandvaſtiglijk voortgaan, in alle te vermanen/ voornamelijk (die) dewelke ons beſtaan. Eenig teeken van een goeden aart in een jongen. Een voorbeeld van broederlijke vermaninge.

Marcus obſervator, Nicaſius.	Markus opſiender, Nikaſius.
M. Frater tuus aut garrit, aut ineptit, aut incitat ſemper aliquem in concione: ex quo fit, ut ſit ſæpe notandus, & deinde vapulet.	M. Uw Broeder of klapt / of beuzelt of port altijd iemand aan in de vergadering waar uit geſchied / dat hy dikmaals moet aangeteekent worden / en daar na geſlagen word.
N. Quid vis (ut) faciam?	N. Wat wilt gy (dat) ik doe?
M. Cur non mones ſæpe?	M. Waarom vermaant gy niet dikmaals?
N. Deſiſto nunquam monere.	N. Ik hou nooit op van te vermanen.
M. Perge, precor.	M. Ga voort / bid ik.
N. *Nihil eſt quod preceris me:* ceſſabo nunquam, donec correxerit ſe *ex parte aliquâ, Deo volente.*	N. Gy hoeft my niet te bidden: ik zal nooit ophouden / tot dat hy zig zal gebetert hebben eenigſints, als 't God belieft.
M. Uſurpabis ſic præceptum Catonis: *Quando mones aliquem:* noſti cætera.	M. Zoo zult gy gebruiken het gebod van Kato: Wanneer gy iemant vermaant: gy weet de reſt.
N. Sed, Marce mi, oro te, ut renunties id mihi, quoties notaveris eum.	N. Maar / mijn Markus / ik bid u / dat gy my dat boodſchapt / zoo dikmaals als gy hem zult geteekent hebben.
M. Finis eſſet nunquam: nomen ejus eſt adeò frequens in commentariolis meis.	M. Daar zou nooit een einde zijn: zijn naam is zoo veelvoudig in mijn aanteekeningeties.
N. Fac ſaltem ſemel me *certiorem*, quam primum commiſerit (aliquid,) quo ſit	N. Ten minſten maakt my eens bekent zoo haaſt als hy zal begaan hebben (iets /) waar mede hy

accu-

accuſandus:
ego dicam tum Patri,
cujus verba timet magis, quam verbera.

M. Iſtud non eſt parvum argumentum indolis bonæ.

N. Spero quidem ita. Facies igitur, quod rogo?

M. Imò verò, atque libens.

Nonageſimum Colloquium.

Argumentum:

Nicolaus conatur fruſtra extorquere arcanum commiſſum Oberto. Amicus eſt, alter idem. Exemplum taciturnitatis in celandis conſiliis amicorum. Item in ſcrutatores curioſos arcanorum.

Nicolaus, Obertus.

N. QUid conſilii tractabas modò cum Præceptore?

O. Percontare illum, ſi cupis ſcire.

N. Cur celas me?

zy te beſchuldigen:
dan zal ik het zeggen aan Vader,
voor wiens woorden hy vreeſt meer / als voor ſlagen.

M. Dat is geen klein teeken van een goeden aard.

N. Zoo hoop ik voorwaar. Zult gy dan doen / het welk ik verzoek?

M. Ja voorwaar / en gaarne.

Negentigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Nicolaus tracht te vergeefs af te perſen een geheim toevertrouwt aan Obert. Een Vriend is een tweede ſelfs. Een voorbeeld van ſtilzwijgentheid in den raad van vrienden te verbergen. Ook tegen de nieuwsgierige onderzoekers van geheymeniſſen.

Nikolaaus, Obert.

N. WAt geheim verhandelde gy even te voren met de Meeſter?

O. Vraag hem / indien gy het begeert te weten.

N. Waarom verbergt gy het voor my?

O. Ut

O. Ut ne facias palàm.	O. Op dat gy het niet maekt openbaar.
N. Crede mihi, non rogo ideo te, ut proferam id: enim quid proficerem?	N. Gelooft my / ik vraag het niet daarom u / op dat ik het uitbrenge: want wat zou ik vorderen?
O. Igitur quamobrem rogas tam cupidè?	O. Waarom vraagt gy dan zoo begeeriglyk?
N. Nimirum ut gaudeam tacitus mecum, ſi audieris quid boni.	N. Namentlijk op dat ik my verblijde ſtilzwijgende by my zelven / indien gy zult gehoord hebben iets goets.
O. An àdvenis ita paratus ut extorqueas à me, quod eſt creditum mihi ſoli, & id à Præceptore?	O. Komt gy zoo bereid aan / op dat gy afperſt van my / het welke is vertrouwt aan my alleen / en dat van den Meeſter?
N. Puta (eſſe) dictum ſurdo & muto, quod dixeris mihi.	N. Meent (dat het is) gezegt aan een doove en ſtomme / het welke gy gezegt zult hebben aan my.
O. An ego committam tergum meum in fidem tuam?	O. Zal ik mijn rug bevelen op uwe trouw?
N. Profectò potes (id,) & quidem ſine periculo.	N. Voorwaar gy kunt dat (doen.) en wel zonder gevaar.
O. Dices nunquam tam commodè, ut perſuadeas iſtud mihi.	O. Gy zult nooit zoo ſchoon praaten, dat gy my dat wijs maakt.
N. *Dabo fidem*, me (eſſe) taciturum.	N. Ik zal beloven, dat ik zwijgen zal.
O. Non prodam, etiamſi juraveris ſanctiſſimè ter aut quater. Proinde tu deſine	O. Ik zal het niet openbaren / alhoewel gy zult gezworen hebben drie of viermaal op het allerheiligſte. Derhalven houd gy op

per-

percontari.	te vragen.
N. Hem! ubi amicitia illa noſtra eſt?	N. Wel! waar is die onze vriendſchap?
O. Neſcis illud dictum ſapientis?	O. Weet gy niet dat ſpreekwoord van den wijſen man?
dixeris nemini (*id*) *quod vis eſſe tacitum.*	zegt (dat) niemand het welk gy wilt dat gezwegen word.
N. Audivi aliquoties:	N. Ik heb het gehoort eenige malen:
ſed (id) videtur dictum nemini, quod ſit dictum amico,	maar (dat) ſchijnt gezegt te zijn aan niemand/ het welk gezegt is aan een vriend/
enim amicus eſt quaſi alter idem.	Want een vriend is gelijk als een tweede zelf.
O. (Is) dicet eadem tibi,	O. Hy zal u zeggen dezelve dingen/
qui volet ſcire ex te,	die zal willen weten uit u/
& item alius, qui ex illo;	en ook een ander/ dewelke uit hem;
atque ita perveniet ad aures omnium.	en alzoo zal het komen tot de ooren van alle menſchen.
Itaque, *facito me miſſum,*	Derhalven laat my gaan.
ſi vis me eſſe poſthàc amicum tibi.	indien gy wilt/ dat ik zy na dezen u een vriend/
N. Non ſum imperator, ut *faciam te miſſum.*	N. Ik ben geen Bevelhebber/ dat ik u laat gaan.
O. An pergis eſſe moleſtus?	O. Gaat gy voort te zijn moeyelijk?
N. Malim abire, quàm exhibere moleſtiam tibi.	N. Ik wil liever weg gaen/ dan aandoen moeyelijkheid aan u.

Nonageſimum Primum Colloquium.

Argumentum:

Non eſt mentiendum, ne quidem in rebus levioribus. Peccatum nullum eſt leve apud Deum. Deus condonat peccata noſtra in Chriſto. Chriſtus deprecator noſter & advocatus. *Nemo non* peccat ſæpiſſimè etiam in operibus bonis. Quid ſit agendum, ut peccata remittantur. Paulus conſecutus eſt veniam, & quare ſtudium verbi divini annumerandum (ſit) inter exercitationes Scholaſticas. Quorſum pueri ſint inſtruendi in literis Humanis.

Nicaſius, Olivarius.

N. Ecquid precatus es hodie domi?

O. Cur quæris iſtud?

N. Quia non interfuiſti precationi matutinæ.

O. Quî ſcis?

N. Obſervavi.

O. Atqui tu non es obſervator.

Een-en-negentigſte Zamenſpraak.

Inhoud:

Men moet niet liegen/ zelfs niet in lichte dingen. Geen zonde is licht by God. God vergeeft onze zonden in Chriſtus. Chriſtus is onſe voorbidder en voorſpraak. Ieder een zondigt zeer dikwils ook in de goede werken. Wat men doen moet / op dat de zonden vergeven worden. Paulus heeft verkregen vergiffenis / en waarom de betragting van Gods woord moet geteld worden onder de School-oeffeningen. Waar toe de kinderen onderweſen moeten worden in de eerlijke weetenſchappen.

Nikaſius, Olivier.

N. Hebt gy gebeden heden t'huis?

O. Waarom vraagt gy dat?

N. Om dat gy niet zijt geweeſt by het morgengebed.

O. Hoe weet gy het?

N. Ik hebbe toegezien.

O. Maar gy zijt niet de toeziender.

N. Non

N. Non ſum.
O. Quamobrem obſervabas igitur?
N. Quia es chariſſimus mihi.
O. Quid tum?
N. Dolebit mihi, ſi vapulabis.
O. Quid? an ego fui notatus?
N. Dubitas etiam?
O. Nemo excuſavit me, quum catalogus recitaretur?
N. Nemo, quod ſciam.
O. Cur tute non excuſaſti me, ſi amas tantoperè me (ut dicis)?
N. Quid cauſæ *dixiſſem*?
O. Eſſes commentus aliquid.
N. Ego eſſem mentitus.
O. *Quid inde*?
N. Sed mentiri eſt vetitum ex verbo Dei.
O. Fateor: ſed mendacium erat leve.
N. Nihil judicandum eſt leve, quo Deus offenditur.
O. Non poſſum negare illud: ſed remittit facilè levia iſta nobis, *propter Jeſum Chriſtum*, qui eſt deprecator noſter, & advocatus: nam quotuſquiſque non peccat ſæpiſſimè quotidiè?

N. Ik ben 't niet.
O. Waarom zaagt gy dan toe?
N. Om dat gy my zeer lief zijt.
O. Wat dan?
N. Het zal my zeer doen, indien gy zult ſlagen krygen.
O. Wat? ben ik geteekent geweeſt?
N. Twijffelt gy nog?
O. Heeſt niemant my verſchoont, als de naam-rol opgelezen wierd?
N. Niemant dat ik weet.
O. Waarom hebt gy zelf my niet verſchoont, indien gy bemint zoo zeer my (gelijk gy zegt)?
N. Wat oorzaak zou ik voorgewendt hebben?
O. Gy zoud verziert hebben iets.
N. Ik zou gelogen hebben.
O. Wat is daar aan?
N. Maar het liegen is verboden uit het woord Gods.
O. Ik beken't: maar de leugen was licht.
N. Niets moet geoordeelt worden (te zijn) licht, maar waar door God vertoornt word.
O. Ik kan dat niet loochenen: maar hy vergeeft lichtelijk die lichte dingen aan ons, om Jeſus Chriſtus wil, dewelke is onze voorbidder en voorſpraak: want de hoemenigſte zondigt niet zeer dikmaals dagelijks?

N. Pro-

N. Profectò nullus: quin etiam precamur vix, aut operamur aliquid boni, in quo ſpecies peccati non inſit.	N. Voorwaar niemand ja ook wy bidden nauwlijks/ of werken iets goeds/ in het welke niet eenige ſoort van zonde in zy.
O. Quid ergo eſſet futurum nobis, niſi Deus ignoſceret facilè? unde & dicimus precantes quotidie: *Remitte nobis debita noſtra.*	O. Wat zou ons dan gebeuren/ ten zy God vergaf lichtelijk? daarom wy ook zeggen dagelijks biddende: Vergeef ons onze ſchulden.
N. Debemus dubitare nihil, quin remittat, ſi agnoſcamus ſeriò & verè errata noſtra, & petamus veniam ex animo, ſi *habemus fidem* ignoſci nobis.	N. Wy moeten niet twijffelen/ of hy vergeeft/ indien wy erkennen ernſtelijk en waarlijk onze dwalingen/ en bidden vergiffenis van herte/ indien wy vertrouwen dat ons vergeven word.
O. Igitur quid reſtat?	O. Derhalve wat is'er overig?
N. Illud reſtat, ut neque delectemur peccatis, neque perſiſtamus in his, neque committamus malitioſè *ſcienter* & *de induſtriâ* peccatum.	N. Wat is'er overig/ dat wy nochte vermaakt worden door de zonden/ nochte volharden in deze/ nochte begaan boozelijk by ons weten en met voorbedachten raad zonde.
Enim (ea) quæ peccamus per infirmitatem carnis, aut etiam per ignorantiam, ſunt nimis multa.	Want (die dingen) welke wy zondigen door de zwakheid des vleeſchs/ of ook door onwetenheid/ zijn al te veel.
O. Dubito nihil de peccatis illis, quæ perpetramus ex	O. Ik twijffel niet aengaande die zonden/ de welke wy begaan uit

imbe-

imbecillitate carnis,	de zwakheid des vlees /
qualis fuit abnegatio	hoedanige is geweeſt de
Petri:	verloochening van Petrus:
ſed quî fit, ut peccemus	maar hoe geſchied het/dat wy
per ignorantiam?	zondigen door onweetenheid ?
N. De hoc (peccare per ig-	N. Van dit (zondigen door on-
norantiam) habes	weetenheid) hebt gy het
exemplum Pauli, qui	voorbeeld van Paulus / de
ſcribens ad Timotheum	welke ſchrijvende aan Timo-
in Epiſtolâ priore,	theus in den eerſten brief /
profitetur palam	opentlijk bekent
ſe eſſe conſecutum tamen	dat hy nochtans heeft ver-
veniam,	kregen vergiffenis /
quamvis fuerit perſecu-	alhoewel hy heeft vervolgt de
tus Eccleſiam Dei, quia	gemeinte Gods / om dat hy
feccrit ignorans id.	dat gedaan heeft onweetende.
O. Satisfeciſti abundè mi-	O. Gy hebt voldaan overvloe-
hi exemplo iſto:	diglijk my met dat voorbeeld:
nam & ego memini le-	want my heugt ook /
gere id:	dat ik dat las:
ſed an tu ſcis, quoto	maar weet gy niet in't hoe-
Capite Epiſtolæ id ſit	veelſte Hoofdſtuk van den
ſcriptum?	Brief dat geſchreven zy?
N. Equidem non ſoleo ve-	N. Ik pleeg voorwaar niet te
xare memoriam,	quellen de geheugenis / in het
in retinendis numeris	onthouden van de getallen
Capitum:	der Hoofdſtukken:
annotare quaſi	aan te teekenen gelijk als
raptim ſententias aliquot,	met'er haaſt eenige ſpreuken/
quas *liceat mandare me-*	de welke ik zoude konnen
moriæ,	van buiten leeren,
ſi poſſim ſuffurari inter-	indien ik kan ontſteelen zom-
dum quid otii ex quoti-	tijds eenigen ledigen tijd uit de
dianâ occupatione ſtu-	dagelijkſe bezigheid van de te-
diorum præſentium,	genwoordige ſtudien /
videtur mihi eſſe ſatis	ſchynt my genoeg te zijn op
tempore hoc:	dezen tyd.
O. Utinam ego poſſem	O. Och of ik ook konde dat
quoque facere id!	doen!

N. Quid impedit?	N. Wat belet u?
O. Ego quod vix faciam ſatis Præceptori in exercitationibus Scholaſticis: tantum abeſt, ut concedatur aliquid temporis impertiri ſtudiis aliis.	O. Ik kan nauwelijks genoeg doen aan den Meeſter in de ſchoolſche oeffeningen: zoo verre iſt'er af/ dat toegelaten word/ dat eenige tijd beſteed word aan andere bezigheden.
N. Profectò ſumus occupati ſatis quotidie; ſed tamen hæc ſunt ferenda, quandiu fuerit viſum Deo ipſi, & parentibus noſtris, opus eſſe nobis.	N. Voorwaar wy zijn bezig genoeg dagelijks: maar nochtans deze dingen moeten verdragen worden/ zoo lang als het zal dunken God ſelf/ en onze ouders/ dat het ons van nooden is.
O. Ego fero, ac tolero libenter labores omnes ejuſmodi *propterea*.	O. Ik verdraag/ en lijde gaarne alle zoodanige arbeiden om dies wille.
N. Qua ſpe toleras?	N. Op wat hoop verdraagt gy ze?
O. Quia ſpero futurum (eſſe,) ut ſint gradus primi, quibus perveniam aliquando ad majora.	O. Om dat ik hoop dat het zal geſchieden/ dat het zijn de eerſte trappen/ door welke ik zal geraken t'eeniger tijd tot grooter dingen.
N. Sed aliàs (verbis) pluribus de his: agamus nunc, quod inſtat.	N. Maar op een ander tijd met meer (woorden) van deze dingen: laat ons nu doen/ 't geen voor handen is.
O. Quid eſt iſtud?	O. Wat is dat?
N. An tu audis ſignum dari ad cœnam?	N. Hoort gy niet, dat het teeken gegeven word tot het avondmaal?
O. Nuncias ſignum bonum:	O. Gy boodſchapt een goed teeken:

ſen-

ſentiebam jam eſuriem.

ik gevoelde nu al honger.

N. Nimirum quia prætermiſiſti merendam.

N. Namentlijk om dat gy hebt overgeſlagen het achternoenmaal.

O. Utinam poſſem tam facilè abſtinere ſemper eâ (merenda) quàm libenter carui hodie!

O. Och of ik konde ſoo lichtelijk my onthouden altijd van dat (achternoen-maal/) als ik het gaarne ontbeert hebbe van daag!

N. Ego verò non careo libenter, niſi (ſim) occupatus negotio neceſſario.

N. Maar ik ontbeer het niet gaarne / ten zy (ik ben) bezig met een noodzaaklijk werk.

Nonageſimum Secundum Colloquium.

Twee-en-negentigſte Zamenſpraak.

Argumentum.

Obertus reddit commodatum Patricio cum *actione gratiarum*. Beneficia oblata ultro citroque. Exemplum propemodum ſimile civilitati aulicæ.

Inhoudt.

Obertus geeft weder het geleende van Patricius met dankzegginge. Weldaden bewezen over en weder. Een voorbeeld byna gelijk aan de hoofſche welgemanierdheid.

Obertus, Patricius. — Obert, Patrik.

O. ECce, reddo commodatum tibi, & *ago gratias maximas.*

O. ZIe daar / ik geef weder het geleende aan u / en ik bedank u zeer.

P. *Non eſt, quod agas,* ſed eſne uſus ſatis?

P. Gy hoeft niet te bedanken, maar hebt gy het nu genoeg gebruikt?

O. Conceſſiſti ſatis diu uſum (per humanitatem tuam)

O. Gy hebt toegelaten lang genoeg het gebruik (door uw beleeftheid)

quæ eſt humanitas tua.	de welke is uwe beleefdheid.
P. Quæſo, ne parcas rebus meis, quoties opus erit.	P. Ik bid / ſpaar niet mijn zaken / zoo dikmaals als het van nooden zal zijn.
O. Non parcam, quando jubes ita.	O. Ik zal ze niet ſparen / nademaal gy het zoo gebied.
P. Feceris pergratum mihi.	P. Gy zult gedaan hebben een zeer aangenaame zaak aan my.
O. *Habeo gratias maximas:*	O. Ik weet het (u) zeer grooten dank:
tu verò utere *viciſſim* noſtris,	maar gy gebruik weder onze dingen,
ſi quid opus fuerit.	zoo'er iets van nooden zal geweeſt zijn.
P. *Non eſt* quod moneas (me:)	P. Het is niet nodig dat gy my vermaant:
ſum ſatis impudens ſponte meâ.	ik ben genoeg onbeſchaamt van my zelven.
O. Immò verò (es) nimis verecundus.	O. Ja voorwaar (gy zijt) al te ſchaamachtig.
P. Eſto: tamen ſenties aliquandò.	P. Het zy zoo: nochtans zult gy 't gewaar worden t'eeniger tijd.
O. Velim ita: vale benè.	O. Ik wilde zoo: vaar wel.
P. Dominus Deus ſervet te.	P. De Heere God beware u.

Nonageſimum Tertium Colloquium. / Drie-en-negentigſte Zamenſpraak.

Argumentum: / Inhoudt:

Malum non eſt compenſandum malo, ſed malum bono.	't Quaad moet niet vergolden worden met quaad / maar quaad met goed.
Eſaias, Dathenus.	Eſaias, Datheen.
E. AN licet rependere malum malo?	E. Is het geoorloft te vergelden quaad met quaad?

D. Cur

D. Cur quæris iſtud?	D. Waarom vraagt gy dat?
E. Ut poſſim reſpondere iis, qui contradicunt mihi in re hâc.	E. Op dat ik mag antwoorden die genen / de welken my tegenſpreken in deze zaak.
D. Interrogaſti breviter, reſpondeo breviſſimè: non licet.	D. Gy hebt gevraagt kortelijk / ik antwoord zeer kortelijk: 't is niet geoorloft.
E. Cur non?	E. Waarom niet?
D. Quia Chriſtus vetuit, & Apoſtoli poſt eum,	D. Om dat Chriſtus het heeft verboden / en de Apoſtelen na hem.
E. Igitur quid eſt faciendum?	E. Wat moet men dan doen?
D. Malum (eſt) compenſandum bono.	D. Het quaad moet vergolden worden met goed.
E. An non eſt ſatis rependere bonum bono?	E. Is 't niet genoeg / te vergelden goed met goed?
D. Non (eſt) ſatis, maximè Chriſtiano.	D. Het (is) niet genoeg / allermeeſt voor een Chriſten.
E. Quare?	E. Waarom?
D. Nam oportet Chriſtianum imitari Chriſtum Præceptorem.	D. Want het behoort dat een Chriſten navolgt Chriſtus zyn Meeſter.
E. Quid Chriſtus fecit in genere eo?	E. Wat heeft Chriſtus gedaan in dit zoort?
D. Sanavit eum, qui *impegerat* colaphum ipſi: eſt precatus pro iis, qui *ſuſtulerant* ipſum in crucem: item fecit multa alia ejuſmodi.	D. Hy heeft genezen dien / de welke gegeven had een kinnebakſlag aan hem: hy heeft gebeden voor die / de welke hadden opgehangen hem aan het kruis: ook heeft hy gedaan veel andere zoodanige dingen.
E. An facit igitur nihil, qui rependit gratiam pro gratiâ?	E. Doet hy dan niets / de welke vergeld dank voor dank?
D. Facit tantum,	D. Hy doet zoo veel /

quantum Ethnici faciunt.	als de Heydenen doen.
E. Quid illi faciunt?	E. Wat doen die?
D. Diligunt amicos,	D. Zy beminnen hunne vrien= (den/
& referunt gratiam (iis,)	en zy vergelden dank (aan die)
à quibus acceperunt.	van welke zy ze ontfangen
(plius?	hebben.
E. An (faciunt) nihil am-	E. (Doen zy) niets meer?
D. Nihil.	D. Niets.
Quanquam, quid expe-	Alhoewel / wat kunt gy ver-
ctes amplius ab iis,	wachten meer van die genen/
qui non noverunt Deum	dewelke niet kennen den
verum?	waren God?
E. Quid faciunt inimicis?	E. Wat doen zy den vyanden?
D. Perſequuntur eos,	D. Zy vervolgen die/
quibuſcunque modis	op wat manieren zy
poſſunt	kunnen.
E. An (perſequi inimicos)	E. Is (de vyanden te vervol-
eſt peccatum Chriſtiano?	gen) zonde voor een Chriſten?
D. Conclude, id eſſe pecca-	D. Beſluit/ dat het ſonde is/
tum,	
ſi non licet,	indien het niet geoorloft is/
ut probavi jam tibi.	gelijk ik u nu beweſen heb.
E. Atqui *licet repellere vim vi*,	E. Maar / het is geoorloft te verdrijven geweld met ge-weld,
ut dicitur vulgo.	gelijk men gemeenlijk ſegt.
Quam ſententiam Poëta	Welke ſpreuk een zeeker
quidam novus etiam	nieuw Dichter ook heeft
eſt interpretatus latius	uitgelegt breeder
verbis his;	met deze woorden:
Jura ſinunt pellere vim vi, & vulnus vulnere;	De rechten laten toe te verdrijven geweld met geweld, en wonde met wonde.
Quid reſpondes ad hoc?	Wat antwoord gy hier op?
D. Leges Ethnicorum permittunt quidem iſtud,	D. De Wetten der Heydenen laten dat wel toe/
ſed lex divina loquitur	maar de goddelijke wet
longè aliter.	ſpreekt heel anders.
E. Quid eſt lex divina?	E. Wat is de goddelijke wet?

D. Lex

D. (Lex divina eſt) idem quod verbum Dei.

E. An ergo eſt peccatum, quicquid ſit contra verbum Dei?

D. Eſt peccatum procul dubio.

E. An potes probare iſta ex *literis* divinis?

D. Quidni poſſim? nihil (eſt) facilius.

E. Quæſo, adfer mihi ſententias.

D. Non credis id, *quod eſt omnibus in confeſſo*?

E. Immò verò credo indubitanter.

D. Quid igitur opus eſt teſtimoniis?

E. Ut poſſim reſpondere certò contradicentibus.

D. Intelligis rectè: ſed exſpecta, dum ſcribam tibi in chartulâ: in quâ annotatio locorum ſit etiam, ut poſſis demonſtrare etiam digitô (iis) quibus voles; quia non poſſes *mandare memoriæ ex tempore*.

E. Conſilium optimum *ex tempore*, quanto iſtud fuerit commodius mihi? enim ediſcam ſic

D. (De Goddelijke wet (is) het zelve 't welk Gods woord.

E. Is 't derhalve zonde al wat geſchied tegen het woord van God?

D. Het is zonde zonder twijffel.

E. Kond gy bewijzen die dingen uit de Goddelijke ſchriften?

D. Waarom zou ik niet konnen? niets (is) lichter.

E. Ik bid / breng my ſpreuken by.

D. Geloofſt gy dat niet / het welke ieder een voor beweezen houd?

E. Ja voorwaar ik geloove het ontwijffelbaar.

D. Wat heeft men dan getuigeniſſen van noden?

E. Op dat ik magh antwoorden zekerlijk den tegenſprekenden.

D. Gy begrijpt het wel: maar wacht / tot dat ik het ſchrijve voor u op een briefje: in het welke de aanteekening der plaatzen ook zy / op dat gy kunt toonen zelfs met den vinger / aan welken gy zult willen / om dat gy 't niet ſoud kunnen onthouden voor de vuiſt.

E. Een zeer goeden raad voor de vuiſt, hoe veel gemakkelijker zal dat zijn voor my? want zoo zal ik van buiten

per otium:	leeren als ik ledigen tyd heb.
ut habeam ad manum,	op dat ik 't hebbe by de hand/
quoties opus erit,	zoo dikmaals als 't van nooden zal zijn/
ſed quando dabis mihi?	maar wanneer zult gy het my geven?
D. Revertere cras huc ad me,	D. Komt weder morgen hier tot my/
ſi libet.	indien 't (u) luſt.
E. Quotâ horâ?	E. Op het hoe veelſte uur?
D. Primâ à meridie.	D. Ten een (ure) na den middag.
E. Habeo ſat.	E. Ik heb genoeg.
Vale intereà.	Vaar wel ondertuſſchen.
D. Dominus Deus ſervet te.	D. De Heere God beware u.

Nonageſimum Quartum Colloquium.

Argumentum:

Argumentum colloquendi eſt hic quæſitum ſimulatione quadam. Lex Scholaſtica (vetat,) ne pueri audeant alienare res ſuas. Adverſa (ſunt) ferenda exemplo Chriſti propter ipſum. Nihil boni poteſt fieri niſi auxilio Spiritus Divini: illud autem eſt impetrandum precibus.

Vier- en negentigſte Zamenſpraak.

Inhoud:

De ſtoffe van zamenſpreken is hier gezocht door een zekere veinzinge. Een School-wet (verbiet/) dat de jongens niet derven vervreemden hare zaken. Tegenſpoeden moeten verdragen worden naar het Voorbeelt van Chriſtus om zijnen wil. Niets goeds kan geſchieden als door de hulpe van den Goddelijken Geeſt: maar dat moet verkregen worden door gebeden.

Hippo-

Hippolytus, Jaſon.	Hippolyt, Jaſon.
H. Vis emere cingulum hoc?	H. Wilt gy koopen dezen riem?
J. Cur emerem? unum eſt ſatis mihi: tu vero cur vis vendere?	J. Waarom zou ik hem koopen? een is my genoeg: maar waarom wilt gy hem verkoopen?
H. Quia duo ſunt mihi.	H. Om dat ik 'er twee heb.
J. Nec tamen licet, ut vendas, niſi vis *incurrere in pœnam*.	J. Nochtans is (u niet geoorloft/dat gy hem verkoopt/ ten zy gy wilt ſtraf op uwen hals halen,
H. Quid vetat me vendere res meas?	H. Wat verbied/ dat ik verkoope mijne dingen?
J. Habes adhuc nihil *tuum*.	J. Gy hebt noch niets eigen.
H. Eho! Nihil? unde probas iſtud?	H. Hoe! Niets? maar uit bewijſt gy dat?
J. Quia *es nondum juris tui*, ſed ſub poteſtate patriâ: vis denique audire breviter, iſtud non licere tibi?	J. Om dat gy noch niet zijt uw eigen Meeſter, maar onder de vaderlijke macht: wilt gy eindelijk hooren kortelijk/ dat dit u niet geoorloft is?
H. Velim *maximè*. (hoc,	H. Ik wilde zeer gaarne.
J. Lex Scholaſtica eſt de cujus (legis) ſententia eſt hæc: *Pueri ne vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent modo quovis alio, injuſſu parentum: qui fecerit contrà, mulctentur verberibus.*	J. Een Schoolwet is hier van/ welker inhoud is deze: Dat de kinderen niets verkoopen, nochte koopen, nochte verruilen, nochte vervremden op eenige andere manier, (ders: zonder bevel van [hun] oual wie daar tegen gedaan zal hebben, (gen. dat hy geſtraft worde met ſla-

H. Ego non ignorabam iſtud:	H. Ik wiſt dat wel:
ſed volebam *facere periculum*,	maar ik wilde een proef nemen,
an eſſes conſtans	of gy waart ſtandvaſtig
in legibus obſervandis.	in het onderhouden van de wetten.
J. Tu es igitur ſimulator.	J. Gy zijt dan een veinzer.
H. Video nihil mali eſſe in ſimulatione hâc;	H. Ik zie dat 'er niets quaads is in deze veinzing;
nam tu interpretaris ma-(le.	want gy legt het kwalijk uit.
J. Minimè verò,	J. Geenzins voorwaar /
enim nocuiſti nihil mihi.	want gy hebt my niets beleedigt.
H. Quid ſi nocuiſſem?	H. Wat indien ik u beleedigt (hadde?
J. Tuliſſem animo æquo,	J. Ik zou het verdragen hebben met een onverſchillend gemoed /
ut decet Chriſtianum.	gelijk het betaamt een Chriſten.
H. Utinam feramus ſic adverſa omnia propter Chriſtum,	H. Och of wy verdroegen alzoo alle tegenſpoeden om Chriſtus wil /
qui tulit nihil non *cauſâ ſalutis noſtræ!*	dewelke alles verdragen heeft om onze zaligheids wil!
J. Feremus certè,	J. Wy zullen 't verdragen voorwaar /
ſi proponamus ſemper exemplum ejus nobis ob oculos.	indien wy voorſtellen altijd aan ons het voorbeeld van hem voor oogen.
H. Id eſt quidem difficile.	H. Dat is wel zwaar.
J. Immò impoſſibile,	J. Ja onmogelijk /
niſi adjuvemur ſemper ſpiritu illius;	ten zy wy geholpen worden altijd door den geeſt van hem;
quod (adjuvari) quidem eſt impetrandum precibus aſſiduis.	welk (geholpen worden) moet verkregen worden door gedurige gebeden.
H. O quàm ſuavi ſermone conſumpſimus tantillum otii!	H. O met wat zoete rede hebben wy doorgebracht zoo een weinigje ledigen tijds!

Nona-

Nonageſimum Quintum Colloquium.

Argumentum:

De convivio quodam. Qui convivæ, quæ varietas & copia ferculorum, quis ordo fuerit, &c. Luxus conviviorum notatur obiter. *Actio gratiarum*. Convivator ipſe objurgatur de luxu.

Remigius, Samuel.

R. QUid eſt, quod redieris hodie tam citò à Patruo? præſertim quum convivium fuerit?

S. Quid feciſſem illic diutius?

R. Expectaſſes cœnam, ut ederes de reliquiis prandii.

S. Ederam ſatis in prandio: Patruus juſſit præterea, ut deducerem Præceptorem domum, quem ego deduxeram

Vyf-en-negentigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Van zeekeren maaltijd. Welke gaſten / welke verſcheidenheid en overvloed van gerechten / welke ſchikking geweeſt zy / &c. De overdaad der maaltijden word in 't voorbygaan beriſpt. Een dankzegginge. De Gaſtheer zelf word beriſpt van overdaad.

Remigius, Samuel.

R. WAt is 't / waarom gy weder gekomen zyt heden zoo raſch van uw Oom? voornamentlijk dewijl 'er een gaſtmaal geweeſt is?

S. Wat zoude ik gedaan hebben daar langer?

R. Gy zoud gewacht hebben naar het avondmaal / op dat gy zoud eten van de overblijfſelen des middagmaals:

S. Ik hadde genoeg gegeten op het middagmaal: myn Oom heeft bevolen daarenboven / dat ik zou wederleiden den Meeſter na huis / denwelken ik had geleid

ad

ad convivium.	naar het gaſtmaal.
R. Quid (facit) patruelis tuus? Cur non rediit cum vobis in ludum?	R. Wat (doet) uw Ooms zoon? Waarom is hy niet wedergekomen met u lieden na het ſchool?
S. Eſt retentus à Matre, in diem unum aut alterum.	S. Hy is opgehouden van zijn Moeder / voor een dag of twee.
R. Quamobrem?	R. Waarom?
S. Ut veſtimenta reſarciantur illi.	S. Op dat de kleederen verſtelt worden voor hem.
R. (Cura) illa eſt cura mulierum. Sed age, quæſo, narra aliquid mihi de convivio, quoniam ſumus nunc otioſi.	R. Die (zorg) is de zorg der vrouwen. Maar wel aan / ik bid / verhaal iets aan my van het gaſtmaal / nademaal wy nu zijn ledig.
S. Quid cupis ſcire de illo?	S. Wat begeert gy te weten daar van?
R. Primùm qui convivæ fuerint: deinde quàm lautum & opiparum convivium.	R. Eerſtelijk wie de gaſten geweeſt zijn: daar na hoe rijkelijk en magtig het gaſtmaal.
S. Convivæ præcipui fuerunt hi, Syndici quatuor, Subpræfectus urbis, & duo alii *notæ primæ* è numero ſenatorum.	S. De voornaamſte gaſten zijn geweeſt deze / vier Penſionariſſen/ den Onderbevelhebber van de ſtadt/ en twee andere van de voornaamſte uit het getal der Raadsheeren.
R. An noſti?	R. Kent gy hen?
S. De facie quidem: ſed non teneo nomina eorum.	S. Van aangezigt wel: maar ik ken niet de namen van hun.
R. An nulli (erant) præterea?	R. (Waaren'er) geen daarenboven?
S. Item duo ex familiaribus Patrui mei.	S. Ook twee uit de gemeenzame vrienden van mijn Oom.

R. Quo

R. Quotus accumbebat Præceptor?	R. De hoe veelſte zat de Meeſter aan?
S. Non obſervavi, quotus eſſet: ſed erat ferè in menſâ mediâ, (*mei.* *è contrariâ parte Patrui*	S. Ik heb niet gade geſlagen / de hoe veelſte hy was: maar hy was byna in't midden van de tafel / recht tegen over mijnen Oom.
R. Tu verò?	R. Maar gy?
S. Hui inepte, qui roges iſtud? an ego homunculus epularer cum viris tantis?	S. Hey beuzelaar / dewelke dat vraagt / zou ik gering-menſchje gaſtmaal houden met zoo groote mannen?
hoc fuit ſatis honorificum mihi, quod miniſtrarem.	Dat is geweeſt heerlijk genoeg voor my / dat ik diende.
R. An mulieres nullæ erant?	R. Waren 'er geen Vrouwen?
S. Nullæ, præter uxorem Patrui: quæ ſedebat ibidem *in menſa extrema.*	S. Geen / behalven de huisvrou van mijnen Oom: dewelke zat aldaar aan't einde van de tafel.
R. *Quid ita tam remota*?	R. Waarom zoo verre achter af?
S. Ipſa voluit ſic, ut ſurgeret identidem commodiùs, propter ordinem miniſterii.	S. Zy zelf heeft alzoo gewilt / op dat zy zoude opſtaan t'elkens gemakkelijker / om de ſchikking van de bediening.
R. Quid (agebat) Filius?	R. Wat (deed) de Zoon?
S. Aſſidebat juxta Matrem.	S. Hy zat nevens zijn Moeder.
R. Habeo de convivis: exſpecto nunc de convivio.	R. Ik hebbe van de gaſten: ik verwacht nu van het gaſtmaal.
S. Imponis onus valdè magnum, ac difficile mihi, maximè propter memoriam:	S. Gy legt my op een zeer groote en zwaare laſt; allermeeſt om de geheugenis:
ſed equidem *dabo operam*, ut expleam deſiderium (tuum *ex parte aliqua*,	maar ik zal voorwaar mijn beſt doen, dat ik voldoe uwe begeerte eenigzints.
quandò nacti ſumus	nademaal wy verkreegen

pluſ-

pluſculum otii tempore hoc pomeridiano, ut dixiſti.	hebben een weinig meer ledigen tijd op dezen namiddagtijd / gelijk gy gezegt hebt.
R. Feceris pergratum mihi.	R. Gy zult gedaan hebben een zeer aangenaame zaak voor my.
S. (Faciam) tamen *lege eâ*, ut *referas par pari*, ſi quando occaſio dabitur.	S. (Ik zal het doen) nochtans op die voorwaarde, dat gy vergeld gelijk met gelijk, zoo wanneer de gelegenheid zal gegeven worden.
R. Nihil eſt, quod dubites *de hoc*. Incipe.	R. Niets is 'er / waarom gy behoeft te twijffelen hier aan. Begin.
S. Audi nunc jam.	S. Hoor nu zoo terſtond.
R. Dic primum mihi, quia narratio eſt longa, ut ais, quotâ horâ eſt accubitum?	R. Zeg eerſtelijk my / om dat de vertelling lang is / gelijk gy zegt / op het hoeveelſte uur is men gaan aanzitten?
S. Ferè decimâ.	S. Byna op het tiende.
R. Quotâ (horâ eſt) ſurrectum?	R. Op het hoeveelſte (uur is men) opgeſtaan?
S. Paulò ante meridiem.	S. Een weinig voor den middag.
R. An omnes ſedebant commodè?	R. Zaten zy alle gemakkelijk?
S. Commodiſſimè.	S. Zeer gemakkelijk.
R. Aggredere nunc ad rem.	R. Treed nu toe tot de zaak.
S. Accipe igitur *præludia* menſæ.	S. Neem aan dan de voorgeregten van de tafel.
R. Appone, quum voles.	R. Zet op / als gy zult willen.
S. Cruſtula tenella mellita *operis piſtorii*, *cum* aromatite ſunt appoſita *inprimis*.	S. Een dun gehonigt taartje gebakken, en Specerije Wijn zijn opgezet voor eerſt.
R. Exordium (eſt) ſane	R. Het begin is voorwaar opti-

optimum,	zeer goed/
& aptiſſimum	en zeer bequaam
ad animos conciliandos.	om de gemoederen aan te lokken.
S. Quæſo, omitte interpellationes iſtas,	S. Ik bid/ laat varen die tuſſenſprekingen/
ne memoria perturbetur mihi.	op dat de gehengenis mijn niet ontroert worde.
R. Non interpellabo poſthac:	R. Ik zal niet tuſſenſpreken na dezen:
niſi ſi opus erit	ten zy indien 't van nooden zal zijn
requirere fortè quid.	te verzoeken mogelijk iet.
S. Pernæ ſalitæ ſunt ſecutæ,	S. Gezoute hammen zijn gevolgt/
ſuilla infumata,	varkens-vleeſ gerookt/
linguæ bubulæ	oſſe-tongen
induratæ quoque ſale & fumo.	ook hard gemaakt door zout en rook.
Atque hæc ad appetentiam excitandam,	En deze dingen om de graagheid op te wekken/
& ſitim acuendam.	en den dorſt te ſcherpen.
R. Quaſi verò non acueretur ſatis	R. Al even eens of hy niet genoeg geſcherpt wierd
æſtu & fervore ſolis.	door den brand en hitte der zon.
S. Convivatores docti ſolent facere ſic.	S. Erbaare gaſt-houders zijn gewoon zoo te doen.
R. Audio libenter iſthæc,	R. Ik hoor gaarne deze dingen,
præſertim cum exprimas omnia	voornamentlijk dewijl gy uitdrukt alles
verbis propriis & ſignificantibus.	met eige en duidelijke woorden.
Perge porrò.	Ga voort voorders.
S. *Acetaria*	S. In Zaladen met azyn
è lactucis capitatis ſunt interpoſita	uit krop-latuw zijn tuſſchen ſcheiden geſtelt
ordine eodem,	op dezelve rye/
frixa inteſtina avium,	geroofte ingewanden van vogelen/

zulk

minutalia ex vitulinâ,	frikadellen van kalfs-vleeſch
cum integris vitellis	met geheele dooren van
ovorum.	eieren.
Et hactenus de *prælu-*	en tot hier toe van de voor-
diis,	geregten,
qui fuit *miſſus primus*.	welke is geweeſt de eerſte op-
	diſſing.
R. Nihil eſt bibitum	R. Heeft men ondertuſſen niet
interim?	gedronken?
S. Quæſtio indigna homi-	S. Een vraag onwaardig een
ne.	menſch.
Enim quis parcerèt hîc	Want wie zou hier ontzien
vino?	den wijn?
tres & quidem ſtrenuiſ-	wy drie en wel zeer dappere
ſimi ſufficiebamus vix	waren nauwelijks genoeg
potibus fundendis.	om drinken te ſchenken.
Sed poſterius agam de	Maar op het laatſte zal ik
potibus,	handelen van de dranken /
ſine me *expedire* cibos.	laat my de ſpijzen af handelen.
R. Age, ſino.	R. Wel aan / ik laat het toe.
S. Hæc fuerunt ferè	S. Deze dingen zijn geweeſt by-
in *miſſu* ſecundo:	na in de tweede opdiſſing:
artocreas,	een vleespaſtey /
pulli gallinacei elixi	jonge kuikens geſtooft
cum lactucis,	met latuwe /
bubula,	oſſe-vlees /
vervecina,	were-vlees /
vitulina,	kalfs-vlees /
ſuilla recens,	vers varkens-vlees /
(ſuilla) ſalſa,	gezouten (varkens-vleeſch)
jus carnium conditum	zop van vlees toegemaakt
ſuaviſſimè	zeer lieffelijk
vitellis ovorum,	met dooren van eieren /
croco, & omphacio,	zaffraan / en verjuis /
item juſcula aliquot	ook eenige ſopjes van
ex oleribus.	moes-kruiden.
R. Opinor fuiſſe plus	R. Ik meen dat hier meer ge-
fabulatum hîc,	praat is geweeſt /
quàm eſum:	dan gegeten:

quia

ſcilicet quia *aſſa* expectabantur.
S. (Illa) attigerant vix menſam,
quum (nos) ſumus juſſi tollere illa.
Venio igitur ad *miſſum* tertium,
in quo hæc *aſſa* fuerunt expoſita:
pulli gallinacei,
pulli columbini,
anſerculi fartiles,
& ſuculæ,
item cuniculi,
armi vervecini,
poſtremò ferina generum duorum
incruſtata opere piſtorio.

R. Quid præterea?
S. Quid? hem
(prætermiſi pene:)
perdices duæ fuerunt interjectæ
cum lepuſculo,
fabæ virides frixæ,
& piſa cocta cum ſiliquis.
R. An nihil piſcium (erat?)
S. Admones in tempore:
erat trutta ingens,
quæ fuerat diviſa
in partes quatuor,
præter caudam:
item lucius prægrandis,
quadripartitus.

namentlijk om dat het gebraad verwacht wierd.
S. (Die dingen) hadden aangeraakt nauwelijks de tafel/
als (wy) geboden zijn
weg te nemen die dingen.
Ik kom dan tot de derde opdiſſing,
in de welke dit gebraad is opgezet geweeſt.
jonge kuikens/
jonge duiven/
opgevulde gansjes/
en jonge varkentjes/
ook konijnen/
ſchaapen bouten/
ten laatſten wildbraad
van twee ſoorten
in een korſt gebakken.

R. Wat daarenboven?
S. Wat? hey
(ik hebbe het byna overgeſlagen:)
twee patrijzen (zijn)
daar tuſſchen gezet
met een haaſje/
groene boonen gerooſt
en erweten gekookt met de peultjes.
R. (Was 'er) geen vis?
S. Gy vermaant in tijds:
daar was een zeer groote voorn/
welke was verdeelt geweeſt
in vier deelen/
behalven de ſtaart:
ook een zeer groote ſnoek/
in vieren gedeeld

ad modum eundem.
Taceo piſces minutos,
& mediocres,
partim aſſos,
aut frixos,
item cancros fluviatiles;
omnia numero magno:
ſed hæc (erant) magis ad
oſtentationem,
quàm ad neceſſitatem.
Enim fere nihil guſtatum
eſt de iis.
R. Videris mihi prætermiſiſſe unum.
S. Quid illud eſt?
R. An intinctus nulli erant?
S. Immò embammata ſaporis ſcitiſſimi (dùm
erant addita propemo-
ferculis ſingulis,
quæ coquus ipſe concinnaverat
artificio miro.
Nec verò capparides ex
oleo & aceto defuerunt,
mala citrea,
olivæ conditivæ cum
muriâ ſuâ,
acetum roſaceum,
& ſuccus oxalidis.
R. O quot & quanta
irritamenta gulæ!
S. Adde etiam impedimenta corporis & animi.
R. Sed, quæſo,
quis actus fuit ultimus
fabulæ?
S. Patruus jubet tandem

op dezelve manier.
Ik zwijge de kleine viſſen/
en de middelmatige/
ten deele gezoden/
of gefruit/
ook de rivierkreeften/
alles in een groot getal:
maar deze dingen (waren)
meer tot pragtige vertooning,
als tot noodzakelijkheid.
Want byna niets is geproeft
van die dingen.
R. My dunkt/ dat gy overgeſlagen hebt een ding.
S. Wat is dat?
R. Waren 'er geen doopen?
S. Ja doopen van zeer aangenaamen ſmaak
waren bygedaan bykans
by ieder gerecht/
dat de kok zelf had toegemaakt
door een wondere konſt.
En ook kappers uit
oly en azijn hebben niet ontbroken/
citroen-appelen/
ingezulte olijven met
haar pekel/
roozenazijn/
en ſap van zuring.
R. O hoe veele en hoe groote
tergingen der keele!
S. Doe 'er ook by beletzelen
des lichaams en gemoeds.
R. Maar/ ik bid/
welk bedrijf is geweeſt het
laatſte van het ſpel?
S. Oom beveelt eindelijk

bel-

bellaria apponi,
quum nec ullus
ederet jam carnes,
nec piſces,
in quibus (*bellariis*) hæc
fuerunt præcipua:
caſeus recens pinguiſſimus, item & vetus multiplex:
ſcribilitæ,
placentulæ,
oryza cocta in lacte,
& ſaccharata benè,
perſica præcocia,
ficus, ceraſa,
uvæ paſſæ,
caryotæ,
tragemata ſerotina,
ſalgama
generum multorum,
& alia,
quæ non occurrunt
nunc mihi.
Denique affluentia eſculentorum omnium fuit tanta,
ut menſa ſuſtineret vix ipſa (eſculenta.)
Quid quæris?
orbes & quadrulæ ſunt mutati quater aut quinquies.
Referebamus cibos craſſos & duriores integros *ex parte magnâ*
in culinam:
adeò pauci attingebant propter copiam delicatiorum.

dat het nageregt opgezet wierd / wanneer nogte iemand nu at vleeſch /
nochte vis /
in welk (nageregt) deze dingen
zijn geweeſt de voornaamſte:
jonge zeer vette kaas /
en ook oude veelerley:
taartjes /
pannekoekjes /
rijs gekookt in melk /
en wel geſuikerd /
vroeg rijpe perziken /
vijgen / kerſſen /
rozijnen /
dadels /
laat rijp nabanket /
confituren
van vele ſoorten /
en andere dingen /
dewelke my nu niet
te binnen komen.
Eindelijk de overvloed
van alle eetwaren
is geweeſt zoo groot /
dat de tafel nauwelijks konde dragen die (eetwaren.)
Wat vraagt gy?
de ſchotels en tafelborden zijn verandert
viermaal of vijfmaal.
Wy dragten weder de grove en harder ſpijzen ongeſchonden
voor een groot gedeelte
na de keuken:
zoo weinige raakten ze aan
om den overvloed van lekkerder dingen.

R. Quid abundantia tanta, & diverſitas cibariorum confert?	R. Wat helpt zoo grooten over-vloed / en verſcheidenheid van ſpijze?
S. Ad ſtomachum gravandum, & morbos complures generandos.	S. Om de maag te bezwaren / en zeer veel ziektens te veroorzaken.
Sed quid agas?	Maar wat zal men doen?
Vivimus ferè ſic tempore hoc.	Wy leven gemeenlijk zoo op dezen tijd.
R. Qui *faciunt* convivia viris talibus, videntur *certare*	R. Alle die aanregten gaſtmalen voor zoodanige mannen/ ſchijnen niemand te willen toegeven,
de copiâ,	wegens den overvloed /
de apparatu,	wegens den toeſtel /
de ſplendore, & lautitiis.	wegens de koſtelijkheid / en lekkernyen.
S. Et tamen (leges) quædam *ſumptuariæ* extant inter leges civitatis hujus, ut audivi.	S. En nochtans eenige (wetten) aangaande de teerkoſten zijn onder de wetten van deze Stad / gelijk ik gehoort hebbe.
R. Leges ſilent inter convivia, ut detorqueamus obiter aliquid è Cicerone.	R. De wetten zwijgen onder de gaſtmalen / op dat wy verdraaien in 't voorby gaan iets uit Cicero.
S. An putas convivas omnes delectari immanitate illa ſumptuum?	S. Meent gy dat alle de gaſten vermaakt worden met die overgrootheid der onkoſten?
R. Non puto, niſi ſint fortè lurcones, aut aſoti, aut ventricolæ Apiciani, ut dicam ita.	R. Ik meen het niet / tenzy zy zijn mogelijk braſſers/ of ligtmiſſen/ of Apiciaanſche buikdienaars/ op dat ik zoo ſpreke.
Cæterum *quid eſt in cauſſa?*	Voorder wat is de oorzaak?
S. Rogas?	S. Vraagt gy (dat?)

non

non modò ſtultitia, ſed etiam inſania convivatorum.	niet alleen de dwaasheid / maar ook de uitzinnigheid der gaſthouders.
R. *Pars maxima hominum jactatur morbo eodem*, ut Horatius ait.	R. Het grootſte deel der menſchen word gedreven door dezelve ziekte, gelijk Horatius zegt.
S. Sed omittamus cenſuram hanc, juxta proverbium: *Ne ſutor* &c.	S. Maar laat ons overſlaan deze beſtraffing / volgens het ſpreekwoord: Schoenmaker blijf, enz.
R. Igitur redeamus ad propoſitum. Quale vinum eſt appoſitum?	R. Laat ons dan wederkeeren tot het voorgeſtelde. Hoedanigen wijn is opgezet?
S. (Appoſitum eſt vinum) album, nigrum, fulvum, ſanguineum, ſi quæris de colore,	S. (Daar is opgezet) witte / zwarte / gele / bloedroode (wyn /) indien gy vraagt van de verwe /
& vina multiplicia de coloribus ſingulis: omnia ferè generoſiſſima, ſi (quæris) de bonitate:	en veelerhande wijnen van elke verwe: alle byna de alleruitnemenſte / indien (gy vraagt) naar de goedheid:
ſed (convivæ) commendabant genus illud vini ex Burgundiâ in primis, quod vocatur vulgò *Arboſium*.	maar (de gaſten) prezen die ſoort van wyn (lijk / uit Burgoenje voornament- het welk gemeenelijk genaamt word Arboſium.
R. Unde hoc petebatur?	R. Van waar wierd die gehaald?
S. E cellâ vinariâ Patrui.	S. Uit de wijnkelder van Oom.
R. An habet multum ejuſmodi?	R. Heeft hy veel diergelijke?
S. Duos cados vini helvoli: item duos albi limpidiſſimi.	S. Twee groote vaten van rootachtigen wijn: ook twee van zeer klaren witten.

R. Quis fuit exitus prandii?	R. Welk is geweeſt het einde van het middagmaal?
S. Patruus jubet tunc vinum fundi ſingulis,	S. Toen gebied Oom den wyn geſchonken te worden aan een ieder/
ubi videt	als hy ziet dat
convivas omnes (eſſe)	alle de gaſten (zijn)
penè defeſſos edendo,	byna vermoeit door het eten/
bibendo,	door het drinken/
colloquendò:	door het zamenſpreken.
invitat omnes ad potum	nodigt hy ze allen tot den
extremum.	laatſten dronk.
Omnia tolluntur	Daar na word alles weg= genomen
ordine:	op orde:
mantilia latiora	breeder tafellakens
ex lino tenuiſſimo	van zeer fijn lijnwaad
inſternuntur menſis,	worden gelegt op de tafelen/
aqua odorifera datur	welriekend water wort ge= geven
manibus abluendis leviter:	om de handen zachtelijk af te waſſchen:
ego & Patruelis *agimus gratias Deo* de more:	ik en myn Ooms zoon danken God naar de gewoonte:
Verò Patruus ipſe *agit (gratias) cœtui univerſo*	maar Oom zelf bedankt het geheele gezelſchap
voce clarâ:	met een heldere ſtem:
Syndicus primus *agit* tandem (*gratias*) *publicas convivatori*,	de voornaamſte Penſionaris bedankt eindelijk den gaſthouder in 't algemeen.
ſermone ſatis accurato,	met een genoeg nette rede/
nomine convivarum:	uit den naam van de gaſten:
objurgat ſimul eum,	hy beriſpt te gelijk hem/
quod fuerit convivatus	dat hy gaſtmaal gehouden heeft
apparatu tam magnifico & ſumptuoſo.	met zoo een heerlijken en ko= ſtelijken toeſtel.
Immò (Patruus inquit)	Ja (zegt Oom)
quæſo, ignoſcite mihi,	ik bidde/ vergeef het my/

quod

quod tractaverim	dat ik ulieden onthaalt hebbe
non ſatis ampliter vos	niet heerlijk genoeg
pro dignitate.	naar (uwe) waardigheid.
Univerſi ſurgunt è	Alle ſtaan zy op van de
menſâ,	tafel/
his dictis:	deze woorden gezegt zijnde:
pars magna diſcedit,	een groote gedeelte vertrekt
ſtatim,	terſtond/
Vale dicto:	Vaar wel gezegt zijnde:
cæteri manent,	de overige blijven/
ſtantes & colloquentes	ſtaande en zamenſpreekende
in aulâ.	in de zaal.
R. Quid vos (faciebatis)	R. Wat (deed) gylieden onder=
intereà,	tuſſchen/
qui miniſtraveratis	die welke gediend had
ad menſam?	aan de tafel?
S. *Recepimus nos* in	S. Wy hebben ons begeven
culinam	na de keuke
ad prandium:	tot het middagmaal:
curavimus illic	wy hebben verzorgt aldaar
otioſè corpus,	met gemak het ligchaam/
& *ex ſententiâ animi.*	en zoo als 't ons luſte.
R. Ubi Præceptor erat	R. Waar was de Meeſter
interim?	ondertuſſchen?
S. Patruus vocaverat *ſeorſim* illum	S. Oom had hem geroepen aan een zy
ad colloquium.	tot de zamenſpraak.
R. Credo, ut commendarêt te, & filium	R. Ik geloof/ om dat hy zou aanbevelen u/ en (zyn) zoon
de notâ meliore.	op het beſte.
S. Iſtud eſt veriſimile.	S. Dat is waarſchijnelijk.
R. Neſcis, quæ fuerit	R. Weet gy niet/ welk is geweeſt
cauſa convivii tanti?	de oorzaak van zoo grooten gaſtmaal?
S. *Quid refert meâ* ſcire?	S. Wat raakt dat my te weten?
R. Igitur (*refert*) tanto minus *meâ.*	R. Derhalven (raakt dat) my zoo veel te minder.

S. *Colligis* rectè, & expectabam ſic.	S. Gy begrypt (het) wel / en ik verwachtte het zoo.
R. Atqui non ſum dialecticus.	R. Maar ik ben geen redenkonſtenaar.
S. Dialectica naturalis eſt tibi.	S. Gy hebt een natuurlijke redenkonſt.
R. Et ruſtici habent eandem.	R. Zelf de boeren hebben de zelve.
S. Sed age, dic ſeriò mihi, non tractavi ego magnificè te?	S. Maar wel aan / zeg my ernſtelijk / heb ik u niet heerlijk onthaalt?
R. Interfueram nunquam convivio tali.	R. Ik was nimmermeer geweeſt in zoodanig gaſtmaal.
S. Gaudeo eſſe ſatisfactum *ſtomacho tuo.*	S. Ik ben blijde dat voldaan is uw begeerte.
R. Gratia eſt Deo, qui dedit otium tam jucundum nobis.	R. Gode zy dank / dewelke gegeven heeft een ledigheid zoo genoegelijk voor ons.
S. Surgamus tandem; nam audio pueros *diſcedere à luſu.*	S. Laat ons eindelijk opſtaan; want ik hoor / dat de kinderen ſcheiden uit het ſpel.

Nonageſimum Sextum Colloquium.

Argumentum:

Nomina aliquot generum carnis. Locutus imperitè reprehenditur. *Vivarium ferarum.* Hortatio ad beneficia Dei agnoſcenda. Eleëmoſyna ſecreta. Locus ex Euangelio.

Zes-en-negentigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Eenige namen van ſoorten van vleeſch. Een onervaren geſproken hebbende word beriſpt. Een diergaarde. Een vermaninge om de weldaden Gods te erkennen. Een heimelijke Aalmoes. Een plaats uit het Euangelium.

Stepha-

Stephanus, *Trebatius*.	Steven, Trebatius.
S. Redis nunc demum à foro?	S. Komt gy nu eerſt weder van de markt?
T. Quid (vocas) demum? turba ad lanienam eſt tanta, ut potuerim vix accedere.	T. Wat (noemt gy) nu eerſt? de menigte aan het vleeſhuis is zoo groot/ dat ik nauwelijks heb konnen opkomen.
S. Quas carnes attuliſti nobis in diem craſtinum?	S. Wat vleeſch hebt gy mede gebragt voor ons tegen den dag van morgen?
T. Bubulam & vervecinam.	T. Oſſen vleeſch en weeren vleeſch.
S. An copia magna carnium eſt in foro?	S. Is 'er groote overvloed van vleeſch op de markt?
T. (Copia eſt) profectò tanta, ut mirer eſſe adeo caras.	T. (De meenigte is) voorwaar zoo groot/ dat ik my verwonder/ dat het zo duur is.
S. Nihil mirum: ut carnes ſunt multæ, ita (homines ſunt) multi, qui edunt quotidie carnes. Sed quæ genera carnis vidiſti potiſſimum?	S. Geen wonder: gelijk het vleeſch veel is/ alzoo (zijn de menſchen) veele/ de welke eten dagelijks vleeſch. Maar welke ſoorten van vleeſch hebt gy gezien allermeeſt?
T. Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, ſuillam, hædinam, agninam.	T. Ik hebbe gezien oſſen vleeſch, kalfs vleeſch, ſchapen vleeſch, weeren vleeſch, varkens vleeſch, geyten vleeſch, lams vleeſch.
S. An (vidiſti) nihil amplius?	S. (Hebt gy gezien) niets meer?
T. Quid velles præterea?	T. Wat zoud gy willen daarenboven?
S. Igitur nihil *ferinæ* erat?	S. Was 'er dan geen wildbraad?
T. Non queo referre ſimul omnia:	T. Ik kan niet verhaalen te gelijk alles

immo vidi etiam	ja ik heb ook gezien
ferinam.	wildbraad.
S. Qualem?	S. Hoedanig?
T. Cervinam, &	T. Hartenvleeſch, en
aprugnam.	wild barkenvleeſch,
ô quam pinguis eſt a-	ô hoe vet is het wildbarken-
prugna!	vleeſch!
S. O quàm ineptus es!	S. O hoe onbequaam zijt gy!
T. Quid ita?	T. Hoe zoo?
S. Quia falleris	S. Om dat gy bedrogen word
in nominibus rerum:	in de namen der dingen:
Nam (id) quod dicitur	Want (dat) het welke ge-
arvina	naamt word arvina (het op de
in ſue *domeſtico*,	ribbens van een tam barken/
id vocatur callum	dat word genoemd callum
in ſue fero	in een wildbarken/
(id eſt apro:)	(dat is een zwijn)
& eſt duriſſimum	en is het allerhardſte
in genere eo.	in die zoort.
T. Non memini quidem	T. My gedenkt voorwaar niet/
(me) audire iſtud.	dat (ik) dat gehoort heb.
S. Audiſti nunc:	S. Gy hebt het gehoort nu:
manda memoriæ,	onthoud het,
ſi vis.	indien gy wilt.
T. Tu vero doctor,	T. Maar gy onderwijzet/
unde didiciſti iſtud?	van waar hebt gy dat ge-
	leert?
S. *Caro ferina*	S. Het wildbraad
eſt res frequentiſſima	is een zeer gemeene zaak
domi noſtræ:	ten onzen huizen.
T. Unde copia tanta	T. Van waar hebt gylieden
eſt vobis?	zoo greoten overvloed?
S. Pater habet	S. Vader heeft een diergaarde
vivarium ferarum mul-	van veele wilde beeſten/
tarum ruri,	op't land/
ex quo apri ſolidi	uit de welke geheele wilde
	zwijnen
adferuntur interdum	gebracht worden zomtijds

in

in urbem.	in de Stad.
T. Quale eſt vivarium iſtud?	T. Hoedanig is die diergaarde?
S. (Vivarium iſtud) eſt locus formâ ferè quadrangulari, ampliſſimus, ſeptus undique muris altiſſimis, conſitus arboribus multis & proceris: inter quas dumeta maximè denſa ſunt.	S. (Die diergaarde) is een plaats byna vierhoekig van geſtalte / zeer ruim / omheint van alle kanten met zeer hooge muuren / beplant met veele en hooge boomen: onder welke zeer dikke kreupelboſſen zijn.
T. Quales arbores ſunt illic? utrum *urbanæ* an *ſilveſtres*?	T. Hoedanige bomen zijn daar? welk van beide tamme of wilde?
S. Omnes ferè *ſilveſtres*: ſed quercus & fagi ſunt potiſſimum in his, quarum glande cervi, apri, damæ paſcuntur.	S. Alle byna wilde: maar eycke boomen en beukeboomen zijn voornamentlijk onder deze / met welker eyckelen de harten / wilde zwijnen / daſſen gevoed werden.
T. *O quantas gratias* debetis meritò Deo, qui eſt largitus vobis tantam abundantiam rerum omnium!	T. O hoe grooten dank zijt gylieden ſchuldig aan God, dewelke verleent heeft aan ulieden zoo grooten overvloed van alle dingen!
S. Non ſumus immemores beneficiorum ejus. Enim pater erogat bona plurima in pauperes: quod tamen velit non eſſe dictum tibi uni.	S. Wy zijn niet ongedachtig aan de weldaden van hem. Want Vader deelt uit zeer veele goederen aan den armen: het welk nochtans hy wil gezegt te zijn aan u alleen.
T. Cur ita?	T. Waarom zoo?
S. Quia non vult talia prædicari.	S. Om dat hy niet wil dat zodanige dingen geroemt worden.

T. (Pa-

T. (Pater tuus) eſt laudandus tanto magis,
quod ſequitur verè præceptum Chriſti,
cujus verba ſunt ſcripta apud Matthæum:
inquit, *quum facis Eleëmoſynam*,
& quæ ſequuntur.
S. Quoto Capite?
T. Sexto,
niſi memoria fallit me.
S. Sed hæc hactenus:
enim collocuti ſumus ſatis,
& convenitur jam ad diſputandum.
T. Eamus igitur.
S. Sequere me:
aut præcede,
ſi mavis.
T. Ego faciam neutrum,
ſed ibimus unà.

T. (Uw vader) moet geprezen worden zoo veel te meer/
om dat hy navolgt waarlijk de les van Chriſtus/
wiens woorden zijn geſchreven by Mattheus:
hy zegt/ als gy doet een Aalmoeſſe,
en het welk volgt.
S. In het hoe veelſte Hooftſtuk?
T. In het zesde/
ten zy de geheugenis my bedriegt.
S. Maar deze dingen tot hier toe:
want wy hebben genoeg zamen geſproken/
en men komt nu al te zamen om te twiſtredenen.
T. Laat ons dan gaan.
S. Volg my:
of gaa voor/
indien gy liever wilt.
T. Ik zal doen geen van beiden/
maar wy zullen gaan te zamen.

Nonageſimum Septimum Colloquium.

Argumentum:

Nomina olerum quorundam enumerantur. Moretum Virgilianum. Lætitia ob *rem culinariam*. Fructus & olera præferuntur

Zeven-en-negentigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

De namen van eenige moeskruyden worden opgetelt. Het Moretum van Virgilius. Blijdſchap om keukenſaken. Vruchten en moeskruyden worden meer geagt

ear-

carnibus à puero. Alimentum modicum eſt ſatis ſtudioſis. Parentes *ferunt ægrè* niſi videant filios bene curatos in Schola. Indulgentia matrum. Amor parentum in liberos immutatur non facile.

van een jongen als 't vleeſch. Matig voedſel is genoeg voor de leerlingen. De ouders nemen 't qualyk, ten zy zy zien dat de kinderen wel bezorgt zijn in School. De toelaatentheid der Moederen. De lieſde der Ouderen tegen hunne kinderen word niet lichtelijk verandert.

Trebatius, *Vives*,

T. UBi fuiſti hodiè poſt prandium?

V. In horto Præceptoris.

T. *Quid* iveras illuc?

V. Ille miſerat me petitum olera.

T. Quæ olera collegiſti tandem?

V. Poſſum vix enumerare omnia.

T. (Enumera) ſaltem (ea) quæ *occurrunt memoriæ*.

V. Sed cur quæris iſtud?

T. Ut recordemur interim nomina aliqua rerum,

quæ didicimus parvuli.

V. Exercitatio eſt pulchra, præſertim quum aliquid otii ſuppetat nobis.

Trebatius, Vives.

T. WAar zijt gy geweeſt heden na het middagmaal?

V. In den tuin des Meeſters.

T. Waarom waart gy gegaan daar heen?

V. Hy had my gezonden om te halen moeskruiden.

T. Welke moeskruiden hebt gy verzamelt eindelijk?

V. Ik kan nauwelijks alle optellen.

T. (Tel) ten minſten (op/) dewelke u in den zin komen.

V. Maar waarom vraagt gy dat?

T. Op dat wy herdenken ondertuſſchen eenige namen der dingen/

dewelke wy geleert hebben kleine kinderen (zynde.)

V. Het is een fraye oeſſening/ voornamentlijk dewijl eenige ledige tijd overig is voor ons.

Audi

Audi igitur: collegi allia, ſerpyllum, porros, cæpas, naſturtium, cuminum, fœniculum, thymum, amaracum, hyſſopum, apium, ſalviam, ſaturejam..	Hoor dan: ik hebbe verzamelt look/ wilden thym/ praay/ ajuin/ kers/ komyn/ venkel/ thym/ mariolein/ hyſſop/ peterſely/ ſaly/ keule.
T. (Herbæ,) quas numeraſti adhuc, ſunt herbæ olentes.	T. (De kruiden) dewelke gy opgetelt hebt tot noch toe/zijn riekende kruiden.
V. Inſtitueram ſic, *gratiâ memoriæ*.	V. Ik habbe zoo voorgenomen om beter te onthouden.
T. Perge porrò.	T. Gaa vorders voort.
V. Paucæ quædam reſtant, ut beta, cichoreum, lactuca, oxalis, eruca, braſſica, portulaca: plures non *occurrunt*.	V. Eenige weinige zyn overig/ als bete/ cichorey/ lattuw/ zuuring/ rakette/ kool/ porcelein: meer komen my niet te binnen.
T. Quî potuiſti meminiſſe tot (herbas?)	T. Hoe hebt gy konnen onthouden zoo veel (kruiden?)
V. Præceptor dederat catalogum ſcriptum mihi.	V. De Meeſter had gegeven een geſchreven naamrol aan my.
T. Et noveras omnes?	T. En kende gy ze alle?
V. Noram: interrogaſſem alioqui eum.	V. Ik kende ze: anderzins zoude ik hem gevraagt hebben.
T. At ego non novi omnes, quamvis didicerim nomina.	T. Maar ik kenne ze niet alle/ alhoewel ik geleert hebbe de namen.
V. Ego demonſtrabo etiam plures tibi, quum ire in hortum licebit nobis.	V. Ik zal'er toonen nog meer aan u/ als te gaan naar den tuin zal geoorloft zyn aan ons.

T. An

T. An attuliſti multum?	T. Hebt gy veel mede gebragt?
V. Calathum plenum.	V. Een vollen korf.
T. Sed quantum de ſingulis?	T. Maar hoe veel van elk?
V. Es nimis curioſus: quid vis? attuli (tantum) de ſingulis, quantum opus fuit.	V. Gy zijt al te nieusgierig: wat wilt gy? ik hebbe (zoo veel) mede gebragt van elks/ zoo veel als van nooden is geweeſt.
T. Tametſi videor tibi curioſus, tamen velim, (ut) reſpondeas hoc mihi. An tu ſcis, in quem uſum Præceptor curavit genera tot olerum apparanda?	T. Alhoewel ik ſchijn aan u nieusgierig/ nochtans wilde ik/ (dat) gy my dat beantwoort. Weet gy/ tot welk gebruik de Meeſter bezorgt heeft zoo veel ſoorten van moes-kruiden gereed te maken?
V. Partim ut jus condiretur benè, partim ut minutal fieret ex oleribus.	V. Ten deele op dat de ſaus wel zoude toegemaakt worden/ ten deele op dat moes zoude gemaakt worden van de kruiden.
T. Quam benè *conſulebat nobis!*	T. Hoe wel zorgde hy voor ons!
V. Optimè, ſed tamen cauſſa ea non erat præcipua.	V. Zeer wel/ maar nochtans die oorzaak was niet de voornaamſte.
T. Quænam igitur?	T. Welke dan?
V. An legiſti unquàm Moretum Virgilii?	V. Hebt gy immermeer geleezen? Den kruidtaart van Virgilius?
T. Legi quidem carmen: ſed edi nunquam, nec vidi Moretum	T. Ik hebbe het gedigt wel geleezen: maar ik hebbe noit gegeten/ nochte gezien kruidtaart

quod

quod ſciam.	dat ik weet. (ik:
V. At videbis, ſpero:	V. Maar gy zult ze zien/ hoop
Nam Præceptor docuit uxorem conficere,	Want de Meeſter heeft (zyn) vrouw geleert het toemaken/
& illa confecit	en zy heeft ze toegemaakt
ex præſcripto illius.	volgens het voorſchrift van hem.
T. An aliquid boni apponetur nobis	T. Zal der iets goeds opgezet worden voor ons
in cœnam?	tot het avondmaal?
V. Saltem jus pingue carnium,	V. Ten minſten vette ſop van vleeſch/
conditum benè,	wel toegemaakt/
carnes optimæ,	zeer goed vleeſch/
& minutal ex oleribus.	en moes van kruiden.
T. Unde ſcis iſta?	T. Waar van daan weet gy die dingen?
V. Vidi omnia in culinâ,	V. Ik heb gezien alles in de keuken/
quum juſſus eſſem adjuvare,	als ik geboden was te helpen/
præcipuè in oleribus	voornamentlijk in mijn
meis repurgandis.	moeskruiden te zuiveren.
T. Quid moretum?	T. Wat de kruidtaart?
non guſtabimus ſaltem?	zullen wy ze niet proeven ten minſten?
V. Immò dabitur nobis;	V. Ja ze zal gegeven worden aan ons;
nam eſt confectum,	want daar is toegemaakt/
quod ſit ſatis omnibus.	het welke zy genoeg voor allen.
T. Iſta ſapiunt *magis* mihi,	T. Die dingen ſmaken my beter,
quam carnes ipſæ,	als het vleeſch zelf/
aut piſciculi,	of de visjes/
præſertim æſtate.	voornamelijk des zomers.
V. Optarem profectò	V. Ik zoude wenſchen voorwaar/

carnes

carnes ſervari	dat het vleeſch bewaart
in hiemem,	wierd tot den winter
ut eſitaremus	op dat wy mogten eten
olera, & fructus	moeskruiden / en vruchten
æſtate totâ.	den geheelen zomer.
T. Atqui iſta alunt	T. Maar die voeden
minus,	minder /
ut accepi.	gelijk ik verſtaan hebbe.
V. Ego audivi quoque ali-	V. Ik hebbe ook dat meenig-
quoties id:	maal gehoort:
ſed quid opus eſt	maar wat hebben de leerlin-
ſtudioſis	gen van nooden
alimento tanto?	zoo grooten voedzel?
T. Fateor, non tanto:	T. Ik beken niet zoo grooten:
Parentes aſſignarent ta-	de Ouders zouden leggen
men ſtatim culpam	nogtans terſtond de ſchuld
rei ejus	van die zaak
præceptori,	op den Meeſter /
ſi viderent nos (eſſe) pal-	indien zy zaagen / dat wy
lidos & macilentos.	bleek en mager (waaren.)
Nonne eſt ſic?	Is het niet zoo?
V. Non eſt dubium:	V. Daar is geen twijffel aan:
ſed quid agas?	maar wat zal men doen?
Parentes (præcipuè ma-	De Ouders (voornamentlijk
tres)	de moeders)
indulgent ferè	geven gemeenlijk toe al te
nimium nobis.	veel aan ons.
T. Dicis quidem vera:	T. Gy zegt wel de waarheid:
ſed tu frueris interim	maar ondertuſſchen geniet
libenter	gy gaarne
indulgentiâ matris.	de toegeventheid van uw moeder.
V. Quaſi verò tu minus.	V. Even als of gy minder.
T. Ne mentiar,	T. Op dat ik niet liege /
experior quoque frequen-	ik ondervind ook dikmaals
ter (id) in me,	in my (dat)
quod adſcribo tibi.	het welk ik toeſchrijve aan u:
V. Non poſſumus immu-	V. Wy konnen niet veranderen
tare affectum parentum	de genegentheid der ouders

erga nos, niſi vitiis noſtris. Caveamus tantum abuti benevolentiâ eorum: ſed laudemus in primis Patrem illum noſtrum benigniſſimum, qui dedit progenitores tales nobis.

T. Audio libens iſta: ſed hora vocat nos.

V. Age, *imponamus finem.*

jegens ons/ ten zy door onze gebreken. Laat ons ons wachten alleenlijk te miſbruiken de goedwilligheid van haar: maar laat ons prijzen voornamentlijk dien onzen zeer goedertieren Vader/ dewelke gegeven heeft zoodanige voorteelders aan ons.

T. Ik hoore gaarne die dingen: maar het uur roept ons.

V. Wel aan/ laat ons een einde maken.

Nonageſimum Octavum Colloquium.

Argumentum:

De iis, quæ incidunt in oculos. Amicus adductus ſpe nulla mercedis opitulatur amico. Oculus (eſt) membrum chariſſimum nobis inter exteriora. Locus Zachariæ de pupilla oculi. Experientia. Jocus notatus *oblique*. Jocandum interdum, modo (fiat) cum fructu. Studia noſtra referenda ad gloriam Dei.

Vier-en negentigſte Zamenſpraak.

Inhoud:

Van die dingen, dewelke vallen in de oogen. Een Vriend bewogen door geen hoop van winſt helpe een vriend. Het oog (is) het aangenaamſte lid voor ons onder de uyterlijke. Een plaats van Zacharias van den appel des oogs. Ervarenheid. Boertery beriſpt van ter zijde. Men moet zomtijds boerten/ als 't maar (geſchied) met vrucht. Onſe betragtingen moeten gebragt worden tot de heerlijkheid Gods.

Varro, Ægidius.	Varro, Egidius.
V. ÆGidi obſecro te, *da pauliſper operam tuam mibi.*	V. EGidius ik bid u/ helpt my een weinig
Æ. Quid iſtud eſt?	E. Wat is dat?
V. Neſcio quid incidit mihi in oculum, quod *habet valdè malè me.*	V. Ik weet niet wat is gevallen my in het oog/ het welk my heel zeer doet.
Æ. In utrum oculum incidit?	E. In welk van beide de oogen is het gevallen?
V. In dextrum.	V. In het rechter.
Æ. Vis (ut) inſpiciam?	E. Wilt gy (dat) ik 'er inzie?
V. Inſpice, *amabo te.*	V. Zie 'er in/ ey lieve.
Æ. Aperi quantum potes, ac tene immobilem.	E. Doet het open, zoo wijd als gy kunt/ en houd het onbeweeglijk.
V. Non queo continere à nictu.	V. Ik kan het niet onthouden van winken.
Æ. Mane, egomet tenebo manu ſiniſtrâ.	E. Wacht/ ik zelf zal het houden met de ſlinker hand.
V. Ecquid vides?	V. Ziet gy iets?
Æ. Video aliquid minutum.	E. Ik zie iets zeer klein.
V. Quæſo, exime, ſi potes.	V. Ik bidde/ neem het uit/ indien gy kunt.
Æ. Quin exemi jam.	E. Ik hebbe het nu al uitgenomen.
V. ô Factum benè! Quid eſt?	V. O wel gedaan! Wat is het?
Æ. Cerne tu ipſe.	E. Zie gy zelf.
V. Eſt mica pulveris.	V. Het is een gruisje van ſtof.
Æ. Et quidem *uſque adeo* puſilla, ut poſſit vix cerni.	E. En wel zoo ganich klein/ dat het kan nauwelijks gezien worden.
V. Vide quantum doloris res tam exigua adferat oculis.	V. Zie hoe veel pijns zoo een kleine zaak aanbrengt aan de oogen.

Æ. Haud mirum quidem: enim nullum è membris exterioribus dicitur eſſe tenerius oculo.	E. Geen wonder voorwaar: want geen uit de uiterlijke leden word gezegt te zijn teerder als het oog.
Inde fit, ut experiamur nihil eſſe charius nobis.	Daar van daan geſchied / dat wy ondervinden dat niets waardiger is aan ons.
V. Deus approbat hoc, eum loquens apud Zachariam capite ſecundo de charitate ſuâ in nos ait ſic: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.*	V. God beveſtigt dit / als hy ſprekende by Zacharias in het tweede hoofdſtuk aangaande zijne liefde tegen ons zegt alzoo: Alwie beleedigt ulieden, beleedigt den appel van myn oog.
Æ. O bonitatem immenſam Dei, qui habet nos tantopere charos!	E. O ongemete goedheid Gods / dewelke heeft ons zoo lief!
V. Oculus non rubet mihi?	V. Is het oog my niet rood?
Æ. Aliquantulum, nempe quia fricuiſti.	E. Een weinigje / namentlijk om dat gy het gewreven hebt.
V. An tu credis dolere adhuc mihi?	V. Gelooft gy wel, dat het my noch zeer doet?
Æ. Quidni credam, qui ſim expertus toties moleſtiam talem?	E. Waarom zou ik het niet geloven / dewelke dikmaals heb ondervonden zoodanige moeyelijkheid?
V. *Experientia eſt magiſtra rerum.*	V. De ondervinding is een meeſtereſſe der zaken.
Æ. Dicitur ita vulgo.	E. Zoo wort zy genaamt van 't gemeen.
V. Quid pretii dabo medico iſti	V. Wat belooning zal ik geven aan dien geneesmeeſter

pro

pro labore?

Æ. Quantum ſumus pacti.

V. Concluſio eſt brevis: ergo (dabo) nihil, ſed tamen *habeo gratiam tibi*: atque utinam locus (gratiæ) referendæ detur!

Æ. Quin Deus avertat potiùs.

V. Correxiſti benè, dixeram imprudenter, at ſine dolo.

Æ. Accepi ſic, ſed jocari licet interim, præſertim ut exerceamus nos in linguâ latinâ.

V. Dominus Deus faxit, ut ſtudia omnia noſtra referantur ad gloriam ipſius.

Æ. Precor, faxit.

Nonageſimum Nonum Colloquium.

Argumentum.

Negligentia in cultu corporis reprehenditur. Excuſatur à penuriâ rei nummariæ. Verecundia in geren-

voor den arbeid?

E. Zoo veel als wy vaſt geſtelt hebben.

V. Het beſluit is kort: derhalve (zal ik geeven) niets/ maar nogtans bedank ik u. mag of 'er gelegentheid om (dank) te vergelden gegeven werd!

E. Ja God wende het liever af.

V. Gy hebt wel verbetert/ ik hadde geſproken onvoorzigtiglijk/ maar zonder bedrog.

E. Ik hebbe het zoo verſtaan maar het boerten is ondertuſſchen geoorloft/ voornamentlijk op dat wy oeffenen ons in de latijnſche taal.

V. De Heere God make/ dat alle onze betragtingen gebracht worden tot de heerlijkheid van hem.

E. Ik bidde/ hy make het.

Negen-en-negentigſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Onachtzaamheid in de vercieringe des lichaams word beriſpt. Word verſchoont door gebrek van geldzaken. Beſchaamtdo-

.do. Mediocritas & modus. Ubi utendum ſit verecundiâ. Societas hominum. Abuſus in rebus. Hortatio ad fiduciam petendi. Exemplum monitionis liberæ inter familiares.	heid in 't eiſchen. Middelmaat en maat. Waar men moet gebruyken de ſchaamagtigheid. Gezelſchap der menſchen. Misbruik in zaken. Een vermaninge tot vertrouwen om te eiſchen. Een voorbeeld van een vrye vermaninge onder goede vrienden.
Vives, Alexander.	Vives, Alexander.
V. Demiror negligentiam tuam.	V. Ik verwonder my over uwe onachtzaamheid.
A. In quâ re *tandem*?	A. In welke zaak doch?
V. Quod non curas diligentiùs te.	V. Dat gy u niet omzigtiger bezorgt.
A. Ego verò curo fortaſſe nimis me.	A. Maar ik bezorg mogelijk my al te veel.
Edo ſatis, bibo,	Ik eet genoeg / ik drink /
dormio (per benignitatem eam)	ik ſlaap (door die goedertierenheid) de welke is de goedertierenheid
quæ eſt benignitas	
Dei erga me:	Gods jegens my:
pecto præterea capillum,	daarenboven kam ik myn hoofdhair /
lavo manus,	ik waſch myn handen /
faciem,	myn aangezicht /
dentes, oculos,	myn tanden / myn oogen /
& (facio) hæc præcipuè manè:	en ik doe deſe dingen voornamentlijk des morgens:
quin etiam	ja zelfs ook
exerceo corpus,	ik oeffen het lichaam /
relaxo animum,	ik verquik het gemoed /
& ludo cum cæteris,	en ik ſpeel met de anderen /
quum tempus poſtulat;	als de tijd het vereiſcht /

quid

quid vis amplius?
V. Mittamus iſta:
ea non ſunt,
quæ reprehendo in te.
A. Quid igitur?
V. Circumſpico veſtimenta tua
à calce ad verticem:
invenies nihil integrum,
omnia ſunt lacerata
& obſoleta.
Iſta decent profectò
nequaquàm genus veſtrum:
curares ſaltem
(dum,
veſtitum tuum ſarcien-
aut inſtaurandum
quoquo modo.
A. Tu loqueris quidem libens hæc:
quod ſi haberes parentes
remotos tam procul,
eſſes fortaſſe non elegantior.
Non paterer
me eſſe uſque adeò pannoſum,
ſi pecunia ſuppeteret mihi.
V. Nec tamen cares ideo negligentiâ.
Enim cur non petis
aliundè mutuò?
A. Unde peterem?

wat wilt gy meer?
V. Laet ons laten vaeren die dingen:
die dingen zijn 't niet/
dewelke ik beriſpe in u.
A. Wat dan?
V. Bezie rontom uwe kleederen.
van den hiel tot den top des hoofds:
gy zult vinden niets geheel/
alles is geſcheurt
en verſleten.
Die dingen betamen voorwaar
geenzins uwder geſlacht:
gy zoud bezorgen ten minſten
uw kleedinge te nayen/
of te verſtellen
op eenige manier.
A. Gy ſpreekt wel gaarne deze dingen:
by aldien gy hadde ouders
afgelegen zoo verre/
gy zoud miſſchien zijn niet netter
Ik zoude niet lijden/
dat ik was zoo zeer geſcheurd/
indien ik geld hadde.
V. En nochtans zijt gy daarom niet vry van onachtzaamheid.
Want waarom eiſcht gy 't niet
elders van daan te borg?
A. Van waar zoude ik het eiſchen?

V. Poſſes certè (petere) à	V. Gy zoud konnen (eiſſchen)
Præceptore, ſi non (poſ-	ten minſten van den Meeſter/
ſes petere) aliunde.	indien (gy) niet (kond eiſſchen)
	elders van daan. (geven?
A. Quid ſi nollet dare?	A. Wat indien hy 't niet wilde
V. Denegat nemini	V. Hy weigerd het niemand van
ex his ſodalitiis domeſticis,	de koſt-kinderen
ſi quidem videt	indien hy maar ziet
opus eſſe.	dat het van nooden is.
A. Ego non ignoro id,	A. Ik weet dat wel/
ſed ſum verecundior,	maar ik ben ſchaamachtiger/
quàm ut audeam	dan dat ik durve
petere ab eo.	eiſſchen van hem.
V. Ah! pudor ille	V. Ach! die ſchaamte
eſt ruſticus.	is boerſch.
A. Malo tamen eſſe	A. Ik wil nochtans liever zijn
verecundus,	ſchaamachtig/
quàm impudens.	als onbeſchaamt.
V. *Verecundia eſt*	V. De ſchaamachtigheid is
ſignum bonum	een goed teeken
in adoleſcente;	in een jongeling;
ſed mediocritas	maar de middelmaat moet
eſt adhibenda ubique,	aangewend worden overal,
ut quidam dixit.	gelijk iemand heeft gezegt.
A. At ſum ingenio eo,	A. Maar ik ben van dien aard/
ut vrear ſemper	dat ik vreeze altijd
offendere quempiam.	te verſtooren iemand.
V. Laudo ingenium:	V. Ik prijs uwen aard:
ſed modus eſt	maar daar is een maat
in rebus.	in de dingen.
Nam ille metus offen-	Want die vrees van te ver-
dendi	ſtooren
debet habere locum	moet hebben plaats
in rebus turpibus,	in ſchandelijke zaken/ (lijke:
aut certè (in) indecoris:	of ten minſten (in) onbehoor-
Video verò hic	Maar ik zie hier
nihil tale.	niets zoodanig.
Enim, ut alii indigeant	want/ dat andere nodig hebbe
operâ aliorum,	de hulp van anderen/
	eſt

eſt uſitatum in ſocietate hominum.	is gebruikelijk in de zamenwoning der menſchen.
Quis igitur	Wie dan
dabit mihi vitio,	zal het my rekenen tot ſchande,
ſi petam quid	indien ik eiſſche iet
aut commodatò,	of te leen /
aut mutuò	of te borg
ab amicis?	van (mijne) vrienden?
A. Nemo reprehendet,	A. Niemand zal 't beriſpen /
niſi velis fortè	ten zy gy mogelijk wilt
abuti rebus ejuſmodi.	misbruiken zodanige zaaken.
V. Vero tu nolles abuti,	V. Maar gy zoude het niet willen misbruiken /
quantum ego novi te.	zoo veel als ik u ken.
A. Apagè abuſum iſtum.	A. Weg met dat misbruik.
V. Ergo quid eſt jam,	V. Wat is'er dan nu in den weg,
quòd minùs petas,	waarom gy het niet eiſcht /
præſertim ab homine facillimo,	voornamentlijk van een zeer gemakkelijk menſch /
& *amantiſſimo tui*,	en u zeer beminnende,
ut apparet?	gelijk blijkt?
A. Age, petam:	A. Wel aan / ik zal eiſſchen:
ſed per epiſtolium,	maar door een brieſje /
quod dabo tibi,	het welke ik zal geven aan u /
ut reddas.	op dat gy 't over geeft.
V. Reddam profectò	V. Ik zal het overgeven voorwaar
libentiſſimè,	zeer gaarne /
& commendabo diligenter te illi.	en ik zal naarſtiglijk aanbeveelen u aan hem.
A. *Equidem habeo gratiam non parvam tibi*,	A. Ik weet het u voorwaar geen kleine dank,
quod feceris me tanti,	dat gy my zoo veel geacht hebt /
ut hortatère (me) ad fiduciam hanc.	dat gy aanmaande (my) tot deeze vrymoedigheid.
V. Ut ſcribas	V. Dat gy ſchrijft

epiſtolium,
quod dicis,
reſtat nunc,
commenda reliqua mihi.

A. *Deus vertat benè*, quod cœpimus.

V. Ne dubites; res ſuccedet proſperè.

het briefje/
het welke gy zegt/
is nu overig:
beveelt de overige dingen aan my.

A. God laat het wel gelukken, het welk wy hebben begonnen.

V. Twijffel niet: de zaak zal voorſpoediglijk gelukken.

Centeſimum Colloquium.

Argumentum:

Confabulatio de cauſſa profectionis in Italiam. Fama locorum & cupiditas rerum novarum, inducunt ad peregrinandum. Laus Italiæ: præſtantia vini Italici. Materia Dei laudandi ex beneficiis ejus. Deus amavit nos uſque ad delicias. Cogitationes humanæ avocant nos à rebus divinis. Inconſtantia humana. Roma dicta eſt olim caput mundi.

Honderdſte Zamenſpraak.

Inhoudt:

Een Zamenſpraak over de oorzaak van den reis na Italien. De vermaardheid der plaatzen en de begeerte na nieuwe dingen/ bewegen tot het buitenslands reizen. De lof van Italien: de koſtelijkheid van den Italiaanſchen wijn. Stoffe van God te loven uit de weldaden van hem. God heeft ons lief gehad tot lekkernijen toe. Menſchelijke gedagten trekken ons af van goddelijke zaken. Menſchelijke onſtandvaſtigheid. Romen is eertyds genaamt geweeſt het hooft van de wereld.

Alexander, Benignus.	Alexander, Benignus.
A. SAlve ambulator optatiſſime	A. ZEer gewenſte wandelaar zijt gegroet.
B. Et tu ſis ſalvus ceſſator occupatiſſime.	B. Zijt gy ook gegroet zeer bezige vertoever.
A. Benigne mi an vales ſatis rectè?	A. Mijn Benignus vaart gy wel genoeg?
B. Imò (valeo) rectiſſimè, (per benignitatem eam) quæ eſt benignitas Dei optimi maximi.	B. Ja (ik vaare) zeer wel/ (door die goedertierenheid) welke is de goedertierenheid van den zeer goeden en allergrootſten God.
A. Equidem gaudeo *ex animo*, *& gratulor vehementer tibi reditum iſtum (eſſe) incolumem.* Ubi fuiſti anno hoc toto?	A. Ik ben blijde voorwaar van herte, en ik wenſch u veel geluks over deeze behoude wederkomſt. Waar zijt gy geweeſt dit geheele jaar?
B. In Italiâ.	B. In Italie.
A. Ob quam cauſſam *induxeras animum* proficiſci illuc?	A Om welke oorzaak had gy voorgenomen te reizen daar henen?
B. Ob famam regionis, de quâ tam multa prædicantur ubique; nec ignoras, quàm (nos) ſimus cupidi rerum novarum.	B. Om de vermaartheid van het Landſchap/ van het welk zoo veele dingen gezegt worden over al; en gy weet wel/ hoe begeerig wy zijn na nieuwe dingen.
A. Eſt ſic comparatum naturâ: ſed quid inveniſti illîc?	A. Het is alzoo geſchikt van de natuur: maar wat hebt gy gevonden aldaar?
B. Certè (inveni) multò plura, quàm audiveram ex famâ.	B. Voorwaar (ik hebbe gevonden) veel meer dingen, als ik gehoort hadde uit het gerugt.

A, Se

A. Sed credo, vidiſti
multa,
quæ velles minimè
(vidiſſe.)
B. Nempe ſcelera:
ſed terra eſt longè fertiliſſima,
valde abundans.
omni genere
fructuum optimorum,
præcipuè
vino præſtantiſſimo,
quod attinet ad regionem.
A. Scilicet res ea
arridebat potiſſimum tibi.
B. (Res ea)
afficiebat mirè
palatum,
ut fatear verum. (*cas.*
Nam quale (vinum) *divinum* hoc noſtrum eſſe:
dicas verè villum,

ſi compares cum illo.
A. Ergo argumentum
pulchrum
Dei laudandi
offerrebat inde ſe tibi.
B. Pulcherrimum.
enim cogitabam ſæpè ſic:
Domine Deus,
quam bonus es;
qui amaviſti nos
uſque ad delicias!
Enim creâſti non
ſolum ea nobis
ad victum,
quæ terra producit
ſponte ſuâ;

A. Maar geloof ik/ gy hebt gezien veele dingen,
dewelke gy geenzins zoud willen (gezien hebben.)
B. Namentlijk ſchelmſtukken:
maar de aarde is verre de
vruchtbaarſte/
zeer overvloeyende
van alle zoort
van zeer goede vruchten/
voornamentlijk
van zeer treffelijken wijn/
wat aangaat het landſchap.
A. Namentlijk die zaak
behaagde allermeeſt aan u.
B. (Die zaak)
het maakte wonderlijk
het gehemelte/ op
dat ik bekenne de waarheid.
Want hoedanigen (wijn) moet
men zeggen onzē wijn te zijn?
waarlijk men moet zeggen
dat het een licht wijntje is/
indiē gy het vergelijkt met die.
A. Derhalven een ſchoone
beweeg reede
om God te prijſen deed zig
op daar van daan voor u.
B. Een zeer ſchoone.
want ik dacht dikmaals zoo;
Heere God/
hoe goed zijt gy;
dewelke bemind hebt ons
tot de lekkernyen toe!
Want gy hebt niet alleenlijk
geſchapen die dingen voor ons
tot onderhoud des levens/
de welke de aarde voortbrengt
van zig zelven;

ſed

ſed (creâſti) etiam	maar (gy hebt geſchaapen)
tot genera	ook zoo veele zoorten
rerum delicatiſſimarum :	van zeer lekkere dingen :
quæ & nutriunt ſuaviſſi-	de welke en voeden zeer zoe-
mè corpus,	telijk het lichaam /
& exhilarant mirificè	en verheugen wonderlijk
animum ipſum,	het gemoed zelf /
ſi ſumamus moderatè	indien wy ze nemen matiglijk.
& cum actione gratiarum.	en met dankzegginge.
ô Domine,	O Heere /
quibus verbis,	met welke woorden /
quibus operibus	met welke werken
glorificemus	kunnen wy verheerlijken
ſatis dignè	waardiglijk genoeg
nomen tuum!	uwen naam !
Denique	Eindelijk
afficiebar ſic animo,	wierd ik zoo aangedaan in
	myn gemoed /
ut cuperem nihil magis,	dat ik niets meer begeerde /
quàm habere ſemper	als altijd te hebben
laudes divinas	de goddelijke lofprijzingen
in ore:	in den mond:
ſed, proh dolor!	maar / o droefheid !
ignis ille extinguebatur	dat vuur wierd uitgebluſt
paulatim,	allengskens /
cogitationibus aliis atque	andere en andere gedachten
aliis	
conceptis ſubindè.	ingenomen zijnde zomtijds.
A. Iſtud non eſt novum	A. Dat is niet nieuw
apud me;	by my ;
nam quid tale	want iets zoodanig
ſolet ſæpe accidere	pleegt dikmaals te gebeuren
mihi.	aan my.
B. (Inconſtantia) ea eſt no-	B. Die (onſtandvaſtigheid) is
ſtræ inconſtantia	de onſtandvaſtigheid van on-
naturæ.	zen aart.
A. Experimur verò iſtud	A. Doormaar wy ondervinden
horis omnibus:	dat alle uuren : maar
ſed quid egiſti tandem	wat hebt gy gedaan eindelijk

in

in Italiâ tuâ?
B. Inviſi urbes aliquot celebriores
gratiâ animi:
ſtudui etiam
alicubi
aliquamdiu.
A. Quas urbes inviſiſti
potiſſimum?
B. Vidi quidem multas
in tranſitu,
ſed contemplatus ſum
otioſe paucas,
nimirum Genuam,
Florentiam, Venetias:
denique Romam illam,
quæ dicebatur olim

caput mundi:
autem nunc eſt
fons & origo
abominationum omnium.
A. An vidiſti Beſtiam illam
magnam?
B. Vidi *obiter*,
quum portaretur
per vicos,
gratiâ ſpectaculi,
(ut) opinor.
A. At, ut (revertamur) ad
rem,
n quibus oppidis
es commoratus tandem
gratiâ ſtudiorum?
B. Rediens Româ
tranſivi Bononiâ,
Patavio, Mediolano.
Verſatus ſum circiter
menſes tres

in uw Italie?
B. Ik hebbe bezocht eenige
vermaarder ſteden
uit vermaak:
ik hebbe ook geſtudeert
elders
eenigen tijd.
A. Welke ſteden hebt gy voornamentlijk bezocht?
B. Ik hebbe wel gezien veele
in de doortogt/
maar ik hebbe bezien
met gemak weinige/
namentlijk Genua/
Florence/ Venetie:
eindelijk dat Rome/
het welk eertijds genaamt
wierd
het hoofd des werelds:
doch nu is het
de fontein en oorſpronk
van alle verbloekingen.
A. Hebt gy gezien dat groote
Beeſt?
B. Ik hebbe't gezien in't voorbygaan,
als het wierd gedragen
langs de ſtraten/
vertonings halven,
(gelijk) ik meen.
A. Maar/ op dat (wy wederkeeren) tot de zaak/
in welke ſteden
hebt gy vertoeft eindelijk
om te ſtuderen?
B. Wederkeerende van Romen
ben ik gegaan door Bologne/ Padua/ Milane.
Ik hebbe verkeert omtrent
drie maanden

in

in genere vario literarum
in (oppidis) ſingulis oppidorum eorum.
Enim volui
quaſi deguſtare
paucula è ſingulis.

A. Autem quid novi vidiſti
in oppidis tot celeberrimis?

B. Rogas?
omnia videbantur ferè
nova mihi:
ſed narrare omnia tibi,
præſertim nunc,
quum properandum eſt
mihi aliquò,
foret longum.

A. Quò tandem?

B. Ad Patruum;
qui invitavit me
ad cœnam.

A. Nolo igitur
remorari diutiùs te:
ſed quando
licebit nobis
confabulari magis
otioſè?

B. Cras à prandio,
ſi volueris.

A. Ego verò percupio id.

B. Exſpecta igitur me
ad horam primam
in cubiculo.

A. Fiet,
hora (ea) eſt opportuna
ad merendam.

FINIS.

in verſcheide zoort van weetenſchappen in ieder (ſtad)
van die ſteden.
Want ik hebbe gewilt
gelijk als proeven
een weinigje van ieder.

A. Maar wat nieuws hebt gy
gezien
in zoo veel zeer vermaarde
Steden?

B. Vraagt gy (dat?)
alles ſcheen bykans
nieuw voor my:
maar te vertellen alles aan u/
voornamentlijk nu/
wanneer ik my moet haaſten
ergens heen/
zoude te lang vallen.

A. Waar heen eindelijk?

B. Na Oom;
dewelke genoodigt heeft my
tot het avondmaal.

A. Ik wil dan niet
langer ophouden u:
maar wanneer
zal geoorloft zijn aan ons
zamen te praten
meer op ons gemak?

B. Morgen na den middag/
indien gy zult willen.

A. Ik begeer voorwaar zeer dat.

B. Wacht dan my
tegen een uure
in uw ſlaap-kamer.

A. Het zal geſchieden/
(dat) uur is bequaam
tot het achternoenmaal.

ENDE.

Sermonis Quotidiani

quædam

FORMULÆ,

&

Familiariora quædam

COLLOQUIA,

EX

ERASMI ROTERODAMI

Colloquiis ſelecta.

Formulæ
Sermonis quotidiani,
Et
Familiariora quædam
COLLOQUIA
ſelecta ex colloquiis
ERASMI
ROTERODAMI.

In congreſſu primo.

QUidam docet non temere, ut ſalutemus libenter. Nam ſalutatio comis & blanda conciliat ſæpe amicitiam: diluit inimicitiam: certe alit & auget benevolentiam mutuam. Quidam ſunt *usque adeo* Demeæ, & ingenio agreſti, ut ſalutati reſalutent vix.

Educatio conciliavit verius hoc vitii nonnullis quam natura.

Salutare obvios, aut eos, qui adeunt nos, aut quos ipſi adimus gratiâ colloquendi: Item (ſalutare) agentes aliquid operis, cœnantes, oſcitantes, ſingultientes, ſternutantes, tuſſientes, eſt (officium) urbanitatis. Salutare in ructu, vel *crepitu ventris*, eſt (offi-

Spreekwijzen van
Dagelijkze Reden,
En
eenige der gemeenzaamſte
ZAMENSPRAKEN
Getrokken uit de Zamenſpraken van
ERASMUS
ROTERODAMUS.

In de eerſte zamenkomſt.

JEmand leert niet zonder reden/ dat wy gaarne groeten zouden. Want een vriendelijke en minnelijke groeteniſſe verwekt dikwils vriendſchap: wiſcht vyandſchap uit: ten minſten zy voed en vermeerdert de onderlinge goedwilligheid. Sommigen zijn zulke Demeaas/ en zoo boerſch van aerd/ dat zy gegroet zijnde/ nauwlijx weder groeten.

De opvoedinge heeſt toegebragt veel eer aan eenigen dit gebrek dan de natuur.

Te groeten de te gemoet komende/ of die/ dewelke by ons komen/ of by dewelke wy ſelf gaan om mede te ſpreken: ook (te groeten) die eenig werk doen/ de maaltijd houdende/ geeuwende/ hikkende/ niezende/ hoeſtende/ is (de plicht) van de beleeſtheidt. Te groeten in een opriſpinge/ of het laten van een wind, is (het werk) van

cium) hominis urbani plus ſatis. Sed ſalutare eum, qui *reddit urinam*, *aut exonerat alvum*, (eſt) etiam incivilius.

Salve pater, ſalve matercula, ſalve frater mi, ſalve præceptor obſervande, ſalve multum patrue mi, ſalve nepos dulciſſime.

Addere titulum cognationis, aut affinitatis, eſt urbanum, niſi quum habent aliquid odii: enim abuti titulis minus propriis quidem, ſed plauſibilioribus, præſtat tum: Veluti quum ſalutamus novercam matrem, privignum filium, vitricum patrem, maritum ſororis fratrem, uxorem fratris ſororem. Idem (eſt) faciendum in titulis ætatis aut officiorum. Nam ſi ſalutes ſenem patrem, aut virum eximium, erit gratius, quam cognomine ætatis: etiamſi ὦ γέρον, id eſt, *o ſenex*, dicebatur olim *cauſâ honoris*.

Salve præfecte, ſalve tribune: non autem ſalve caligarie, aut calcearie ſalve, ſalve adoleſcens. Sal-

een menſch / meer beleeft dan genoeg. Maar te groeten dien / dewelke zyn water maakt, of zyn gevoeg doet, (is) nog onbeleefder.

Zijt gegroet vader / zijt gegroet moedertje / zijt gegroet mijn broeder / zijt gegroet eerwaarde meeſter / zijt zeer gegroet mijn oom / zijt gegroet zeer ſoete neef.

By te voegen de benaming van verwantſchap / of aangehuwde vriendſchap / is beleeft / ten zy wanneer zy iets hatelijks hebben: want te gebruiken wel minder eigen maar aangenamer benamingen / is dan beter: gelijk wanneer wy een Stiefmoeder groeten moeder / een ſtiefzoon ſoon / een ſtiefvader vader / een ſuſters man broeder / een broeders vrouw zuſter. Het ſelve (moet) ook gedaan worden in de benamingen van ouderdom of bedieningen. Want indien gy een outman groet vader / of uitmuntend man / zal het aangenamer zijn / als met de bynaam van den ouderdom: hoewel men eertijds eershalven zeide / ὦ γέρον dat is, ô oude Man.

Zijt gegroet bevelhebber / Zijt gegroet kolonel: maar niet zijt gegroet kouſſemaker / of ſchoenmaker. Zijt gegroet jongeling / zijt gegroet jong-

ve

ve juvenis. Senes ſalutant adoleſcentulos ignotos cognomento filiorum, adolcſcentes (ſalutant) viciſſim illos Patres aut Dominos.

man. De oude lieden groeten onbekende jongelingen met den bynaam van zoonen / en de jongelingen (groeten) hun wederom Vaders / of Heeren.

Gratiâ honoris aut ſecus.

Eershalven of anders.

Salve here. Ohe ſalve tu quoque, vir bone. Salve vir ornatiſſime, clariſſime. Salve etiam atque etiam decus literarum. Salve plurimum optime amicorum. Salve Mecænas mi, Salve patrone ſingularis.

Zijt gegroet mijn Heer. Ho eerlijke man / zijt gy ook gegroet. Zijt gegroet zeer deſtige / zeer beroemde man. Zijt gegroet eens en andermaal eere der geleertheid. Zijt zeer gegroet beſte mijner vrienden. Zijt gegroet mijn Mecenas. Zijt gegroet byzondere beſchermer.

Salve vir ſpectatiſſime. Salve, unicum ornamentum hujus ætatis. Salve delicium Germaniæ. Salvete omnes, quotquot eſtis, ſalute una. Salvete homunculi belli. Salve pernicies vini.

Zijt gegroet zeer aanſienlijke man. Zijt gegroet / eenig cieraad dezer eeuw. Zijt gegroet vermaak van Duitsland. Zijt met eene groetenis gegroet alle / zo veel gy hier by een zijt. Zijt gegroet hupſe lieden. Zijt gegroet verderf van den wijn.

Reſp. Salve & tu gurges & helluo placentarum.

Antw. Zijt gy ook gegroet verſlinder en opſlokker van taarten.

Salve multum antiſtes virtutis omnis.

Zijt zeer gegroet voorſtander van alle deugd.

Reſp. Salve tantundem exemplar probitatis totius. Salve anicula *nata annos quindecim.*

Antw. Zijt even zoo veel gegroet voorbeelt van alle vroomheid. Zijt gegroet / besje van vyftien jaren.

Reſp. Salve puella annorum octoginta. *Sit tibi bene* cum tuo calvicio.

Antw. Zijt gegroet meisje van tachtig jaren Het moet u wel gaan met uwe kaalheid.

Reſp. *Sit tibi bene* cum naſo lacero. Reſalutaberis ita, ut ſalutâris: audies pejus, ſi dixeris male.

Antw. Het gae u wel met uw geſcheurde neus. Gy zult alzoo weder gegroet worden / gelijk gy zult gegroet hebben: gy zult erger hooren / zoo gy qualijk zult geſproken hebben.

Salve *iterum atque iterum*. *Reſp.* Et tu ſalve perpetuum. Salve plus millies. *Reſp.* Equidem malim ſalvere ſemel. Salve quantumvis. *Reſp.* Et tu quantum mereris. Jubeo te ſalvere. *Reſp.* Quid ſi nolim? Equidem malo ægrotare, quam ſalvere tuâ ſalute.

Zijt eens en andermaal gegroet. Antw. En zijt gy voor altijd gegroet. Zijt gegroet meer dan duiſendmaal. Antw. Zeeker ik wilde liever eens gegroet zijn. Zijt gegroet zoo zeer gy wilt. Antw. En gy zoo zeer gy verdient. Ik wil dat gy gegroet zijt. Antw. Wat dan / indien ik niet wilde? Voorwaar ik wil liever ziek zijn / dan geſond zijn door uwe groeteniſſe.

Tua Amplitudo,
Tua Celſitudo,
Tua Majeſtas,
Tua Sublimitas, &c. ſit ſalva, ſunt magis recepta vulgo, quam probata doctis.

Uwe Achtbaarheit /
Uwe Hoogheit /
Uwe Majeſteit /
Uwe Uitnementheit / enz. zy gegroet / zijn meer aangenomen van't gemeen / dan goed gekeurt van de geleerden.

Confabulatio domeſtica.

Huis-praatje.

Petrus, Mida puer, Jodocus.

Pieter, Mida een knegt, Jooſt.

P. Heus, heus puer, an nemo prodit huc?
M. Hic effringet fores (ut) opinor.
Oportet (hunc) eſſe familiarem.
O Caput lepidum!
Petre mi quid affers?

P. Hei / hei jonge / komt hier niemant voor den dag?
M. Deeze zal de deur openbreeken (gelijk) ik geloof.
Het behoord / dat (hy) een goed vriend is.
Ho zoete bol!
mijn Pieter / wat brengt gy mede?

P. Me ipſum.

P. Mijn zelf.

M. Na

M. Næ tu attuliſti huc rem pretii haud magni.

P. Atqui conſtiti patri meo magno.

M. Credo (cônſtitiſti) pluris, quam poſſis revendi.

P. Cæterum, an Jodocus eſt domi?

M. *Sum incertus*, ſed viſam.

P. Quin abi tu potius, & roga ipſum, an velit nunc eſſe domi.

M. Abi tu potius, & *ſis Mercurius tibi ipſi*.

P. Heus Jodoce, num es domi?

J. Non ſum (domi.)

P. Impudens, ego non audio te loquentem?

J. Immo tu (es) impudentior.

Credidi nuper ancillæ tuæ te non eſſe domi, & tu credis non mihi ipſi?

P. Dicis æquum, par (eſt) relatum pari.

J. Ut equidem non dormio omnibus, ita non ſum omnibus domi, ero ſemper poſthac tibi.

P. Sed tu videre mihi agere vitam cochleæ.

J. Qûi ſic?

P. Quia *latitas* perpetuo domi,

M. Voorwaar gy hebt herwaarts medegebragt een zaak van geen groote waarde.

P. Maar ik heb mijn vader veel gekoſt.

M. Ik geloof (gy hebt gekoſt) meer / als gy zoud kunnen weder verkogt worden.

P. Voorder / is Jooſt te huis?

M. Ik twyffel, maar ik zal gaan zien.

P. Of gaat gy liever heen / en vraag hem / of hy nu wil te huis zijn.

M. Gaat gy liever heen / en zyt u eige boode.

P. Hei Jooſt / zijt gy te huis?

J. Ik ben niet (te huis)

P. Onbeſchaamde / hoor ik u niet ſpreekende?

J. Ja gy (zijt) onbeſchaamder.

Ik hebbe onlangs geloofd uw meid / dat gy niet te huis waart /. en gy gelooft my zelf niet?

P. Gy ſpreekt billik / gelijk (is) betaalt met gelijk.

J. Gelijk ik wel niet ſlaap voor allen / zoo ben ik niet te huis voor allen / ik zal het altyd na dezen zijn voor u.

P. Maar gy ſchijnd my te leiden het leeben van een ſlek.

J. Hoe zoo?

P. Om dat gy altijd te huis zit,

nec prorepis uſquam.	en gy kruipt nooyt voor den dag.
Deſides jugiter domi,	Gy zit geſtaadig te huis /
non ſecus atque ſutor claudus.	niet anders als een kreupele ſchoenmaker.
Tu contrahis ſitum tibi (domi.	Gy beſchimmelt te huis.
J. Eſt (mihi) domi quod agam,	J. Ik heb te huis wat te doen /
nihil negotii eſt foris.	ik heb geen beezigheid buitens huis.
Et ſi quid (negotii) eſſet,	En indien ik eenige (beezigheid) had /
tamen dies cohibuiſſet me cœlo hoc a *publico*.	nogtans zou het weder my met die lucht van de ſtraat gehouden hebben.
P. At (cœlum) eſt nunc ſudum,	P. Maar (de lucht) is nu zagt /
& invitat ad deambulandum.	en noodigt om te wandelen.
Vide ut blanditur.	Zie hoe ze toelacht.
J. Non recuſo,	J. Ik weiger niet /
ſi lubet prodeambulare.	indien u luſt te wandelen.
P. Videtur plane utendum cœlo hoc.	P. My dunkt zeekerlijk / dat men deze lucht moet waarneemen.
J. Congerro unus aut alter eſt adſciſcendus.	J. Men moet medeneemen een of twee medepraters.
P. Fiet, dicas modo quos velis.	P. Het zal geſchieden / zegt maar wie gy wilt.
J. Quid ſi (adſciſcamus) Hugonem?	J. Wat indien wy (medenamen) Hugo?
P. Haud multum intereſt inter Hugonem & nugonem.	P. Daar is niet veel onderſcheid tuſſchen Hugo en nugo (een beuzelaar.)
J. Age, placet (mihi.)	J. Wel aan/het behaagd (my.)
P. Quid ſi (adſciſcamus) Alardum.	P. Wat indien (wy meedenamen) Albert.
J. (Alardus) eſt homo minime mutus.	J. (Albert) is geenzins een ſtom menſch.
Penſat linguâ,	Hy vergoed met zyn tong /

quod

quod diminutum eſt auribus.

P. Adjungemus Nevium; ſi videtur.

J. Si quidem *copia illius dabitur*, inopia fabularum erit nunquam.
Confabulones placent,
ſupereſt;
ut diſpicias locum amœnum.

P. Ego vero oſtendam locum tibi,
ubi *deſiderabis*,
nec umbram nemoris,
nec virorem ſmaragdinum pratorum,
nec ſcatebras vivas fontium.
Dices *ſedem* (eſſe) dignam Muſis.

J. Polliceris magnificè.

P. Aſſides nimium libris.
Maceras teipſum ſtudio immodico.

J. Malim macreſcere ſtudio, quam amore.

P. At non vivimus ideo,
ut ſtudeamus,
ſed ſtudemus ideo,
ut vivamus ſuaviter.

J. Verò, vel immori chartis eſt *dulce* mihi.

P. Equidem probo immorari,
non probo immori.

dat afgenoomen is van zyn ooren.

P. Wy zullen 'er Nevius bijvoegen/ indien het u gevalt.

J. Indien men hem kan krygen, zal 'er noopt gebrek van vertellingen zijn.
De medeprater behaagen/
daar is overig/
dat gy omziet naa een vermaaklijke plaats.

P. Ik zal u voorwaar een plaats toonen/
daar u ontbreeken zal,
nog de ſchaduwe van het wout/
nog ſmaragdverwige groente/
nog leevende ſpringen der fonteynen.
Gy zult zeggen/ dat het een plaats is de Zang-godinnen waardig.

J. Gy belooft heerlijk.

P. Gy zit te veel by de boeken.
Gy vermagerd u zelf door onmatige ſtudie.

J. Ik wil liever mager worden door ſtudie/ als door liefde.

P. Maar wy leeven niet daarom/
op dat wy zouden ſtudeeren/
maar wy ſtudeeren daarom/
op dat wy zoetelijk leeven.

J. Ja/ zelf te ſterven by de papiezen is aangenaam voor my.

P. Ik keur wel goed daar by te vertoeven/
ik keur niet goed daar by te ſterven.

Ecquid ambulatio hæc fuit voluptati?

J. Oblectavit quidem vehementer me.

ALIA.

Mopſus, Dromo.

M. Dromo quid ſit? Quid agitur?

D. Sedetur.

M. Video; ſed quomodo res tuæ *habent ſe*?

D. Ut (res ſe habere) ſolent iis, quibus Deus eſt parum propitius.

M. Deus avertat iſtud ominis. Quid agis?

D. Equidem ago *otium*. (Ago) id quod vides, nimirum nihil.

M. Eſſe otioſum præſtat, quam agere nihil. Ego interpello fortaſſis te occupatum negotiis ſeriis.

D. Immo maxime vacuum. Enim *tædium otii ceperat jam me*, & deſiderabam congerronem.

M. Impedio, interrumpo, interturbo fortaſſis negotia tua.

D. Immo diſcutis tædium otii.

M. *Da veniam*, ſi inter-

Is deze wandeling u geweeſt tot vermaak?

J. Zy heeft my zeer wel gevallen.

ANDERE.

Mopſus, Dromo.

M. Dromo wat gebeurt'er? Wat wort'er gedaan?

D. Daar wort gezeten.

M. Ik zie 't; maar hoe gaan uwe zaaken?

D. Gelijk (de zaaken) pleegen (te gaan) voor die/ den welken God niet zeer gunſtig is.

M. God keer dat voorteeken af.

Wat doet gy?

D. Ik doe niets.

(Ik doe) dat/ het welk gy ziet/ namentlijk niets.

M. Ledig te zijn is beter/ als niets te doen.

Ik overval u miſſchien beezig zijnde in ernſtige beezigheden.

D. Ja zeer leedig.

Want de leedigheid verdroot my al, en ik verlangde naa een medepraater.

M. Ik belet/ ik breek af/ ik verſtoor miſſchien uwe beezigheden.

D. Ja gy verdrijft het verdriet van de leedigheid.

M. Vergeef het my, indien ik u pel-

pellavi te parum in tempore.	aangeſprooken heb niet ter rechter tyd.
D. Immo advenis in tempore *ipſo*.	D. Ja gy komt net op de tyd.
Attuliſti hic opportune te.	Gy hebt u ter bekwaamer tijd hier na toe begeeven.
Ades optatus.	Gy zyt hier gewenſcht.
Interventus tuus eſt vehementer gratus mihi.	Uwe aankomſt is my zeer aangenaam.
M. Aliquid rei ſeriæ agitur fortaſſis inter vos,	M. Eenige ernſtige zaak word miſſchien verhandelt onder u-lieden/
cui nolim eſſe impedimento.	den welken ik niet wil tot beletzel zyn.
D. Immo *lupus adeſt in fabulâ*, quod ajunt.	D. Ja gy komt op het ſlag, gelijk men zegt.
Nam ſermo erat de te.	Want de reede was aangaande u.
M. Crediderim facile,	M. Dat zal ik ligtelijk geloofſt hebben/
nam auris tinniebat mire mihi venienti huc.	want het oor tuitte zeer aan my komende hier na toe.
D. Utra (auris tinniebat?)	D. Welk (oor tuitte?)
M. Læva (auris tinniebat.)	M. Het linker (oor tuitte.)
Unde conjicio nihil fuiſſe prædicatum magnificè de me.	Waar uit ik gis dat niets heerlijks gezegt is van my.
D. Immo *nihil non* honorificum (fuit prædicatum de te.)	D. Ja alles deftigs (is gezegt van u.)
M. Igitur oportet (ut) fuerit vanum.	M. 't Betaamt derhalve/ dat het ydel geweeſt zy.
Sed *quid rei bonæ* eſt?	Maar wat goeds is het?
D. (Homines) ajunt te factum eſſe venatorem.	D. (De menſchen) zeggen/ dat gy een jager geworden zijt.
M. Immo præda,	M. Ja de buit/
quam venabar,	na de welke ik jaagde/
eſt jam intra caſſes meos.	is nu al binnen mijn net.

D. Quæ-

D. Quænam?
M. Puella lepida,
quam ducturus ſum perendie,
& oro vos,
ut dignemini honeſtare nuptias meas præſentiâ veſtrâ.
D. Quænam eſt ſponſa?
M. Aloiſia,
filia Chremetis.
D. (Ecce) ſpectatorem egregium formarum.
Illa capillitio nigro,
naribus ſimis,
ore prælargo,
ventre prominulo
adlibuit oculis tuis?
M. Definite:
duxi eam mihi,
non vobis.
Non eſt ſatis,
quòd regina eſt pulchra regi ſuo?
Illa placebit ita demum mihi,
ſi non placeat admodum vobis.

Hirilia.

Rabinus, Syrus.

R. Heus, heus furcifer:
Rauceſco jam dudum clamore,
nec tu expergiſceris tamen:
vidêre mihi poſſe certare vel cum gliribus,

D. Welke dog?
M. Een aardig meisje /
dat ik trouwen zal overmorgen /
en ik bid u lieden /
dat gylieden verwaardigt te vereeren mijne bruiloft met ulieder tegenwoordigheid.
D. Wie is dog de bruit?
M. Aloiſia /
de dogter van Chremes.
D. (Sie daar) een uitmuntend kenner van ſchoonheden.
Heeft die met zwart hair /
met een kromme neus /
met een zeer wyde mond /
met een uitſteekend buikje
niet gevalle aan uwe oogen?
M. Houd gy lieden op: (my /
ik heb haar getrouwd voor
niet voor ulieden.
Is het niet genoeg /
dat een koningin ſchoon is voor haar koning?
Sy zal zoo eerſt my behagen /
indien zy niet zeer behaagd aan ulieden.

Heere·g booden.

Rabinus, Syrus.

R. Hoor hier, hoor hier galgen-aas:
Nu al over lang word ik heeſch door het geroep /
ende nochtans word gy niet wakker:
gy ſchijnt my te kunnen ſtrijden zelf met de ratten.

Aut

Aut ſurge ocyus	Of ſta aanſtonds op/
aut ego excutiam tibi ſomnum iſtum fuſte.	of ik ſal u dien ſlaap uitſlaan met een ſtok.
Quando edormieris crapulam heſternam?	Wanneer zult gy uitgeſlapen hebben de dronkenſchap van giſteren?
Somnium hominis, non pudet te ſtertere *in lucem multam*?	Gy dromer van een menſch/ ſchaamt gy u niet te ronken verre in den dag?
Famuli, qui *ſunt frugi*, ſolent anteverterc exortum ſolis,	De knegten/ dewelke zig wel dragen, zijn gewoon voor te komen den opgang van de Son/
& curare,	ende te bezorgen/
ut herus ſurgens reperiat omnia parata.	dat den Heer opſtaande vind alles berept.
Ut *cuculus divellitur ægre à nido tepefacto*!	Hoe zwaarlijk wil den luyaart uit het warm bed! (by.
hora tota abit,	daar gaat een heel uur voor-
dum ſcalpit caput,	terwyl hy zijn hooft krauwt/
dum diſtendit nervos.	terwyl hy zijn zenuwen uitrekt/
S. Diluxit vixdum.	S. Het is noch nauwelijks dag geworden.
R. Credo tibi:	R. Ik geloof u:
nam *nox multa* eſt adhuc oculis tuis;	want het is noch duiſtere nacht voor uwe oogen/
nox concubia eſt adhuc tibi.	voor u is 't noch wel diep in de nacht.
S. Quid jubes me facere?	S. Wat gebied gy my te doen?
R. Fac, ut *foculus luceat*:	R. Maak/ dat daar vuur aan zy:
verre pileum,	veeg mijn hoed af/
ac pallium:	en mijn mantel:
exterge calceos,	wiſch mijn ſchoenen af/
& crepidas.	en mijn muilen.
Purga primum intus inverſas caligas ſcopis,	Suiver voor eerſt van binnen mijn kouſen omgekeert zijnde met een bezem/
mox foris.	daar na buiten.

Deinde

Facito deinde ſuffitum aliquem aëri purgando.	Daar na maak eenige roo-kinge om de lucht te zuiveren.
Accende lucernam.	Ontſteek de kaars.
Muta mihi induſium lineum:	Doe my een linnen hembt aan:
ac ſicca lotum *ad* ignem expertem fumi.	ende droog het gewaſſchen tegen een vuur ontbloot van rook.
S. Fiet.	S. Het zal geſchieden.
R. Atqui move ocyus te, oportuit jam feciſſe hæc.	R. Maar beweeg u gauwer / gy behoorde deſe dingen nu al gedaan te hebben.
S. Moveo.	S. Ik beweeg my.
R. Video:	R. Ik ſie 't wel:
ſed promoves nihil.	maar gy vordert niets.
Ut teſtudo incedit!	Hoe gaat die Schilt-pad!
S. *Non poſſum ſimul ſorbere & flare.*	S. Ik kan alledingen niet gelijk doen.
R. Carnifex,	R. Schelm /
loqueris etiam ſententias?	ſpreekt gy nog ſpreuken?
Tolle matulam:	Neem de water-pot weg:
compone ſtragulas lecti:	ſchik de deekens van het bed:
revolve cortinas:	ſchuif de gordijnen toe:
verre pavimentum:	veeg de vloer:
verre ſolum cubiculi.	veeg de grond van de ſlaap-kamer.
Adfer aquam manibus lavandis.	Breng water om de handen te waſſchen.
Aſine quid ceſſas?	Gy Ezel / wat vertoeft gy?
Annus eſt, priuſquam	Het is een jaar /
accendas candelam.	eer gy de kaars ontſteekt.
S. Reperio vix ſcintillam ignis.	S. Ik vind nauwlijks een vonk-je vuurs.
R. Sic *condidiſti* heri.	R. Soo hebt gy het giſteren gerekent.
S. Nec habeo follem.	S. En ik hebbe geen blaasbalk.
R. Ut nebulo reſponſat, quaſi careat folle,	R. Hoe antwoord de guit / even eens of hy geen blaas-

qui

qui habet te.	valk hadde/dewelke u heeft.
S. Quam imperioſum dominum habeo!	S. Wat een heerſchagtigen Heere heb ik!
famuli decem expediti fecerint vix ſatis juſſis hujus.	tien ſlukſe knechten zouden nauwelijks voldoen aen de geboden van deze.
R. *Ceſſator*, quid ais?	R. Luiaart, wat zegt gy?
S. Nihil:	S. Niets:
omnia recte.	alles is wel.
R. Non ego audio te murmurantem?	R. Hoor ik u niet binnen 's monds pratende?
S. Equidem precor.	S. Voorwaar ik bidde.
R. Credo,	R. Ik geloof/
Pater noſter inverſum.	het onze Vader van achteren.
Opinor (te dicere) præpoſtere Precationem dominicam.	Ik vertrou/ (dat gy bid) het Gebed des Heeren 't achterſte voor.
Quid gannis de imperio?	Wat keft gy van het gezag?
S. Precor tibi ut fias Imperator.	S. Ik bid voor u/ dat gy een gezaghebber moogt worden.
R. Et ego (precor) tibi, ut fias homo *ex* caudice.	R. En ik (bid) voor u/ dat gy een menſch moogt worden van een blok.
Sequere me ad templum uſque: recurrito mox domum,	Volg my tot de kerk toe: loop terſtont daar na weder om na huis/
concinnato lectos.	ſchud de bedden.
Digerito hæc *confuſa* quæque loco ſuo.	Draagt deze overhoop leggende (dingen) ieder op zijn plaats.
Fac, ut domus tota niteat.	Maak/ dat het geheele huis blinkt.
Defricato matulam.	Schuur de waterpot.
Submoveto hæc ſordida *ab* oculis:	Doet deze morſige dingen weg uit de oogen:
aulici quidam inviſent fortaſſis me.	eenige Hovelingen zullen miſſchien my komen bezoeken.

Vapu-

Vapulabis largiter,	Gy zult wakker geſlagen worden/
ſi ſenſero quid prætermiſſum.	Indien ik gemerkt zal hebben iets naargelaten te zyn.
S. Novi hic ſane benignitatem tuam.	S. Hier ken ik voorwaar uwe mildaadigheid.
R. Proinde cave, ſi ſapis.	R. Derhalven wacht u/ zoo gy wijs zijt.
S. At mentio nulla (*ſit*) interim de prandio.	S. Maar ondertuſſchen word geen gewag gemaakt van het middagmaal.
R. Vah! *ut hic furcifer habet mentem?* non prandeo domi. Itaque *tranſcurrito* ad me, ſub horam decimam, deducturus me eò, ubi ſum pranſurus.	R. De plaag! zie hoe loos is dat galgen-aas? ik eet het middagmaal niet te huis. Derhalven komt tot my/ omtrent tien uuren/ zullende my daar geleiden/ alwaar ik het middagmaal houden zal.
S. *Proſpectum* (*eſt*) quidem *tibi*. Sed nihil eſt hic interim, quod edam.	S. Gy (zyt) wel verzorgt. Maar hier is ondertuſſchen niets/ het welk ik eten kan.
R. Eſt quod eſurias, ſi non eſt quod edas.	R. Daar is reede waarom gy honger lijd/ zoo daar niets is dat gy eet.
S. Nemo fit ſatur eſuriendo.	S. Niemand werd verzadigt met honger lijden.
R. Eſt (tibi) panis.	R. Gy hebt brood.
S. Eſt (mihi) ſed ater, & furfuraceus.	S. Ik hebbe/ maar zwart/ en van zemelen.
R. Delicias hominis! Oportuit quidem te eſſe fœnum; ſi pabulum detur dignum te, An poſtulas, ut ſaginem te aſinum	R. O gy keurig menſch! Het heeft wel behoort/ dat gy hoy at; zoo men voeder geeft u waardig. Begeert gy/ dat ik meſt u zoo grooten Ezel

tan-

tantum placentis?
Si faſtidis panem citra obſonium,
adde porrum aut cepe, ſi mavis.

meſt met paſteyen?
Zoo gy een walging hebt van brood zonder toeſpijs/
doe daar uijen by/ of ajuin/
zoo gy liever wilt.

Alia.

R. Abeundum eſt tibi in forum.
S. Tam procul.
R. Non ſunt
niſi ſex paſſus,
ſunt (paſſus) bis mille tibi pigro.
Conſulam autem pigritiæ tuæ.
Conficies negotia multa legatione eâdem.
Supputa tu in digitos,
ut memineris.
Primum deflectes ad veſtiarium,
ac recipies thoracem undulatum ab eo,
ſi jam eſt perfectus.
Quæres hinc
Cornelium veredarium:
is eſt plerunque
in Cervo,
ibi potitat:
rogabis ſi habet *quid literarum* ad me,
& ad quem diem ſit profecturus.
Convenies deinde mercatorem pannarium,
rogabis *verbis meis*,

Andere.

R. Gy moet gaan naar de markt.
S. Zoo verre?
R. Het zijn niet
dan zes treden/
't zijn wel twee duiſend (treden) voor u luyaart.
Doch ik zal te hulp komen
uwe luyheid.
Gy zult veele dingen uitvoeren met de zelfde zending.
Telt gy op uw vingers/
op dat gy ze onthoud.
Eerſt zult gy ter zyden afgaan naar den kleermaker/
ende gy zult weder krijgen
het gewaterde wambais van hem/
zoo het nu al gedaan is.
Daar na zult gy zoeken na
Cornelis den poſt-boode:
die is gemeenelijk
in het Hart/
daar drinkt hy:
gy zult vragen of hy heeft
eenige brieven aan my/
en tegen wat dag hy vertrekken zal
Daar na zult gy aanſpreken de lakenkooper/
gy zult van mynent wegen
verzoeken/ ne-

nequid ſollicitus ſit, quod non miſerim pecuniam ad diem *præſcriptum*, numerabitur propediem.	dat hy niet bekommert zy / dat ik niet gezonden heb het gelt op den beſtemden dag; het zal eerſtdaags getelt worden.
S. Quando?	S. Wanneer?
ad kalendas Græcas?	tegen den dertigſten Februarie.
R. Rides ganeo?	R. Lacht gy hoerenbrok?
imo ante *kalendas Martias*.	ja voor den eerſten Maart.
In reditu deflectes ad lævam.	In de wederkomſt / zult gy de linkerhand heen ſlaan.
Et *diſces* ex Bibliopolis, ſiquid libellorum novorum advectum ſit è Germania.	En gy zult verneemen uit de Boekverkopers / of eenige nieuwe Boekjes zijn gekomen uit Duitsland.
Cognoſce, qui ſint, & quanti venales.	Bezie / welke zy zijn / en voor hoe veel te koop.
Rogabis poſt hæc Goclenium, ut dignetur eſſe conviva mihi cœnaturo alioqui ſoli.	Daar na zult gy Goclenius verzoeken / dat hy zig verwaardige my een gaſt te wezen zullende anderzints het avondmaal alleen eten.
S. Etiam convivas vocas? Non habes domi, unde paſcas vel murem.	S. Noodigt gy noch gaſten? Gy hebt niet t'huis / waar mede gy zelf een muis voeden kund.
R. Proinde abi tu ad macellum, confectis cæteris, & eme armum ovillum nobis, curabis eum (eſſe) aſſum eleganter.	R. Derhalven ga naar de hal / de overige dingen gedaan zijnde / en koopt een ſchapenbout voor ons / gy zult bezorgen dat die braaf gebraden (is.)

An tu audis hæc?	Hoort gy deze dingen wel?
S. (Audio) plura quam vellem.	S. (Ik hoor) meer als ik wilde.
R. At vide, ut memineris.	R. Maar ziet/ dat gy ze onthoudt.
S. Potero vix (meminiſſe) dimidium.	S. Ik zal nauwelijks konnen (onthouden) de helft.
R. Etiam hic ſtas ceſſator?	R. Staat gy hier noch zammelaar?
oportuit jam rediiſſe.	gy behoorde nu al wederom gekomen te zijn.
S. Quis unus *poſſit ſufficere tot rebus obeundis*?	S. Wie zoude alleen beſtand zijn om zoo veel dingen waar te nemen?
Deduco,	Ik breng hem/
ac reduco.	en ik haal hem wederom.
Sum illi (ſervus) à ſcopis,	Ik ben hem (een knecht) van het vegen/
à matula,	van de water-pot/
à pedibus,	Ik ben zijn looper,
à manibus,	Ik ben zijn ſchrijver,
à poculis,	Ik ben zijn ſchenker,
à libellis,	Ik ben zijn requeſtmeeſter,
à rationibus,	Ik ben zijn boekhouder,
à jurgiis,	Ik ben zijn voorvegter,
à legationibus,	Ik ben zijn gezant,
poſtremo non videor illi ſat occupatus,	eyndelijk ſchijn ik hem niet genoeg bezig/
niſi ſim & coquus.	ten zy ik ook zijn kok zy.

ALIA.	ANDERE.
R. PRoſer ocreas;	R. Breng de laarzen voort;
nam eſt equitandum.	want men moet te paard rijden.
S. En adſunt.	S. Ziet daar zijnze.
R. Probè quidem curatæ abs te,	R. Zy zijn wel bewaard van u/

totæ albent ſitu.	zy zijn geheel wit van ſchim-mel.
Opinor,	Ik geloof/
nec exterſas,	datſe nog afgeveegt/ nog ge-
nec unctas (eſſe)	ſmeert (zijn)
anno hoc,	dit jaar/
adeo rigent præ ſicci-tate.	zoo ſtijf zijnſe van de droogte.
Exterge panno ſubuvido.	Wiſt ze af met een vocht-achtige lap.
Unge mox diligenter	Smeerze kort daar na
ad ignem,	wakker tegen het vuur/
ac macera,	en doorweekze/
donec molleſcant.	tot dat zy zacht worden.
S. Curabitur.	S. Het zal beſorgt worden.
R. Ubi (ſunt) calcaria?	R. Waar (zijn) de ſpooren?
S. Adſunt.	S. Hier zijnze.
R. Verum,	R. Het is waar/
ſed obducta rubigine.	maar overtrokken met roeſt.
Ubi frenum & ephippia?	Waar is de toom en de zadel?
S. Sunt *in promptu*.	S. Sy zijn by der hand.
R. Vide,	R. Sie/
nequid deſit,	dat niet iet ontbreke/
aut nequid ruptum,	of dat daar niet iets gebro-ken zy, (zal/
aut *mox* rumpendum,	of 't welk in het kort breken
ne quid *ſit nobis in mora*,	op dat niets ons op houde,
cum erimus in curſu.	als wy in onzen loop zullen zijn.
Propera ad ſellarium,	Spoed u na de zadelmaker/
& cura,	en beſorg/
lorum hoc ſarciendum.	dat deze leere riem genaait wort.
Reverſus inſpice ſoleas,	Wederom gekomen zijnde ziet na de hoef-yzers/
ſive calceos equorum,	of ſchoenen van de paarden/
num qui clavi deſint,	of 'er eenige ſpijkers ontbre-ken/ of los zijn.
aut vacillent.	

Quàm

Quam macilenti ſunt equi,
& quam ſtrigoſi?
Quoties abſtergis,
aut pectis illos in anno?
S. Imo quotidie.
R. Nimirum res ipſa loquitur.
Jejunant nonnunquam triduum totum,
opinor.
S. Minime.
R. Tu negas quidem,
ſed equi dicturi ſint aliud,
ſi *liceat* loqui.
Quanquam loquuntur ſatis macie ipſa.
S. Curo ſedulo
R. Igitur cur tu es habitior equis?
S. Quia non paſcor fœno.
R. Igitur hoc reſtat.
Adorna celeriter manticam.
S. Fiet.

Monitoria Pædagogica.

Pædagogus, *Puer*.

P. TU videre mihi non (eſſe) natus in aula,
ſed in caula,
es moribus adeo agreſtibus.
Aperi caput quoties

Hoe mager zijn de paarden/
en hoe dorr'
Hoe dikwils wiſt gy af/
of roskamt gy hun in een jaar?
S. Ja alledaag.
R. Te weten de zaak ſpreekt zelf.
Sy vaſten altemets geheele drie dagen/
geloof ik.
S. Geenzins
R. Gy ontkent het wel/
maar de Paarden zouden anders ſeggen/
zoo zy ſpreken konden.
Alhoewel ſy genoeg ſpreken door de magerheid zelf.
S. Ik bezorgje yverig.
R. Waarom zijt gy dan lyviger dan de paarden?
S. Om dat ik niet gevoed word met hooy.
R. Dat ontbreekt dan nog.
Maakt den reys-zak ras vaardig.
S. Het zal geſchieden.

Kindermeeſterlijke vermaningen.

Meeſter, Jongen.

M. GY ſchijnt my niet geboren te (zijn) in het Hof/
maar in de ſch
zoo boerſch zijt g
ieren.
Ontdek u

quisquam alloquitur te,	maals als iemand u aanſpreekt /
cui debes honorem.	die gy eere ſchuldig zijt.
Vultus ſit nec triſtis;	Laat uw wezen zijn noch droevig /
nec torvus,	noch ſtuer /
nec impudens,	noch onbeſchaamt /
nec protervus,	noch dartel /
nec inſtabilis,	noch ongeſtadig /
ſed temperatus hilaritate modeſta.	maar gematigt met een zedige vrolijkheid.
Oculi (*ſint*) verecundi,	De oogen eerbiedig /
ſemper intenti in eum,	altijd geſtrekt tot die geen /
cui loqueris.	tegen den welken gy ſpreekt.
Pedes (*ſint*) juncti:	Uw voeten by een gevoegt:
nec vacilles *tibiis alternis*.	nog wankelt niet dan op het een dan op het ander been.
Nec manus ſint geſticuloſæ:	Noch dat uw handen zijn gebaaragtig:
nec mordeto labrum:	noch bijt niet op uw lip:
nec ſcabito caput:	noch krabt uw hooft niet:
nec *fodito aures*.	noch peutert niet in uw ooren.
Item veſtis componatur ad decorum,	Dat ook uw kleed geſchikt word na de betamelijkheid /
ut cultus totus,	op dat uw geheele gewaad /
vultus, geſtus	wezen / gebaarden
& habitus corporis,	en geſtalte des lichaams /
ferant præ ſe modeſtiam ingenuam, & indolem verecundam.	betoonen een eerbare zedigheid / en een ſchaamachtigen aart.
Pu. *Quid ſi mediter*?	J. Of ik het eens in het werk zocht te ſtellen?
P. Fac.	M. Doe het.
Pu. An (eſt) ſic ſatis?	J. Is t zoo wel?
P. Nondum.	M. Noch niet.
Pu. Quid ſi (faciam) ſic?	J. Of ik het zoo (deed?)
P. Eſt propemodum (rectum.)	M. (Het is) by na (wel.)
Pu. Quid ſi (faciam) ſic?	J. Of ik het zoo (deed?)

P. Hem!

P. Hem! ſatis eſt:	M. Wel! 't is zoo genoeg:
tene ilthæc.	onthou dat.
Ne ſis inepte loquax	En zijt niet onverſtandig ſnapachtig/
aut præceps:	of haaſtig:
nec animus vagetur interim,	noch laat u gemoed ondertuſſchen af weiden/
ſed ſis attentus,	maar zijt aandagtig/
quid ille dicat.	wat hy zegt.
Si quid erit reſpondendum,	Zoo daar iets moet geantwoord worden/
facito id paucis,	doet dat met weinig woorden,
ac prudenter,	en voorzichtig/
præfatus ſubinde *honorem*,	altemets de eer-naam voor afgeſproken hebbende/
nonnunquam & addito cognomento	ſomtyds den toenaam daar ook by gedaan zijnde
gratia honoris.	om eers wil.
Atque flectas identidem modice genu alterum,	En buig t'elkens een weinig een van uwe knien/
præſertim ubi abſolveris reſponſum.	voornamentlijk als gy uw antwoorden zult ge-eyndigt hebben.
Nec abeas,	Noch en gaa niet weg/
niſi *præfatus veniam*,	dan oorlof verzogt hebbende.
aut dimiſſus ad ipſo.	of weggezonden zijnde van hem.
Nunc age,	Nu wakker/
præbe ſpecimen aliquod rei hujus nobis.	toont eens een ſtaaltjen van deze zaak voor ons.
Quantum temporis abfuiſti ab ædibus maternis?	Hoe lange tijd zijt gy geweeſt van uw' Moeders huis.
Pu. Jam ferme ſex menſes.	J. Nu byhans ſes maanden.
P. *Domine* erat addendum.	M. Myn Heer moeſt gy daar by gedaan hebben/
Non tangeris deſiderio Matris?	Hebt gy geen ve[illegible] na (uw) Moeder?

Pu. Nonnunquam ſane.	J. Somtijds voorwaar.
P. Cupis reviſere eam?	M. Begeerd gy haar wederom te bezoeken?
Pu. Domine cupio, *ſi id liceat pace tuâ.*	J. Mijn Heer ik begeer / zoo het met uw verlof geſchieden mag.
P. Nunc genu erat flectendum.	M. Nu moeſt gy uw knie gebogen hebben.
Habet bene.	Het is wel.
Pergito ſic.	Gaa zoo voort.
cave ne præcipites ſermonem:	Wacht u / dat gy uw reden niet verhaaſt
aut *hæſites linguâ*,	of ſtamelt,
aut immurmures palato.	of mommelt binnen 's monds.
Sed conſueſcito proferre	Maar wend aan voort te brengen /
diſtincte, clare,	onderſcheidentlijk / klaar /
articulate,	en elk byzonder /
verba tua,	uwe woorden /
quum loqueris.	als gy ſpreekt,
Memento *aperire caput*,	Gedenk uwen hoed af te nemen,
nec pigeat	noch laat het u niet verdrieten
inflectere genu,	uwe knie te buigen.
ſi præteribis quem *grandem natu*,	zoo gy voorby zult gaan iemand oud van jaaren.
Magiſtratum,	een Magiſtraat /
Paſtorem,	een Predikant /
Doctorem,	een Leeraar /
aut Virum alioqui gravem.	of anderzints een aanzienlijk Man.
Facito itidem,	Doet ook zoo /
quum præteribis parentes,	als gy zult gaan voorby uw ouders /
quibus honor eſt deferendus inprimis.	den welken voornamentlijk eere moet beweezen worden.
Præbeas te ſic hilarem in convivio,	Gy zult u aanſtellen op een gaſtmaal zoo vrolijk /

ut

ut ſemper memineris,	dat gy altijd gedachtig zijt/
quid deceat ætatem tuam.	wat uwe jonkheid betaamd.
Admoveto poſtremus omnium manum patinæ.	Steek de leſte van alle uw hand in de ſchotel.
Recuſato modeſte,	Weiger heuzelijk/
ſiquid lautius datur.	zoo uw iet lekkers gegeven word.
Accipe & *age gratias*,	Onfangt het/ en bedank:
ſi inſtabitur:	indien men zal aanhouden:
Reddito mox quod eſt reliquum illi,	geef aanſtonds weder dat overig is aan hem/
aut alicui accumbenti proxime portiunculâ decerptâ.	of aan iemant zeer na by aanzittende een ſtukje afgenomen zynde.
Precator hilariter bene illi,	Wenſch vrolijk wel/
ſi quis præbibit tibi,	indien iemand u voordrinkt/
ſed bibito ipſe modice.	maar drinkt ſelf matig.
Si non ſitis,	Zoo gy geen dorſt hebt/
admoveto tamen cyathum labiis.	breng nogtans den beker aan uwe lippen.
Arride loquentibus,	Lach toe den ſprekende/
ne ipſe quid loquaris,	ſpreek ſelver niet iet/
niſi rogatus.	dan gevraagt zynde.
Ne arride,	Lach niet/
ſed compone vultum,	maar zet uw aangezigt/
quaſi non intelligas,	als of gy het niet verſtand/
ſi quid obſcœni dicetur.	indien iets onkuiſch zal gezegt worden.
Ne cui obtrectato,	Spreekt van niemand qualijk/
ne cui anteponito temet,	ſtel u zelven boven niemand/
ne jactato tua,	roem niet op uw dingen,
ne deſpicito aliena.	veracht geen vreemde dingen.
Eſto comis etiam erga ſodales fortunæ tenuis.	Zijt vriendelijk zelf tegen kameraats van geringen ſtaat.
Deferto neminem.	Verklik niemand.

Ne ſis lingua futili.

Ut invenias laudem, & amicos pares ſine invidia, fiet ita.
Precatus veniam, ac ſalutatis convivis, ſubducito te à menſa, ſi videris convivium *eſſe prolixius*.
Vide, ut memineris horum.
Pu. *Dabitur opera*, mi Præceptor? Nunquid aliud vis?
P. Adito nunc libros.
Pu. Fiet.

En zijt niet praatagtig van tong.
Dat gy lof zult vinden / en vrienden maken zonder nijd / zal alzoo geſchieden.
Vryheid verzogt hebbende / ende de gaſten gegroet zijnde / begeef u ſtil van de tafel. zoo gy zult gezien hebben / dat het gaſtmaal te lang duurd.
Zie toe / dat gy deſe dingen onthoud.
J. Men zal zyn beſt doen, mijn Meeſter. Begeert gy noch iet anders?
M. Gaa nu na uw boeken.
J. Het zal geſchieden.

DE LUSU.

Nicolaus, *Hieronymus*, *Cocles*, *Pædagogus*.

N. ET animus, & cœlum, & dies invitat jam dudum ad ludendum.
H. Hæc omnia invitant quidem, ſed Præceptor ſolus non invitat.
N. Orator quiſpiam (*eſt*) ſubornandus, qui extorqueat veniam.
H. Extorqueat (eſt) quidem dictum *apte*: nam extorſeris citius clavam è manu Herculis,

VAN HET SPEL.

Niklaas, Jeronymus, Cocles, Meeſter.

N. EN de luſt / en het weder / en den dag nodigt ons nu al lang om te ſpelen.
H. Alle deze dingen nodigen wel / maar de Meeſter alleen nodigt niet.
N. Daar moet een gezant op gemaakt worden / dewelke vryheid afperſch.
H. Afperſch (is) wel te regt gezegt: want gy zult eer gewrongen hebben de knots uit de hand van Hercules /

quam

quam veniam ludendi ab hoc.
N. At nemo fuit olim avidior ludendi illo.
H. Verum (eſt;)
ſed ille oblitus eſt jam olim ſe fuiſſe puerum.
Eſt facillimus & liberalis ad verbera;
hic parciſſimus,
idemque *difficillimus*.
H. Attam[illegible] legatus aliquis eſt protrudendus,
frontis non *admodum verecundæ*,
quem non ilico *protelet* dictis ſuis lævis.
N. (Is) eat,
qui volet,
ego malo carere,
quam rogare.
H. Nemo (eſt) magis accommodus ad legationem hanc,
quam Cocles.
N. Nemo profecto:
nam *eſt frontis perfrictæ*,
& bene linguax.
Deinde,
callet *pulchre* ſenſum hominis.
H. I Cocles,

als vryheid om te ſpelen van dezen.
N. Maar daar is niemand eertijds begeeriger geweeſt om te ſpelen als hy.
H. Het (is) waar;
maar hy heeft vergeten nu al over lang / dat hy een jongen geweeſt is.
Hy is zeer licht en mildt tot de ſlagen;
hier zeer ſpaarzaam /
en ook zeer kwalyk te beweegen.
H. Maar nochtans moet een gezant voortgeſtuwt worden/
die niet zeer beſchaamt is,
den welken hy niet terſtond wech jaagt met zijn wrede woorden.
N. Laat (die) gaan /
dewelke wil /
ik wil liever ontbeeren /
als verzoeken.
H. Niemand (is) bekwaamer tot dit gezantſchap /
als Cocles.
N. Niemand voorwaar:
want hy heeft een plank voor het hooft,
en is wel van de tongriem geſneeden.
Voorder /
verſtaat hy het humeur van den man zeer wel.
H. Gaa Cocles /

initurus gratiam magnam ab nobis omnibus.	zullende behalen grootē dank van ons allen.
C. Equidem experiar ſedulo.	C. Voorwaar ik zal het yverig bezoeken.
Verum ne conferte culpam in oratorem veſtrum, ſi non ſucceſſerit.	Maar leg de ſchult niet op u lieder gezant/ indien het niet zal gelukt zijn.
H. *Bene ominare*, impetrabis, ſi novimus ſatis te. Abi orator, redibis exorator.	H. Maak geen zwaarigheid, gy zult het verkrijgen/ zoo wy u wel kennen. Ga heen als verzoeker/ gy zult verkrijger wederkomen.
C. Eo: Mercurius bene fortunet legationem meam. Salve Præceptor.	C. Ik ga: Dat Mercurius mijn gezantſchap voorſpoedig maak. Zijt gegroet Meeſter.
P. Quid vult *nugamentum hominis ſibi*?	M. Wat wil deeze prul van een menſch hebben?
C. Salve Præceptor obſervande.	C. Zijt gegroet eerwaarde Meeſter.
P. Civilitas (hæc eſt) inſidioſa. Salveo jam ſatis. Dic, quid velis.	M. (Deeze) beleeftheid (is) argliſtig. Ik ben nu al genoeg gegroet. Zeg/ wat wilt gy hebben.
C. Totus grex diſcipulorum tuorum orat veniam ludendi.	C. Den heelen hoop van uwe leerlingen verzoekt oorlof om te ſpelen.
P. (Vos facitis) nihil aliud quam (quod) luditis, etiam abſque venia.	M. Gylieden doet niets anders dan (dat) gy lieden ſpeelt/ zelf zonder verlof.
C. Prudentia tua ſcit, vigorem ingeniorum excitari luſu moderato, quemadmodum docuiſti nos ex Quintiliano.	C. Uwe voorzichtigheid weet/ dat de luſt van de verſtanden opgewekt word door matig ſpel/ gelijk gy ons geleert hebt uit Quintilianus.
P. Sane ut tenes iſthuc,	M. Zeker hoe wel onthout gy dat/

quod

quod *facis pro te!*	het welk u dienſtig is!
Opus eſt laxamento iis,	Daar is uitſpanning van nooden voor die/
qui laborant vehementer:	de welke luſtig arbeiden:
opus eſt magis fræno,	een breidel is meer van nooden/
quam habenis laxatis vobis,	dan een loſſe toom voor ulieden/
qui ſtudetis ſegniter,	de welke traag ſtudeert/
& luditis acriter.	en wakker ſpeelt.
C. Adnitimur pro viribus:	C. Wy doen ons beſt/ na ons vermogen:
ſarcietur poſt diligentiâ,	het zal verbetert worden hier na door naarſtigheid/
ſiquid ceſſatum eſt hactenus.	indien men tot nog toe gezammelt heeft.
P. Oh *ſartores!*	M. O verbeeteraars!
Quis erit fidejuſſor,	Wie zal waarborg wezen/
aut ſponſor,	of borg/
iſthuc futurum?	dat dit geſchieden zal?
C. Ego non dubitem eſſe ſponſor periculo *capitis* mei.	C. Ik twijffel niet borge te wezen met gevaar van mijn leven.
P. Imò potius periculo culi.	M. Ja liever met gevaar van uw neers.
Scio,	Ik weet/
quam non ſit tutum credere tibi,	hoe onveilig dat het zy u te gelooven/
tamen *faciam hic periculum*,	nochtans zal ik hier beproeven,
quam ſis fidei bonæ.	hoe goed van trouwe gy zijt.
Egeris poſthac nequicquam cum me,	Gy zult handelen na deezen te vergeefs met my/
ſi *dederis verba*.	indien gy my zult bedroogen hebben.
Ludant,	Laten zy ſpelen/
ſed gregatim in campis.	maar by hoopen op de velden.
Ne divertant ad compotationes,	En laten zy niet af wijken tot zamendrinkingen/

aut

aut (ad) alia nequiora.
Recipiant mature ſe domum, ante occubitum ſolis.
C. Fiet.
Exoravi (veniam,) quamquam ægre.
H. O caput lepidum! omnes amamus te plurimum.
C. Sed interim cavendum (eſt,) ne quid peccemus, foret alioqui dependendum de tergo meo.
Fidejuſſi *nomine veſtro omnium.*
Quod ſi quid accidat, *non* eſt, (*propter*) *quod* utamini poſthac me legato.
H. Cavebitur.
Sed quod genus luſus placet potiſſimum?
C. *De hoc* conſultabimus in campo.

of (tot) andere ſlimmer dingen.
Laten zy zig tydig wederom na huis begeeven / voor den ondergang van de zon.
C. Het zal geſchieden.
Ik heb (oorlof) afgebeeden van hem. alhoewel zwaarlijk.
H. O ſoeten bol! wy alle beminnen u zeer.
C. Maar ondertuſſchen moet men toezien / dat wy niet iets miſdoen / anderzins zou ik het moeten betalen met mijn rug.
Ik ben borg gebleven voor u allen.
Byaldien iets (quaads) gebeurt / is'er niets, waarom gylieden my na dezen gebruikt tot gezant.
H. Men zal op zijn hoede zijn.
Maar wat voor een zoort van ſpel behaagt u allermeeſt?
C. Daar over zullen wy raadſlaan op het veld.

PILA.

N. RES nulla exercet melius partes omnes corporis, quam pila palmaria,

DE BAL.

N. GEen zaak oeffent beter alle de deelen des lichaams / als de hand bal /

ſed

ſed (eſt) aptior hyemi, quàm æſtati.	maar (ʒ[illegible]) bequamer voor de [illegible]er als voor de zomer.
H. Tempus nullum anni eſt *parum* accommodum nobis ad ludendum.	H. Geen ty[illegible] het jaar is niet geſchikt voor ons om te ſpeelen.
N. Sudabitur minus, ſi ludamus reticulo.	N. Men zal minder zweeten / indien wy ſpeelen met een netje / (een raket.)
H. Immo relinquamus reticulum piſcatoribus, uti palmâ eſt elegantius.	H. Ja laat ons het netje laten aan de viſſchers / de vlakke hant te gebruiken is veel fraijer.
N. Age, *moror nihil:* ſed quanti *certabimus*?	N. Wel aan / het ſcheelt my niet: maar om hoe veel zullen wy ſpeelen.
H. Talitro, ſic parcetur pecuniæ.	H. Om een knip voor den bol / zoo zal men gelt beſparen.
N. At ego malo parci fronti, quam pecuniæ.	N. Maar ik wil liever / dat myn voorhooft beſpaart wort / dan myn gelt.
H. Et frons eſt charior mihi pecuniâ. *Certandum eſt periculo aliquo*, *ludus friget* alioqui.	H. En het voorhooft is waardiger voor my als gelt. men moet om eenige waarde ſpeelen, anders is er geen luſt by 't ſpel.
N. Res habet ſic, ut dicis.	N. De zaak is zoo / gelijk gy zegt.
H. Pars utra evicerit prior luſus tres, (pars) victa pendet partem ſextam drachmæ ei:	H. Welk deel van byde eerſt zal gewonnen hebben drie ſpelen / het overwonne deel zal aan dat betaalen het ſesde deel van een ſchelling.
Sed (pars victa pendet) *lege* hac, ut, quidquid fuerit collectum	Maar (het overwonne deel zal betaalen) op die voorwaarde, dat / al wat zal vergadert zijn

è victoriis,	uit de overwinningen /
insumatur in c[illegible]um,	verteerd word op een gaſt-maal /
ad quod omnes vocentur pariter.	tot het welk alle te gelijk zullen genoodigt worden.
N. Lex placet, & esto rata.	N. Die voorwaarde behaagd / en zy vaſt geſtelt.
H. Igitur supereſt, ut *sortiamur partes*.	H. Derhalve is overig / dat wy looten om makkers.
Nam omnes sumus ferme pares,	Want wy zijn bynaar alle gelijk /
ut non referat admodum,	zoo dat er niet veel aangeleegen is /
quis conjungatur cui.	wie met wie te zamen gevoegd word.
H. Tu es tamen longè peritior me.	H. Gy zijt nogtans veel ervaarener dan ik.
N. Ut sim,	N. Schoon ik ben /
sed tu (es) felicior.	maar gy (zijt) gelukkiger.
H. Hic *valet* etiam fortuna?	H. Heeft hier het geval ook te zeggen?
N. Illa regnat nusquam non.	N. Dat regeert overal.
H. Age,	H. Wel aan /
sortitio fiat.	laat een loting geſchieden.
Euge, cecidit benè,	Braaf / het is wel gevallen /
(ii) contigêre, quos volebam.	(die zijn my te beurt gevallen / die ik wilde.
N. Et nos non pœnitet sodalitatis noſtræ.	N. Wy hebben ook geen berouw over onze maatſchap.
H. *Agedum* (nos) simus viri.	H. Luſtig dan, laat ons mannen zijn.
Victoria amat curam.	De overwinning bemind de zorg.
Quisque tueatur gnaviter locum suum.	Dat ieder makker beſchermt zijn plaats.
Tu, conſiſte mihi a tergo, *excepturus* pilam si transvolet me.	Gy / ſtaat my agter de rugge / zullende de bal waarnemen indien zy vliegt over my heen.

Tu,

Tu, obſerva iſtic, repulſurus revolantem huc ab adverſariis.	Gy / zie daar toe / zullende wederom ſlaan de herwaarts te rug vliegende van de tegenpartyden.
N. Ne muſca quidem prætervolârit hâc impune.	N. Zelf geen vlieg zal hier heen onbeſchadigt voorby vliegen.
H. *Agite*, *mittite* pilam in tectum.	H. Wakker, ſlaa de bal op het dak.
Qui *miſerit præfatus nihil*, miſerit fruſta.	Al wie geſlagen zal hebben zonder te waarſchouwen; zal vergeefs geſlagen hebben.
N. Hem, igitur *accipe*.	N. Hei / zie daar dan.
H. *Mittito*.	H. Slaa toe.
Fuerit damno veſtro, aut nolim certè nobis *eſſe fraudi*, ſi miſeris extra lineas,	Het zal tot ulieder ſchade zijn / of ten minſte wil ik niet / dat wy 'er by te kort komen, indien gy zult geſlagen hebben buiten de perken /
aut infra,	of beneden /
aut ſupra tectum.	of over het dak.
Sane tu *mittis* parum commode.	Voorwaar gy ſlaat niet zeer bekwaamlijk.
N. (*Mitto*) quidem (parum commode) tibi, at commode nobis.	N. (Ik ſlaa) wel (niet zeer bekwaamlijk) voor u / maar bekwaamlijk voor ons.
H. *Remittam* ita, ut tu *miſeris*.	H. Ik zal zoo wederom ſlaan, gelijk gy zult geſlagen hebben.
Referam par pari.	Ik zal vergelden gelijk met gelijk.
Sed ludere *ingenuè* & legitimè præſtat.	Maar te ſpeelen voor de vuiſt en wettig is beſt.
N. Vincere arte eſt pulchrum in ludo.	N. Te overwinnen door kunſt is ſchoon in het ſpel.
H. Fateor, atque etiam in bello.	H. Ik beken / en ook in den oorlog.
Sed pars utraque habet leges ſuas.	Maar ieder deel heeft zijn wetten.
Et ſunt artes illiberales.	Ook zijn daar onedele konſten.

N. Credo (eſſe) plures ſeptem.	N. Ik geloof / (dat 'er zijn) meer als zeven.
Signa *terminum* teſtulâ,	Teeken de kaats met een ſchezfje /
aut rudere,	of met een ſteentje /
aut pileo tuo,	of met uw hoed /
ſi mavis.	indien gy liever wilt.
H. Malim (ſignare *terminum* pileo) tuo.	H. Ik wil liever (de kaats teekenen) met uw hoed.
N. *Accipe* rurſus pilam.	N. Zie daar weder de bal.
H. *Mitte.*	H. Slaa toe.
Pone notam.	Stel een teeken.
N. Habemus *terminos* duos ſatis longinquos.	N. Wy hebben twee kaatſen verre genoeg van een.
H. Utcunque,	H. Zoo wat heen /
ſed (ſunt) tamen vincibiles,	maar (zy zijn) nogtans overwinnelyk /
ſi nemo repugnet.	indien niemand wederſtand bied.
N. *Euge*, prætercurrimus *metam* priorem.	N. Hei zaa, wy zijn voorby geloopen het eerſte teeken.
Vicimus quindecim.	Wy hebben gewonnen vijftien.
Heus, præbete vos viros:	Hoor, draagt ulieden als mannen:
viceramus & hîc,	wy zouden ook hier overwonnen hebben /
ſi tu conſtitiſſes loco tuo.	indien gy op uw plaats geſtaan had.
H. Igitur ſumus pares.	H. Wy zijn derhalven gelijk.
N. Futuri (ſumus) non diu (pares.)	N. Wy zullen niet lang (gelijk) zijn.
Vicimus triginta:	Wy hebben gewonnen dertig:
vicimus quadraginta quinque.	wy hebben gewonnen vyf en veertig.
H. Seſtertia?	H. Vyfenzeventig guldens?
N. Non.	N. Neen.
H. Quid (viciſtis) igitur?	H. Wat (hebt gy lieden gewonnen) dan?
N. (Vicimus) numeros.	N. (Wy hebben gewonnen) getallen.

H. Quò

H. Quò pertinent numeri, ſi nihil eſt, quod numeres?	H. Waar toe behoren de getallen / indien niets is / het welk gy telt.
N. Ludus hic eſt noſter.	N. Dit ſpel is ons.
H. *Tu canis quidem præpropere triumphum ante victoriam.*	H. Gy verkoopt de huit, eer de beer gevangen is.
Vidi (colludentes) qui vincerent ab hoc numero, qui habebant nihil.	Ik heb (te zamen ſpelenden) gezien / dewelke wonnen van dit getal / dewelke hadden niets.
Ut (*alea*) *Martis* eſt (varia,) ita *alea* luſus (eſt varia.)	Gelijk (het lot) van den oorlog (verſcheiden) is / alzoo (is) het lot van het ſpel verſcheiden.
Habemus triginta.	Wy hebben dertig.
Sumus jam rurſum pares.	Wy zijn nu wederom gelijk.
N. *Res agitur nunc ſerio.*	N. Nu komt het 'er op aan.
Euge ſucceſſit, habemus potiores.	Hei zaa het is gelukt / wy hebben beter.
H. Habituri (eſtis) non diu (potiores.)	H. Gylieden zult niet lang (beter) hebben.
An dixi?	Heb ik het niet gezegt.
Sumus rurſum fortunâ æquali.	Wy zyn wederom gelijk van lot.
N. Fortuna nutat diu velut anceps, utris velit addicere victoriam.	N. Het lot waggelt lang als twyffelachtig / aan wien van beyden zy de overwinninge wil toe zeggen.
O fors fortuna dabimus maritum tibi, ſi faveris nobis.	O Gelukkig lot wy zullen u een man geven / indien gy ons zult gunſtig gegeweeſt zijn.
Euge (*fors* fortuna) audivit votum,	Hei (za het gelukkig lot) heeft myn belofte gehoort /

victoria certaminis hujus
eſt penes nos.
Pone notam cretaceam,
ne excidat.
H. Veſpera appetit jam,
& ſudatum eſt ſatis,
deſiſtere a ludendo præ-
ſtat,
ne (facias) quid nimis.
Supputemus lucrum.
N. Nos evicimus dra-
chmas tres:
vos (eviciſtis drachmas)
duas.
Sed (audite) interim,
quis ſolvet pretium pila-
rum?
H. Omnes (ſolvemus) *ex*
æquo,
quiſque pro portione ſua.
Nam lucrum eſt *exilius*,
quam ut aliquid inde poſ-
ſit *decidi*.

de overwinning van deze
ſtrijd is op onze zijde.
Stel een teeken van krijt/
op dat het niet uitgaa.
H. De avond is aanſtaande/
en men heeft genoeg gezweet/
af te laaten van het ſpel is
beſt/
(doet) niet iets al te.
Laat ons de winſt optellen.
N. Wy hebben gewonnen drie
ſchellingen:
gylieden (hebt gewonnen)
twee (ſchellingen.)
Maar (hoort) ondertuſſchen/
wie zal betaalen de prijs van
de ballen?
H. Alle (zullen wy betaalen)
evenveel,
ieder voor zijn gedeelte.
Want de winſt is minder,
als dat iets daar van kan af-
gaan.

LUDUS

Globorum miſſilium.

Adolphus, *Bernhardus*.

A. TU gloriatus es to-
ties apud me,
te eſſe artificem *quendam*
mirum in certamine glo-
borum miſſilium.
Age libet experiri,
qui vir ſies.
B. *Detrecto* nihil,

HET SPEL

van de Schiet-klooten.

Adolph, Barent.

A. GY hebt zoo dikwils ge-
roemt tegen my/
dat gy waart een groot kon-
ſtenaar in het ſpel van de
ſchiet-klooten.
Wel aan het luſt my te be-
proeven/
wat man gy zijt.
B. Ik zoek (het) niet te ontgaan,

(veni)

(veni) huc ſi quid libet.	(kom) hier indien u iets luſt.
Tu provocas nunc equum in campum,	Gy eiſcht nu het paard op het open veld /
plane quod ſolet dici.	net als pleegt gezegt te worden.
A. Et tu ſenties me non eſſe aſinum.	A. En gy zult gewaar worden / dat ik geen ezel ben.
B. An monomachia placet,	B. Behaagd u het twee-gevegt /
ut unus *congrediatur cum uno*,	dat een ſtrijd tegen een,
an mavis,	of wilt gy liever /
ſocios periculi adjungi?	dat u medemakkers van het gevaar toegevoegd worden.
A. *Malo* μονομαχεῖν,	A. Ik hou meer van het twee-vegten /
ne qua pars victoriæ decidatur alteri.	op dat niet eenig deel van de overwinning een ander toegelegt worde.
B. Et ipſe *malo* iſtuc,	B. Ik hou daar ook meer af,
ut laus ſit mea in ſolidum.	op dat de lof zy de mijne voor 't geheel.
A. Hi erunt ſpectatores & arbitri.	A. Deze zullen toezienders en ſcheids-luyden zijn.
B. Sed quod bravium erit victori,	B. Maar welke eer-beloning zal de overwinnaar hebben /
aut quæ pœna (erit) victo?	of wat ſtraf (zal) de overwonne (hebben)?
A. Quid ſi auricula amputetur victo?	A. Wat indien een oor afgeſneden wierd van de overwonne.
B. Immo alter teſtium exſecetur potius.	B. Ja laat liever een der * toezienders uytgeſneden worden.
Certare pro pecuniâ eſt non magnificum.	Te ſpeelen om geld is niet deftig.
Tu es Germanus,	Gy zyt een Duitſcher /
Ego (ſum) Gallus,	ik (ben) een Franſchman /

* Puerorum cauſſâ aliter interpretari nolui, ſed reliqui ad *ſpectatores* & *arbitres*.

decertemus uterque pro gloriâ gentis ſuæ.	laat ons beyde ons beſt doen voor de roem van zijn volk.
Tu exclamabis ter Gallia floreat, ſi vicero.	Gy zult driemaal uitroepen / dat Vrankryk bloei / indien ik zal overwonnen hebben.
Celebrabo Germaniam tuam verbis totidem, ſi fuero victus, *quod abſit*.	Ik zal uw Duitſchland roemen met zoo veel woorden / indien ik zal overwonnen zyn / dat ik niet hoop.
A. *Age*, conditio placet.	A. Wel aan, de voorwaarde behaagt.
B. Fortuna *adſit* (mihi.)	B. Het geval help (my.)
Sphæræ ſint æquales, quando nationes duæ maximæ periclitantur ludo hoc.	Dat de klooten eveneens zyn / nademaal de twee grootſte natien in gevaar zijn in dit ſpel.
A. Noſti ſaxum illud prominens haud procul a porta?	A. Kent gy dien uitſtekenden ſteen niet verre van de poort?
B. Novi.	B. Ik ken hem.
A. (*Meta*) ea erit *meta*, & hæc (erit) *linea*.	A. (Dat ſtuk) zal het ſtuk zijn / en dit (zal zijn) de meet.
B. Eſto: ſed globi ſint pares, inquam.	B. Het zy zoo: maar dat de klooten gelijk zijn / zeg ik.
A. Diſcernes minus ovum ab ovo, aut ficum a ficu.	A. Gy zult minder onderſcheiden een ey van een ey / of een vyg van een vyg.
Sed non refert mea, elige utrum mavis.	Maar daar is my niet aangeleegen / kies uit / welk van beyden gy liever wilt.
B. *Mitte*.	B. Werp.
A. Heus, tu non videris mihi habere brachium, ſed (habere) baliſtam, torques ita globum.	A. Hei / gy ſchijnd my niet een arm te hebben / maar (te hebben) een werp-ſlinger / zoo ſlingert gy de kloot.

B. Mo-

B. Momordiſti ſatis labrum, rotaſti ſatis brachium, *mitte* tandem. O vires Herculeas! Sed vinco tamen.

B. Gy hebt genoeg gebeten op de lip / gy hebt genoeg gedraaqt uw arm / werp eindelijk. O kragten van Hercules! Maar ik win nogtans.

A. Præverteram te, niſi laterculus iſte ſceleratus obſtitiſſet.

A. Ik zou voorby geloopen zijn / ten zy dat ſchelmſche ſteentje in de weg geweeſt was.

B. Conſiſte *in veſtigio* ſphæræ tuæ.

B. Blijf ſtaan op de plaats van uw kloot.

A. *Utar non dolo malo.*

A. Ik zal met geen bedriegerye omgaan.

Cupio vincere virtute, non fraude, quandoquidem certamen eſt de gloriâ.

Ik begeer te overwinnen door kragt / niet door bedrog / nademaal de ſtryd is over de roem.

Vertat bene.

Daar ſlaa geluk toe.

B. Profecto jactus (eſt) ingens.

B. Voorwaar de worp (is) groot.

A. Ne ride, prius quam viceris.

A. Lach niet / eer dat gy zult overwonnen hebben.

Sumus adhuc penè pares.

Wy zijn tot nog toe byna gelijk.

B. *Res agitur nunc.* Uter contigerit prior *metam*, is vicerit.

B. Nu komt het 'er op aan. Wie van beyden eerſt het ſtuk zal geraakt hebben / die zal gewonnen hebben.

A. Vici, canta.

A. Ik heb gewonnen / zing.

B. Sed definiendum erat, quoto ludo victoria conſtaret. Nam vires *incaluerunt* nondum primo.

B. Maar men moeſt bepalen / in het hoeveelſte ſpel de overwinning zou beſtaan. Want (myn) kragten zijn nog niet gaande geworden in het eerſte.

A. Arbitri definiant.

A. Laten de ſcheidslieden bepalen.

Arb. (Victoriæ conſtat ludo) tertio.	Scheids. (De overwinning beſtaat) in het derde (ſpel.)
B. Placet.	B. Het gevalt my.
A. Quid ais? An agnoſcis victorem?	A. Wat zegt gy? Erkent gy my voor overwinnaar?
B. Fortuna aſpiravit magis tibi, non ceſſero tibi viribus & arte.	B. Het geval heeft u meer begunſtigt / ik zou niet willen wyken voor u in kragten en konſt.
A. Sed ſequar id, quod arbitri pronuntiaverint.	A. Maar ik zal dat volgen / het welk de ſcheidslieden zullen uitgeſprooken hebben.
Arb. Germanus vicit, & victoria eſt glorioſior hoc, quod vicerit artificem talem.	Scheids. De Duitſcher heeft overwonnen / de overwinning is zoo veel te roemrugtiger / dat hy heeft overwonnen zoo een konſtenaar.
A. *Galle* canta nunc.	A. Franſche-haan zing nu.
B. Sum raucus,	B. Ik ben ſchorre.
A. Hoc eſt non novum gallis: ſed coccyſſa tamen.	A. Dat is niet nieuw voor de haanen: maar klokt evenwel.
B. Germania floreat ter.	B. Dat Duitſchland driemaal bloei.
A. Immo hoc erat canendum ter.	A. Ja dat moeſt driemaal gezongen worden.
B. *Contraximus* ſiticulam, eamus ad compotatiunculam, cantio perficietur ibi.	B. Wy hebben dorſtje gekregen, laat ons naa een drinkgezelſchapje gaan / daar zal het gezang volvoerd worden.
A. Recuſo non, ſi *videtur ita* arbitris.	A. Ik weiger niet / indien het de ſcheidslieden goeddunkt.
Arb. Ita eſt *commodius*. Gallus canet melius gutture colluto.	Scheids. Het is zoo beſt. De haan zal beter kraaijen als zyn ſtrot doorgeſpoelt is.

LUDUS

ſphæræ per annulum ferreum.

Gaſparus, Eraſmus.

G. Age, nos auſpicabimur. Marcolphus ſuccedet victo.

E. Sed quod præmium erit victori?

G. Victus faciet & recitabit *ex tempore* diſtichon in laudem victoris.

E. Accipio legem.

G. An vis, (ut) ſortiamur, uter incipiat prior?

E. Eſto tu prior, ſi libet, ego malim eſſe Abbas.

G. *Conditio tua eſt potior hoc.*, quod *area* eſt nota tibi.

E. Verſaris in *arenâ* tua.

G. Sum exercitatior in his, quam in libris. Iſtud eſt tamen momenti perexigui.

E. Ut artifex tantus largiare nonnihil mihi in certamine hoc, eſt æquum.

G. Immo peterem *juſtius* iſtuc abs te, ſed victoria precaria eſt parum honeſta. Is vincit demum,

HET SPEL

van de kloot door een yzere *beugel.*

Gaſpar, Eraſmus.

G. Wel aan / wy zullen aanvangen. Marcolphus zal de overwonne verpozen.

E. Maar welke eer-belooning zal de overwinnaar hebben?

G. De overwonne zal maken en opzeggen voor de vuiſt een twee-regeld-vaerzje tot lof van den overwinnaar.

E. Ik neem de voorwaarde aan.

G. Wilt gy / dat wy looten / wie van beyden eerſt begint?

E. Zyt gy eerſt / (of prioor) ik wil liever een Abt zyn.

G. Gy ſtaat 'er zoo veel beter by, om dat de baan u bekent is.

E. Gy zyt op uw velt.

G. Ik ben geoefender in deze dingen als in de boeken. Dat is nogtans van zeer weinig belang.

E. Dat gy zoo groote konſtenaar my toegeeft een weinigje in deze ſtryd / is billyk.

G. Ja ik zou met meerder regt dat eiſſchen van u / maar afgebede overwinning is niet zeer geacht. Die overwint eerſt /

qui vincit *Marte ſuo.*	de welke overwint door zyn eige kragten.
Sumus ita pares, ut Bacchius *commiſſus fuerit* olim non melius cum Bitho.	Wy zijn zoo gelijk / dat Bacchius eertyds geſtelt is geweeſt niet beter tegen Bithus.
E. Sphæra tua eſt commodior meâ.	E. Uw kloot is handiger als de mijne.
G. Et *vola* tua vincit meam.	G. En uw hand gaat mijne te boven.
E. Ludito legitimè, abſque technis, & *dolo malo.*	E. Speel zuiver / zonder kunsjes en argliſtigheit.
G. Dices *rem eſſe tibi* cum *homine probo.*	G. Gy zult zeggen / dat gy te doen heut met een eerlijk man.
E. Sed cupio prius audire plebiſcita ſphæriſterii hujus.	E. Maar ik begeer eerſt te horen de wetten van deze klosbaan.
G. Quaternio abſolvit ludum.	G. Een vier getal voleindigt een ſpel.
(Is) *eſto in dammo,* qui præterierit lineam hanc.	(Die) verbeur, dewelke zal voorby gegaan zijn deze ſchreef.
Fiet ſine *fraude,* ſi tranſilias limites reliquos.	Het zal geſchieden zonder ſchade, indien gy ſpringt over de overige paalen.
(Is) perdit jus feriendi, qui globum moverit loco ſuo.	(Die) verlieſt het regt van te ſlaan / dewelke de kloot zal bewogen hebben van plaats.
E. Intelligo.	E. Ik verſta het.
G. En, occluſi portam tibi.	G. Zie daar / ik heb de poort voor u geſlooten.
E. Sed excutiam te iſthinc.	E. Maar ik zal u daar van daan dryven.
G. Cedam *palmam* certaminis hujus tibi, ſi feceris id.	G. Ik zal de overwinning van dezen ſtrijd afſtaan aan u / indien gy dat zult gedaan hebben.

E. Fide

E. Fide bona?	E. Ter goeder trouw?
G. (Fide) optima.	G. Ter zeer goeder (trouw.)
Enim non potes *viâ aliâ*,	Want gy kunt niet op een andere wyze,
niſi *mittas* ſic ſphæram tuam in parietem,	ten zy gy ſlaat zoo uw kloot tegen de muur /
ut reſiliat in meam.	dat hy te rug ſpringt tegen de myne.
E. Experiar id.	E. Ik zal dat beproeven.
Vir bone quid ais?	Goede man wat zegt gy?
An non es depulſus?	Zyt gy niet verdreven?
G. Fateor:	G. Ik beken 't:
Utinam eſſes tam ſapiens, quam es felix!	Og of gy waart zoo wys / als gy gelukkig zyt!
Sed iſthic ſucceſſerit vix ſemel tentanti centies:	Maar dat zal gelukt zyn nauwlijks eens den hondert maal beproevende.
E. Immò vinces niſi ſucceſſerit *experimento* quoque tertio,	E. Ja gy zult overwinnen ten zy het zal gelukt zijn ieder derde ryze,
ſi audes *deponere quid pignoris*.	indien gy durft ergens om wedden.
Sed redde interim præmium pactum.	Maar geef ondertuſſchen de beloofde eerbeloning.
G. Quodnam?	G. Welke dog?
E. Diſtichon.	E. Een twee-regeld-vaersje.
G. Reddam.	G. Ik zal het geven.
E. Et quidem *ex tempore*.	E. En wel voor de vuiſt.
Quid arrodis unguem?	Wat byt gy op uw nagel?
G. Habeo.	G. Ik heb 't.
E. Recita clarè.	E. Zeg helder op.
G. (Recitabo) clariſſime.	G. (Ik zal) zeer helder (opzeggen.)
Juvenes quotquot adeſtis applaudite victori:	Jongelingen zoo veel hier tegenwoordig zyt wenſcht den overwinnaar geluk:
Nam (*is*) *eſt nebulo doctior*,	Want (die) is een geleerder deugniet,
qui vicit me.	dewelke my overwonnen heeſt.

An

An non habes diſtichon?	Hebt gy niet een twee-regelsvaersje?
E, Habeo: ſed tale referetur tibi, quale allatum eſt abs te.	E. Ik heb't: maar zoodaanig zal u weder-gegeeven worden / hoedaanig bygebragt is van u.
SALTUS.	SPRONGEN.
Vincentius, *Laurentius*.	Vincent, Laurens.
V. AN libet *decertare ſaltu*?	V. Luſt het u tegen my te ſpringen?
L. Ludus iſte *non convenit* pranſis.	L. Dat ſpel is niet goed voor die het middagmaal gehouden hebben.
V. Quamobrem?	V. Waarom?
L. Quia ſaburra ventris gravat corpus.	L. Om dat de ballaſt van den buik het lichaam bezwaart.
V. Non admodum ſane (iis) qui pranſi ſint in pædagogio.	V. Voorwaar niet zeer (voor die) dewelke het middagmaal gehouden hebben in een kinderſchool.
Nam hi cœnaturiunt plerumque, priusſquam abſolverint prandium.	Want die verlangen gemeenlijk na het avondmaal / eer dat zy het middagmaal geëindigt hebben.
L. Igitur quod genus ſaliendi placet?	L. Derhalve wat zoort van te ſpringen behaagt u?
V. Auſpicemur ab eo (genere), quod eſt ſimpliciſſimum,	V. Laat ons een begin maken van dat (zoort) / dat het eenvoudigſte is /
a ſaltu locuſtarum,	van den ſprong der ſprinkhaanen /
ſive mavis (a ſaltu) ranarum,	of zoo gy liever wilt (van den ſprong) der kik-vorſchen.
tibia utrâque,	met beyde de beenen,
ſed pedibus junctis.	maar de voeten te zamen gevoegt zynde.

(Is) *feret cingulum coronam*,
qui promoverit longiſſime.
Experiemur *genus aliud atque aliud*,
ubi *ſatietas hujus erit*.
L. Equidem recuſabo genus nullum,
niſi (genus id)
quod geritur cum periculo tibiarum:
nolim rem eſſe mihi cum chirurgis.
V. Quid ſi *certemus* tibiâ unicâ?
L. Iſte ludus eſt Empuſæ,
non valet.
V. Salire innixum *haſtæ*, eſt elegans *cum primis*.
L. Certare curſu eſt liberalius.
Siquidem & Æneas propoſuit genus hoc certaminis apud Virgilium libro quinto.
V. Verum (eſt,)
ſed idem propoſuit certamen cæſtuum,
quo non delector.
L. Deſigna ſtadium.
Carcer ſit hoc loco.
Quercus iſta ſit *meta*.
V. Sed utinam adeſſet Æneas,
qui & proponat præmia

(Die) zal een riem tot prys hebben,
dewelke het verſte zal gevordert zijn.
Wy zullen beproeven andere zoorten,
als wy dit zat zullen zyn.
L. Ik zal geen zoort afſlaan/
tenzy (dat zoort)
het welk men doet met gevaar van de beenen:
ik wil geen doen hebben met wondheelers.
V. Wat indien wy ſprongen op een been?
L. Dat is een ſpel van het ſpook/
houd u daar af.
V. Te ſpringen ſteunende op een pols, is zeer braaf.
L. Te ſtryden met een loop is den vrygeboorne betaamlijker.
Namentlijk zelf Æneas heeft voorgeſtelt dat zoort van ſtrijd by Virgilius in het vijfde boek.
V. (Dat is) waar/
maar dezelve heeft voorgeſtelt den ſtrijd der ſlag-riemen/
in welke ik geen vermaak ſchep.
L. Bepaal het perk.
Het begin zy op deze plaats.
Die eyke boom zy het einde.
V. Maar og of een Æneas tegenwoordig was/ dewelke ook eerbelooning ſtelde

vict

victori!	voor den overwinnaar!
L. Gloria eſt præmium abunde magnum victori.	L. De roem is een eerbeloning over groot genoeg voor den overwinnaar.
V. Præmium erat dandum potius victo *gratiâ ſolatii*.	V. Men moeſt veel eer een beloning geven aan den overwonne vertrooſtings halven.
L. Igitur, ut redeat coronatus lappâ in urbem, ſit præmium victo.	L. Derhalven / dat hy wederkeer gekroont zijnde met klitte-kruit na de ſtadt / zy een beloning voor den overwonne.
V. Equidem recuſarim non, ſi tu præcedas canens tibiâ.	V. Voorwaar ik zou het niet afſlaan / indien gy voor ging blazende op de trompet.
L. Æſtus eſt ingens.	L. De hette is groot.
V. Nec mirum, quum (*ſolſtitium*) ſit *ſolſtitium æſtivum*.	V. Geen wonder / nademaal het tegenwoordig de langſte dag is.
L. Natare præſtiterat.	L. Te zwemmen was beter geweeſt.
V. Vita ranarum non placet mihi. Sum animal terreſtre, non amphibion.	V. Het leven der kikvorſchen behaagt my niet. Ik ben een land-gedierte / niet in het water en op het land levende.
L. Sed genus hoc exercitamenti habebatur tamen olim liberale, *cum primis*.	L. Maar dat zoort van oeffening wierd nogtans wel eer gehouden voor den bygeboorne zeer betamende.
V. Immo (habebatur) etiam utile.	V. Ja (het wierd) ook voor nut (gehouden.)
L. Ad quid (habebatur utile.)	L. Waar toe (wierd het voor nut gehouden.)
V. (Ii) valent potiſſimum ibi, qui exercuerunt ſe *curſu edum*,	V. (Die) munten voornamentlijk daar uit / dewelke zig geoeffent hebben in het loopen,

&

& natatu,	en zwemmen/
ſi fugiendum ſit in bello.	indien men moet vluchten in den oorlog.
L. Narras artem aſpernandam haudquaquam.	L. Gy ſpreekt van een konſt geenzins te veragten.
Neque enim bene fugere eſt aliquando minus laudis,	Want wel te vlugten is zomtijds geen minder lof/
quam pugnare fortiter.	als dapper te vegten.
V. Sum planè rudis & imperitus natandi,	V. Ik ben gansch ruw en onervaren in het zwemmen/
nec verſamur ſine periculo in elemento alieno.	en wy zijn niet zonder gevaar in een vreemt element.
L. Sed aſſueſcere oportet,	L. Maar men behoort het gewoon te worden/
nemo naſcitur artifex.	niemand word een konſtenaar geboren.
V. At ego audio, artifices permultos generis iſtius nataſſe,	V. Maar ik hoor/ dat zeer veel konſtenaars van dat ſoort gezwommen hebben/
ſed non enataſſe.	maar niet ontzwommen hebben.
L. Experieris primum innixus ſuberi.	L. Gy zult voor eerſt beproeven ſteunende op kurk.
V. Nec fido magis ſuberi,	V. En ik vertrouw niet meer op kurk/
quam pedibus.	als op (myn) voeten.

VENATIO.	**DE JACHT.**
Paulus, Thomas, Vincentius, Laurentius, Bartolus.	Paulus, Thomas, Vincent, Laurens, Bartel.
P. Voluptas ſua trahit quemque.	P. Zyn vermaak treckt een ieder.
Venatio placet mihi.	De jacht behaagt my.
T. Placet & mihi,	T. Sy behaagt my ook/
ſed ubi (ſunt) canes,	maar waar (zijn) de honden/
ubi (ſunt) venabula,	waar (zijn) de jacht-ſprieten/
ubi (ſunt) caſſes?	waar zijn) de netten?

P. Apri, urſi, cervi & vulpes valeant: nos inſidiabimur cuniculis.	P. Dat de wilde zwijnen / beren / harten en voſſen welvaren: wy zullen de konijnen belagen.
V. At ego *injiciam laqueos locuſtis.* Inſidiabor gryllis.	V. Maar ik zal de ſprinkhaanen met ſtrikken vangen. Ik zal de krekels belagen.
L. Ego captabo ranas.	L. Ik zal kikvorſchen vangen.
B. Ego venabor papiliones.	B. Ik zal na kappellekens jagen.
L. Sectari (animalia) volantia eſt difficile.	L. Te vervolgen vliegende (dieren) is moejelijk.
B. (Sectari volantia) eſt difficile, ſed pulchrum, niſi ducis, ſectari lumbricos aut cochleas eſſe pulchrius, quia carent alis.	B. (Te vervolgen de vliegende dieren) is moejelijk / maar braaf / ten zy gy meent / dat pieren of ſlakken na te ſpeuren beter is / om dat zy geen vleugels hebben.
L. Equidem malo inſidiari piſcibus, hamus elegans eſt mihi.	L. Voorwaar ik wil liever de viſſchen belagen / ik heb een ſchoone angel.
B. Sed unde parabis eſcam?	B. Maar van waar zult gy aas krijgen?
L. Copia lumbricorum eſt ubique magna.	L. De menigte van pieren is overal groot.
B. Eſt (magna,) ſi velint prorepere tibi è terra.	B. Zy is (groot.) zoo zy willen voorkruipen voor u uit de aarde.
L. At ego efficiam mox, ut myriades multæ proſiliant.	L. Maar ik zal aanſtonts maken / dat'er vele tien-duizenden voor (den dag) ſpringen.
B. Quo pacto? Incantamentis?	B. Op wat wijze? Door toverzangen?
L. Videbis artem:	L. Gy zult de kunſt zien:

Im-

Imple ſitulam hanc aqua.	Vervul dezen emmer met water.
Immittito cortices hos ſummos virentes juglandium confractos.	Doe 'er in deze buitenſte groene ſchellen van okkernoten gebroken zijnde.
Perfunde ſolum aqua hac.	Begiet de aarde met dit water.
Obſerva nunc pauliſper.	Let nu een weinig op.
Vides emergentes?	Siet gy ze wel uitkomende?
B. Video rem prodigioſam.	B. Ik zie een wonderlyke zaak.
Armati exiliebant olim ſic ex dentibus ſatis ſerpentis,	De gewaapende ſprongen eertyds zoo voor den dag uit de gezaaide tanden van den draak/
(ut) opinor.	(gelijk) ik meen.
Sed piſces plerique ſunt palati delicatioris & elegantioris,	Maar de meeſte viſſchen zijn lekkerder en viezer van ſmaak/
quam ut capiantur eſca tam vulgari.	dan dat zy gevangen worden door zoo een gering aas.
L. Novi genus quoddam inſecti,	L. Ik ken zeker zoort van bloedelooze diertjes/
quo ſoleo inſidiari talibus.	met het welk ik gewoon ben zulke te belagen.
B. Tu vide,	B. Sie gy/
an poſſis imponere piſcibus,	of gy de viſſchen kunt bedriegen/
ego *faceſſam negotium* ranis.	ik zal de kikvorſchen werk genoeg geeven.
L. Quomodo, reti?	L. Hoe/ met een net?
B. Non, ſed arcu.	B. Neen/ maar met een boog.
L. Genus novum piſcandi.	L. Een nieu zoort van te viſſchen.
B. At non injucundum.	B. Maar niet onvermaakelijk.
Videbis & fateberis.	Gy zult het zien en bekennen.
Q. Quid,	V. Wat/
ſi nos duo micemus digitis?	indien wy beide de vingeren opſtaken?
P. (Micare digitis) eſt ge-	P. (De vingers opſteken)

nus luſus ignavum ac ruſticum.
Convenit magis deſidentibus ad focum,
quam *verſantibus* in campo.

V. Quid,
ſi *certemus* nucibus?

P. Relinquamus nuces *admodum pueris*,
nos ſumus *grandiuſculi*.

V. Et ſumus tamen adhuc nihil aliud quam pueri.

P. Sed equitare in arundine longa eſt non indecorum iiſdem,
quibus ludere nucibus eſt decorum.

V. Tu præſcribito igitur genus luſus:
ſequar,
quocunque vocâris.

P. Et ego ſum futurus *homo horarum omnium*.

een vadzig en boerſch ſlag van ſpel.
Het paſt beter voor de aan den haart ledig-zittende/
dan voor den zynden in het veld.

V. Wat/
indien wy met noten ſpeelden?

P. Laat ons de noten laten voor de kleine kinderen,
wy zijn wat te oud.

V. En egter zijn wy tot nog toe niet anders dan jongens.

P. Maar te ryden op een lang riet is niet onbetamelijk voor de zelven/
den welken te ſpeelen met noten betaamlijk is.

V. Schrijf gy dan voor een ſoort van een ſpel:
ik zal volgen/
alwaar heen gy zult geroepen hebben.

P. En ik zal een menſch zijn die zig naar alle gelegentheden kan ſchikken.

EUNTES IN LUDUM LITERARIUM.

Sylvius, Joannes.

S. JOannes cur curris adeo?

J. Cur (currit) lepus pro carnibus ut ajunt?

S. Quid hoc proverbii?

J. Quia *actum eſt de pelle mea*,
niſi adfuero in tempore

GAANDE NA HET SCHOOL.

Sylvius, Jan.

S. JAn/ waarom loopt gy zoo?

J. Waarom loopt den haas voor zyn vleeſch gelyk men zegt?

S. Wat ſpreekwoord is dat?

J. Om dat het op myn huit aan zal komen,
ten zy ik by tijds tegenwoor-

aante

ante catalogum recitatum.	dit zal geweeſt zijn eer de naam-rol geleezen is.
S. Nihil periculi eſt quidem ex parte hac,	S. Hier in en is wel geen gevaar/
quinta eſt modo præterita.	het is even over vyve.
Inſpice horologium,	Ziet na dat uur-wijzer/
manus attigit nondum punctum,	de wyzer heeft noch niet aangeraakt de ſtip/
quod dirimit horam ab hora ſpatiis æquis.	dewelke het uur van het uur ſcheyd door gelyke tuſſenwyttens.
J. At ego *habeo vix fidem* horologiis:	J. Maar ik geloof de uur-wijzers naauwelijx;
mentiuntur nonnunquam.	zy liegen altemet.
S. At fide mihi,	S. Maar geloof my/
qui audivi vocem campanæ.	die gehoort heb het geluit van de klok.
J. *Quid loquebatur?*	J. Wat ſloegſe?
S. *Horam eſſe quintam.*	S. Vyf uuren.
J. Sed aliud eſt, unde timeam etiam magis:	J. Maar daar is iet anders/ waar voor ik nog meer vrees:
lectio *heſterna* ſatis prolixa eſt *reddenda memoriter:*	de les van giſteren lang genoeg zijnde moet opgezegt worden van buiten:
vereor, ut poſſim.	ik vrees/ dat ik niet zal kunnen.
S. Narras periculum commune:	S. Gy verhaalt een gemeen gevaar:
nam & ipſe teneo vix *ſatis.*	want ik zelf kanze ook naauwelijkx ter deeg.
J. Et noſti ſævitiam præceptoris,	J. En gy kent de wreedheid van den meeſter/
noxia omnis eſt (noxia) capitalis illi:	alle ſchult is een doodſchuld by hem:
nec parcit magis natibus noſtris,	noch hy ſpaart onze billen niet meer/
quam ſi corium eſſet bubulum.	dan of het een oſſenhuid was.

S. Verum is non aderit in ludo.
J. Quem igitur conſtituit *vicarium*?
S. Cornelium.
J. Strabum illum?
Væ natibus noſtris:
is eſt plagoſior vel Orbilio.
S. Dicis verum:
& non raro precatus ſum paralyſin ideo brachio illius.
J. Imprecari præceptori eſt non pium.
Cavendum (eſt) potius nobis,
ne incidamus in manus tyranni illius.
S. Reddamus *viciſſim* inter nos,
altero recitante,
altero inſpiciente codicem.
J. Mones pulchre.
S. Fac,
(ut) ſis *animo præſenti*:
nam metus officit memoriæ.
J. Deponerem facile pavorem,
ſi periculum non adeſſet.
At quis poſſit eſſe ſecurus animo in diſcrimine tanto?
S. Fateor:
attamen non *agitur de capite*,
ſed de parte diverſâ.

S. Maar die zal in het ſchool niet wezen.
J. Wien heeft hy dan in zyn plaats geſtelt?
S. Cornelis.
J. Dien ſchelen?
Wee onze billen:
die is meer geneigt tot ſlaan als zelf Orbilius.
S. Gy zegt de waarheid:
en daarom hebb' ik niet zelden de beroertheid toegewenſt aan zijnen arm.
J. Quaad toe te wenſchen aan den meeſter is niet vroom.
Wy moeten ons liever wachten/
dat wy niet vallen in de handen van dien geweldenaar.
S. Laat ons opzeggen met beurten onder ons/
den eenen opzeggende/
den anderen in het boek ziende.
J. Gy vermaant wel.
S. Maakt/
(dat gy niet ontſtelt zijt:
want de vrees is hinderlijk aan de geheugenis.
J. Ik zoude lichtelijk de vrees afleggen/
zoo daar geen gevaar was.
Maar wie zou geruſt van gemoed kunnen wezen in zoo grooten gevaar?
S. Ik beken het:
maar nochtans is het hoofd niet in gevaar,
maar het ander deel.

ALIA.

ALIA.	ANDERE.
Cornelius, *Andreas*.	Cornelis, Andries.
C. TU *pingis* quidem *ſcitè*, ſed charta perfluit.	C. Gy maakt wel goede letteren, maar uw papier vloeyt door.
Charta eſt ſubhumida, ac *tranſmittit atramentum*.	Het papier is vochtachtig / ende ſlaat door.
A. Quæſo, ut *appares* pennam hanc mihi.	A. Ik bid / dat gy deze pen verſnyd voor my.
C. *Glaciolus ſcriptorius* deeſt mihi.	C. Een penne-mes ontbreekt my.
A. En *tibi*.	A. Siet daar.
C. Hui! quam obtuſus.	C. Wel! hoe bot.
A. *Accipe* coticulam.	A. Zie daar is een wetſteentje.
C. Utrum *amas* ſcribere cuſpide duriuſcula, an molliore?	C. Welk van beyden doed gy liever te ſchryven met een weinig harder of zagter punt?
A. *Attempera* ad manum tuam.	A. Maakt ze na uw hand.
C. Ego ſoleo (ſcribere cuſpide) molliore.	C. Ik ben gewoon (te ſchrijven) met een zagter (punt.)
A. Quæſo, ut deſcribas *figuras elementorum* mihi ordine.	A. Ik bidde / dat gy letters van 't a, b, c ſchrijft voor my op order.
C. Græcas, an Latinas?	C. Griekſche / of Latijnſche?
A. Conabor primum imitari Latinas.	A. Ik zal voor eerſt poogen na te maken de Latijnſche.
C. *Suppedita* chartam.	C. Verſchaf (my) papier.
A. *Accipe*.	A. Zie daar.
C. Sed atramentum meum dilutius eſt aquâ *ſubinde* infuſâ.	C. Maar mijn inkt is wat dun door het nu en dan ingegate water.
A. At linteolum meum exaruit prorſus.	A. Maar mijn doekje is't droogt t'eenemaal.
C. Immunge,	C. Snuit [illegible] neus) ſ

nisi mavis immejere.

A. Immo rogabo potius alicunde.

C. Habere domi præſtat, quam rogare commodato.

A. Quid eſt ſcholaſticus abſque calamo & atramento?

C. (Scholaſticus abſque calamo & atramento eſt id) quod miles (eſt) abſque clypeo & gladio.

A. Utinam articuli tam celeres eſſent mihi!
Equidem poſſum non aſſequi ſcribendo voces dictantis.

C. Ut ſcribas bene ſit cura prima,
proxima,
ut (ſcribas) celeriter.
Sat cito,
ſi ſat bene.

A. Belle:
ſed cane cantionem iſtam Præceptori,
quum dictat:
Sat cito,
ſi ſat bene.

ten zy gy liever wilt daar in piſſen.

A. Ja ik zal 't liever verzoeken ergens anders van daan.

C. Zelf t'huis te hebben is beter/ als te verzoeken te leen.

A. Wat is een ſchool-jonge zonder pen en inkt?

C. (Een ſchool jonge zonder pen en inkt is dat) het welk een ſoldaat (is) ſonder ſchilt en rapier.

A. Och of ik had zoo raſſche vinger-leden!
Voorwaar ik en kan niet volgen met ſchrijven de woorden van den voorzeggende.

C. Dat gy wel ſchrijft zy uw eerſte zorg:
de naaſte dat gy ras (ſchrijft/)
't Is ras genoeg,
zoo 't maar wel genoeg is.

A. Fraai:
maar zingt dat deuntje den Meeſter/
als hy voorzegd:
't Is ras genoeg,
zoo 't maar wel genoeg is.

FORMULA — DE SPREEKWYZE

Ne fallas me. — Bedrieg my niet.

Chriſtianus, Auguſtinus, Puer. — Chriſtiaan, Auguſtyn, Een knegt.

C. Age,
at cave,

C. Wel aan/
maar zie toe/

ne

ne deluſeris me.	dat gy my niet miſleid.
Cave,	Zie toe/
(ne) fallas.	(dat gy (niet) bedriegt.
Cave,	Zie toe/
(ne) foveam fruſtra ſpem.	(dat) ik (niet) ik vergeefs hoop voede.
Cave,	Zie toe/
(ne) luſeris exſpectantem.	(dat) gy (niet) boert met den hopende.
Cave,	Zie toe/
(ne, *dederis verba* mihi.	(dat) gy my (geen) praatjes wys maakt.
Vide, (ne) *lactes* me ſpe vana.	Zie/ (dat) gy my (niet) voed met ydele hoop.
A. *Nihil eſt opus jurejurando.*	A. Gy behoeft niet te zweeren.
Time perfidiam in cæteris,	Vrees voor ontrouw in de overige/
in aliis,	in andere dingen,
non fallam te in re hac.	ik zal u niet bedriegen in deze zaak.
Sed heus tu,	Maar hoor gy/
cave (ne) paraveris quidquam præter quotidiana.	zie toe (dat) gy (niet) klaar maakt iets boven de daaglykſche ſpyzen.
Nolo diem feſtum *cauſſâ meâ.*	Ik wil geen heiligen dag om mynent wil.
Scis me (eſſe) convivam minime edacem,	Gy weet/ dat (ik ben) een geenzins hongerige gaſt/
bibacem multo minus.	dorſtig nog veel minder.
Noſti me (eſſe) convivam cibi non multi,	Gy weet/ dat (ik ben) een gaſt van niet veel ſpyze/
ſed joci plurimi.	maar van zeer veel boertery.
C. Curabitur diligenter.	C. Men zal het naarſtiglijk verzorgen.
Ego excipiam te cœna Pythagoricâ,	Ik zal u ontfangen op een Pythagoriſch avondmaal/
aut fortaſſe frugaliore.	of miſſchien nog zoberder.
A. Immo (excipe me cœ-	A. Ja (ontfangt my op een)

nâ) Diogenicâ, | Diogeniſch (avontmaal/)
ſi voles me delectare. | indien gy wilt my vermaaken.

C. Certe excipiam te cœnâ Platonicâ, | C. Ten minſten zal ik u ontfangen op een Platoniſch avontmaal/
in quâ multum fabularum literatarum ſit, | op het welk veel van geletterde vertellingen zy/
minimum cibi, | zeer weinig ſpijze/
cujus voluptas duret etiam in diem poſterum: | wiens vermaak duurt zelf tot den volgenden dag:
Qui fuerit acceptus prolixe, | Al wie ryklijk zal ontfangen zijn/
afficitur fortaſſis ſuaviter die eo, | is miſſchien luſtig in zyn ſchik op die dag/
ſed caput dolet poſtridie, | maar het hooft doet zeer des anderen daags/
ſtomachus eſt crudus. | de maag is raauw.
Qui cœnabat apud Platonem, | Al wie het avontmaal hielt by Plato/
capiebat voluptatem unam ex *apparatu facili*, | genoot het eerſte vermaak uit de weinige omſlag,
& fabulis philoſophicis: | en philoſophiſche vertellingen:
(capiebat) poſtridie (voluptatem) alteram, | (hy genoot) des anderen daags een tweede (vermaak/)
quod ſentiret nec *gravedinem capitis*, | om dat hy gewaar wiert nog hooft-pyn,
nec cruditatem ſtomachi: | nog raauwheit van de maag:
prandebat ita etiam ſuaviter ex condimentis cœnæ pridianæ. | hy hielt alzoo ook genoeglijk het middagmaal/ uit de zauſſen van het avontmaal van daags te vooren.

A. Placet, | A. Het gevalt my,
fiat, | het geſchiede/
ut mones. | gelijk gy vermaant.

C. Tu vide, | C. Ziet gy/
(ut) relinquas curas omnes tuas, | (dat) gy agterlaat alle uwe zorgen/

ac etiam rugas iſtas domi.	en ook die frontzen te huis.
Adferas huc nihil præter nugas ac riſum.	Breng herwaarts niet meede behalve grollen / en gelach.
Et exue protinus quidquid dolet ante limen meum,	En trek aanſtonds uit al wat u verdriet voor myn dorpel,
ut Juvenalis inquit.	gelijk Juvenalis zegt.
A. Quid?	A. Wat?
Non vis literas venire mecum?	Wilt gy niet dat de weten-ſchappen met my komen?
Adducam Muſas meas mecum,	Ik zal mijne Zanggodinnen met my brengen /
niſi *cenſes aliter quid*.	ten zy gy het anders verſtaat.
C. Claudas Muſas tetricas unà cum negotiis domi.	C. Sluit de zwaarhoofdige Zanggodinnen te zamen met de beezigheeden te huis.
Adducas Camoenas omnes blandas,	Breng meede alle vriendelijke Zangnymphies /
deinde ſales tuos,	daar na uwe aardigheeden /
dicteria,	ſpot-redenen /
ſcommata,	ſchimpingen /
facetias,	kortswylen /
lepôres,	boertigheden /
omnia *ridicula* cum te.	alles vreugt verwekkende met u.
A. Fiet ita.	A. Het zal zoo geſchieden.
Exporrigemus frontem.	Wy zullen het voorhooft ont-warren.
Agemus homunculos bellos.	Wy zullen vroolyke baazen zyn.
Ridebimus affatim.	Wy zullen overvloedig lach-chen.
Curabimus cutem.	Wy zullen ons wat deeg doen.
Indulgebimus genio.	Wy zullen onze vroolyk-heid den toom vieren,
Coenabimus *genialiter*.	Wy zullen heerlyk het avont-maal houden.
C. Quò properas nunc?	C. Waar heen haaſt gy u nu?
A. (Propero) ad generum meum.	A. (Ik haaſt my) naa mijn ſchoonzoon

C. Quid illinc?	C. Waarom derwaarts.
quid eò?	Waarom daar heen?
quid illò?	Waarom daar naa toe?
A. Ut *redigam eos in gratiam*,	A. Op dat ik hun verzoen.
ut *reducam* (*eos*) *in concordiam*,	op dat ik (hun) weder vereenig.
ut componam pacem inter eos,	op dat ik de vreede maak onder hun/
(nam) audio,	(want) ik hoor/
neſcio quid *turbæ* (eſſe) natum inter eos.	dat er ik weet niet wat (voor) tweedragt ontſtaan (is) onder hun.
C. Facis *benigne*,	C. Gy doet eerlyk,
quanquam arbitror nihil opus eſſe te.	hoewel ik oordeel/ dat men u niet nodig heeft.
Nam, ipſi *compoſuerint* melius bellum hoc inter ſe.	Want zy zelf zullen beter dezen oorlog eindigen onder malkander.
Et induciæ ſunt fortaſſis jam indictæ,	En miſſchien is 'er nu al een ſtilſtand van wapenen afgekondigt/
agetur de legibus pacis noctu.	men zal handelen by nagt aangaande de voorwaarden van vreede.
A. Sed *nunquid aliud vis me*?	A. Maar hebt gy my nog iets te zeggen?
C. Vocabo te per puerum meum.	C. Ik zal u roepen door myn knecht.
A. (Voces) ubi voles,	A. (Roep) als gy zult willen
ero domi.	ik zal te huis zyn.
Vale bene.	Vaar wel.
C. *Bene ſit tibi.*	C. Dat het u wel gaa.
Fac (ut) adſis hic *ad horam quintam*.	Maak (dat) gy tegenwoordig zyt ten vyf uren.
Heus Petre,	Hoor hier Pieter/
accerſe Auguſtinum ad coenam,	gaat Auguſtyn haalen tot het avontmaal/
qui *condixit* hodie coe-	dewelke van daag belooft

nam

nam mihi,	heeft tot het avontmaal (te
ut ſcis.	komen) gelijk gy weet.
P. Eo.	P. Ik gaa.
Salve Poëta.	Zijt gegroet Digter.
Cœna eſt parata jam du-dum.	Het avontmaal is nu al over lang bereid.
Herus expectat te domi, accedas, ubi voles.	Myn Heer verwagt u te huis/ komt/ als gy zult willen.
A. Venio.	A. Ik kom.
Salve Chriſtiane mi.	Zijt gegroet Chriſtiaan.
C. Quod veniſti (eſt) *factum bene*.	C. Dat gy gekomen zijt (is) my aangenaam.
Gaudeo te adveniſſe.	Ik ben verheugd/ dat gy gekomen zijt.
Gratulor mihi, quod adveniſti.	Ik ben wel in myn ſchik, om dat gy gekomen zijt.
A. (Hora) quinta *ſonuit* nondum, credo.	A. Het vyfde (uur) is nog niet geſlaagen, geloof ik.
P. Immo præterita eſt jam dudum.	P. Ja het is nu al lang voorby gegaan.
Sexta abeſt haud longè.	Het zeſde is niet verre af.
Hora ſexta inſtat.	Het zeſde uur is na by.
Audies mox ſextam.	Gy zult aanſtonds hooren het zeſde.
A. Refert parvi,	A. Daar is weinig aan gelee-gen/
an venerim poſt quintam nec ne,	of ik gekomen ben na het vyf-de of niet/
modo ne (venerim) poſt coenam.	indien (ik) maar niet (geko-men ben) na het avontmaal.
Nam venire poſt feſtum eſt miſerum.	Want te komen na het feeſt is ellendig.
At quorſum *apparatus* tantus?	Maar waar toe zoo groote omſlag?
Quorſum epulæ tot?	Waar toe zoo veele gerechten?
Num exiſtimas me (eſſe) lupum?	Meent gy dat (ik) een wolf (ben?)
Num videor tibi (eſſe) lupus?	Schijn ik u een wolf (te zijn?)

Num

Num putas me (eſſe) vulturem?	Dunkt u dat (ik) een gier (ben?)
C. Non (puto te eſſe) vulturem,	C. (My dunkt) niet / dat gy een gier (zijt /)
ſed *tamen* nec cicadam,	maar ook geen krekel /
ut vivas rore.	dat gy leeft van den daauw.
Luxus eſt nihil.	De overdaad is niets.
Mundicies placuit ſemper mihi,	De netheid heeft my altijd behaagt /
deteſtor ſordes.	ik vervloek de morſſigheid.
Nec Apitius placet mihi,	Nog Apitius behaagt my /
nec Diogenes.	nog Diogenes.
Præſtat aliquid ſupereſſe,	Het is beter dat'er iets overig is /
quam deeſſe.	als ontbreekt.
Si nihil apponeretur *præter* cicer,	Indien niets opgediſt wiert als erwetten /
& fuligo illapſa forte in ollam condiret legumen,	en roet bygeval in de pot gevallen zynde onſmaaklyk maakte die peulvrugt /
quid ederetur tum?	wat zou men dan eeten?
Nec omnia ſapiunt omnibus?	Nogte alles ſmaakt aan allen?
Itaque varietas moderata placet mihi.	Derhalven een gematigde verſcheidenheit behaagt my.
A. Non tu metuis *leges ſumptuarias*?	A. Vreeſt gy niet [voor] de wetten tegen de onkoſten.
C. Immo peccavi frequenter in *diverſum*.	C. Ja ik heb veeltijds misdaan in het tegendeel.
Nihil opus (eſt) nobis lege Fanniâ.	Wy hebben de wet van Fannius niet noodig.
Tenuitas ipſa docet ſatis nos frugalitatem.	De zoberheit zelf leert ons genoeg de zuinigheid.
A. Convenerat haud ita.	A. Men was zoo niet over een gekomen.
Pollicitus es longe aliter.	Gy hebt ganſch anders beloofd.
C. *Agè* inepte,	C. Weg beuzelaar/

nec

nec ipſe ſervas conventa.	gy zelf bewaart niet de over-eengekomen v.. orwaarden.
Enim convenerat,	Want men was overeengekomen/
ne inferres quid *præter* nugas.	dat gy niet iets zoud voortbrengen als beuzelingen.
Quin faciamus hæc miſſa.	Laat ons deze dingen laaten vaaren.
Lavemus,	Laat ons waſchen/
ac diſcumbamus.	en aanzitten.
Heus tu puer,	Hoor hier jonge/
cape guttum ac patinam,	neem een lampet en een ſchotel/
ſuſpende linteum ex humero,	hang een doek op uw ſchouder/
miniſtra aquam.	dien water voor.
Quid ceſſas?	Wat vertoeft gy?
Lava Auguſtine?	Waſch u Auguſtijn?
A. Lava tu prior.	A. Waſch gy u eerſt.
C. *Verba bona.*	C. Ik bid u?
Mallem cœnare illotus perpetuò hoc anno.	Ik zou liever willen het avontmaal houden geduurig ongewaſchen dit jaar.
A. Ridiculum.	A. Belachchelijk.
Lavandum eſt non *honoratiori* ſed *turpiori* ante alios.	De geeerfte moet zig niet waſchen voor andere maar de vuilſte.
Lava igitur,	Waſch u derhalven/
ut (*qui es*) immundior.	als (zynde) onzuiverder.
C. Tu es urbanus plus ſatis.	C. Gy zijt boertig meer als genoeg.
Es urbanior,	Gy zijt boertiger/
quam ſat ſit,	als genoeg zy/
quam par eſt.	als noodig is.
Quorſum attinet urbanitas iſta?	Waar toe dient die boertery?
Relinquamus ceremonias ineptas hujusmodi mulierculis,	Laat ons de beuzelachtige beleeftheden van dit zoort overlaaten aan de vrouwtjes.

quæ (ceremoniis) faſtidiuntur nunc & ab aulicis,	welke (beleefdheden) nu ook (al) gewraakt worden van de hovelingen,
unde profectæ ſunt tamen olim.	van waar zy nogtans eertijds voortgekomen zijn.
Lavetis ſimul terni,	Waſcht gylieden te gelijk by drie/
aut quaterni.	of vieren.
Ne teramus tempus moris hujusmodi.	Laat ons de tijd niet verſlijten met vertoevingen van dit zoort.
Ego deſignabo locum nulli,	Ik zal niemand een plaats aanwijzen/
quiſque ſumat ſibi,	een ieder neeme zig/
quem volet.	denwelken hy zal willen.
(Is) accumbet hic commodius,	(Die) zal hier gemaklijker aanzitten/
qui *delectatur* igni.	dewelke vermaak ſchept in het vuur.
(Is) deligat angulum hunc,	(Die) verkieze dezen hoek.
qui offenditur luce.	dewelke beleedigt wort door het ligt.
(Is) ſedeat hic,	(Die) zit hier/
quem proſpectus delectat.	den welke het uitzigt gevalt.
Agite, ſatis morarum,	Wakker, genoeg vertoevingen/
accumbite.	zit aan.
Ego ſum domi,	Ik ben te huis/
cœnabo vel ſtans,	ik zal het avontmaal houden/ of ſtaande/
vel obambulans,	of gints en weder wandelende/
ſi lubeat.	indien het my luſt?
Ceſſatis?	Vertoeft gy lieden?
At *cœna* corrumpitur interim.	Maar de ſpyze bederft ondertuſſchen.
A. *Vivamus nunc*,	A. Laat ons nu vrooylyk zyn,
& *curemus nunc cuticulam*.	en ons zelfs wat deegs doen.

Si-

Simus nunc Epicurei.	Laat ons nu Epicuriſten zijn.
Nihil (eſt) nobis cum fronte Stöicâ.	Wy hebben niets te doen met het Stoïſche voorhooft.
Curæ valeant.	Dat de zorgen welvaren.
Livor omnis abſit,	Alle nydigheid zy af/
obtrectatio exulet.	dat de laſter verbannen zy.
Mens ſit læta,	Het gemoed zy vrolijk/
frons (ſit) hilaris,	het voorhooft (zy) blijde/
ſermo (ſit) lepidus.	de ſpraak (zy) genoeglijk.
C. Auguſtine,	C. Auguſtijn/
quinam ſunt Stoici,	wie zijn die Stoici/
atque Epicurei illi?	en Epicuriſten?
A. Stoici eſt genus quoddam philoſophorum	A. De Stoici is zeker zoort van wijsgeeren
triſte,	droevig/
ſeverum,	ſtreng/
jejunum,	nugter/
qui metiuntur bonum ſummum hominis	dewelke afmeeten het hoogſte goed van een menſch
honeſto,	door een eerlijk/
neſcio quo.	ik weet niet wat.
Epicurei longe diverſi his terminant felicitatem hominis voluptate.	De Epicuriſten zeer verſcheiden van deze bepaalen het geluk van een menſch door welluſt.
C. Igitur,	C. Derhalven/
cujas tu es tandem?	van wat zoort zijt gy eindelijk?
Stöicus, an Epicureus?	een Stoicus of Epicuriſt?
A. Laudo Zenonem,	A. Ik prijs Zeno/
at vivo Epicurum.	maar ik leef [volgens] Epicurus.
C. (O) Auguſtine non pauci pallio & barbâ tantum philoſophi factitant hodie ſerio id,	C. (O) Auguſtijn niet weinige van mantel en baard alleen wijsgeeren doen tegenwoordig dat ernſtelijk/
quod tu dicis joco.	het welk gy zegt in boerterije.
A. Immo illi ſuperant	A. Ja die gaan zelf de ligtmiſ-

vel

aſotos luxu.	ſen te boven in dartelheid.
C. Heus Dromo, ades huc.	C. Hei Dromo / kom hier.
Fungere munere tuo: conſecra cœnam.	Neem uw ampt waar: Zegen het Avontmaal.
D. (Ille) jubeat ſacrum ac felix eſſe quidquid appoſitum eſt, & quidquid apponetur, qui paſcit univerſa benignitate ſuâ. Amen.	D. (Hy) gebiede gelukkig en gezegent te zijn alles wat opgediſt is / en alles wat opgediſt zal worden / die alles voed door zijn goedwilligheid. Amen.
C. Appone epulas.	C. Diſch de geregten op.
Quid cunctamur diſcerpere capum hunc?	Waarom vertoeven wy dezen kapoen van een te trekken?
Quid trepidamus lacerare gallum hunc?	Waarom zijn wy bevreesd dezen haan te verſcheuren?
A. Ego *præſtabo* Herculem, ac conficiam bellum hoc.	A. Ik zal my toonen een Hercules / en ik zal ten einden brengen dezen oorlog.
Utrum mavis de alâ, an de poplitibus.	Welk van beyden wilt gy liever van de vleugel / of van de agterbouten.
C. Utrum vis nihil refert mea.	C. Welk van beide gy wilt daar is my niets aan geleegen.
A. *Partes primæ tribuuntur alis* in genere hoc; vulgus putat poplites (eſſe) lautiores in cæteris.	A. Men acht de vleugels het voornaamſte in dit zoort; het gemeen acht / dat de agterbouten ſmakelijker zijn in de overige.
C. Tu capis multum laboris *cauſſâ meâ*.	C. Gy neemt veel moeitens om mynent wil.
Tu ſumis laborem permultum *cauſſâ meâ*.	Gy neemt zeer veel moeite om mynent wil.
Tu miniſtras omnibus, ipſe edis nihil.	Gy dient voor aan alle / zelf eet gy niets.

E-

Ego miniſtrabo alam hanc tibi;	Ik zal deze vleugel u voorſdienen:
at lege eâ,	maar op die voorwaarde /
ut reſtituas dimidium mihi.	dat gy de helft weder geeft aan my.
A. An agitur ita?	A. Doet men zoo?
At iſtud eſt miniſtrare tibi, non mihi.	Maar dat is voordienen voor u / niet voor my.
Serva tibi:	Bewaar hem voor u.
Enim ego ſum impudentior,	Want ik ben onbeſchaamder /
quam (is eſt) cui quidquam debeat miniſtrari.	als (die is) den welke iets moet voorgediend worden.
C. Facis probè.	C. Gy doet wel.
A. Eho, miniſtras tu cibum lupo?	A. Wel hei / diend gy ſpijze voor aan een wolf?
invitas vulturem?	nodigt gy een gier?
C. At jejunas,	C. Maar gy vaſt /
non cœnas.	gy houd het avondmaal niet.
A. Immo nihil (eſt) edacius me uno.	A. Ja niets (is) vratiger als ik alleen.
C. Immo nihil (eſt) mendacius.	C. Ja niets (is) leugenagtiger.
Proinde agito ac ſi ſis domi tuæ.	Derhalve doe als of gy waart aan uw huis.
A. Perſuaſi jam plane iſtud mihi.	A. Ik heb nu al ganſch wijs gemaakt dat aan my.
Induxi jam iſtud in animum.	Ik heb dat nu al geveſtigt in myn zin.
Sententia *ſtat* ſic.	Het voorneemen is zoo vaſt geſtelt.
Facere iſtud eſt conſilium.	Dat te doen is het voorneemen.
C. Quid vinum hoc placet tibi?	C. Hoe behaagt u deze wijn?
Quid hoc villi delectat?	Hoe ſmaakt dit wijntje?
A. Quidem perplacet mihi.	A. Het behaagt my wel zeer.
Juvat certe vehementer me.	Het gevalt my waarlijk grootlijks.

Delectat ſatis me.	Het ſmaakt my genoeg.
Juvat me non mediocriter.	Het gevalt my niet middelmatig.
C. Utrum mavis (vinum) rubrum an candidum?	C. Welk van beyden wilt gy roode (wyn) of witte?
Non refert, quo colore (vinum) ſit.	Daar is niet aangeleegen, van wat verwe (de wyn) zy.
A. EQuidem *delector* juxta utroque.	A. IK heb evenveel ſmaak in beyde.
Nihil refert,	Daar is niets aangeleegen/
quo colore ſit,	van welke verwe zy is/
(ſi) modo ſapor placeat.	(indien) maar de ſmaak behaagt.
Laboro non quantum vinum placeat oculis,	Ik bemoey my niet hoe zeer de wijn aan de oogen behaagt/
(ſi) modo (vinum) juvet palatum.	(indien) maar (de wijn) gevalt aan het gehemelte.
Aſpectus *movet* nihil me ſi ſapor placeat.	Het aanzien ſcheelt my niet indien de ſmaak behaagt.
Refert parvi quo colore ſit,	Daar is weinig aangeleegen van wat verwe zy is/
(refert parvi) quem colorem habeat,	(daar is weinig aangeleegen) wat verwe zy heeft/
ſi ſapiat bene.	indien zy wel ſmaakt.
Non cupio *paſcere oculos*,	Ik begeer niet myn oogen te vermaaken,
ſi (vinum) queat ſatisfacere palato,	indien de wijn kan voldoen aan mijn gehemelte.
(ſi) modo poſſit juvare palatum.	(indien) zy maar kan gevallen aan mijn gehemelte.
Moror nihil colorem,	Ik geef niet om de verwe,
(ſi) modo ſapor ſit gratus.	(indien) maar de ſmaak aangenaam zy.
C. Credo.	C. Ik geloof het.
Atqui ſunt periti cum primis philoſophiæ cœnaticæ,	Maar daar zijn 'er zeer ervaaren in de gaſtmaalſche wijsgeerte/

qui

qui negant vinum eſſe probandum,	dewelke ontkennen dat wijn moet goed gekeurt worden /
niſi quod placeat ſenſibus quatuor:	ten zy die behaagt aan vier zinnen:
oculis colore:	aan de oogen door de verwe:
naribus odore:	aan de neus door de reuk:
palato ſapore:	aan het gehemelte door de ſmaak:
auribus famâ & nomine.	aan de ooren door de ver- maardheid en naam.
A. Ridiculum,	A. Belagchelijk /
quid fama conducit ad potum?	wat doet de vermaardheid tot den drank?
C. (Fama conducit) tantum (ad potum,)	C. (De vermaardheid doet) zoo veel (tot den drank /)
ut multi palati non ſtupidi probârint vehementer villum *vernaculum* Lovanio,	dat veele niet ſmaakeloos van verhemelte zeer goed gekeurt hebben een wijntje gewaſſen te Leuven /
quum crederent	terwijl zy geloofden /
eſſe (vinum) Belnenſe.	dat het Beane (wijn) was.
A. Palatum obſurduerat fortaſſe jam potatione largâ.	A. Het gehemelte was miſſchien nu al verdooft geworden door veelvuldig drinken.
C. Immo attigerant nondum poculum.	C. Ja zy hadden den beker nog niet aangeraakt.
Cupio tamen audire judicium tuum,	Ik begeer nogtans te hooren uw oordeel /
(quod judicium erit judicium) hominis peritiſſimi in rebus his.	(het welk zal zijn het oordeel) van een zeer ervaaren menſch in deze zaken.
A. Noſtrates præferunt album rubro,	A. Onze landslieden agten den witte meer als den roode /
quòd rubrum ſit paullo acerbius,	om dat de roode een weinig ſcherper is /
& alterum (ſit) quidem exilius,	en de andere (is) wel ſchraal- der /
ſed illud (ſit) mitius & ſalubrius,	maar die (is) zagter en ge- zonder /

ut arbitror.	gelijk ik oordeel.
C. Habemus & (vinum) ſubrubrum,	C. Wy hebben ook roodagtige (wyn)
& flavum,	en roſſe /
& purpureum.	en donkerroode.
Hoc muſtum eſt horum.	Deze moſt is van dit jaar.
Hoc (vinum) eſt bimum,	Deze (wyn) is tweejaarig /
ſi quem vetuſtas capit.	indien de ouderdom iemand behaagt.
Habemus & quadrimum,	Wy hebben ook vier jaarige /
ſed vapeſcit jam,	maar zy word nu al verſchaalt /
ac deſipiſcit ſenio.	en ſmaakeloos van ouderdom.
Vigor evanuit ætate.	De kragt is verbloogen door de bejaardheid.
A. Audio divitias Luculli.	A. Ik hoor de rykdommen van Lucullus.
C. Heus puer,	C. Hier jonge /
ubi ceſſas?	waar vertoeft gy?
negligis plane hic nos?	verwaarlooſt gy ons hier ganſchelijk?
Non vides quanta ſiccitas ſit hic?	Ziet gy niet hoe groote droogte hier zy?
Quid ſi incendium *contingeret* ſtatu hoc rerum,	Wat indien brand ontſtond (in) deze ſtaat van zaken /
quo reſtingueremus?	waar mede zouden wy ze uitbluſſen?
Dato cyathos plenos ſingulis.	Geeft volle bekers aan ieder.
Auguſtine,	Auguſtyn /
quid habes,	wat ſcheelt u,
quod es parum hilaris?	dat gy niet zeer vroolijk zijt?
Quid accidit tibi,	Wat is u gebeurd /
quod ſedes triſtior?	dat gy een weinig droevig zit?
Quid eſt tibi,	Wat hebt gy /
quod gaudes minime?	waar over gy geenzins verheugd zijt?
aut doles,	gy zijt droevig /
aut condis carmina.	of maakt gedigten.

Tu

Tu *agis* nunc Chryſippum, opus eſt tibi Meliſſâ.	Gy ſpeelt nu voor Chryſippus / gy hebt een Meliſſa noodig.
A. Quam fabulam hic narrat mihi?	A. Wat ſprookje verhaalt my deze?
C. Chryſippus *fertur* fuiſſe adeo intentus argutiis ſuis logicis,	C. Chryſippus word gezegt geweeſt te zijn zoo aandagtig op zijn redekonſtige ſpitsvindigheden /
ut fuerit periturus fame etiam ad menſam, niſi Meliſſa ancilla ingeſſiſſet cibum in os.	dat hy zou geſtorven zijn van honger zelf aan de taſel / ten zy Meliſſa zyn meid hem ſpyze geſtopt hadde in den mond.
A. Ille erat indignus, qui ſervaretur.	A. Deze was onwaardig / dat hy behouden wierd.
Sed ſi taciturnitas offendit te, & convivum vocalius placet, eſt (tibi) quo efficias id.	Maar indien de ſtilzwygentheid u verveelt / en een luidruchtiger gaſtmaal behaagt / gy hebt waar door gy het kond maken.
C. Memini. Admones recte, bibendum (eſt) liberalius:	C. Ik weet. Gy vermaant wel / men moet blyhartiger drinken:
oportet (nos) bibere largius, copioſius, meracius.	het betaamt dat (wy) drinken overvloediger / veelvuldiger / louterder.

Attigiſti rem. — Gy hebt het geraden.

A. T*Etigiſti rem acu.* judicas recte. attigiſti ſcopum. Nam *quem calices fœcundi non fecère diſertum?*	A. GY hebt den ſpyker op het hooft geſlaagen. gy oordeelt wel, gy hebt wit getroffen. Want wien hebben de vrugtbaare bekers niet wel ſprekende gemaakt?

ut arbitror.	gelijk ik oordeel.
C. Habemus & (vinum) ſubrubrum,	C. Wy hebben ook roodagtige (wyn)
& flavum,	en roſſe/
& purpureum.	en donkerroode.
Hoc muſtum eſt horum.	Deze moſt is van dit jaar.
Hoc (vinum) eſt bimum,	Deze (wyn) is tweejaarig/
ſi quem vetuſtas capit.	indien de ouderdom iemand behaagt.
Habemus & quadrimum,	Wy hebben ook vier jaarige/
ſed vapeſcit jam,	maar zy word nu al verſchaalt/
ac deſipiſcit ſenio.	en ſmaakeloos van ouderdom.
Vigor evanuit ætate.	De kragt is vervloogen door de bejaardheid.
A. Audio divitias Luculli.	A. Ik hoor de rykdommen van Lucullus.
C. Heus puer,	C. Hier jonge/
ubi ceſſas?	waar vertoeft gy?
negligis plane hic nos?	verwaarlooſt gy ons hier ganſchelijk?
Non vides quanta ſiccitas ſit hic?	Ziet gy niet hoe groote droogte hier zy?
Quid ſi incendium *contingeret* ſtatu hoc rerum,	Wat indien brand ontſtond (in) deze ſtaat van zaken/
quo reſtingueremus?	waar mede zouden wy ze uitbluſſen?
Dato cyathos plenos ſingulis.	Geeft volle bekers aan ieder.
Auguſtine,	Auguſtyn/
quid habes,	wat ſcheelt u,
quod es parum hilaris?	dat gy niet zeer vroolijk zijt?
Quid accidit tibi,	Wat is u gebeurd/
quod ſedes triſtior?	dat gy een weinig droevig zit?
Quid eſt tibi,	Wat hebt gy/
quod gaudes minime?	waar over gy geenzins verheugd zijt?
aut doles,	gy zijt droevig/
aut condis carmina.	of maakt gedigten.

Tu

Tu *agis* nunc Chryſippum,	Gy ſpeelt nu voor Chryſippus /
opus eſt tibi Meliſſa.	gy hebt een Meliſſa noodig.
A. Quam fabulam hic narrat mihi?	A. Wat ſprookje verhaalt my deze?
C. Chryſippus *fertur* fuiſſe adeo intentus argutiis ſuis logicis,	C. Chryſippus word gezegt geweeſt te zijn zoo aandagtig op zijn redekonſtige ſpitsvindigheden /
ut fuerit periturus fame etiam ad menſam,	dat hy zou geſtorven zijn van honger zelf aan de tafel /
niſi Meliſſa ancilla ingeſſiſſet cibum in os.	ten zy Meliſſa zyn meid hem ſpyze geſtopt hadde in den mond.
A. Ille erat indignus,	A. Deze was onwaardig /
qui ſervaretur.	dat hy behouden wierd.
Sed ſi taciturnitas offendit te,	Maar indien de ſtilzwygentheid u verveelt /
& convivum vocalius placet,	en een luidruchtiger gaſtmaal behaagt /
eſt (tibi) quo efficias id.	gy hebt waar door gy het kond maken.
C. Memini.	C. Ik weet.
Admones recte,	Gy vermaant wel /
bibendum (eſt) liberalius:	men moet vryhartiger drinken:
oportet (nos) bibere largius,	het betaamt dat (wy) drinken overvloediger /
copioſius, meracius.	veelvuldiger / louterder.

Attigiſti rem. — Gy hebt het geraden.

A. T*Etigiſti rem acu.*	A. GY hebt den ſpyker op het hooft geſlaagen.
judicas recte.	gy oordeelt wel.
attigiſti ſcopum.	gy hebt wit getroffen:
Nam *quem calices fœcundi non fecere diſertum?*	Want wien hebben de vrugtbaare bekers niet welſprekende gemaakt?

C. (O) Auguſtine tu (dicis) quidem perdoctè,	C. (O) Auguſtijn gy (ſpreekt) wel zeer geleert/
ut (*dicis*) omnia,	gelijk alles/
ſed libet interrogare,	maar het luſt my te ondervraagen/
quonam conſilio veteres illi dixerint Bacchum (eſſe) Deum Poëtarum,	met welk inzigt die ouden Bacchus gezegt hebben te zijn den God der Digteren.
quem volebant *videri* auctorem vini,	den welken zy wilden dat gehouden wierd voor uitvinder van de wyn/
quoniam (incidimus) in ſermonem vinarium,	nademaal wy (gevallen zijn) op een wyn praatje/
quando incidimus in *mentionem* vinorum.	detwyl wy gevallen zijn op praat van wynen.
Enim *quid* (*eſt*) Deo *illi* temulento cum Poëtis cultoribus Muſarum virginum?	Want wat heeft die dronke God te doen met de digters eerders van de maagden de Zanggodinnen?
A. Quæſtio (hæc *eſt*) *digna poculis*,	A. (Deze) vraag paſt wel by de bekers,
verum intelligo ſatis quorſum quæſtiones tuæ ſpectent.	dog ik begryp genoeg waar op uwe vragen zien.
C. *Amabo*,	C. Ei lieve,
quorſum?	waar op?
A. Injicis aſtute diſputationem de vino technâ gallicâ,	A. Looſlijk werpt gy op een twiſtrede van de wyn met een franſche ſtreek/
quam ſuſpicor te didiciſſe Pariſiis.	denwelke ik gis dat gy te Parys geleert hebt/
nimirum quo minus vini abſumatur interim.	namentlijk op dat ondertuſſen minder wyn verbruikt word.
Abi,	Ga heen/
judico te (eſſe) virum,	ik oordeel (dat gy) een man (zijt/)
verſatus es non fruſtra in ſcholâ tantâ.	gy hebt niet te vergeefs verkeert in zoo groote ſchool.

C. *Ac-*

C. *Accipio* dicta tua,	C. Ik vat uwe zegwoorden /
referam ſcommata paria,	ik zal u vergelden diergelijke ſpotwoorden /
ubi *commodum erit.*	als het te pas zal komen.
ſed (redi) ad rem.	maar (keer weder) tot de zaak.
A. *Diſſolvam*,	A. Ik zal het uitleggen,
ubi bibero.	als ik zal gedronken hebben.
Siquidem diſputare palato ſicco de quæſtione vinoſa fuerit abſurdum.	Nademaal te twiſtredenen met een droog verhemelte over een wijnige vraage ongerijmt zou zijn.
Chriſtiane præbibo tibi.	Chriſtiaan ik drink u voor.
Propino ſcyphum hunc dimidiatum tibi.	Ik breng toe dezen halven beker aan u.
C. *Accipio libenter abs te.*	C. Ik bedank u.
Sit ſaluti.	Het zy tot gezontheid.
proſit.	het bekome u wel.
Accingor jam,	Ik maak my nu al gereed /
ut *facias me miſſum.*	dat gy my voort helpt.
A. Ego faciam præpoſterè	A. Ik zal doen het agterſte voor
more meo.	op mijn manier.
Quod (veteres) tribuerint effigiem pueritiæ Baccho habet id myſterii,	Dat (de ouden) de gedaante van de kintsheid gegeven hebben aan Bacchus heeft dit geheims /
quod vinum potum eximit curas,	dat de gedronke wijn neemt de zorgen /
& ſolicitudines animis noſtris,	en bekommerniſſen uit onze gemoederen /
& inducit hilaritatem quandam.	en brengt 'er in zekere vroolijkheid.
Qua re (vinum) videtur quoque reddere juventam quandam ſenibus ipſis,	Door welke zaak (de wijn) ook ſchijnt weder te geven zekere jeugd aan de oude mannen zelf /
dum (vinum) facit (ſenes) & hilariores,	dewijl (de wijn) maakt (de ouden) en vroolijker /
& formoſiores.	en ſchoonder.

Id quod quum Horatius teſtatur locis multis,	Het welk. als Horatius getuigt op veele plaatzen /
tum præcipue verſibus his.	zoo voornamentlyk opentlyk door deze vaarzen.
Requiro (vinum) generoſum & lene,	Ik eiſch keurlyke en zagte (wyn,)
quod abigat curas,	dewelke verdryft (myne) zorgen,
quod manet in venas & animum meum cum ſpe divite,	dewelke vloeit in myn aderen en gemoed met een ryke hoop,
quod miniſtret verba,	dewelke my woorden verſchaft,
quod commendet me (ut) juvenem amicæ Lucanæ,	dewelke my aanpryſt (als) een jongeling aan de Lucaniſche vryſter,
quum veni ad mare.	wanneer ik gekomen ben aan de zee.
Nam quod (veteres) dicārunt Poëtas Deo huic	Want dat (de ouden) toegewyd hebben de Dichters aan
ſuſpicor (illos) voluiſſe ſignificatum id,	deze God vermoede ik dat zy hebben willen betekenen dat /
quod vinum & excitet ingenium,	dat de wyn en opwekt het vernuft /
& miniſtret facundiam;	en verſchaft welſpeekenheid;
quæ duo ſunt aptiſſima Poëtæ.	welke twee zyn zeer bekwaam voor een Dichter.
Unde carmina frigent,	Waar van daan de gedichten koud zyn /
quæ ſcribuntur à potoribus aquæ.	dewelke geſchreeven worden van de drinkers van water.
Bacchus eſt quidem igneus naturâ ſuâpte,	Bacchus is wel vuurig door zyn eige aart /
ſed redditur temperatior Nymphis adhibitis.	maar hy word gemaakt gematigder de Nymphen daar by gevoegt zynde.
Habes (id,) quod quærebas?	Hebt gy (dat /) het welk gy vroeg?
C. Audivi unquam nihil,	C. Ik hebbe noopt gehoort /

dici

dici veriſimilius ab homine Poëtâ.	dat iets gezegt wierd waarſchynlijker van een menſch een Dichter zijnde.
Dignus es qui bibas gemmâ.	Gy zyt waardig dat gy drinkt uit een edelgeſteente.
Heus puer,	Voor jonge /
tolle patinam hanc,	neem weg deze ſchotel /
atque appone cetera.	en diſch het overige op.
A. Habes puerum admodum inurbanum.	A. Gy hebt een zeer onbeleefde jongen.
C. (Puer) eſt veterator nequiſſimus.	C. (De jonge) is een zeer ondeugende guit.
A. Cur non inſtituis (illum) pacto alio?	A. Waarom onderwijſt gy (hem) niet op een andere wijze?
C. Aſſueſcere canem vetulum loris eſt difficile,	C. Te gewennen een oude hond aan banden is zwaar.
mutare mores veteratoris eſt difficillimum.	te veranderen de manieren van een guit is zeer zwaar.
Canis vetulus aſſueſcit non facile loro.	Een oude hond gewend niet ligtelijk aan den band.
(Ille) eſt quidem dignus me.	(Hy) is my wel waardig.
Operculum (eſt) dignum patellâ.	Het dekzel (is) het ſchoteltje waardig.
Formula,	De ſpreekwyze,
Miniſtrarem tibi ſi cognoſcerem quid oblectet te.	Ik zou u voordienen indien ik wiſt wat u behaagt.
A. DEcerperem quidpiam tibi,	A. Ik zou iets af breeken voor u /
ſi *tenerem* palatum tuum.	indien ik wiſt uw ſmaak.
Miniſtrarem tibi,	Ik zou u voor dienen /
ſi *gula tua* eſſet ſatis cognita mihi.	indien uw ſmaak genoeg bekent was aan my.
Apponerem tibi,	Ik zou voorzetten aan u /
ſi ſcirem,	indien ik wiſt /
quid juvaret potiſſimum.	wat u het meeſte geviel

Eſſem ſtructor tibi,
ſi noſſem ingenium palati tui.
Equidem ſapio tantundem palato,
quantum *ſapio* animo.
C. Habes palatum eruditiſſimum.
Nihil (eſt) doctius palato tuo.
Nec puto te (eſſe) inferiorem eo,
de cujus peritiâ ſingulari Satyricus teſtatur.

Callebat deprendere oſtrea morſu primo,
Et dicebat litus echini adſpecti ſemel.

A. Et tu, Chriſtiane,
videre mihi audiviſſe Epicurum ipſum,
aut (videris) inſtitutus in ſchola Catiana,
ut referam par pari.
Enim quid (eſt) aut ſapientius,
aut faſtidioſius gulâ tuâ?
C. Nec Cicero ipſe vinceret me,
ſi callerem artem oratoriam æque ac (calleo artem) culinariam.
A. Equidem mallem (artem) culinariam,
quam rhetoricam,

Ik zou u een voordienaar zijn/
indien ik kende den aart van uwe ſmaak.
Voorwaar ik hebbe zoo veel ſmaak in het gehemelte/
als in het gemoed.
C. Gy hebt een zeer geoeffent gehemelte.
Niets (is) ſchranderder als uw gehemelte.
En ik mein niet/ dat gy (zijt) minder als die/
van wiens zonderlinge ervarenheid de Schimpdichtſchryver getuigt.

Hy wilt op te noemen de oeſters met den eerſten beet,
En zeide het ſtrand van de eens geziene rivier kreeft.

A. En gy/ Chriſtiaan/
ſchijnt my gehoort te hebben Epicurus zelf/
of (gy ſchijnt) onderwezen in de ſchoole van Catius/
op dat ik vergelde gelijk met gelijk.
Want wat (is) of keurlijker/
of viezer als uwe keel?
C. Noch Cicero zelf zou my te boven gaan/
indien ik konde de redeneerkonſt eeven als (ik ken) de keuken konſt.
A. Voorwaar ik zou liever willen de keuke (konſt)
als de ſpraak konſt,

ſi

si carendum eſſet alteru-trâ.	indien men zou moeten ont-beeren een van byden.
C. Subſcribo judicio tuo.	C. Ik onderſchryf aan uw oor-deel.
judicas graviter,	Gy oordeelt gewichtig /
acute,	ſcherp /
& vere.	en waarlyk.
Enim quid loquacitas oratorum confert,	Want wat brengt de ſnapagtigheid der redenaaren toe /
niſi quod demulcet aures otioſas voluptate inani?	als dat zy ſtreelt de ledige ooren met een ydel vermaak?
Culinaria paſcit ac reficit	De keuke komt voed en verkwikt
tum palatum,	zoo wel het gehemelte /
tum ventrem,	zoo wel de buik /
tum hominem totum quantus eſt.	als de geheele menſch zoo groot als hy is.
Cicero inquit,	Cicero zegt /
laurea concedat lingua.	de laurier wyke voor de tong.
at utraque concedat culinæ.	maar dat byde wyke voor de keuken.
Stöici illi placuerunt nunquam magnopere mihi,	Die Stöici hebben noopt zeer behaagt aan my /
qui *referentes* omnia ad honeſtum ſuum,	dewelke te huis brengende alles tot hun eerlyk /
neſcio quod, putant	ik weet niet wat / meinen
rationem nullam cutis ac palati (eſſe) habendam.	dat men op het lichaam en de ſmaak geen agt moet geven.
Dici non poteſt,	Het kan niet gezegt worden /
quanto ſapientior Diogene Ariſtippus videtur mihi fuiſſe.	hoe veel wyzer als Diogenes Ariſtippus ſchynt aan my geweeſt te zyn.
A. Ego contemno Stöicos cum jejuniis ſuis.	A. Ik veragt de Stöici met hun vaſtingen.
Laudo ac probo magis Epicurum,	Ik pryſ en keur beter Epicurus /
quam Diogenem illum Cynicum,	als die Cyniſche Diogenes /
qui victitabat oleribus	dewelke zig ſpyſde met rauwe

cru-

crudis ac aquâ ſimplici.	moeskruiden en enkel water.
Quâ re miror nihil ſi Alexander rex fortunatiſſimus maluit ſe eſſe Alexandrum quam Diogenem.	Waar om ik niet verwondert ben indien de zeer gelukkige koning Alexander liever gewilt heeft zig te zijn Alexander als Diogenes.
C. Nec ſane ego homuncio quamlibet vilis commutarem philoſophiam meam cum Diogene:	C. En voorwaar ik hoe gering een mannetje zou niet willen verwiſſelen mijn wijsgeerte met Diogenes:
Catius tuus recuſaret fortaſſis & facere (hoc.)	Uw Catius zou ook miſſchien weigeren (dat) te doen.
Philoſophi temporis noſtri ſentiunt melius,	De wijsgeeren van onze tijd oordeelen beter /
qui contenti diſputare more Stöicorum vicunt etiam Epicurum ipſum *vivendo*.	dewelke vernoegt te redentwiſten op de wijze der Stöici te boven gaan zelf Epicurus met dartel te zyn.
At ego quidem puto Philoſophiam eſſe rem præclaram imprimis,	Maar ik mein wel / dat de Wijsgeerte is een zaak voornamentlijk zeer braaf /
ſi adhibeatur parce.	indien zy matig gebruikt word.
Non laudo philoſophari nimium.	Ik prijs niet het al te veel voor wijsgeer ſpeelen.
Enim (philoſophari) eſt res perquam jejuna, ſterilis, atque triſtis.	Want (het voor wijsgeer ſpeelen) is een zeer ſchrale / onvruchtbare / en droevige zaak.
Confugio tum demum ad Philoſophiam, tanquam ad medicum,	Ik vlugt dan eerſt tot de Wijsgeerte / gelijk als tot een medicijnmeeſter /
ubi incidi in calamitatem aut ægritudinem.	als ik gevallen ben in ongemak of ongeruſtheid.
Renuncio rurſus vale illi, ubi convalui.	Ik zeg wederom vaarwel aan haar / als ik gezont geworden ben.

A. Probo *rationem tuam.*

Philoſopharis belle.

Igitur ſalve philoſophe non è ſtoâ,
ſed è culina.

C. Eraſme,
quid habes tandem,
quod ſis parum hilaris?
Quid frons corrugata vult *ſibi*?
Quid ſilentium (vult?)

An ſuccenſes mihi,
quod acceperim te cœnâ frugaliore?

E. Immo ſum iratus tibi,
quod tantum impendii ſit factum *cauſſâ meâ*.
Auguſtinus erat interminatus,
ne faceres diem feſtum *cauſſâ ſuâ*:
(tu) vis nos redire nunquam poſthac.
Nam ii ſolent dare cœnam talem,
qui conſtituerunt dare unam duntaxat.
Quos convivas videris *tandem* accepiſſe?
videris paraſſe cœnam non amiculis,

ſed ſatrapis:
An credis nos eſſe helluones?

A. Ik keur goed uwe wyze van doen.

Gy ſpeelt fraay voor wijsgeer.

Zijt derhalven gegroet wijsgeer niet uit de gallerye/
maar uit de keuken.

C. Eraſmus/
wat ſcheeld u dog,
dat gy niet zeer vroolijk zijt?
Wat wil dat gefronſte voorhooft?
Wat (wil) de ſtilſwijgentheid?

Zijt gy moeilijk op my/
om dat ik u ontfangen heb op een wat zober avontmaal?

E. Ja ik ben verſtoort op u/
om dat zo veel onkoſten gedaan is om mynent wil.
Auguſtijn had u heftig gedreygt/
op dat gy geen heiligen dag zoud maken om zynent wil.
(gy) wilt dat wy noojt wederkomen na deze.
Want die zijn gewoon zoodanige maaltijd te geven/
dewelke vaſtgeſtelt hebben alleenlijk eene te geven.
Wat voor gaſten dunkt u dog dat gy gekregen hebt?
Gy ſchijnd bereid te hebben een maaltijd niet voor vriendjes/
maar voor byheeren.
Gelooft gy dat wy vraaten zijn?

Hoc non eſt dare cœnam?	Dat is niet geven een maaltijd/
ſed (dare) ſaturitatem triduanam.	maar (geven) een driedaagſche zatheid.
C. Pergis tu etiam eſſe Demea?	C. Gaat gy nog voort Demea te zijn?
Diſputa cras ut lubet,	Redeneert morgen zoo als 't gevalt/
oro (ut) *præbeas* hodie Micionem.	ik bid (dat) gy van daag zyt Micio.
Diſputabimus cras ſobrii *de impendio*,	Morgen zullen wy nuchter zijnde redeneren met allen ernſt.
libet nunc audire (nihil) niſi nugas meras.	nu luſt my (niets) te horen als enkele beuzelingen.
A. Chriſtiane,	A. Chriſtiaan/
utrum mavis de carnibus bubulis,	welk van beyden wilt gy liever van oſſe vleeſch/
an de (carnibus) ovillis.	of van ſchapen (vleeſch?)
C. *Delector* magis bubulis,	C. Ik hou meer van oſſe vleeſch/
at arbitror ovillas,	maar ik oordeel/
(eſſe) magis ſalutares.	dat ſchapen vleeſch gezonder (is.)
Ingenium hominis eſt ita,	De aart van de menſchen is zoo/
ut appetant vehementiſſime pernicioſiſſima quæque.	dat zy zeer ernſtig trachten na alle de ſchadelijkſte dingen.
A. Galli amant carnes ſuillas *in modum mirum*.	A. De Franſchen beminnen het varkens-vleeſch bovenmaten zeer.
C. Galli amant (ea,) quæ conſtant parvo.	C. De Franſchen beminnen (die dingen,) welke weinig koſten.
A. (Ego) ſum Judæus in hac re unâ:	A. Ik ben een Jood in deze zaak alleen:
nam odi nihil æque atque carnes ſuillas.	want ik haat niets zoo zeer als varkensvleeſch.
C. Nec (odiſti) injuriâ:	C. En (gy haat het) niet te onregt:

enim quid eſt inſalubrius?	want wat is ongezonder !
Ego *ſentio* non cum Gallis,	Ik hou het niet met de Franſchen/
ſed cum Judæis in hoc.	maar met de Jooden in deze zaak.
E. At ego amo pariter (carnes) ovillas,	E. maar ik bemin even zeer het ſchapen (vleeſch/)
& ſuillas,	en varkens-vleeſch,
ſed ratione diverſa.	maar op verſcheide wyze.
Nam veſcor libenter ovillis,	Want ik eet gaarne ſchapenvleeſch,
quòd amem.	om dat ik het bemin.
Non attingo ſuillas præ amore,	Ik raak niet aan het varkensvleeſch,
ne quid offendam.	op dat ik het niet eenigzins beleedig.
C. Eraſme,	C. Eraſmus/
(tu) es homo bellus,	(gy) zyt een zoet/
ac feſtivus.	en boertig menſch/
Equidem ſoleo mirari mecum,	Ik pleeg my te verwonderen by myn zelf/
unde diverſitas tanta (ſit) in palatis humanis.	waar van daan zoo groote verſcheidenheit zy in de menſchelyke ſmaken.
Nam,	Want/
ut utar carmine Horatiano,	op dat ik gebruik het gedigt van Horatius/
Convivæ tres videntur prope mihi diſſentire,	Drie gaſten ſchynen by na my te verſchillen,
Poſcentes multum diverſa palato vario.	Eiſſchende zeer verſcheide [dingen] door verſchillende ſmaak.
E. Quanquam ſunt ſententiæ tot,	E. Hoewel 'er zoo veel gevoelens (zijn/)
quot (ſunt) homines,	als 'er menſchen (zijn/)
ut Comicus ait:	gelijk de Blyſpeldichter zegt:
& mos ſuus eſt cuique:	en ieder heeft zyn manier:
nemo adduxerit tamen me,	niemant zal nogtans my daar toe brengen/

ut credam plus varietatis	dat ik gelove dat meer onder-
ineſſe ingeniis,	ſcheids is in de begrippen /
quam palatis.	als in de ſmaken.
Reperias ita vix duos,	Zoo vind men nauwlijks twee /
quos eadem juvent.	den welken de zelve dingen gevallen.
Vidi permultos,	Ik hebbe gezien zeer vele /
qui ferrent ne olfactum	dewelke konden verdragen
quidem butyri ac caſei.	zelf niet de reuk van boter of kaas.
(Homines) ſunt,	Daar zijn (menſchen) de-
quibus carnes ſint nauſeæ:	welke het vleeſch tot walging is:
alius abſtinet elixis,	de eene onthoud zig van gezode /
alius (abſtinet) aſſis.	de andere (onthoud zig) van gebrade.
Multi præferunt aquam vino.	Veele achten meer het water dan den wyn.
Et vidi hominem,	Ook hebbe ik gezien een menſch /
qui uteretur nec pane,	dewelke gebruikte nog brood/
nec vino,	nog wyn /
quod eſt incredibile.	het welk ongelooflijk is.
C. Quibus veſcebatur?	C. Wat at hy dan?
E. Faſtidiebat nihil ceterorum,	E. Hy verſmaade niets van de overige dingen,
non (faſtidiebat) carnes,	hy (verſmaade) geen vleeſch /
non piſces,	geen viſſen /
non olera,	geen moeskruiden /
nec poma.	nog ooft.
C. Vis,	C. Wilt gy /
ut credam *iſtud* tibi?	dat ik u gelove hier in?
E. Si lubet.	E. Zoo het u belieft.
C. Credo,	C. Ik geloof /
at lege eâ,	maar op die voorwaarde /
ut *habiturus ſis* viciſſim	dat gy daar en tegen my lie-
fidem mihi mentienti.	gende zult gelooven.

E. Age,

E. Age, faciam, (ſi) modo mentiaris verecunde.	E. Wel aan/ ik zal het doen/ (indien) gy maar zedig liegt.
C. Quaſi vero quidquam ſit impudentius commento tuo.	E. Even als of iets onbeſchaamder zy als uw verdigtzel.
E. Quid *frons* tua dicet, ſi commonſtrem hominem tibi?	E. Wat zal uwe neuswysheid zeggen/ indien ik den man toon aan u?
C. Oportet eſſe quempiam macilentum ac *monogrammum*.	C. Dat moet zijn zekere ſchrale/ en ſchendekeuken.
E. Immo diceres (eſſe) athletam.	E. Ja gy zoud zeggen/ dat (hy was) een kampvegter.
C. (Dicerem) potius (eſſe) Polyphemum.	C. (Ik zou zeggen) veel eer/ dat (hy) Polyphemus (was.)
E. Demiror hoc videri mirum tibi, quum multi ſint, quibus piſces durati vento ſint loco panis:	E. Ik verwonder my zeer/ dat dit wonderlijk ſchijnt voor u/ nademaal vele zyn/ voor welken viſſen gedroogt door de wind zijn in plaats van brood:
(quum) radices herbarum *præſtent* hoc nonnullis, quod panis (*præſtat*) nobis.	(nademaal) de wortels van bomen zyn dat voor eenige/ het welk het brood (is) voor ons.
C. Credo; ſed perge mentiri.	C. Ik geloof het; maar ga voort te liegen.
E. Memini, (me) videre quendam in Italia, cum *agerem* illic, qui ſaginabatur ſomno, adjutus neque cibo,	E. My heugt/ dat (ik) zag eenen in Italien/ toen ik daar was/ dewelke vet wierd door de ſlaap/ geholpe zijnde nog door geen ſpijze/

ne-

neque potu ullo.
C. Ut nihil pudet!

non poſſum non dicere illud ſatyricum;
Folles cavi ſpirant tunc mendacia immenſa.
Tu poëtaris.
Tu agis nunc poëtam.
Nam dicere, mentiris, *eſt religio mibi.*
E. Mentiar,
ſi Plinius auctor certiſſimus non ſcripſit, urſum ſaginari dies quatuordecim ſomno ſolo *in modum mirum*:

quo tamen *premitur ita alte*,
ut ne quidem queat excitari vulneribus.
Immo (quò mirere magis) addam,
quod Theophraſtus ſcribit carnes urſorum coctas quoque per tempus id reviviſcere,
ſi aſſerventur.
C. Vereor ne Parmeno ille Terentianus non contineat illa:
facis facile fidem mihi.

Miniſtrarem tibi de carnibus cervinis,
ſi eſſem ſatis urbanus.
E. Unde venatio (eſt) nunc tibi?

nog door drank.
C. Hoe ſchaamt gy u nergens over!
Ik kan niet niet zeggen dat van den ſchimpdigter:
De holle blaasbalken blazen dan zeer groote leugenen.
Gy poëtizeert.
Gy ſpeelt nu voor digter.
Want te zeggen gy liegt, reken ik voor zonden.
E. Dat ik liege,
indien Plinius een zeer zeker ſchryver niet geſchreven heeft dat een beer binnen veertien dagen gemeſt word door de ſlaap alleen boven maten zeer:
door welke hy nogtans zoo zeer bevangen wort,
dat hy niet kan ontwaakt worden zelf door wonden.
Ja (op dat gy u meer verwondert) ik zal 'er by doen,
het welk Theophraſtus ſchryft dat het vleeſch der beren zelf gekookt zynde op die tyd weder levend word,
indien het bewaard word.
C. Ik vrees dat die Parmeno van Terentius deze dingen niet zou inhouden:
my doet gy het ligtelijk geloven.
Ik zou voordienen aan u van het harten vleeſch,
indien ik hoertig genoeg was.
E. Waar van daan (hebt gy) nu die vangſt?

Unde

Unde (caro) ferina (eſt tibi?)	Hoe komo gy aan wiltbraat?
C. Midas homo liberaliſſimus omnium,	C. Midas de mildſte menſch van alle/
qui vivunt,	die leven/
& amantiſſimus noſtri,	en ons zeer beminnende/ heeft
miſit (*carnem ferinam*) mihi dono:	gezonden (wiltbraat) aan my tot een geſchenk:
(miſit) quidem dono,	(hy heeft het gezonden) wel tot een geſchenk/
ſed ſic, ut ego emam ſæpe numero minoris.	maar zoo dat ik het dikwils beter koop koop.
E. Qui ſic?	E. Hoe zoo?
C. Quia plus dandum (eſt) famulis,	C. Om dat meer moet gegeven worden aan de dienſtboden/
quam daretur vendenti in macello.	als zou gegeven worden aan den verkoopende in de vleeſchhal.
E. Quæ res cogit hoc facere?	E. Welke zaak dwingt dat te doen?
C. Tyrannus violentiſſimus omnium.	C. De ſterkſte dwinglandt van allen.
E. Quis (eſt tyrannus) iſte?	E. Wie is die dwinglandt?
C. Mos.	C. De gewoonte.
E. Profecto tyrannus iſte obtrudit frequenter leges iniquiſſimas mortalibus.	E. Voorwaar die dwinglandt dringt veeltijds de onbillikſte wetten den ſtervelingen op.
C. Idem venatus eſt nudius tertius cervum hunc more ſuo.	C. Dezelve heeft gejaagt eergiſteren dit hart na zijn gewoonte.
Quid tu ais,	Wat zegt gy/
qui ſoleas eſſe *amantiſſimus* ſtudii iſtius?	die pleegt te zijn een groot beminnaar van die bezigheid?
A. Equidem venor jam *nihil* præter literas,	A. Voorwaar ik jaag nu nergens na behalven na wetenſchappen/
ſtudio hoc plane relicto.	deze bezigheid geheel verlaten zijnde.
C. At literæ videntur mihi	C. Maar de wetenſchappen

fugaciores cervo quovis.	ſchijnen my meer geneigt tot vlugten als eenig hart.
A. Aſſequimur tamen potiſſimum canibus duobus,	A. Wy agterhaalen ze nogtans voornamentlijk met twee honden /
ſcilicet admiratione,	namentlijk door verwondering /
atque improbitate laboris.	en grootheid van arbeid.
Nam admirari plurimum miniſtrat & ardorem diſcendi,	Want zig zeer te verwonderen verſchaft en begeerte om te leeren /
& *labor improbus vincit omnia*,	en zeer groote arbeid overwind alles,
ut poëta facundiſſimus ſcripſit.	gelijk de zeer welſpreekende digter heeft geſchreeven.
C. Auguſtine admones *amanter*,	C. Auguſtyn gy vermaand gelyk een vriend betaamt,
ut ſoles:	zoo als gy gewoon zijt:
non deſiſtam,	ik zal niet aflaaten /
non conquieſcam,	ik zal niet ruſten /
non defatigabor propterea donec conſequar.	ik zal daarom niet vermoeit worden tot dat ik zal verkrygen.
A. Carnes cervinæ ſunt nunc tempeſtivæ admodum.	A. Harte vleeſch is nu zeer tydig.
Plinius *meminit* admirabile quiddam de hoc animante.	Plinius getuigt iets wonderlijks van dit dier.
C. Obſecro,	C. Ik bid /
quidnam (*meminit*?)	wat (getuigt hy?)
A. (*Meminit* cervos) eſſe auditûs acerrimi,	A. (Hy getuigt, dat de harten) zijn zeer ſnel van gehoor /
quoties arrexere aures:	zoo dikmaals als zy de ooren opgeheeven hebben:
at contra, ſurdos quum remiſere.	maar in het tegendeel / doof als zy ze hebben laaten zakken.

C. Illud

C. Iſtud ipſum evenit ſæpenumero mihi. Nam nihil eſt tam auritum (atque ego ſum) ſi quando *ſermo fiat* de aureis recipiendis. Enim arrigo hic aures cum Pamphilo illo Terentiano: demitto illico (aures) ubi *verba fiunt* de numerando.	C. Dat zelfde is my dikmaals gebeurt. Want niets is zoo wel geoort (als ik ben) indien t'eeniger tyd geſprooken word van ducaaten te ontfangen. Want hier regt ik mijn ooren op met die Pamphilus van Terentius: ik laat aanſtonds (de ooren) zakken als geſprooken wort van te tellen.
A. Laudo te, facis ut decet te.	A. Ik prys u/ gy doet gelijk u betaamt.
C. Vis de clunibus his leporinis?	C. Wilt gy van deze haaze agterboutten?
A. Sumito tibi.	A. Neem ze voor u.
C. An mavis de tergo?	C. Of wilt gy liever van de rug?
A. Animal hoc habet nihil appetendum præter ilia & clunes.	A. Dit dier heeft niets om te begeeren behalven de lendenen en agterboutten.
C. An vidiſti unquam leporem candidum?	C. Hebt gy ooit gezien een witte haas?
A. Sæpe numero. Plinius ſcribit (lepores) candidos reperiri in Alpibus, quibus creditum ſit nivem eſſe pro cibatu menſibus hibernis. Plinius ipſe viderit, an verum ſit. Quod ſi nix cutem leporis reddit candidam, neceſſe eſt (ut) habeat ſtomachum candidum.	A. Dikmaals. Plinius ſchrijft / dat witte (haazen) gevonden worden in de Alpes / (heeft / den welken men gelooft dat de ſneeuw was voor ſpijs in de winter maanden. Laat Plinus zelf zien / of het waar zy. By aldien ſneeuw de huit van een haas wit maakt / is noodzaaklijk (dat) hy heeft een witte maag.
C. *(Iſtud) ſit non veriſimile mihi.*	C. (Dat) maakt men my niet wys.
A. *Accipe* (aliquid) mirandum magis,	A. Zie daar (iets) wonderlijker/

at. fortaſſe non inauditum tibi.	maar miſſchien niet ongehoort voor u.
Idem teſtatur vim utramque ineſſe ſingulis,	Dezelve getuigt / dat beide de kragt in is in ieder /
maris & fœminæ,	van een mannetje en van een wyfje /
ac fœmellas gignere ſine mare.	en dat de wyfjes teelen zonder mannetje.
Multi aſſeverant iſtud ipſum,	Veele beveſtigen dat zelve /
præſertim *ſtudioſi* venandi.	voornaamentlijk liefhebbers van te jaagen.
C. Eſt ita, ut dicis.	C. Het is zoo / als gy zegt.
Sed tentemus cuniculos hos,	Maar laat ons deze konynen beproeven /
ſi placet,	indien het u behaagt /
quia ſunt pinguiuſculi ac tenelli.	om dat zy zijn vetjes en tedertjes.
Miniſtrarem *Nymphæ* illi,	Ik zou die Dame voordienen /
ſi aſſiderem propius.	indien ik nader by zat.
Auguſtine,	Auguſtyn /
age curam iſtius vicinæ tibi,	pas die na by u zit op,
ſi libet;	indien het u belieft;
enim calles quo geſtu miniſtrandum ſit *Veneribus* iſtis.	want gy weet met wat gebaar men die zoetertjes moet voordienen.
A. Naſute,	A. Wysneus /
teneo quid dicas.	ik begrijp wat gy zegt.
C. Quid carnes anſerinæ delectant te?	C. Hoe gevalt het ganze vleeſch u?
A. Juvant quidem non mediocriter me,	A. Het behaagt my niet middelmatig /
ut ſum minime faſtidioſus.	gelijk ik geenzins vies ben.
At anſer hic juvat me nihil,	Maar deze gans behaagt my niet /
neſcio quo pacto:	ik weet niet op welke wyze:

enim

enim vidi nihil ſiccius *in* vitâ :	Want ik heb niets drooger gezien van [myn] leven:
(anſer ille) eſt ſiccior pumice,	(die gans) is drooger als een puimſteen/
aut etiam novercâ Furii illius,	of ook als de ſtiefmoeder van die Furius/
in quem Catullus jocatur multum.	op welken Catullus veel ſchimpt.
(anſer iſte) videtur mihi ligneus.	(die gans) ſchynt my van hout.
Et *me hercule*,	En waarachtig,
miles veteranus maceravit ſeſe excubiis immodicis,	de oude krygsman heeft zig vermagert door onmatig op de ſchildwagt te ſtaan,
quantum ſuſpicor.	voor zoo veel als ik gis.
Enim ajunt anſerem eſſe (animal) longe vigilantiſſimum inter animalia omnia.	Want zy zeggen/ dat een gans verre het wakkerſte (dier) is onder alle dieren.
Et anſer hic eſt profectò ex numero eorum;	En deze gans is waarlyk uit het getal van die/
qui defenderunt Capitolium Romanum canibus ſopitis unà cum excubitoribus,	dewelke eertyds het romiſche Capitolium verdedigt hebben de honden in ſlaap gevallen zynde te zamen met de wagters/
niſi fallor conjecturâ.	ten zy ik bedroogen word door myn giſſing.
C. Dicis veriſimile, *ita Deus amet me* :	C. Gy ſpreekt waarſchynlyk/ zoo waar als ik leef:
nam arbitror (illum eſſe) relictum ex ſeculo [illegible].	want ik ſchat/ (dat hy) overgebleeven (is) uit die eeuw.
A. Gallina hæc aut habuit ſaginatorem parcum,	A. Deze hen heeft een zuinige meſter gehad/
aut amavit,	of zy heeft bemint/
aut vixit certè zelotypa:	of heeft ten minſte minnenydig geleeft:
quo quidem morbo genus hoc animantis laborat maxime.	aan welke ziekte dit zoort van gedierte wel het wreedſte ziek is.

Hic capus pinguit longè melius.	Deze kapoen is veel beeter vet geworden.
Vide quid curæ faciant.	Zie wat de zorgen doen.
Quod ſi faceremus capum *ex* Theodorico noſtro Gallo,	By aldien wy een kapoen maakten van onzen Franſman Theodoricus/
pingueſceret multo citius.	hy zou veel raſſer vet worden.
TH. (Ego) non ſum gallus.	TH. (Ik) ben geen haan.
A. Fateor (tu) non es *Gallus Cybeles*,	A. Ik beken (gy) zijt geen Prieſter van Cybele,
neque (es) gallus gallinaceus,	nog (gy zijt) geen haan/
at (es) forte *Gallus gallaceus*.	maar (gy zijt) miſſchien een Franſche juffer-haan.
C. Quid verbi hoc eſt?	C. Wat woord is dat?
A. Relinquo ænigma hoc conjectandum tibi.	A. Ik laat dit raadzel over om te giſſen aan u.
Ego *præſtiti* Sphingem,	Ik heb voor Sphinx geſpeelt,
eſto tu Oedipus.	zijt gy Oedipus.
C. Auguſtine,	C. Auguſtyn/
dic mihi fide bona,	zeg my ter goeder trouwe/
an neceſſitudo nulla fuit unquam tibi cum Gallis?	hebt gy noopt geen vriendſchap gehad met Franſchen?
An *contraxiſti nihil affinitatis tibi* cum Gallis?	Hebt gy geen verwantſchap aangegaan met Franſchen?
fuit commercium nullum?	hebt gy geen ommegang gehad?
A. Nihil,	A. Geen/
nihil ſanè.	geen voorwaar.
C. Es tanto nequior.	C. Zoo veel te ondeugender zyt gy.
A. Sed non nihil (commercii fuit mihi) cum *Gallabus*.	A. Maar (ik hebbe gehad) eenige (ommegang) met de Franſche juffers.
C. An libet de jecore anſerino,	C. Belieft gy van de ganze lever/
quod habebatur apud	dewelke gehouden wierd by

pud

veteres *in deliciis cum primis*?	de ouden onder de grootſte lekkernyen
A. Sum non rejecturus (id) quod venerit a manu tuâ.	A. Ik zal niet verwerpen (dat/) het welk zal gekomen zijn van uw hand.
C. *Non eſt, quod exſpectes* delicias Romanas.	C. Gy behoeit niet te wagten na Roomſche lekkernyen.
A. Quas?	A. Na welke?
C. Carduos,	C. Na diſtels/
cochleas,	ſ ekken/
teſtudines,	ſchiltpadden/
colubros,	waterſlangen/
fungos,	duivels broot/
boletos,	kampernoelie/
tubera.	aardappelen.
A. Ego præferam vel rapam omnibus iſtis.	A. Ik zou zelf een raap meer agten als alle deze.
Chriſtiane, es liberalis, es benignus.	Chriſtiaan/ gy zijt mildt/ gy zijt goethartig.
C. Nemo attingit perdices has,	C. Niemant raakt deze patryzen aan/
ne columbos quidem.	zelf niet de duiven.
Cras eſt dies jejunii indicti ab eccleſiâ;	Morgen is het vaſten dag aangezegt van de kerk;
munite vos adverſus eſuriem hanc.	verſterkt u lieden tegen deze honger.
Onerate navim ſaburrâ adverſus tempeſtatem imminentem.	Laadt het ſchip met ballaſt tegen het over 't hooft hangende onweder.
Bellum inſtat, inſtruite ventrem commeatu.	Daar is een oorlog na by voorziet den buik van leeftogt.
A. Utinam tacuiſſes iſtuc verbi,	A. Og of gy dat woort gezwegen had/
ſurrexiſſemus hilariores à cœna.	wy zouden vroolijker opgeſtaan zijn van de maaltyd.
Reddis nos miſeros ante tempus.	Gy maakt ons ellendig voor den tyd.
C. Quid ita?	C. Hoe zoo?

A. Quia odi minus anguem quam piſces.	A. Om dat ik een ſlang minder haat als de viſſen.
C. At tu (odiſti) non ſolus.	C. Maar gy (haat ze) niet alleen.
A. Quis *invexit* hoc tædii nobis?	A. Wie heeft dat verdriet aangedaan aan ons?
C. Quis commonſtravit aloën, abſinthium, & ſcammonium dari in remediis?	C. Wie heeft getoont / dat de aloë / de alſem / en Scammonie gegeven worden in de medicynen?
A. Sed iſta dantur ægrotis.	A. Maar die dingen worden gegeven aan de zieken.
C. Hæc dantur ſic valentibus nimium recte. Præſtat aliquando ægrotare, quam valere plus ſatis.	C. Deze dingen worden gegeven aan de alte wel vaarende. Somtyds is het beter ziek te zyn / als meer als genoeg wel te vaaren.
A. At minus oneris videtur mihi impoſitum (fuiſſe) olim Judæis. Equidem temperârim facile ab anguillis & porcis, modo expleri capis & perdicibus liceat.	A. Maar minder laſt dunkt my / dat eertyds opgelegt (was) aan den Jooden. Ik zou voorwaar my ligtelijk onthouden van aalen en zwynen / indien maar verzaadigt te worden van capoenen en patryzen geoorloft zy.
C. Non res, ſed *animus* diſcernit nos in pleriſque a Judæis. Illi abſtinebant manum a cibis certis, velut ab immundis & inquinaturis animum. Cum nos intelligamus omnia eſſe munda mundis,	C. Niet de zaak / maar het inzigt onderſcheit ons in de meeſte dingen van de Jooden. Die hielden af de hand van zekere ſpyzen / gelijk van onreine en zullende beſmetten het gemoed. Daar wy begrypen dat alles zuiver is voor de zuiveren /

ta-

tamen ſubducimus pabulum carni laſcivienti,	nochtans onttrekken wy het voeder aan het dartel zijnde vleeſch /
velut equo ferocienti,	gelijk aan een overmoedig paart /
quo magis (tanto) ſit audiens dicto ſpiritui.	op dat (het vleeſch) gehoorzamer zy aan den geeſt.
Caſtigamus non nunquam uſum immoderatum rerum ſuavium moleſtiâ abſtinentiæ.	Wy maatigen zomtyds het onmatig gebruik der zoete zaaken door de moeylijkheid van onthouding.
A. Audio.	A. Ik hoore het.
Sed circumciſio præputii poſſit defendi *operâ eâdem.*	Maar de beſnyding van de voorhuit zou kunnen verdeedigt worden op dezelve wyze.
Illa moderatur & *pruritum coitus*,	Zy matigt de drift van byeenkomſt,
& affert cruciatum.	en brengt pijn toe.
Exigerem vix ſupplicium tam atrox a parricidâ,	Ik zou nauwlijks zo wreede ſtraf afeiſchen van een vadermoorder /
ſi omnes *abhorrerent itidem* a piſcibus atque ego.	indien alle zoo groote tegenheid hadden tegen de viſſen als ik.
C. *Eſus* piſcium eſt gratior palato quorundam,	C. Het eeten van viſſen is aangenamer aan de ſmaak van zommige /
quam (*eſus*) carnium.	als (het eeten) van vleeſch.
A. Igitur congruunt his,	A. Derhalven komen zy over een met die /
qui ſerviunt gulæ non valetudini.	dewelke verſlaaft zijn aan de keel niet aan de gezontheid.
C. Equidem audivi luxum præcipuum *fuiſſe* quondam in piſcibus apud *Æſopos & Apitios.*	C. Ik hebbe voorwaar gehoord dat de voornaamſte dartelheid eertijds beſtaan heeft in viſſen by dartele en brooddronke menſchen.
A. Qui conveniunt igitur deliciæ cum ſupplicio?	A. Hoe komen derhalven de lekkernyen over een met de ſtraf?

C. Mu-

C. Murænæ aut ſcari aut acipenſeres non ſunt omnibus.	C. Alle hebben geen prikken/ of meerbraaſemen/ of ſteuren.
A. Ergo ſoli tenues diſcruciantur,	A. Derhalven worden de geringe alleen gepynigt/
quibus eſt ſatis malè,	dewelke het quaad genoeg hebben,
etiam cum licet veſci carnibus.	zelf wanneer het geoorloft is vleeſch te eeten.
Enim fit non rarò,	Want het gebeurt niet zelden/
ut (veſci) non liceat per crumenam,	dat (het eeten) niet geoorlooft is door de beurs/
cum veſci licet per Eccleſiam.	als het eeten geoorlooft is door de kerk.
C. Interdictum (eſt) durum *me hercule*.	C. Het verbod (is) hart waarachtig.
A. Quod ſi *eſus* carnium interdictus vertitur divitibus in delicias,	A. Ynaldien het verboode eeten van vleeſch van de ryken verandert word in lekkernyen/
& ſi veſci carnibus ſæpe non licet pauperibus,	en indien vleeſch te eeten dikmaals niet geoorloft is aan de armen/
etiam cum licet,	zelf als het geoorlooft is/
ac (licet veſci) ne piſcibus quidem,	en (geoorlooft is te eeten) zelf geen viſſen/
qui emuntur fere carius;	dewelke gemeenlijk dierder gekogt worden;
cui *bono* erit igitur interdictum?	tot welk nut zal derhalven het verbod zijn?
C. (Erit bono) omnibus.	C. (Het zal tot nut zijn) voor allen.
Nam veſci cochleis aut ranis licebit tenuibus,	Want te eeten ſlekken of kikvorſchen zal geoorlooft zijn aan de geringen/
aut arrodere cepe vel porrum.	of te knauwen een uyen of een praai.
Mediocres detrahent	De middelmatige zullen af-

non

nonnihil obſoniis quotidianis.
Quod ſi divites *deliciabuntur quid* occaſione hac,
imputent gulæ ſuæ,

non incuſent conſtitutionem Eccleſiæ.
A. Dixti pulchre:
Sed interim exigere abſtinentiam carnium a tenuibus,
qui alunt familiam *ſudoribus ſummis*,
& abſunt procul ab amnibus ac lacubus, eſt indicere famem,
aut magis βουλιμίαν,
id eſt,
famem ingentem.
Atqui perire fame eſt genus mortis longe miſerrimum,
ſi *credimus quid* Homero.
C. Viſum eſt ſic Homero cæco,
at (is) eſt non miſer apud Chriſtianos,
qui moritur bene.
A. *Eſto ſanè.*
Sed tamen exigere a quopiam ut moriatur,
eſt durum.
C. Nec Pontifices interdicunt *eſum* carnium *animo hoc*,
ut homines intereant,

trekken een weinig van de daaglijkſche toeſpyzen.
By aldien de ryke eenigzins dartelheid zullen bedryven by deze gelegentheid/
laaten zy dat te laſt leggen aan haar keel/
laaten zy niet beſchuldigen de inſtelling van de Kerk.
A. Gy heut wel geſprooken:
Maar ondertuſſen af te vorderen onthouding van vleeſch van de geringen/
dewelke voeden haar huisgezin met de grootſte moeite,
en afzyn verre van rivieren en meiren/ is aankondigen honger/
of meer een βουλιμία,
dat is/
een zeer grooten honger.
Maar te ſterven van honger is verre het ellendigſte zoort van dood/
indien wy eenig geloof geven aan Homerus.
C. Het heeft geſcheenen alzoo aan den blinden Homerus/
maar (die), is niet ellendig by de Chriſtenen/
dewelke wel ſterft.
A. dat zy zoo.
Maar nochtans af te vorderen van iemand dat hy ſterve/
is hart.
C. En de Pauzen verbieden niet het eeten van vleeſch met dat inzigt,
op dat de menſchen ſterven/

ſed vel ut affligantur moderate,	maar of opdat zy matiglijk gekweld worden/
ſi deliquerunt,	indien zy misdaan hebben/
vel (ut) corpora ferociant minus adverſus ſpiritum, pabulo *lætiore* ſubducto.	of (opdat) de lichaamen minder wederſpannig zijn tegen den geeſt/ het aangenaamſte voeder onttrokken zijnde.
A. *Eſus* carnium moderatus efficiet iſtuc ipſum.	A. Het gematigt eten van vleeſch zal uitwerken dat zelve.
C. Sed modus certus carnium poteſt non præſcribi in varietate tantâ corporum,	C. Maar een zekere maate van vleeſch kan niet voorgeſchreven worden in zoo groote verſcheidenheid van lichaamen/
genus cibi poteſt (præſcribi.)	een ſoort van ſpijze kan (voorgeſchreven worden.)
A. *Et* piſces ſunt,	A. Ook zijn 'er viſſen/
qui addant multum alimenti:	dewelke toebrengen veel voedzel:
carnes ſunt,	daar is vleeſch/
quæ (addant) minimum.	het welk toebrengt zeer weinig.
C. Sed carnes alunt plus *in genere*.	C. Maar het vleeſch voed meer in het algemeen.
A. *Age*,	A. Wel aan,
dic mihi utrum malles equum alacriorem,	zeg my welk van beiden gy liever zoud willen een vrolijk
& ſublaſcivum,	en een weinig dartel paard/
an morbidum,	of een ziekagtig/
qui collabens ſubinde dejiciat *ſeſſorem* in terram,	het welk t'elkens nedervallende den ruiter ter aarde werpt/
ſi *quò iter faceret tibi*?	indien gy ergens naa toe zoud reizen?
C. Quorſum (rogas) iſtud?	C. Waar toe (vraagt) gy dat?
A. Quia *eſus* piſcium reddit corpora noſtra obnoxia morbis magnis, humori-	A. Om dat het eten van viſſen maakt onze lichaamen onderheevig aan groote ziek-

bus

bus corruptis,	tens de vogten bedorven zijnde/
ut (corpora) non poſſint jam inſervire ſpiritui.	zoo dat (de lichaamen) niet meer konnen dienen aan den geeſt.
C. Quibus morbis?	C. Aan welke ziektens?
A. Podagræ,	A. Aan de podagra/
febri,	aan de koorts/
lepræ,	aan de melaatsheid/
morbo regio.	aan koningszeer.
C. Qui ſcis?	C. Hoe weet gy het?
A. Credo Medicis:	A. Ik geloof de Medicijnmeeſters:
malim id quam experiri.	ik wil liever dat als beproeven.
C. Id accidit fortaſſis in paucis.	C. Dat gebeurt miſſchien in weinigen.
A. Equidem arbitror (id accidere) in pluribus.	A. Ik oordeel voorwaar/ dat dit gebeurt in zeer veelen.
Porro,	Vorder/
animus non poteſt exerere vim ſuam,	het gemoed kan niet uit doen ſteeken zijn kracht/
ut vult	gelijk het wil/
inſtrumentis vitiatis,	de werktuigen bedorven zijnde/
quoniam agit per organa materialia corporis,	nademaal het werkt door ſtoffelijke werktuigen des lichaams/
quæ afficiuntur humoribus malis aut bonis.	dewelke aangedaan worden van kwade of goede vochten.
C. Scio *eſum* piſcium eſſe damnatum magnopere Medicis,	C. Ik weet dat het eten van viſſen zeer veroordeelt is van de Medicijn-meeſters/
ſed viſum eſt ſecus majoribus noſtris,	maar het heeft anders geſchenen aan onze Voorouders/
quibus obtemperare eſt religioſum.	welke na te volgen godvruchtig is.
A. Non violare Sabbatum	A. De Sabbath niet te ſchenden

erat

erat & olim religioſum:	was ook eertijds godvruch-tig:
ſed, ſervare hominem Sabbato erat *prius*.	maar een menſch te bewaa-ren op den Sabbath was be-ter.
C. Quiſque conſulat ſaluti ſuæ.	C. Een ieder draag zorg voor zijn gezondheid.
A. Immò nemo quærat (ea) quæ ſunt ſua,	A. Ja niemand zoekt (die dingen) dewelke zijn de zijne/
	maar een ieder (zoek die dingen) dewelke (zijn) van een ander/
ſed quiſque (quærat ea) quæ (ſunt) alterius,	
ſi volumus auſcultare Paulo.	indien wy willen hooren na Paulus.
C. Sed unde Theologus hic novus in convivio?	C. Maar waar van daan komt deze nieuwe Godgeleerde op het Gaſtmaal?
Unde Magiſter hic novus ac ſubitus?	Waar van daan komt deze nieuwe en ſchielijke meeſter?
A. Quia *convenit male mihi* cum piſcibus.	A. Om dat ik niet wel over een kom met de viſſchen.
C. Quid (facis) igitur?	C. Wat doet gy dan?
An non abſtines a carnibus?	Onthoud gy u niet van vleeſch?
A. Abſtineo,	A. Ik onthouw my/
ſed obmurmurans,	maar tegenmorrende/
nec ſine *malo* meo magno.	en niet zonder mijn groote ſchaade.
C. Charitas ſuffert omnia.	C. De liefde verdraagt alles.
A. Verum;	A. Waarlijk:
ſed eadem exigit quam minimum.	maar dezelve vordert heel zeer weinig.
Cur ferunt non nos veſci cibis his,	Waarom verdragen zy niet/ dat wy die ſpijzen eten/
quos libertas Euangelica indulſit,	dewelke de Euangeliſche vryheid toegelaten heeft/
ſi (charitas) ſuffert omnia?	indien (de liefde) verdraagt alles?
Cur hi (a quibus Chri-	Waarom lijden die (van de-

ſtus ſtipulatus eſt toties amorem ſui) patiuntur tot corpora hominum periclitari morbis *capitalibus*,
& animas (periclitari) periculo damnationis æternæ ob rem nec interdictam a Chriſto,
nec neceſſariam per ſe?

C. Vigor conſtitutionis humanæ ceſſat,
& voluntas nomothetæ ceſſat,
ubi neceſſitas ſuadet aliud.

A. At offendiculum *infirmorum* non ceſſat.

Scrupulus conſcientiæ meticuloſæ non ceſſat.

Poſtremò,
non conſtat ſatis,
quibus limitibus neceſſitas iſta finiatur,
an cùm ichthyophagus cœperit *agere animam*?
Carnes porriguntur ſerò morienti.
An, cum epialus *habet* corpus totum?

Delectus ciborum erat non *tanti*?

C. Igitur quid tu velles præſcribi?

welke Chriſtus zoo dikmaals afgevordert heeft liefde tot hem) dat zoo veele lichaamen van menſchen in gevaar zijn van doodelyke ziektens/
en dat de zielen (in gevaar zijn) van de eeuwige verdoemeniſſe om een zaak nog verbooden van Chriſtus/
nog noodzaaklijk door zig zelf?

C. De ſtrengheid van de menſchelijke inzetting houd op/
en de wil van den Wetgever houd op/
daar de noodzaaklijkheid aanraad iets anders.

A. Maar de hinderpaal der zwakgeloovigen houd niet op.

De zwaarigheid van een vreesagtige gewiſſe houd niet op,

Ten laatſte/
het is niet genoeg bekend/
door welke paalen die noodzaaklijkheid bepaalt word/
of is het wanneer de vis-eter begint te ziel-togen?
Het vleeſch word te laat toegereikt aan den ſtervende.
Of/wanneer een bluts-koors heeft ingenoomen het geheele lichaam?

Het onderſcheid van ſpijzen was niet van die noodzaaklykheid.

C. Derhalven wat zout gy willen/dat voorgeſchreeven wierd?

A. Scio, ſi quis credat dictaturam rei Eccleſiaſticæ mihi.	A. Ik weet het, indien iemand my toevertrouwde het oppergezag van de Kerk.
C. *Quid eſt iſthuc verbi?*	C. Wat is dat te zeggen?
A. Hortarer omnes ad ſobrietatem perpetuam vitæ;	A. Ik zou aanraaden alle tot een geduurige matigheid des levens/
ſed præcipue ſub diem feſtum,	maar voornamentlijk tegen een heilige dag/
ſi eſſem *Pontifex ſummus.*	indien ik Paus was.
Cæterum *facerem cuique jus* veſcendi (iis) quibus vellet,	Voor het overige zou ik vryheid aan ieder geven van te eten (die ſpyzen) de welke hy wilde/
pro ſalubritate corporis,	voor de gezontheid van het lichaam/
dum moderatè,	indien maar matig/
& *cum actione gratiarum,*	en met dankzegging,
& *darem operam*, uti hoc accreſceret ad ſtudium pietatis veræ,	en ik zou mijn beſt doen/ dat dit aanwies aan de betragting van de waare vroomheid/
quod detrahitur obſervationibus carnalibus hujuſmodi.	het welk onttrokken word aan de vleeſchelijke waarnemingen van dit zoort.
C. Nimirum *iſtud eſt tanti* ſententiâ meâ,	C. Voorwaar daar is zoo veel aangelegen mijns gevoelens/
ut faciamus te Pontificem.	dat wy [wel mogten] u Paus maaken.
A. Rides;	A. Gy lacht/
ſed tamen cervix hæc ſufficeret vel coronæ triplici ſuſtinendæ.	maar nogtans zou deze nek bequaam zijn om zelf een driedubbelde kroon te dragen.
C. At vide interim,	C. Maar zie ondertuſſchen toe/
ne iſta ſcribantur inter articulos Pariſienſium.	dat die woorden niet geſchreven worden onder de artykelen van die van Parys.
A. Immò quidquid eſt dictum ſcribetur in vino,	A. Ja al wat gezegt is zal geſchreven worden in den wyn,

ſicuti

ſicuti *par eſt* dicta inter pocula.	gelijk betaamt het geſprooken onder de bekers.
Sed ſatis Theologiæ eſt jam in convivio.	Maar daar is nu al Godgeleertheids genoeg in het gaſtmaal.
Sumus in cœna, non (ſumus) in Sorbona.	Wy zijn op een avontmaal/ (wy zijn) niet in de Sorbone.
C: Quid vetat, Sorbonam dici ubi bene ſorbetur?	C. Wat belet/ dat Sorbone genaamt word daar wel geſlorpt word?
A. Igitur ſorbeamus, non diſputemus; ne Sorbona dicatur nobis a ſorbis, non a ſorbendo.	A. Laat ons dan ſlorpen/ niet twiſtredenen/ op dat de Sorbone niet genaamt word by ons van ſpreeuwbezien/ niet van ſlorpen.
C. *Agite*, quæſo hoſpites humaniſſimi, ut *conſulatis æqui & boni* cœnulam noſtram licet tenuem.	C. Wel aan, ik verzoek zeer beleefde gaſten/ dat gy lieden ten beſten neemt ons avontmaaltje ſchoon zober.
Præbete vos hilares ac lubentes, quamvis convivium ſit tenue & frugale, ego fretus facilitate veſtra auſus ſum vocare familiariter vos.	Stelt u aan vroolijk en luſtig/ alhoewel het gaſtmaal is zober en zuinig/ ik ſteunende op u lieder gulheid hebbe geburſt gemeenzaamlijk noodigen u lieden.
Et ſane adventus veſter & *conſpectus* eſt non modo gratiſſimus, verum etiam jucundiſſimus mihi.	En voorwaar u lieder aankomſt en tegewoordigheid is niet alleen zeer aangenaam/ maar ook zeer genoeglijk voor my.
Conv. Chriſtiane optime, cœna tua videtur nobis lauta & elegans modis multis,	Gaſten. Zeer brave Chriſtiaan/ uw avontmaal ſchijnt ons rijklijk en net op vele wijzen.
(cœna tua) habet id u-	(uw avontmaal) heeft dat

num accuſandum, quod excuſas. Nam fuit magnificentior, quam ſat eſt. Siquidem judicârim convivium hoc opiparum inprimis ac lautum, quod condîtum ſit primo epulis ſimplicibus, deinde hilaritate, riſu, jocis, ſalibus, quæ omnia non defuerunt convivio noſtro.

C. Verum quiddam venit hîc mihi in mentem de numero convivarum, quos Varro ſcripſit oportere eſſe neque pauciores tribus, neque plures novem. Enim Charites ſunt tres, id eſt, gratiæ præſides humanitatis ac benevolentiæ; Et Muſæ ſunt novem, duces ſtudiorum honeſtiorum. At video, convivas decem eſſe hic, virginibus exceptis.

A. Nihil convenientius potuit accidere. Sumus

alleen te beriſpen / dat gy het verſchoond. Want het is geweeſt heerlijker / dan genoeg is. Dewijl ik zoude oordeelen dat gaſtmaal zeer koſtelijk en heerlijk / het welk toegemaakt is voor eerſt met eenvoudige geregten / voorder met blydſchap / gelach / boerteryen / aardigheden / welk alles niet heeft ontbroken aan ons gaſtmaal.

C. Doch iets komt my hier in den zin aangaande het getal der gaſten / dewelke Varro heeft geſchreven / dat behoren te zijn nochte minder als drie / nochte meerder als negen. Want de Charites zijn drie / dat is / de bevalligheden opzienſters over beleeftheid en goedwilligheid; En de Zanggodinnen zijn negen / leydſters der braven betragtingen. Maar ik zie / dat hier tien gaſten zijn / de maagden uitgezondert zijnde.

A. Niets betaamlijker heeft kunnen voorvallen. Wy zijn

non

non paullo ſapientiores Varrone ipſo.	veel wyzer als Varro zelf.
Nam adhibuimus puellas tres lepidiſſimas,	Want wy hebben genoomen drie zeer lieftallige meisjes /
tanquam Charites tres.	als drie Charites.
Deinde, adjecimus convivam decimum jure,	Voorder / hebben wy daar by gedaan de tiende gaſt met regt /
quia Apollo credendus eſt abeſſe nunquam a choro Muſarum.	om dat Apollo moet gelooft worden noopt af te zyn van den ry der Zanggodinnen.
C. Dixiſti poëtice.	C. Gy hebt geſprooken als een digter.
Cingerem caput tuum coronâ laureâ,	Ik zoude omringen uw hooft met een laurier krans /
& (tu) fieres Poëta laureatus,	en (gy) zoud een gelauriert digter worden /
ſi laurus adeſſet mihi.	indien ik een laurier had.
A. (Fierem poëta) malvatus ſi eſſem coronatus malvâ.	A. (Ik zou worden een) gekaasjes-kruid (digter) indien ik gekroont was met kaasjes-kruid.
Non arrogo tantum honoris mihi.	Ik matig niet aan zoo veel eere aan my.
Honor hic eſt major,	Deze eere is grooter /
quam ut conveniat mihi.	dan dat zy my betaamt.
Equidem haud dignor me honore tali.	Ik verwaardig my voorwaar zoodaanige eere niet.
C. An ſinguli vultis facere tantundem *cauſſâ meâ*,	C. Wilt gy lieden ieder doen zoo veel om mynent wil,
quantum (ego) ſum facturus (*cauſſâ*) *veſtrâ*?	zoo veel als ik zal doen om u lieder wil?
Conv. Volumus,	Gaſt. Wy willen /
ac quidem lubentes.	en wel gaarne.
C. Igitur quiſque ebibetis calicem ſuum ordine:	C. Derhalven zult gylieden ieder uitdrinken zijn beker op order:
capietis exemplum a me.	gy lieden zult nemen een voorbeelt van my.

Mida *propino hoc tibi*.	Midas ik breng u dit.
M. Accipio libenter abs te.	M. Ik ontfang het gaarne van u.
Pro quo vulgus dicit *præſtolor*.	Waar voor het gemeen zegt præſtolor.
Equidem non recuſo.	Voorwaar ik weiger niet.
Recuſabo nihil *cauſſâ tuâ*.	Ik zal niets weigeren om uwent wil.
C. Propina tu deinde cæteris.	C. Breng gy het naderhand aan de overige.
M. Eraſme propino pateram dimidiatam tibi.	M. Eraſmus ik breng u een halve ſchaal.
E. Precor,	E. Ik wenſch/
ut *ſit tibi bono*.	dat het u tot gezontheid ſtrek.
ſit bonum atque commodum tibi.	Het zy goed en voordeelig voor u.
Proſit tibi.	Het bekome u wel.
Proficiat dicitur durius.	Proficiat wort [een weinig] harder gezegt.
C. Sed cur patera ceſſat?	C. Maar waarom vertoeft de ſchaal?
Cur non obambulat?	Waarom wandelt zy niet rond?
Conv. Vinum deficit nos.	Gaſt. Wyn ontbreekt ons.
C. Furcifer ubi ſunt oculi tui?	C. Gaauwdief waar zijn uwe oogen?
Vola,	Vlieg/
adfer ſextarios duos generis ejuſdem.	breng hier twee pinten van het zelve zoort.
Puer. Eraſme ſalve;	Knegt. Eraſmus zijt gegroet;
quidam pro foribus *expetit te conventum*.	iemant voor de deur wenſcht u te ſpreeken.
E. Quiſnam eſt?	E. Wie is het?
Puer. Dicit ſe (eſſe) famulum Mori;	Knegt. Hy zegt/ dat hy (is) een dienaar van Morus;
(dicit) herum ejus adveniſſe ex Britannia,	(Hy zegt) dat zijn heer uit Engeland gekomen is/
(dicit herum) cupere ut ſe viſas,	(hy zegt/dat zijn heer) begeert dat gy hem komt zien/

quan-

quandoquidem *parat iter in Germaniam luce prima.* | nademaal hy naar Duitsland zal vertrekken met den dag.

E. Chriſtiane ratio ſubducatur: nam abeundum eſt mihi quidem. | E. Chriſtiaan laat de rekening opgemaakt worden: want ik moet heen gaan.

C. Eraſme doctiſſime, ego confecero rationem cœnæ hujus. *Non eſt quod teras fruſtra calculum*: *Habeo gratiam* (*tibi*) qui dignatus ſis adeſſe convivio noſtro. Sed *moleſtum eſt*, te avocari *fabulâ peractâ nondum.* | C. Zeer geleerde Eraſmus/ ik zal afdoen de rekening van deze maaltyd. Gy behoeft uw hooft niet te vergeefs te breeken. Ik bedank (u) dewelke u gewaardigt hebt te zijn by ons gaſtmaal. Maar het verveelt my, dat gy afgeroepen wort het ſpel nog niet uit zynde.

E. Quid ſupereſt, niſi ut dicam valete & plaudite? | E. Wat is overig/ als dat ik zeg vaart wel en klapt in de handen?

C. Age, *conſulamus boni*, quando tu non (tranſis) *ab equo ad aſinos*, ſed properas ab amicis ad amiciſſimos. | C. Wel aan/ laat ons het ten beſten nemen, nademaal gy niet (overgaat) van den os op den ezel. maar gy u ſpoed van vrienden tot zeer goede vrienden.

E. Ego *ago* pariter *gratias tibi*, quod vocâris me pro humanitate tuâ ad convivium hoc longè ſuaviſſimum. | E. Ik bedank u van gelijke/ dat gy my genoodigt hebt volgens uw beleeftheit op dit gansch zeer zoet gaſtmaal.

Valete ſodales optimi. | Vaart wel zeer braave medemakkers.

Bibite non ſegniter, & vivite ſuaviter. | Drinkt niet traaglijk/ en leeft zoetelijk.

C. Heus Dromo. | C. Hoor hier Dromo.

(Vos Convivæ) omnes ſedetis jam dudum otioſi.
An quidquam amplius libet cuiquam?
Conv. Nihil omnino.
Adminiſtravimus ſtrenue munus noſtrum.
C. Igitur tolle hæc,
ac appone bellaria.
Muta quadrulas atque orbes.
Tolle cultrum meum, qui decidit humi,
Perfunde pyra vino.
Mora præcoqua adſunt,
etiam *nata domi noſtræ.*
Conv. Erunt tanto ſuaviora,
quod (ſunt) *vernacula.*
C. En pruna cerea,
en Damaſcena,
rarum ſpectaculum apud nos.
En mala mitia.
En genus novum mali,
cujus ego conſevi matrem manibus hiſce.
Nuces,
caſtaneæ,
genus omne deliciarum, quas horti noſtri effundunt benignè.
A. Sed floſculi deſunt.

(Gylieden gaſten) zit alle al over lang ledig.
Gelieft iemand ergens meer van gediend te zyn?
Gaſten. Ganſch nergens van.
Wy hebben onze pligt dapper waargenomen.
C. Derhalven neem deze dingen weg /
en zet het nageregt op.
Zet ſchoone borden en ſchotels.
Neem op mijn mes /
het welk gevallen is op de grond.
Giet wyn op de peeren.
Daar zijn vroege moerbezien /
ook gewaſchen tot onzent.
Gaſten. Zy zullen zoo veel zoeter zijn /
om dat (zy zijn) van eigen gewas.
C. Zie daar witte pruimen /
zie daar pruimen van Damaſk /
een ongewoone vertooning by ons.
Zie daar zoete appelen.
Zie daar een nieuw zoort van een appel /
wiens moeder ik geplant heb met deze handen.
Nooten /
caſtagnes /
alle zoort van lekkernyen /
dewelke onze tuin goedwillig uitſtort.
A. Maar bloemkens ontbreeken. C. (Flo-

C. (Floſculi) iſti ſunt apparatus Gallici,
qui (Galli) amant potiſſimum magnificentiam eam,
quæ conſtat minimo.
Mens ea aut ingenium eſt non nobis.

A. Reperies non tantum apud Gallos (homines) quibus ea placent,
quæ conſtant minimo.

C. Sed heus tu Auguſtine, num credis te hic bibiſſe immunem?
An ego tinxero te immunem poculis meis?
At debes interim dimidium ſcyphi propinatori tuo.

A. *Is fecit jam dudum me miſſum.*
Is fecit mihi gratiam debiti hujus.

C. Unde ille vindicat tantum auctoritatis ſibi?
Pontifex Romanus *relaxet vix hoc vinculi.*
Noſti legem priſcam conviviorum ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι,
id eſt, *aut bibe,*
aut abi.

A. (Is) habet jus remittendi juris jurandi,
cui eſt factum,
& cujus intererat ſervari.

C. Die (bloemkens) zijn Franſche verciercelen/
welke (Franſche) voornamentlijk beminnen die pracht/
dewelke het minſte koſt.
Wy hebben dat gevoelen of aart niet.

A. Gy zult niet alleen vinden by de Franſchen (menſchen) den welken die dingen behaagen/
dewelke het minſte koſten.

C. Maar hoor gy Auguſtijn/ gelooft gy/ dat gy hier voor niets gedronken hebt?
Zal ik u beſproeien voor niet met mijn bekers?
Maar gy zijt ondertuſſchen ſchuldig een halve kroes aan uwen brenger.

A. Die heeft my al lang ontſlagen.
Die heeft my die ſchult vergeven.

C. Waar van daan matigt hy zig zoo veel gezag aan?
De Paus van Rome zou naaulyks deze daad kunnen vergeven.
Gy kent den ouden wet der gaſtmaalen ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι,
dat is/ of drink,
of vertrek.

A. Die heeft regt van te ontſlaan van den eedt/
den welke 'er aangeleegen was/
dat zy gehouden wierd.

 C. Sed

C. Sed,	C. Maar/
leges ſervari inviolabiles,	dat de wetten ongeſchonden bewaart worden/
intereſt omnium convivarum.	daar aan is alle gaſten gelegen.
A. Age,	A. Wel aan/
exſorbebo,	ik zal uitſlorpen/
quod eſt reliquum,	dat overig is/
religio Germanorum eſt hæc.	de naaukeurigheid der Duitſchers is zoodanig.
Sed *quid rei eſt tibi cum me*?	Maar wat hebt gy met my te doen?
C. Oportet,	C. Het betaamt/
(ut) unus reddas impendium nomine convivarum omnium.	(dat) gy alleen betaalt het gelag uit de naam van alle de gaſten.
Quid expalluiſti?	Waarom zijt gy bleek geworden?
Ne verere,	Vrees niet/
poteris perfacile.	gy zult zeer ligtelijk komen.
Fac,	Maak/
ut doctiores elegantiâ aliquâ ſurgamus a cœnâ.	dat wy geleerder door eenige welſpreekentheid opſtaan van de maaltyd.
Neque enim veteres illos (fuiſſe) ſolitos *diſputare* quædam hilariora *in menſis ſecundis, eſt clam te*.	Want/ dat die ouden gewoon (geweeſt zijn) te verhandelen eenige een weinig vrooplijker zaaken onder het nagerecht, is niet buiten uw weeten.
Igitur age,	Wel aan dan/
quibus (modis) & quot modis oratio hæc poteſt enuntiari,	op welke (wyzen) en op hoe veele wyzen kan deze rede uitgeſprooken worden/
(eſt) indignum auditu?	(het is) onwaardig om gehoord te worden?

FOR-

FORMULA,

(Eſt) indignum auditu.

A. DIxti pulchrè per ſupinum poſterius.
Eſt minime dignum auditu.
Eſt indignum audiri.

Eſt haud dignum,
quod audiatur.
Eſt indignum,
ut audiatur.
Eſt levius,
quam quod debeat audiri.
Referre eſt vix *pretium operæ.*
Eſt non tanti,

ut audiatur.
Eſt ineptius,
quàm quod audiatur.
Narrare eſt non *pretium operæ.*

C. Quot modis ſententia hæc poteſt verti,
Conſtat mihi magno?
Ratio variandi orationem hanc;
conſtat mihi magno.

A. (Sententia hæc poteſt verti) verbis his,
impendo,
inſumo,
impertio,
conſtat; ut:

DE SPREEKWYZE,

(Het is) onwaardig om gehoort te worden.

A. Gy hebt braaf gezegt door het tweede ſupinum.
Het is geenzins waardig om gehoort te worden.
Het is onwaardig gehoort te worden.
Het is niet waardig /
dat het gehoort word.
Het is onwaardig /
dat het gehoort word.
Het is geringer /
als dat moet gehoort worden.

Te verhaalen is naauwlijks de pyne waardig.
Het is niet van zoo veel waarde,
dat het gehoort worde.
Het is lomper /
als dat het gehoort worde.
Het verhaalen is niet de pyne waardig.

C. Op hoe veele wyzen kan deze ſpreuke verdraait worden /
Het koſt my veel?
Manier van te veranderen deze rede;
het koſt my veel.

A. (Deze ſpreuk kan verdraait worden) met deze woorden /
ik wend aan,
ik beſtede,
ik bekoſtig,
het koſt; gelyk:

In-

C. Quænam verba ſunt (verba,) de quibus *præcipis*?	C. Welke werkwoorden zijn (de werkwoorden/) van dewelke gy ſpreekt?
A. (Verba iſta) ſunt fere hæc,	A. (Die werkwoorden) zijn voornamentlijk deze/
emo,	ik koop/
mercor,	ik verhandel/
redimo (id eſt) emo aut captum,	ik herkoop (dat is) ik koop of het genome/
(aut perditum) vendo,	(of het verloore) ik verkoop/
venundo,	ik veil/
revendo,	ik verkoop weder/
(id eſt vendo rurſus, quod erat venditum mihi.)	(dat is ik verkoop wederom/ het welk verkogt was aan my.)
Veneo,	Ik ben te koop/
(id eſt vendor)	(dat is ik word verkogt)
cujus præteritum (eſt) venivi vel venii;	wiens voorbygegaane tyd (is) ik ben verkogt geweeſt;
ſupinum (eſt) venum;	het ſupinum (is) om te gaan verkogt worden.
hinc (eſt) venalis.	hier van daan (is) veil.
Vendibilis manat ab illo, id eſt, (ab) vendo.	Verkoopelijk vloeit daar van/ dat is (van) ik verkoop.
Mereo, pro inſervio, & *facio ſtipendium*.	Mereo, voor ik dien/ en voor ik ben in den kryg.
Comparo, id eſt emo, vel commuto.	Comparo, dat is ik koop/ of verhandel.
Commuto,	Ik verhandel/
muto,	ik wiſſel/
permuto.	ik verwiſſel.
Cambire (eſt) penitus barbarum in ſenſu hoc.	Cambire (is) ganſch barbaarſch in dezen zin.
Æſtimo,	Ik loof/
taxo,	ik ſchat/
indico, (pro æſtimo) cenſeo.	indico (voor ik loof) ik agt.

Li-

Liceor,	Ik bied meerder /
liceris:	gy bied meerder:
lictor,	ik bied op /
licitaris,	gy bied op /
addico.	ik ſlaa toe.
Diſtrahor, id eſt circumferor ut veneam.	Diſtrahor, dat is ik word omgedraagen om verkogt te worden.
Metior (pro æſtimo aut taxo.)	Metior (voor ik agt ik ſchat.)
Conſtat (pro emitur.)	Conſtat (voor het word gekogt.)
Conducere,	Huuren /
locare.	verhuuren.
Fœnero (id eſt) do ad fœnus.	Fœnero (dat is) ik geef op intreſt.
Fœneror (id eſt) accipio ad fœnus.	Fœneror (dat is) ik neem op intreſt.
Paciſcor,	ik beding /
pactus ſum.	ik heb bedongen.
Pango, *pepigi*,	Pango, pepigi,
id eſt facio pactum.	dat is ik maak een verbond.
C. Da Exemplum.	C. Geef een voorbeelt.

Formulæ vendendi & emendi. — Spreekwyzen van te verkoopen en te koopen.

A. QUanti locas agrum illum in annos ſingulos?	A. Voor hoe veel verhuurt gy dat land ieder jaar?
Reſpondebimus:	Wy zullen antwoorden:
Libris viginti Franciſcis.	Voor twintig ponden Frans.
Hui, locas nimio.	Wat / gy verhuurt het te duur.
Immo locavi olim multo pluris.	Ja ik hebbe het eertyds verhuurt veel duurder.
At ego conducam non tanti.	Maar ik zal het niet huuren zoo duur.
Peream,	Ik wil ſterven /

ſi

ſi conduxeris minoris.
Immò Chremes vicinus tuus obtulit jam agrum,
ac rogas quanti?
Tantidem,
quantum tu petis.
At (obtulit agrum) multò meliorem.
Mentiris.
Facio,
ut (ii) ſolent,
qui licentur.
Tu ipſe poſſide tanti.
Quid liceris,
vel licitaris,
quum ſis empturus nihil?
Solvam fide optimâ quanticunque *addixeris*.

zoo gy het zult gehuurt hebben minder.
Ja uw buurman Chremes heeft nu al aangeboden zyn land /
en vraagt gy voor hoe veel?
Voor zoo veel /
als gy eiſcht.
Maar (hy heeft aangeboden een land) veel beter.
Gy liegt.
Ik doe /
gelijk (die) gewoon zijn /
dewelke dingen.
Bezit gy het zelf zoo duur.
Wat bied gy /
of dingt gy /
dewijl gy niets zult koopen?
Ik zal betaalen ter zeer goeder trouw tot wat prijs gy de koop zult toegeſlagen hebben.

Exemplum alterum.

Syra,
quanti vendis congrum iſtum?
(vendo congrum iſtum) obolis decem.
Turpiſſima (vendis) nimio.
Immo (vendo) minimo: nulla vendet minoris tibi.
Emoriar,
ſi non conſtat mihi tanti,
aut certè non multo minoris.
Venefica, mentiris,

Een tweede voorbeelt.

Syra /
voor hoe veel verkoopt gy die zee-aal?
(ik verkoop die zee-aal) voor tien ſtuivers.
Jou varke (gy verkoopt) ze te duur. (koop:
Ja (ik verkoop) zeer goed niemand zal beter koop verkoopen aan u.
Ik wil ſterven /
zoo zy my niet koſt zoo veel /
of ten minſten niet veel minder.
Jou toveraarſter, gy liegt /

quo-

quoniam vis vendere duplo aut triplo.	nademaal gy wilt verkoopen voor twee dubbele aut drie dubbele prys:
Et (velim vendere) centupulo,	En (ik zou willen verkoopen) voor hondert dubbel /
ſi queam:	indien ik konde:
ſed non invenio fatuos.	maar ik vind geen gekken.
Quid ſi liciter te ipſam?	Wat indien ik geld bood voor u zelf?
Quanti æſtimas te?	Hoe veel looft gy voor u?
Ut lubet.	Zoo het u geliefe.
Quanti liceris te?	Hoe hoog ſtelt gy u in?
Quanti indicas te?	Hoe veel eiſcht gy voor u?
Dic,	Zeg /
quanti taxas te?	hoe hoog ſchat gy u?
Quanti inſcribis te ipſam?	Wat prys ſtelt gy op u zelf?
Scutatis decem.	Tien ducaten.
Hui, tanti?	Wat / zoo duur?
Eho, an tu æſtimas me minoris?	Hoe / ſchat gy my minder?
Ego conducta ſum olim *non ſemel* pluris in ancillam.	Ik ben eertijds gehuurt meer als eens voor meerder tot meyd.
Credo;	Ik geloof;
at æſtimo nunc (te) *non paullo minoris*,	maar nu ſchat ik u vry wat minder /
quam piſcem.	als de viſch.
Abi tute in rem malam:	Loop voor ſint felten:
æſtimo te tantidem,	ik ſchat u eeven zoo veel als
quanti tu (æſtimas) me.	gy my (ſchat.)
(Is) emerit nimio,	(Die) zal gekogt hebben te duur /
qui emerit te teruncio.	dewelke zal gekogt hebben u voor een oortje.
Aut emar pluris,	Of ik zal duurder gekogt worden /
aut non vendar.	of ik zal niet verkogt worden.
Opus eſt tibi larvâ,	Gy hebt een momaanzigt nodig /

ſi cupis venire magno:

nam rugæ iſtæ ſinunt non,
ut vendaris carius.
(Ego) ſum non venalis ei,
qui nolit me tanti.
Ego emero te ne quidem culmo.
Conſtiti pluris.

Exemplum tertium.

INterfui auctioni hodiernæ.
An tu ais?
Licitatus ſum vectigalia.
Quanti tandem?
Millibus decem.
Hui, tanti?
Ne mireris;
erant,
qui licitarentur multo pluris,
pauci minoris.
Cui vectigalia ſunt *addicta* tandem?
Chremeti *amico ſummo* & *maximo* uxoris tuæ.
Sed divina,
quanti *ſunt addicta*?
Decem.
Immo quindecim.
Deus bone!
ego nolim hominem ipſum cum familiâ totâ (*eſſe*) *addictum* mihi dimidio.

indien gy begeert duur ver-kogt te worden:
want die rimpels laaten niet toe/
dat gy duurder verkogt word.
(Ik) ben niet veil voor die/
dewelke my niet begeert zoo duur.
Ik zou wille koopen u zelf niet voor een ſtrohalm.
Ik heb meer gekoſt.

Een derde Voorbeeld.

IK ben geweeſt op de verkoping van heden.
Zegt gy dat?
Ik heb geld geboden na de pacht.
Hoe veel dog?
Tien duizent.
Wat/ zoo veel?
Verwonder u niet;
daar waaren 'er/
die veel meer booden/

weinige minder.
Wien is de pacht eindelijk verhuurt.
Aan Chremes de boezem-vriend van uw vrouw.
Maar raad/
voor hoe veel ze verhuurt is?
Voor tien.
Ja voor vyftien.
Goede God!
ik zou niet willen dat de karel met zyn ganſche huisgezin verkogt (was) aan my voor de helft.

At

At ille cupit domum tuam emptam *duplo*.	Maar hy begeert uw huis kopen voor eens zoo veel.
An animadvertiſti in orationibus his ſubſtantivum pretii poni in ablativo,	Hebt gy aangemerkt in deze redenen / dat het zelfſtandig woord van den prijs geſtelt word in ablativo /
ubicunque id adſit,	al waar het by is /
cæteris poſitis in genitivo,	de overige geſtelt zijnde in genitivo /
aut mutatis in adverbium?	of verandert zijnde in een bywoord.
Audiſti nunquam comparativum ſine ſubſtantivis,	Gy hebt nooyt gehoord een comparativus zonder zelfſtandige woorden /
exceptis duobis illis	uitgezondert die twee
pluris,	voor meer,
minoris,	voor minder
Sunt & verba alia non admodum diſſimilia,	Daar zijn ook andere woorden niet zeer verſchillen /
de quibus locuti ſumus,	aangaande dewelke wy geſproken hebben
ſum, *facio*,	ſum, facio,
habeo, *duco*,	habeo, duco,
æſtimo, *pendo*,	æſtimo, pendo,
quæ ſignificant fere idem:	welke beteekenen byna het zelfde:
Itidem *fio*.	ook fio.
Autem (verba iſta) junguntur fere genitivis his,	(Deze tydwoorden) worden gemeenlijk gevoegt by deeze
multi, *magni*,	multi, magni,
parvi, *pluris*,	parvi, pluris,
plurimi, *minoris*,	plurimi, minoris,
minimi, *maximi*,	minimi, maximi,
tanti, *quanti*,	tanti, quanti,
flocci, *pili*, *nihili*,	flocci, pili, nihili,
nauci, *hujus*,	nauci, hujus,
& ſi qua ſunt ſimilia his.	en zoo'er eenige diergelyke (zijn.
C. Da exempla.	C. Geef voorbeelden.

 Fer-

ſi cupis venire magno:	indien gy begeert duur ver-kogt te worden:
nam rugæ iſtæ ſinunt non,	want die rimpels laaten niet toe/
ut vendaris carius.	dat gy duurder verkogt word.
(Ego) ſum non venalis ei,	(Ik) ben niet veil voor die/
qui nolit me tanti.	dewelke my niet begeert zoo duur.
Ego emero te ne qui-dem culmo.	Ik zou wille koopen u zelf niet voor een ſtrohalm.
Conſtiti pluris.	Ik heb meer gekoſt.
Exemplum tertium.	Een derde Voorbeeld.
INterfui auctioni ho-diernæ.	Ik ben geweeſt op de verko-ping van heden.
An tu ais?	Zegt gy dat?
Licitatus ſum vectiga-lia.	Ik heb geld gebooden na de pacht.
Quanti tandem?	Hoe veel dog?
Millibus decem.	Tien duizent.
Hui, tanti?	Wat/ zoo veel?
Ne mireris;	Verwonder u niet;
erant,	daar waaren 'er/
qui licitarentur multo pluris,	die veel meer booden/
pauci minoris.	weinige minder.
Cui vectigalia ſunt *addi-cta* tandem?	Wien is de pacht eindelijk verhuurt.
Chremeti *amico ſummo* & *maximo* uxoris tuæ.	Aan Chremes de boezem-vriend van uw vrouw.
Sed divina,	Maar raad/
quanti *ſunt addicta*?	voor hoe veel ze verhuurt is?
Decem.	Voor tien.
Immo quindecim.	Ja voor vyftien.
Deus bone!	Goede God!
ego nolim hominem ip-ſum cum familiâ totâ (*eſſe*) *addictum* mihi di-midio.	ik zou niet willen dat de karel met zyn gansche huisgezin verkogt (was) aan my voor de helſt.

At

At ille cupit domum tuam emptam *duplo*.	Maar hy begeert uw huis te koopen voor eens zoo veel.
An animadvertiſti in orationibus his ſubſtantivum pretii poni in ablativo,	Hebt gy aangemerkt in deze redenen / dat het zelfſtandig woord van den prijs geſtelt word in ablativo /
ubicunque id adſit,	al waar het by is /
cæteris poſitis in genitivo,	de overige geſtelt zijnde in genitivo /
aut mutatis in adverbium?	of verandert zijnde in een bywoord.
Audiſti nunquam comparativum ſine ſubſtantivis,	Gy hebt noopt gehoord een comparativus zonder zelfſtandige woorden /
exceptis duobis illis	uitgezondert die twee
pluris,	voor meer,
minoris,	voor minder
Sunt & verba alia non admodum diſſimilia,	Daar zijn ook andere woorden niet zeer verſchillen /
de quibus locuti ſumus,	aangaande dewelke wy geſproken hebben
ſum, *facio*,	ſum, facio,
habeo, *duco*,	habeo, duco,
æſtimo, *pendo*,	æſtimo, pendo,
quæ ſignificant fere idem:	welke beteekenen byna het zelfde:
Itidem *fio*.	ook fio.
Autem (verba iſta) junguntur fere genitivis his,	(Deze tydwoorden) van worden gemeenlijk gevoegt by deeze
multi, *magni*,	multi, magni,
parvi, *pluris*,	parvi, pluris,
plurimi, *minoris*,	plurimi, minoris,
minimi, *maximi*,	minimi, maximi,
tanti, *quanti*,	tanti, quanti,
flocci, *pili*, *nihili*,	flocci, pili, nihili,
nauci, *hujus*,	nauci, hujus,
& ſi qua ſunt ſimilia his.	en zoo'er eenige diergelyke (zijn.
C. Da exempla.	C. Geef voorbeelden.

FORMULA	SPREEKWYZE
æſtimandi.	van te agten.
A. SCis, quanti fecerim ſemper te?	A. Weet gy / hoe veel ik u altijd ge-agt heb?
Fies tanti apud homines,	Gy zult geagt worden zoo veel by de menſchen /
quanti facies virtutem.	hoe veel gy de deugt agt.
Feci ſemper præceptores meos plurimi.	Ik heb altijd geagt mijn meeſters zeer veel.
Aurum venditur magni tempeſtate hac,	Het goud word verkogt duur in deze tyd /
literæ (venduntur) nihili,	de wetenſchappen (worden verkogt) voor niets /
ſive (literæ) ducuntur pro nihilo.	ofte (de wetenſchappen) wor-den geagt voor niets.
Habeo aurum minoris, quam credas.	Ik ſchat het goud minder / als gy meend.
Facio minas tuas *flocci*.	Ik agt uwe dreigementen zeer weinig.
Duco promiſſa tua mini-mi.	Ik agt uwe beloften zeer ge-ring.
Facio non te pili.	Ik agt u geen hair.
Nemo egeret auro,	Niemand zou gebrek hebben van goud /
ſi ſapientia penderetur tanti,	indien de wysheid geagt wierd zoo veel /
quanti pecunia (pendi-tur.)	hoe veel het gelt (geagt word.)
Aurum ſine ſapientiâ fit pluris apud nos,	Goud zonder wysheid word geagt meer by ons /
quam ſapientia ſine auro.	als wysheid zonder goud.
Habeo te hoc pluris,	Ik ſchat u zoo veel te meer /
quod ſis doctus.	om dat gy geleert zijt.
Fies hic minoris,	Gy zult hier geagt worden minder /
quod calleas minime mentiri.	om dat gy geenſins kond lie-gen.

(Ii) ſunt hîc multi,	(Die) worden hier veel geagt/
qui vertunt nigrum in candida.	dewelke verdraaajen zwart in wit.
Es mihi hoc pluris, quod ames literas.	Gy zijt my zoo veel te waardiger/ om dat gy bemind de wetenſchappen.
Eris tanti apud omnes,	Gy zult zyn van zoo veel waarde by allen.
quantum poſſidebis.	hoe veel gy zult bezitten.
Habeberis ubique tanti,	Gy zult gehouden worden over al van zoo veel waarde,
quantum habebis.	hoe veel gy zult hebben.
Non intereſt quanti habearis,	Daar is niet aangeleegen hoe waardig gy gehoudeu word/
ſed quanti ſis.	maar hoe waardig gy zijt.
Facio Chriſtianum meum tanti,	Ik agt mijn Chriſtiaan zoo veel/
quanti (facio) neminem alium.	hoe veel (ik agt) niemand anders.
Et verba alia inveniuntur cum his genitivis,	Ook worde andere tijdwoorden gevonden met deze genitiven
& ablativis,	ablativi/. (vi/
quæ non ſignificant emptionem naturâ ſuâ,	dewelke niet beteekenen een koping door haare aart/
aut aliquid ſimile.	of iets diergelijke.
Petrus emit oſculum puellæ ſcutato.	Pieter heeft gekogt een kusje van een vryſter voor een ducaton.
(Iſtud emere) *ſit fauſtum illi*,	(Dat koopen) wenſch ik hem geluk meê.
ego nolim baſiare tanti.	Ik zou niet willen zoenen zoo duur.
Quanti luditis?	Voor hoe veel ſpeelt gy lieden?
Quanti cœnaſtis?	Voor hoe veel hebt gy lieden het avontmaal gehouden?
Legimus quoſdam cœnaſſe *ſeſtertiis ſexcentis*:	Wy leezen dat zommige het avontmaal gehouden hebben voor vyf en veertig guldens.

at Galli cœnitant ſæpe numero liardo.	Maar de Franſchen houden dikmaals het avondmaal voor een liard.
Quanti Fauſtus docet?	Voor hoe veel onderwijſt Fauſtus?
Parvo.	Voor weinig:
at (docet) pluris,	maar (hy onderwijſt) voor meer/
quam Delius.	als Delius.
Quanti igitur?	Voor hoe veel dan?
(Docet) aureis undeviginti.	(Hy onderwijſt) voor negentien ducaten.
Non diſceam mentiri tanti.	Ik zal niet leeren liegen zoo duur.
Phædria perdidit & rem,	Phædria heeft verbruid en zyn goed/
& ſeipſum apud Terentium;	en zig zelf by Terentius;
at ego nolim amare tanti.	maar ik zou niet willen beminnen zoo duur.
Quidam dormiunt magno.	Sommige ſlaapen voor een groote prys.
Demoſthenes ſiluit pluris,	Demoſthenes heeft gezwegen voor meer/
quàm alii loquebantur.	als andere ſpraaken.
Oro (ut) *conſulas æqui & boni*.	Ik bid (dat) gy het zoo voor lief neemt.
Eſt & genus aliud verborum,	Daar is ook een ander zoort van tijdwoorden/
quæ exigunt accuſativum unà cum genitivo aut ablativo;	dewelke vereiſſchen een accuſativus te zamen met een genitivus of ablativus:
quæ ſunt,	dewelke zijn/
accuſo, id eſt,	accuſo, dat is/
objicio crimen,	ik werp u een misdaad voor/
aut culpo etiam abſentem.	of ik beſchuldig zelf den afwezende.
Incuſo, culpo extra judicium.	Incuſo, ik beſchuldig buiten regtsgeding.

Ar-

Arguo, reprehendo.	Ik toon aan / ik beſchuldig /
Inſimulo, (id eſt,) impingo ſuſpicionem culpæ,	Inſimulo, (dat is /) Ik maak u verdagt van ſchult.
Poſtulo, (id eſt,) voco in jus.	Poſtulo, (dat is /) ik roep voor het regt.
Arceſſo, defero, damno, condemno, (id eſt) pronuntio illum eſſe in culpâ.	Ik ontbied / ik klaag aan / ik veroordeel / condemno, (dat is) ik ſpreek uit / dat hy ſchult heeft.
Admoneo, commonefacio.	Ik vermaan / ik breng te binnen.
C. (Adde quædam) *cauſſâ* exempli.	C. (Doe 'er eenige by) tot een voorbeeld.

## *FORMULA accuſandi.*	## ZPREEKWYZEN van te beſchuldigen.
A. Scipio eſt accuſatus ambitus, aut de ambitu,	A. Scipio is beſchuldigt over kuiperye / of van kuiperye.
(Tu) arguis me impudentiæ.	(Gy) wyſt aan mijn onbeſchaamtheid /
(qui) ipſe (es) impudentiſſimus.	(dewelke) zelf (zijt) zeer onbeſchaamt.
Lepidus eſt poſtulatus repetundarum,	Lepidus is voor het regt geroepen over knevelerye.
(Lepidus) arceſſitus eſt *capitis*.	(Lepidus) is ontboden over halszaaken.
Audies malè,	Gy zult in een kwaad blaadje raaken.
ſi inſimulabis hominem avaritiæ.	indien gy den man zult verdenken van gierigheid,
Admoneto eum fortunæ priſtinæ.	Vermaan hem van zijn voorige ſtaat.

Mortales admonentur conditionis ſuæ vocabulo ipſo.	De ſtervelingen worden vermaant van haar ſtaat door het woord zelf.
Commonefacito Lepidum promiſſi.	Breng Lepidus zyn belofte te binnen.
(Hæc verba) ſunt pleraque,	(Deze tydwoorden) zyn de meeſte/
quæ admittant accuſativum geminum.	dewelke lyden een dubbele accuſativus.
Doceo literas.	Ik onderwys u de wetenſchappen.
Exorat te veniam.	Hy bid u vergiffenis af.
Dedocebo te mores iſtos.	Ik zal u afleeren deze manieren.
Popoſcit me mutuum.	Hy heeft my verzogt te borg.
Admonendus es hic mihi rei ejus,	Ik moet u hier vermanen van die zaak/
quod paſſiva etiam obtinent accuſativum ſecundum in his,	dat zelf de paſſiva behouden de tweede accuſativus in deze/
genitivus manet in aliis,	de genitivus blyft in anderen,
(Ille) doctus eſt literas a me.	(Hy) is geleert de wetenſchappen van my.
(Homines) poſtulant me furti.	(De menſchen) roepen my over dievery.
(Ego) poſtulor furti.	(Ik) word geroepen over dievery.
Accuſas me ſacrilegii.	Gy beſchuldigt my van kerkroof.
Accuſor Sacrilegii.	Ik word beſchuldigt van kerkroof.
Scio te (eſſe) nondum expletum.	Ik weet dat (gy) nog niet (zyt) verzaadigt.
Scio nondum eſſe ſatisfactum animo tuo.	Ik weet dat uw gemoed nog niet voldaan is:
Enim,	Want/
quando helluo tantus elegantiarum ſatietur?	wanneer zal zoo groote braat van fraaiheeden verzadigt worden?

Sed

Sed parcendum eſt convivis,	Maar men moet ontzien de gaſten.
quos omnes hæc non delectant perinde.	dewelke allen deze dingen niet evenzeer vermaaken.
Perſolvemus id a cœnâ inter deambulandum,	Wy zullen afbetaalen dat na het avondmaal onder het wandelen/
quod deerit rationi,	het welk zal ontbreeken aan de rekening/
niſi cenſes quid aliud.	ten zy u iets anders gevalt.
C. Fiat *ex* ſententiâ tuâ.	C. Het geſchiede volgens uw gevoele.
(Nos) deambulaturi deinde paulliſper agamus gratias benignitati divinæ.	(Laat ons) zullende daar na een weinig gaan wandelen/ dankzeggen aan de Goddelijke goedertierenheid.
M. Dicis *pulchrè.*	M. Gy ſpreekt wel.
Enim nihil eſt amœnius, nihil (eſt) ſalubrius cœlo hoc veſpertino.	Want niets is aangenamer/ niets (is) gezonder als deze avontlugt.
C. Petre adeſdum.	C. Kom hier Pieter.
Tolle quæque ordine ſuo,	Neem alles op op order/
ac infunde vinum cyathis.	en giet wyn in de glazen.
P. An jubes *gratias agi (Deo?)*	P. Beveelt gy/ dat (God) gedankt word?
C. *Age (gratias Deo.)*	C. Dank (God.)
P. Pater cœleſtis *agimus gratias tibi*,	P. Hemelſche vader wy bedanken u,
qui condidiſti omnia potentiâ tuâ ineffabili,	die geſchapen hebt alles door uwe onuitſpreekelijke magt/
(qui) gubernas univerſa ſapientiâ tuâ inſcrutabili,	(dewelke) alles regeert door uwe onnaſpeurelijke wysheid/
(qui) paſcis ac vegetas cuncta bonitate tuâ inexhauſtâ:	(dewelke) voed en verkwikt alles door uwe onuitg goetheid:
largire filiis tuis,	vergun aan uwe kinde

ut bibant aliquando nectar illud immortalitatis in regno tuo cum te,
quod (nectar) promiſiſti
ac præparaſti verè diligentibus te:
(ſit ita) per Jeſum Chriſtum;
Amen.

C. Hoſpites candidiſſimi *habeo gratiam vobis*,
qui ſitis dignati venire ad convivium hoc;
oro (ut) *conſulatis æqui & boni*.

Conv. Nos volumus referre viciſſim gratiam,
non (volumus) tantùm *habere* (*gratiam*.)
Ne *gratiæ agantur* proinde (verbis) multis.
Quin ſurgamus potius, & exſpatiemur.

A. Ducamus virgines cum nobis;
nam deambulatio erit eo minus moleſta.

C. Sentis *rectè*.
Ne floſculi deſint nobis,
ſi locus non habebit forte flores.
Utrum mavis reptare more poëtico in hortis noſtris,
an exſpatiari foris ad amnem.

A. Horti tui habent quidem permultum amœnitatis;

dat zy drinken t'eeniger tijd die hemeldrank van onſterflijkheid in uw rijke met u/
welke (hemeldrank) gy belooft hebt/
en bereid hebt voor de u waarlijk beminnende:
(het zy zoo) door Jeſus Chriſtus;
Amen.

C. Zeer opregte gaſten ik zeg u lieden dank,
dewelke u verwaardigt hebt te komen tot deze maaltijd;
ik verzoek (dat) gy lieden het voor lief neemt.

Gaſt. Wy willen daar en tegen dank vergelden,
(wy willen) niet alleen (dank) zeggen.
Dat men derhalven niet bedank met veele (woorden.)
Ja laat ons liever opſtaan/ en gaan afweiden.

A. Laat ons de vryſters met ons neemen;
want de wandeling zal zoo veel min laſtig zijn.

C. Gy oordeelt wel.
Op dat ons geen bloemetjes ontbreeken/
indien de plaats by geval geen bloemen zal hebben.
Welk van beyden wilt gy liever zagt wandelen op zyn digters in onze tuin/
of afweiden buiten na de rivier?

A. Uw tuin heeft wel zeer veel aangenaamheids; ve-

verum ſerva voluptatem eam deambulationibus matutinis.	maar bewaar dat vermaak voor wandelingen des morgens.
At aſpectus amnium juvat oculos *in modum mirum*,	maar het gezigt der rivieren gevalt de oogen boven maten zeer,
Sole jam *inclinato*.	de Zon nu al aan het ondergaan zynde.
C. Igitur Auguſtine antecede,	C. Derhalve Auguſtijn gaa voor /
ut *dignum eſt* poëtâ,	gelijk een digter betaamt,
(ego) *claudam latus tuum*.	ik zal aan uw zy gaan.
A. Deus bone,	A. Goede God /
quantum comitum,	hoe veel begeleiders /
quantam pompam ducimus cum nobis!	hoe groote ſtoet leiden wy met ons!
Chriſtiane;	Chriſtiaan /
quantum placeam mihi poteſt non dici:	hoe zeer ik my behaag kan niet gezegt worden:
Videor mihi (eſſe) Satrapas.	My dunkt dat ik een banderheer ben.
C. Age,	C. Wel aan /
præſta nunc promiſſum.	voldoe nu uw belofte.
Solve (id,)	Betaal (dat /)
quod recepiſti.	het welk gy aangenoomen hebt.
A. *Quid* vis me dicere potiſſimum?	A. Waar van wilt gy dat ik voornamentlijk ſpreek?
C. Cum ego (ſolebam admirari) multa in oratione Pollionis,	C. Gelijk (ik my pleeg te verwonderen) over veele dingen in de reede van Pollio /
tum ſolebam admirari illud in primis,	zoo pleeg ik my daar over voornamentlijk te verwonderen /
quod verteret tam facile,	dat hy zoo ligtelijk /
tam crebro,	zoo dikmaals /
tam venuſtè orationem.	zoo aardig verandert zyne rede.

Quæ

Quæ res videtur mihi (eſſe) non modo ingenii ſingularis, verum etiam uſus multi.

A. Chriſtiane admiratus es iſtud haud *injuriá* in Pollione,
Enim ille obtinet tum vim quandam divinam in re hac,
quam quidem opinor obtigiſſe ille cùm dexteritate quâdam ingenii,
tum úſu plurimo & dicendi,
& legendi & ſcribendi potius quam ratione aliquâ aut præceptione.

C. At ego exſpecto rationem aliquam rei ejus, ſi poteſt fieri.

A. Res *habet* ita, ut dixi.

'tWelk my ſchijnt een zaak (te zijn) niet alleen van een uitmuntend verſtand, maar ook van veel gebruik.

A. Chriſtiaan gy heot u daar over verwondert niet buiten reden in Pollio.
Want geliik hy bezit zekere goddelijke kragt in deze zaak.
detwelke ik wel geloof dat hy verkreegen heeft door zekere handigheid van begrip / zoo ook door zeer veel gebruik
van te ſpreeken en te ſchrijven veel eer als door eenige rede of onderwijs.

C. Maar ik verwagt eenige rede van die zaak / zoo het kan geſchieden.

A. De zaak legt zoo / als ik gezegt heb.

DILUCULUM. — DE MORGENSTOND.

Nephalius, *Philypnus*. — Nephalius, Philypnus.

N. PHilypne, *volebam* hodie *te conventum*, ſed negabaris eſſe domi.

P. Non ſunt mentiti omnino; eram quidem non tibi (domi,) ſed eram tum maxime mihi (domi.)

N. IK wilde, Philypnus / van daag by u komen, maar men zeide dat gy niet t'huis waart.

P. Zy hebben 't niet al gelogen; ik was wel niet (t'huis) voor u / maar ik was voornamentlijk (te huys) voor my.

N. Quid

N. Quid eſt iſthuc ænigmatis?

P. Noſti proverbium illud vetus,
Non dormio omnibus.
Nec jocus ille Naſicæ *fugit te*,
cui volenti inviſere Ennium familiarem,
quum ancilla negaſſet juſſu heri (herum ſuum) eſſe domi;
Naſica ſenſit,
& diſceſſit.
Cæterum Naſica clamavit de conclavi inquiens *non ſum domi*,
ubi Ennius ingreſſus viciſſim domum Naſicæ rogaret puerum,
num (herus) eſſet intus.
Et quum Ennius dixiſſet voce agnita:
Impudens,
non agnoſco te loquentem?
Naſica inquit,
Immo tu (es) impudentior,
qui non *habeas fidem* mihi ipſi,
quum ego crediderim ancillæ tuæ.

N. Eras fortaſſis occupatior.

P. Immo (eram) ſuaviter otioſus.

N. Torques rurſus (me) ænigmate.

N. Wat is dat voor een raadzel?

P. Gy kend dat oude ſpreekwoort/
Ik ſlaap niet voor alle.
En de boertery van Naſica is u niet onbekent/
tegen den welken willende bezoeken zynen vriend Ennius/
wanneer de meid ontkent had door bevel (van haar heer)
dat hy te huis was;
heeft Naſica het gemerkt/
en is heen gegaan.
Vorder heeft Naſica geroepen uit de binnekamer zeggende ik ben niet te huis,
als Ennius op zijn beurt ingetreeden zijnde het huis van Naſica aan de ſlaaf vroeg/
of (zyn heer) binnen was.
En als Ennius gezegt had (zyn) ſtem kennende:
Onbeſchaamde/
hoor ik u niet ſprekende?
zegt Naſica/
Ja gy (zyt) onbeſchaamder/
dewelke my zelf niet gelooft,
daar ik uwe dienſtmaagt gelooft hebbe.

N. Gy waart miſſchien wat bezig.

P. Ja (ik was) zoetelijk ledig.

N. Gy quelt weder (my) met een raadzel.

P. Igitur dicam explanatè,	P. Ik ſal het dan klaar zeggen/
nec dicam ficum aliud quam ficum.	en noemen een vijg niet anders dan een vijg.
N. Dic.	N. Zeg op.
P. Dormiebam *altum.*	P. Ik ſliep vaſt.
N. Quid ais?	N. Wat zegt gy?
Atqui (hora) octavâ præterierat,	Maar het achtſte (uur) was voorbygegaan/
cum. ſol ſurgat menſe hoc ante (horam) quartam.	daar de zon opgaat (in deze maand voor het vierde (uur.)
P. Vel nocte media ſurgere eſt quidem *liberum ſoli per me*,	P. Zelf in 't midden van den nacht op te ſtaan ſtaat de zon vry van mynent halven,
(ſi) modo dormire ad ſatietatem liceat mihi.	(zoo) te ſlaapen tot verzadiging maar geoorloft is aan my.
N. Verum *utrùm* iſthuc accidit caſu,	N. Maar is dat by geval gebeurt/
an eſt conſuetudo?	of is het een gewoonte?
P. (Iſthuc) eſt prorſus conſuetudo.	P. (Dat) is ganſchelijk een gewoonte.
N. Atqui conſuetudo rei non bonæ eſt peſſima.	N. Maar de gewoonte van een niet goede zaak is zeer quaad.
P. Immo ſomnus nullus (eſt) ſuavior,	P. Ja geen ſlaap (is) zoeter/
quam poſt ſolem exortum.	dan na dat de zon is opgeſtaan.
N. Qua hora ſoles tandem relinquere lectum?	N. Op wat uur zijt gy eindelijk gewoon het bed te verlaten?
P. Inter (horam) quartam & nonam.	P. Tuſſchen het vierde en negende (uur.)
N. Spatium (eſt) ſatis amplum;	N. Die tuſſchen wytte (is) groot genoeg;
Reginæ comuntur vix horis tot.	de Koninginnen worden naaulijx getoit zoo veele uuren.

Sed unde veniſti in conſuetudinem iſtam?	Maar waar door zijt gy gekomen tot deze gewoonte?
P. Penſamus id diſpendii ſomno matutino.	P. Wy vergoeden die ſchaade met een morgen ſlaap/
quia ſolemus proferre convivia,	om dat wy gewoon zijn uit te rekkende gaſtmalen/
luſus & jocos in noctem *multam*.	ſpelen en boerterpen tot laat in den nacht.
N. Vidi vix unquam hominem perditius prodigum te.	N. Ik heb nauwlijks oopt gezien een menſch verderffelijker verquiſtende dan u.
P. (Iſtud dormire) videtur magis parſimonia mihi,	P. (Dat ſlaapen ſchijnt my meer ſpaarzaamheid/
quam profuſio.	dan verquiſtinge.
Nec abſumo interim candelas,	En ik verbrand ondertuſſchen geen kaarſſe/
nec detero veſtes.	noch ik ſlijt kleederen.
N. Servare vitrum,	N. Glas te bewaren/
ut perdas gemmas,	om geſteenten te verliezen/
eſt ſane parſimonia præpoſtera.	is voorwaar verkeerde ſpaarzaamheid.
Ille Philoſophus ſapuit aliter,	Die wysgeer was anders wijs/
qui rogatus,	die gevraagt zijnde/
Quid eſſet pretioſiſſimum,	Wat het koſtelykſte was,
reſpondit,	antwoorde/
Tempus.	De tijd.
Porro tu gaudes perdere id quod eſt pretioſiſſimum in re pretioſiſſima,	Wijders ſchept gy vermaak te verquiſten (dat) het welk het allerkoſtelijkſt is in de allerkoſtelijkſte zaak/
quum conſtet diluculum eſſe partem optimam diei totius.	nademaal het bekent is/ dat de morgenſtond het beſte deel is vanden ganſchen dag.
P. An hoc perit,	P. Gaat dat verloren/
quod datur corpuſculo?	dat men aan 't lichaamtje beſteed?
N. Immo detrahitur corpuſculo,	N. Ja men doed het lichaamtje te kort.

quod

quod afficitur tum ſuaviſſime,	dat dan zeer zoetelijk word vermaakt/
& vegetatur maxime,	en grootelijks kragten krijgt
quum reficitur ſomno tempeſtivo & moderato,	wanneer het verquikt word door tydige en matige ſlaap/
& corroboratur *vigilia matutina*.	en verſterkt door het vroeg opſtaan.
P. Sed dormire eſt dulce.	P. Maar het ſlapen is zoet.
N. Quid poteſt eſſe dulce ſententi nihil?	N. Wat kan zoet zijn voor den niets gevoelende.
P. Hoc ipſum ſentire nihil moleſtiæ eſt dulce.	P. Zelf dat geen ongemak te gevoelen is zoet.
N. Atqui (illi) ſunt feliciores *nomine iſto*,	N. Maar (die) zijn gelukkiger uit dien hoofde,
qui dormiunt in ſepulchris.	dewelke ſlaapen in de graven.
Nam inſomnia ſunt nonnunquam moleſta dormienti.	Want de droomen zijn zomtijds moepelijk aan den ſlaapende.
P. (Homines) ajunt corpus ſaginari maxime ſomno eo.	P. (De menſchen) zeggen/ dat het lichaam door die ſlaap meeſt gemeſt word.
N. Sagina iſta eſt (ſagina) glirium,	N. Die meſting is een (meſting) van ratten/
non hominum.	niet van menſchen.
Animalia, ſaginantur recte,	De dieren worden met recht gemeſt/
quæ parantur epulis:	die geſchikt worden tot gaſteryen:
arceſſere obeſitatem quorſum *attinet* homini,	waar toe behoeft een menſch grofſlyvigheid te vergaderen,
niſi ut incedat onuſtus ſarcina graviore?	ten zy op dat hy ga beladen zijnde met zwaarder pak?
dic mihi,	zeg my/
utrum malles famulum obeſum,	welk van byden wilde gy liever een diklyvige knegt/
an vegetum & habilem ad munia omnia,	of wakker en bequaam tot alle dienſten/

ſ

ſi haberes (famulum?)

P. Atqui (ego) non ſum famulus.

N. Quod malles miniſtrum aptum officiis, quam ſaginatum bene, eſt ſat mihi.

P. Mallem plane.

N. At Plato dixit animum hominis eſſe hominem, corpus eſſe nihil aliud quam domicilium, aut inſtrumentum. Tu fateberis certe animum eſſe portionem principalem hominis, corpus (eſſe) miniſtrum animi, (ut opinor.

P. Eſto, ſi vis.

N. Cur paras miniſtrum ignavum & obeſum animo, quum nolles miniſtrum tardum *abdomine* tibi, ſed malles (miniſtrum) agilem & alacrem?

P. Vincor *veris*.

N. Accipe jam diſpendium aliud: fateris opes animi præ-

indien gy (een knecht) hadde?

P. Maar (ik) ben geen knecht.

Dat gy liever zoud willen een knecht bequaam tot (zijne) pligten/ dan wakker gemeſt/ is genoeg voor my.

P. t'Eenemaal zoude ik liever willen.

N. Maar Plato heeft gezegt dat de ziel des menſche de menſch is. dat het lichaam niet anders is dan een wooninge/ of werktuig. Gy zult ten minſten bekennen/ dat de ziel is het voornaamſte deel van den menſch/ dat het lichaam (is) de dienſtknecht der ziele/ gelijk (ik meene.)

P. Het zy zoo, indien gy wilt.

N. Waarom maakt gy een tragen en vadzigen dienſtknecht voor de ziele/ daar gy niet zoud begeeren een dienſtknecht traag van vettigheid voor u/ maar liever zoud begeeren een vluggen en wakkeren.

P. Ik word overtuigt door de waarheid.

N. Hoor nu een andere ſchade: gy bekent dat de rijkdommen der ziele te boven gaan zoo

cellere ita longe bona corporis,
ut animus præſtat longe corpori.

P. Dicis probabile.

N. Sed ſapientia *tenet* (*partes*) *primas* inter bona animi.

P. Fateor.

N. Pars nulla diei (eſt) utilior ad parandam hanc, quam diluculum, quum ſol novus exoriens adfert vigorem & alacritatem rebus omnibus, & diſcutit nebulas conſuetas exhalari è ventriculo, quæ ſolent obnubilare domicilium mentis.

P. Non repugno.

N. Supputa nunc mihi, quantum eruditionis poſſis parare tibi horis illis quatuor, quas perdis ſomno intempeſtivo.

P. Profectò multum.

N. Expertus ſum effici plus horâ unâ matutinâ in ſtudiis quam tribus pomeridianis, & id nullo detrimento corporis.

P. Audivi.

N. Reputa deinde illud, quantus cumulus ſit futurus,

verre de goederen des lichaams/
als het gemoed overtreft het lichaam.

P. Gy ſpreekt waarſchijnlijk.

N. Maar de wijsheid heeft de voorrang onder de goederen des gemoeds.

P. Ik beken het.

N. Geen deel van den dag (is) nutter om deze te verkrijgen dan de morgenſtond/ wanneer de nieuwe zon opſtaande bybrengt een vlugheid en wakkerheid aan alle dingen. en verſpreid de dampen gewoon uit gewaaſſemd te worden uit de mage/ dewelke plegen de woninge van het begrip te benevelen.

P. Ik ſtrij'er niet tegen.

N. Reken my nu eens op/ hoe veel geleertheids gy zoud kunnen verkrijgen voor u (in) die vier uuren/ dewelke gy verlieſt door onmatigen ſlaap.

P. Voorwaar veel.

N. Ik heb bevonden dat meer gedaan word in een uur des morgens in de ſtudie dan in drie namiddags (uuren,) en dat zonder eenig letzel des lichaams.

P. Ik heb't gehoort.

N Overweeg voorder dat/ hoe groot de hoop zou het zijn/

ſi

ſi *conferas* jacturam ſin-
gulorum *in ſummam*.
P. Profecto ingens.
N. Qui profundit temere
gemmas & aurum,
habetur prodigus,
& accipit tutorem:
an (ille) non eſt prodigus
multò turpius.
qui perdit bona hæc pre-
tioſiora tanto.
P. Apparet ſic,
ſi perpendamus rem ra-
tione recta.
N. Expende jam illud,
quod Plato ſcripſit
nihil eſſe pulchrius,
nihil amabilius ſapientiâ:
quæ excitaret incredibi-
les amores ſui,
ſi poſſet cerni oculis cor-
poreis.
P. Atqui illa non poteſt
cerni.
N. Fateor (illam non poſſe
cerni) oculis corporeis.
Verum cernitur oculis
animi,
quæ (pars) eſt pars potior
hominis.
Et oportet
(ut) voluptas ſumma ad-
ſit tibi,

indien gy te zamen opreeken-
de de ſchade van elken dag.
P. Voorwaar een zeer groote.
N. Al wie ligtvaardiglijk ver-
quiſt koſtelyke geſteentens en
goud /
word gehouden voor een ver-
quiſter /
en hy krijgd een voogd:
(en) is hy niet veel ſchandelij-
ker verquiſter /
die deze zoo veel koſtelijker
goederen verquiſt.
P. Het blijkt zoo /
indien wy overwegen de zaak
met rechte reden.
N. Overweeg nu dat /
het welk Plato geſchreven
heeft /
dat 'er niets is ſchoonder /
niets beminnelijker dan de
wijsheid:
dewelke zou verwekken on-
geloofſelijke genegentheden
tot zich /
indien ze konde gezien worden
met de lichamelijke oogen.
P. Maar zy kan niet gezien
worden.
N. Ik beken (dat ze niet kan
gezien worden) met lichame-
lijke oogen.
Maar zy word gezien met de
oogen des gemoeds /
het welk is het beſte deel van
den menſch.
En het behoort /
(dat) de hoogſte welluſt zy
daar /

ubi amor incredibilis eſt?	alwaar ongelooffelijke liefde is/
quoties animus congreditur cum amica tali.	zoo dikwils het gemoed vereenigt word met zulk eene vriendinne.
P. Narras veriſimile.	P. Gy ſpreekt waarſchijnlijk.
N. I nunc,	N. Gaa nu/
& commuta ſomnum imaginem mortis cum voluptate hac,	en verwiſſel den ſlaap een beeltenis des doots/ met deze welluſt/
ſi videtur.	zoo het (u) goed dunkt.
P. Verum luſus nocturni pereunt interim.	P. Maar de nachtſpelen gaan ondertuſſchen verloren.
N. (Iſta) pereunt *bene*,	N. (Die dingen) gaan met voordeel verloren/
quæ pejora permutantur melioribus,	die arger (zynde) verwiſſelt worden met beter/
inhoneſta præclaris,	oneerlijke met heerlijke/
viliſſima pretioſiſſimis.	zeer ſlechte met de koſtelijkſte.
Qui vertit plumbum in aurum,	Al wie loot verandert in gout/
perdit *bene* illud.	verlieſt dat met voordeel.
Natura tribuit noctem ſomno.	De natuur geeft den nacht aan den ſlaap.
Cum ſol exoriens (revocat) genus omne animantium,	Wanneer de zon opſtaande (wederom roept) alle ſlag van dieren/
tum revocat præcipue hominem ad munia vitæ.	dan roept zy wederom byzonder den menſch tot de beezigheeden des levens.
Paulus inquit,	Paulus zegt/
Qui dormiunt,	Al wie ſlaapen,
dormiunt nocte:	ſlaapen by nagt,
& qui ſunt ebrii,	en al wie dronken zyn,
ſunt ebrii nocte.	zyn dronken by nagt.
Proinde quid (eſt) turpius,	Derhalven wat (is) ſchandelijker/

quam

quam hominem ſtertere diu poſt exortum ſolis.	dan dat een menſch ronkt lang na den opſtand der zonne.
quum animantia omnia expergiſcantur cum ſole,	daar alle dieren wakker worden met de zon/
quædam ſalutent etiam illum nondum apparentem ſed adventantem cantu;	eenige ook groeten haar nog niet verſchijnende maar aankomende met gezang;
quum elephantus adoret ſolem orientem?	daar de olifant aanbid de opgaande zonne?
An ſplendor ille aureus videtur non exprobrare dormienti quoties illuſtrat cubiculum tuum?	Schijnt die gulde glans den ſlapende niet te verwijten zoo menigmaal hy verligt uw ſlaapkamer?
Stulte,	Dwaze/
quid gaudes perdere partem optimam vitæ tuæ?	wat ſchept gy behagen in te verliezen het beſte deel van uw leven?
(Ego) luceo non in hoc, ut dormiatis abditi,	Ik ſchijne niet hier toe/ op dat gylieden zoud ſlapen verborgen zijnde/
ſed ut *invigiletis* rebus honeſtiſſimis.	maar op dat gy bevlytigen zoud de eerlijkſte zaken.
Nemo accendit lucernam,	Niemant onſteekt een kaars/
ut dormiat,	op dat hy ſlape/
ſed ut agat aliquid operis,	maar op dat hy eenig werk doe/
& (tu facis) nihil aliud quam ſtertis ad lucernam hanc pulcherrimam omnium?	en (gy doet) anders niet dan ronken by deze ſchoonſte kaarſſe van alle?
P. Declamas belle.	P. Gy redeneert netjes.
N. (Declamo) non belle, ſed vere.	N. (Ik redeneer) niet netjes/ maar waarachtig.
Age.	Wel aan,
non dubito,	ik twijffel niet/

quin audiveris frequenter illud Heſiodeum:	of gy hebt dikwils gehoort dat van Heſiodus:
Parſimonia (eſt) ſera in fundo.	De ſpaarzaamheid komt te laat als het vat op den bodem is.
P. Frequentiſſime.	P. Zeer dikwils.
Nam vinum eſt optimum in medio dolii.	Want de wijn is beſt in het midden van 't vat.
N. Atqui pars prima, nimirum adoleſcentia, eſt optima in vitâ.	N. Maar het eerſte deel / te weten de jonkheid / is het beſte in het leven.
P. (Res) eſt profectò ſic.	P. (De zaak) is waarlijk zoo.
N. At diluculum eſt hoc diei,	N. Maar de morgenſtond is dat aan den dag /
quod adoleſcentia (eſt) vitæ.	dat de jonkheid (is) aan het leven /
An igitur (ii) non faciunt ſtultè,	doen dan (die) niet zottelijk /
qui perdunt adoleſcentiam nugis,	dewelke de jonkheid verquiſten door beuzelingen /
horas matutinas ſomno?	de morgen uuren door ſlaap?
P. Apparet ſic.	P. Het blijkt zoo.
N. An poſſeſſio ulla eſt, quæ ſit conferenda cum vita hominis?	N. Is'er wel eenige bezittinge / die te vergelyken zy met het leven van een menſch?
P. Ne quidem gaza univerſa Perſarum.	P. Zelf niet den geheele ſchat der Perſen.
N. An non odiſſes vehementer hominem,	N. Zoud gy niet geweldig haten een menſch /
qui poſſet ac vellet decurtare vitam tibi malis artibus ad annos aliquot?	die zou kunnen en willen verkorten uw leven door kwade konſten eenige jaaren.
P. Ipſe mallem eripere vitam illi.	P. Ik zelf zou liever willen benemen het leven aan hem.
N. Verum arbitror (eos eſſe) pejores & nocentiores,	N. Maar ik agte (dat die zijn) arger en ſchadelijker /
qui volentes reddunt vitam breviorem ſibi.	die willens het leven korter maken door zig.

P. Fa-

P. Fateor,
ſi qui reperiantur tales.

N. Reperiantur?
Immo omnes ſimiles tui faciunt id.

P. *Verba bona.*

N. (*Verba*) *optima.*
Reputa ſic cum animo tuo;
An Plinius videtur non dixiſſe rectiſſime:
Vitam eſſe vigiliam,
& hominem hoc horis pluribus vivere;
quo (homo) impenderit partem majorem ſtudiis?
Enim ſomnus eſt mors quædam.
Unde & fingitur venire ab inferis,
& eſt dictus *germanus mortis* ab Homero.
Itaque (illi.)
quos ſomnus occupat,
nec cenſentur inter vivos,
nec inter mortuos;
ſed tamen potius inter mortuos.

P. Videtur ita omnino.

N. *Subducito nunc rationem mihi,*
(illi) reſecent portionem quantam vitæ ſibi,
qui perdunt horas tres aut quatuor ſomno diebus ſingulis.

P. Ik beken het/
zoo eenige gevonden worden zoodanige.

N. Gevonden worden?
Ja alle uws gelijken doen dat.

P. Welke praatjes.

N. Zeer goede (praatjes.)
Overdenk dus met uw gemoed;
ſchijnt Plinius niet zeer wel gezegt te hebben/
Dat het leven een waken is,
en dat een menſch zoo veel meer uren leeft,
hoe (een menſch) grooter gedeelte beſteet aan de ſtudien?
Want de ſlaap is een zekere dood.
Waarom hy ook verziert word te komen van de onderaardſche goden/
en genoemt is van Homerus de broeder des doods.
Derhalven worden (die/)
dewelke de ſlaap bevangt/
gereekent nog onder de levenden/
nog onder de dooden.
maar echter eer onder de dooden.

P. Het ſchijnd ganſchelijk zoo.

N. Maak my nu de rekening eens op,
hoe groot een deel van het leven zy afſnyden/
die verliezen drie of vier uren door den ſlaap alle!

P. Video ſummam immenſam.	P. Ik zie een ongemete ſomme.
N. An non haberes alcumiſtam pro Deo, qui poſſet adjicere annos decem ſummæ vitæ, & revocare ætatem provectiorem ad vigorem adoleſcentiæ?	N. Zoud gy niet houden een ſtofſcheider voor een God / dewelke tien jaren kon voegen by het laatſte (uws) levens / en den bedaagden ouderdom herroepen tot de wakkerheid der jongelingſchap?
P. Quid ni habeam (alcumiſtam pro Deo?)	P. Waarom zoud ik niet houden (een ſtofſcheider voor een God.)
N. Sed ipſe potes *præſtare beneficium* hoc tam divinum tibi.	N. Maar zelf kunt gy deze zoo goddelijke weldaad bewyzen aan u zelf.
P. Quî ſic?	P. Hoe zoo?
N. Quia adoleſcentia eſt mane diei; juventus *fervet* uſque ad meridiem; ætas virilis (venit) mox; cui veſpera ſuccedit pro ſenecta; occaſus excipit veſperam, velut mors diei. Autem parſimonia eſt vectigal magnum, ſed (parſimonia eſt) nuſquam (vectigal) majus quam hic. An igitur (ille,) non adjunxit lucrum ingens ſibi, qui deſiit perdere magnam partem vitæ, & eam optimam.	N. Om dat de jongelingſchap is de morgen van den dag; de jeugt blaakt tot den middag; de mannelijke ouderdom (komt) kort daar na; op deze volgt de avond in plaats van den ouderdom; de ondergang vervangt den avond / als zijnde de dood van den dag. De ſpaarzaamheid nu is een groote rente / maar (de ſpaarzaamheid is) nergens grooter (rente) dan hier. Heeft die dan / zig niet een groote winſt bygezet / dewelke afgelaten heeft te verkwiſten een groot deel zijns levens / en dat het beſte.
P. *Prædicas vera.*	P. Gy zegt de waarheid.

N. Que-

N. Querimonia eorum videtur proinde valde impudens,
qui accuſant naturam,
quod finierit vitam hominis ſpatiis tam anguſtis,
quum ipſi amputent ſponte tantum ſibi ex eo,
quod eſt datum.
Vita eſt ſatis longa cuique,
ſi *diſpenſetur* parce.
Nec profectus eſt mediocris,
ſi quis gerat quæque tempore ſuo:
(Nos) ſumus vix ſemihomines a prandio,
quum corpus onuſtum cibis aggravat mentem;
nec evocare ſpiritus peragentes officium concoctionis ab officinâ ſtomachi ad ſuperiora eſt tutum:
multo minus à cœna.
At homo eſt totus homo horis matutinis,
dum corpus eſt habile ad miniſterium omne;
dum animus viget alacer;
dum organa omnia men-

N. De klagt van die ſchijnd derhalven zeer onbeſchaamt/
dewelke beſchuldigen de natuur/
dat ze bepaalt heeft het leven van een menſch in zoo enge tuſſen wytens/
daar zy zelf afſnyden van zelf zig zoo veel van dat/
het welk gegeven is.
Het leven is lang genoeg voor ieder een/
zoo het ſpaarzaam word aangelegt.
En de vordering is niet middelmatig/
indien iemand alles verricht op zijn tijd.
(Wy) zijn naauwlijx halve menſchen na het middagmaal/
wanneer het lichaam overladen van ſpijzen bezwaart de ziele;
en de geeſten verrichtende het werk der kookinge van den winkel der mage uit te roepen naar de bovenſte (deelen) is niet veilig;
veel min na het avondmaal.
Maar de menſch is een geheel menſch op de morgenuren/
terwijl het lichaam bequaam is tot alle dienſt;
terwijl het gemoed vrolijk in zijn kracht is;
terwijl alle de werktuigen der

tis ſunt tranquilla ac ſerena;
dum particula auræ divinæ ſpirat,
ac ſapit originem ſuam,
& rapitur ad honeſta (ut ille ait.)

P. Tu concionaris quidem eleganter.

N. Agamemnon audit apud Homerum,
(ut) opinor,
Ἄνδρα βουληφόρον εὕδειν παννύχιον οὐ χρὴ, id eſt, *Principem virum dormire per noctem totam non decet.*
Quanto turpius eſt perdere partem tantam diei ſomno?

P. Verum (eſt,)
ſed βουληφόρῳ.
Ego non ſum dux exercitus.

N. Ne ſententia Homeri quid moveat te,
ſi quid aliud eſt carius tibi quam ipſe (es.)
Faber ærarius ſurgit ante lucem ob lucellum vile:
& amor ſapientiæ non poteſt expergefacere nos,
ut audiamus ſaltem ſolem evocantem (nos) ad lucrum inæſtimabile.
Medici non dant fere

ziele geruſt en helder zijn;
terwijl het deeltje der goddelijke lucht aademt/
en naar zijnen oorſprong ſmaakt/
en getrokken word tot eerlijke dingen (gelijk die zeker zegt.)

P. Gy preekt wel ſchoon.

N. Agamemnon hoort by Homerus/
(zoo) ik meene/
Dat een man van bewint ſlaapt den geheelen nagt, betaamt niet.
Hoe veel ſchandelijker is het zoo een groot gedeelte van den dag te verliezen door den ſlaap?

P. (Het is) waar/
maar voor een man van bewind.
Ik ben geen overſte van een leger.

N. Dat de ſpreuke van Homerus u niet beweege/
zoo iets anders u liever is/
dan gy zelf (zijt.)
Een koperſlager ſtaat op voor den dag om een zober winſtje:
en kan de liefde der wijsheid ons niet opwekken/
dat wy ten minſte hooren na de zon (ons) roepende tot een onſchatbare winſt.
De Artzen geven gemeenlijk

pher-

pharmacum,
niſi diluculo:
illi norunt horas aureas,
ut ſubveniant corpori:
nos non novimus eas,
ut locupletemus ac ſanemus animum.
Quod ſi hæc habent leve pondus apud te,
audi quid Sapientia loquatur apud Salomonem:
inquit,
Qui vigilaverint mane ad me,
invenient me.
Jam quanta commendatio (eſt commendatio) temporis matutini in Pſalmis myſticis?
Propheta extollit mane miſericordiam Domini:
vox ejus auditur mane:
deprecatio illius prævenit mane Dominum.
Et *populus expectans ſanitatem ac doctrinam à Domino,*
confluit mane ad illum,
apud Lucam Euangeliſtam.
Philypne, quid ſuſpiras?
P. *Teneo vix lacrymas* cum ſubit quantam jacturam vitæ fecerim.

geen geneesmiddel
dan in den morgenſtond.
zy kennen de gulde uuren /
op dat ze te hulpe komen het lichaam:
wy kennen die niet /
om ons gemoed te verrijken en te genezen.
Wy aldien deze dingen hebben klein gewicht by u /
hoor wat die hemelſche wijsheid ſpreekt by Salomon:
zy zegt /
Al wie waken zullen des morgens op my,
zullen my vinden.
Hoe groot een aanprijzing nu (is de aanprijzing) van den morgentijd in de volverborgentheden zijnde Pſalmen?
De Propheet verheft des morgens de barmhertigheid des Heeren:
zyne ſtem word gehoord des morgens:
zyne verbiddinge komt des morgens den Heere voor.
En het volk begeerende gezontheid en leere van den Heere vloeid zamen,
des morgens tot hem.
by Lucas den Euangeliſt.
Philypnus /
waarom zucht gy?
P. Ik kan my naulyks van weenen onthouden wanneer my te binnen komt hoe groot een verlies van myn leven ik gedaan heb.

N. Diſcruciari ob ea quæ non poſſunt revocari,	N. Zig te quellen om die dingen die niet kunnen herroepen worden/
ſed tamen (poſſunt) *ſarciri* curis poſterioribus eſt ſupervacaneum.	maar egter (konnen) goed gemaakt worden door nader zorgen is overtollig.
Incumbe igitur potius huc,	Leg u derhalven liever hier op/
quam ut *facias* quoque *jacturam* temporis futuri inani deploratione præteritorum.	dan dat gy ook ſchade zoud lyden aan den toekomende tyd door een ydel beklag der voorledene dingen.
P. Mones bene;	P. Gy vermaant wel;
ſed conſuetudo diuturna *fecit jam me juris ſui*.	maar de lange gewoonte heeft my nu al onder haar macht gebracht.
N. Phy!	N. Wat!
clavus pellitur clavo:	een ſpijker word verdreven met een ſpijker:
conſuetudo vincitur conſuetudine.	een gewoonte word overwonnen door een gewoonte.
P. At relinquere ea,	P, Dog die dingen te verlaten/
quibus aſſueveris diu,	aan dewelke gy lang gewent zyt/
eſt durum.	is hart.
N. (Relinquere ea eſt) quidem (durum in) initio,	N. (Te verlaten die dingen is wel hart in) het begin/
ſed conſuetudo diverſa lenit primum moleſtiam eam,	maar een verſchillende gewoonte verzacht eerſt die moeite/
mox vertit (moleſtiam eam) in voluptatem ſummam,	daar na verandert ze (die moeite) in het grootſte vermaak/
ut non oporteat pœnitere te moleſtiæ brevis.	zoo dat gy niet behoort te hebben berou over een korte moeite.
P Vereor,	P. Ik vrees/
ut ſuccedat.	dat het niet lukken zal.
N. Non retraherem te à ſolitis.	N. Ik zoude u niet aftrekken van de gewoontens/

ik

ſi eſſes ſeptuagenarius, es egreſſus nunc vix annum decimum ſeptimum, (ut) opinor.	indien gy waart zeventig jaren oud / gy zijt nu nauwlijks uitgetreeden het zeventiende jaar / (gelijk) ik meen /
Quid *autem* eſt, quod ætas iſta non poſſit vincere, ſi modo animus adſit?	En wat is 'er / dat die ouderdom niet zou kunnen overwinnen. zoo 'er maar moed by is?
P. Equidem aggrediar, & conabor, ut fiam Philologus è Philypno.	P. Voorwaar ik zal het aanvangen / en trachten / dat ik van Philypnus worde Philologus.
N. Scio ſat, mi Philypne, & gratulaberis ſerio tibi poſt dies paucos, & ages gratias mihi, qui monuerim (te,) ſi feceris id.	N. Ik weet zeer wel / mijn Philypnus / en gy zult u zelven ernſtig geluk wenſchen na weinig dagen / en my bedanken / die (u) vermaant heb / indien gy zult gedaan hebben dat.
FINIS.	EINDE.

LECTORI S.

Ne pagellæ reliquæ vacarent varia erant, quæ potuiſſem ſubjicere nec juventuti inutilia, nec argumento ſuperioris libri diſſimilia; ex iis præcipue ea ſubjeci, quæ vides, ut juventus habeat, unde diſcat variam particularum vim, ſi quid transferendum ſit ex vernaculâ in latinam linguam. Rectiſſime enim, ſi quid video, ii Præceptores faciunt, qui diligenter obſervant convenientiam & diſcrepantiam, quæ ſunt inter utramque linguam, & ſæpe juventuti magnam creare ſolent moleſtiam, ni obſervatæ & in uſum annotatæ fuerint. En igitur tibi ſpecimen diſcrepantiæ eo modo, quo velim plura immò omnia hujusmodi obſervari, ne in craſſiſſimos errores præcipitetur juventus, utque in poſterum progrediatur felicius. Vale.

AAN

AAN.

Aan gevoegd zijnde agter vaſthoudende, gedagtig en diergelijke adjectiva / is een teken van een genitivus: gelijk / Vaſthoudende aan dwaalingen, gedagtig aan de dood; tenax errorum, memor mortis.

Aan agter het tijdwoord hangen word in het latijn op verſcheide wyzen overgezet / namentlijk door de præpoſitiones de, ab, in, of ex: gelijk / Hangen aan een boom; pendere de arbore, ab arbore, in arbore, of ex arbore.

Aan kan in het duitſch ook plaats hebben agter die woorden / dewelke twee accuſativi regeeren: gelijk / Hy heeft het aan zyn vader gevraagt; rogavit patrem.

Aan agter zitten, leggen en diergelijke verba betekent ad: gelijk / Hy zit aan de tafel; ſedet ad menſam. leggen aan een rivier; jacere ad flumen.

Aan agter geven als het in het Latijn erogare betekent / word uitgedrukt door in: gelijk / Vader geeft daaglyks veel aan den armen; pater quotidie multa erogat in pauperes.

Aan agter grypen, vatten, trekken, &c. is een teken van een ablativus in het latijn: gelijk / ik zal hem aan zyn rok grypen, prehendam illum veſte.

Aan gevoegt agter het verbum verliezen word in het latyn uitgedrukt door de præpoſitio in met een ablativus: gelijk / Ik heb een goed vriend aan uw broeder verlooren; amiſi hominem amicum in fratre tuo.

Aan gevoegt agter woorden / dewelke een prys beteekenen word de ſchikking verandert / en het ſubſtantivum agter aan word de caſus die het verbum vereiſcht: gelijk / Hy heeft voor drie guldens aan wyn gekogt; emit vinum tribus florenis.

Aan agter de woorden van twijffelen word in het latyn de præpoſitio de: gelijk / Wy twyffelen aan de waarheid van de zaak; dubitamus de veritate rei.

ALS.

Als geſtelt agter de woordjes zoo veel, zoo groot, en eenige anderen word uitgedrukt door quantus of quot: gelijk / Ik agt u zoo veel als gy my; facio te tanti, quanti tu me. Hy heeft zoo veel boeken geſchreeven, als iemand; ſcripſit tot libros, quot quiſquam.

MET

MET.

Met is altijd een teken van een ablativus / maar zomtijds niet een propoſitie / zomtijds zonder. Als met kan verandert worden in en word het de propoſitio cum: gelyk / Een zoon wandelt met zyn vader; filius ambulat cum patre.

Met agter dreigen is een teken van de accuſativus / en de duitſche accuſativus word in het latyn een dativus: gelijk / Hy dreigde de Romynen met den oorlog; minabatur bellum Romanis.

Met agter medelyden hebben is een teken van de latynſche genitivus/en de perzoon in het duitſch voor het verbum word een accuſativus: gelijk / Ik heb medelyden met die menſchen; miſeret me illorum hominum.

NA.

Na is veeltijds een teken van een accuſativus agter de verba van vraagen, of verlangen: gelijk / Ik vraag na de oorzaak; rogo cauſam. Ik verlang na de geleegentheid; deſidero occaſionem.

Na agter begeerig, begeerte, &c. is een teken van een genitivus: gelijk / Begeerig na wyn, cupidus vini.

OF.

Of volgt gemeenlijk agter ik twyffel, of ik twyffel niet. Wanneer het volgt agter het eerſte beteekent het an, agter het tweede quin. Wanneer derhalven het verbum / dat agter of ſtaat imperfectum ſubjunctivi is/ of futurum indicativi gebruikt men het participium futurum: gelijk / Ik twyffelde niet, of zy zouden zien; non dubitabam, quin viſuri eſſent. Wy twyffelen, of gy de waarheid hooren zult; dubitamus, an auditurus ſis veritatem.

OM.

Om te is een teken van een gerundium in dum, maar wanneer daar een verbum voorgegaan is / 't welk een beweeging na een plaats beteekent / verandert men het in een ſupinum: gelijk / ik gaa om te zien; eo viſum.

Om te worden drukt by een verbum gevoegt zijnde het ſupinum in u uit: gelijk / Het is zwaar om gezegt te worden; eſt difficile dictu.

Dog ſtaat aan te merken / dat in het duitſch het gebruik der Supina veeltijds niet niet waargenoomen word / en dat men zomtijds / voornamentlijk agter adjectiva/het activum in de plaats van het paſſivum gebruikt: gelijk / Het is ſchan-

ſchandelyk om te zeggen, in plaats van om gezegt te worden; eſt turpe dictu. Daarenbovē hebben in het Duitſch niet altijd de tweede ſupina voor zig een verbum / dat een beweeging van een plaats betekent/ of een adjectivum: gelijk / Hy bevlytigt zig om wys te worden; hy ſchreeuwt om gehoort te worden; hy at om verzadigt te worden;&c. in welke alle men het præſens ſubjunctivi gebruikt / indien het voorgaande verbum in de tegenwoordige tyd geſteld word / dog anders het imperfectum: gelijk / ſtudet, ut ſapiat; clamat, ut audiatur; edebat, ut ſaturaretur; &c.

Om is agter de verba rogandi een teken van de accuſativus: gelijk / ik vraag u om gelt; rogo te pecuniam.

Om wort zomtijds verandert in unde, zomtijds in het relativum qui: gelijk / Hy heeft genoeg om te leeven; ſatis eſt illi, unde vivat. Hy koopt een paard om te reizen; emit equum, quo proficiſcetur. Dit geſchied gemeenlijk als een inſtrument betekent word: gelijk / Geef my een pen om te ſchryven; da mihi calamum, quo ſcribam.

Om agter denken is meeſt de præpoſitio de., zomtyds een accuſativus: gelyk/ zy dagten om hun vryheid; cogitabant de liberate. Hy denkt om zorgen; curas cogitat. Staat te merken/dat de accuſativus meeſt plaats heeft / als het woord agter om ſtaande een pronomen is: gelyk / denk altyd om my; me ſemper cogita.

O P

Op geſtelt by een verbum / dat een beweeging na een plaats beteekent word in het latyn uit gedrukt door in met een accuſativus: gelyk / de vogelen vlogen op den boom; aves volabant in arborem. Maar als het een ruſt of zijn in een plaats beteekent word het uitgedrukt door in met een ablativus: gelyk / hy zit op het paard; ſedet in equo.

Op agter verſtoord zyn, gram zyn, vertrouwen, &c. is een teken van de dativus in het latyn: gelyk/ verſtoord zyn op iemand; iratus eſſe alicui. vertrouwt op my; fide mihi.

Op gevoegt agter antwoorden beteekent het ad: gelyk/ niemand antwoord op zyn vrage; nemo reſpondet ad ejus quæſtionem.

Op agter ſteunen en ſteunende is een teken van de ablativus:

Om

vus: gelyk, ſteunen of ſteunende op zyn kragten; niti of fretus viribus.

Op is een dativus agter aandagtig: gelyk / aandagtig op een gezang; intentus cantui.

Op gevoegt voor ſtraf betekent ſub: gelyk / op hals ſtraf, ſub capitis pœna.

OVER.

Over gevoegt agter het verbum zig verwonderen, is een teken van een accuſativus in het latyn: gelyk / ik verwonder my over uwe naarſtigheid; miror diligentiam tuam.

Over is een teken van een genitivus agter de imperſonalia patheica: gelyk / hy heeft berouw over zyn dwaasheid; pœnitet illum ſtultitiæ.

Over beteekent ook een genitivus agter de verba accuſandi / &c.: gelyk / beſchuldigt over dieverye; accuſatus furti.

Over word een teken van een genitivus agter een ſubſtantivum als het kan verandert worden in voor: gelyk / zorg over zyn eige wel zyn; cura propriæ ſalutis. Maar als het agter een verbum komt beteekent het de caſus / dewelke het verbum regeert: gelyk / bezorgt zyn over zyn eige welzyn; curare propriam ſalutem. Bedroeft zyn over de dood van zyn vader; dolere mortem patris.

Over beteekent zomtyds een accuſativus met propoſitio in: gelyk / magt hebben over de wilde dieren; poteſtatem habere in belluas.

Over by de eige naam van een land gevoegt kan uit gedrukt worden door per: gelyk / hy is gereiſd over Vrankryk na Spanjen; Profectus eſt per Galliam in Hiſpaniam.

Over kan zomtyds verandert worden in aangaande, en dan word het de præpoſitio de: gelyk / twiſtredenen over de waarheid van een gevoelen; diſputare de veritate ſententiæ.

TEGEN.

Tegen is agter ſpreeken, zeggen, &c. een teken van de dativus: gelyk / ik ſpreek tegen u; loquor tibi. Maar indien de woorden anders geſchikt zijn verandert ook de zin: gelyk / ik ſpreek u tegen, obloquor tibi.

Tegen is zomtyds oorzaak / dat het verbum ſimplex daar het agter ſtaat gecomponeert word met ad of in, en dat alzoo het ſubſtantivum agter tegen in dativo geſtelt word: gelyk / papier tegen papier plakken; chartam agglutinare chartæ. Schryven tegen de muur; inſcribere parieti.

TER.

Ter is een teken van een genitivus by namen van tyden en plaatzen toen ter tyd; tunc temporis.

Ter is meeſt een teken van ad of in met een accuſativus: gelijk / ſpeelen ter eere van Neptunus; ludi in honorem Neptuni. Ter maaltyd genoodig; vocatus ad prandium.

TOT.

Tot betreekenende een zaak tot eenig gebruik geſchikt is de præpoſitio in met een accuſativus: gelyk / moeskruikruiden tot het middagmaal; olera in prandium.

Tot tuſſchen twee ſubſtantiva van dezelve zaak agter het verbum utor geſtelt zijnde / komen byde de ſubſtantiva over een in ablativo: gelyk / ik heb u tot meeſter gebruikt; uſus ſum te præceptore.

Tot agter een dativus is een teken van een tweede dativus: gelyk / Dat reeken ik my tot eere; Iſtud mihi honori duco. Dog zomtyds verandert men tot in in met een accuſativus: gelyk / Ik geef een boek aan u tot teeken van goedwilligheid; do tibi librum in ſignum benevolentiæ.

VAN.

Van voor zig hebbende een adjectivum / en een ſubſtantivum agter zig behoort tot de regel van ſubſtantivum ejus rei, quæ ſignificatur &c: gelyk / groot van hooft; braaf van aangezigt. magno capite; ingenui vultus.

Van drukt dikmaals ook een oorzaak uit / agter de adjectiva of verba / en is dan een teken van een ablativus zonder præpoſitio: gelyk / Half dood van vrees; ſemianimis metu. Zwaar van waapenen; gravis armis. Smelten van hitte; diffluere æſtu.

Van word gevoegt voor de genitivus / welke de verba van overvloed of gebrek vereiſchen: gelijk / Hy had overvloed van geld; abundabat penuniâ.

Van agter een gerundium / of agter een participium in dus, drukt in het latyn uit die caſus / welke het verbum regeert: gelyk / met het leezen van een brief; legendo epiſtolam. Of men ſtelt het ſubſtantivum agter van in die caſus / welke de conſtructie vereiſcht / en brengt het participium daar meede over een: gelyk / in het ſchryven van voorredenen; in prologis ſcribendis.

Van is in het latyn de præpoſitio de als het agter een verbum ſtaat in het duitſch /

en

en kan verandert worden in aangaande: gelyk/ wy ſpraaken giſteren van veele deugden; loquebamur heri de multis virtutibus. Maar als het niet kan verandert worden in aangaande is het in het latijn de præpoſitio a: gelyk/ Ik heb geld ontfangen van een koopman; accepi pecuniam a mercatore.

Van, beteekenende de ſtof/ of materie uit welke iets gemaakt is/ word in het latijn uitgedrukt door ex: gelyk/ Een ſtuk geld van zilver; nummus ex argento. Een brugge van ſteen; pons ex lapide. Maar/ indien van het tweede ſubſtantivum een adjectivum kan gemaakt worden/ brengt men dat adjectivum zomtyds in plaats van het ſubſtantivum overeen met het eerſte ſubſtantivum: gelyk/ Een ſtuk geld van zilver; nummus argenteus. Een brugge van ſteen; pons lapideus.

VOOR.

Voor is altyd een teken van de dativus als het een adjectivum voor zig heeft: gelyk/ nut voor een menſch; utile homini.

Voor agter de woorden van vreezen/ gelyk als in het latyn zijn timeo, vereor, metuo, en formido, is zomtyds een teken van een dativus zomtijds van een accuſativus. Wanneer geſprooken word van iets/ dat men gaarne voorby zou gaan/ en liefſt niet zien uit vreeze van onheil/ dan beteekent het een accuſativus: gelijk/ Ik vrees voor myn vertoorde vader; metuo patrem iratum. Maar wanneer deze vreeze ontſtaat uit liefden tot die/ voor dewelke gevreesd word is het een teken van een dativus: gelyk/ ik vrees voor myn ziek zynde vader, dat hy ſterven zal; metuo patri ægrotanti, ne moriatur.

Voor agter de verba mercandi is een teken van de ablativus/ welke den prijs uitdrukt: gelijk/ Hy heeft het gekogt voor een ſchelling; emit denario.

Voor agter de woorden eiſchen en looven en diergelijken/ is een teken/ dat het ſubſtantivum moet verandert worden in de caſus/ den welken het verbum vereiſcht/ en de duitſche caſus/ dewelke geregeert wort van het verbum verandert men in een ablativus of genitivus: gelijk/ hoe veel eiſcht gy voor die viſch? ik eiſch vier ſtuivers voor die viſch. Quanti indicas hunc piſcem? indico hunc piſcem quatuor ſtuferis. Daar en boven heeft de-